

ირაკლი გოგოლაური

დუშეთის

სახალხო

თეატრი

792(С 41)
ББК 85.4 (2 Г)
792(47.922)
з 611

М—605

80105

7—83

© გამომცემლობა „ხელოვნება“ 1983

წ ი ნ ა თ ჭ მ ა

ღუშეთის ხსენებაზე დღევანდელ ქართველ კაცს მთელი საარაგვო წარმოუდგება თვალწინ თავისი წყალ-ქალით, მთითა და ზარით, ეთნოგრაფიული თვალსაზრისით მრავალფეროვანი მოსახლეობით, არაგვის პირებზე თუ მთის ფერდობებზე შეფენილი სოფლებით, ცხვრით გადათოვლილი იალაღებით, გულალალი და პურადი ხალხით.

ღუშეთი ტერიტორიულად ერთ-ერთი დიდი რაიონია საქართველოში და ცნობილია თავისი მდიდარი რევოლუციური და ისტორიული წარსულით, ნაქალაქარი ენგალით, საქართველოს ფეოდალური და წინაფეოდალური ხანის ჯერ კიდევ წყვედიადით მოცული ცხოვრების უტყუი მატერიალური ძეგლებითა და წარმართული ხანისა და ქრისტიანული საზოგადოებრივი საკულტო ძეგლებით, მდიდარი ხალხური პოეზიით.

ღუშეთის რაიონი ამჟამად მოიცავს ისეთ ეთნოგრაფიულ ერთეულებს, როგორცაა: ფშავი (ნაწილი), ხევსურეთი, მთიულეთი, გუდამაყარი. იგი არის მრავალი გამოჩენილი საზოგადო მოღვაწის, მწერლის, პოეტის, მხატვრის, მეცნიერის, საბჭოთა კავშირისა და სოციალისტური შრომის გმირის სამშობლო.

მეც, როგორც მის მკვიდრს, უსაზღვროდ მიყვარს ჩემი გამზრდელი მიწა. ამ სიყვარულმა გამაბედვინა წიგნის დაწერაც. შევეცდები მკითხველს წარვუდგინო ღუშეთის სულიერი ცხოვრების ერთი საინტერესო მხარე თავისი წარსული ტრადიციით.

წიგნი ეძღვნება ღუშეთის თეატრის 100 წლისთავს და, ცხადია, ნაკლისაგან არ იქნება დაზღვეული, მაგრამ ავტორი ყოველ საქმიან შენიშვნას, მითითებას მადლიერების გრძნობით მიიღებს.

წიგნის დაწერისას ვისარგებლეთ როგორც გამოქვეყნებული მასალებით, ისე ცალკეულ პიროვნებათა და თეატრის მოღვაწეთა პირადი არქი-

ვებითა და მოგონებებით, რისთვისაც უღრმეს მადლობას მოვახსენებთ თითოეულ მათგანს. აქვე დავსძენ, რომ პირველადი დოკუმენტების ერთობ სიმცირე გამოწვეულია თავის დროზე საქმის მესვეურთა დაუდევრობით. რატომღაც მათი შენახვითა და აღრიცხვით არავინ დაინტერესებულა, რის გამოც ძნელდება ზოგიერთი საკითხის ჭეროვნად გაშუქება.

დუშეთის სახალხო თეატრის შესახებ მასალათა მოძებნა დიდ სიძნელებთან აღმოჩნდა დაკავშირებული, განსაკუთრებით ძველი პერიოდისა. ასი წელი დიდი მანძილია. ცოცხალი მოწმეებიც თანდათან წავიდნენ. წერილობითი წყაროები კი მცირეა, მაგრამ ამ ფონზე ჩვენ მაინც ვცადეთ, საკვლევ ობიექტზე როგორმე სრული წარმოდგენა შეგვექმნა მკითხველისათვის. რამდენად შევძელით ამ პატარა წიგნში მიზანდასახულობის შესრულება, მკითხველი თვითონ განსჯის. ერთი კი ცხადია: თუ წიგნი დღემდე უცნობი სურათებისა და მოვლენების მკითხველამდე მიტანით რეალურ წარმოდგენას შექმნის დუშეთის სახალხო თეატრის ისტორიის შესახებ, ავტორი მაინც ვალმოხდilatად ჩათვლის თავის თავს.

ძველი და ახალი დუშეთი

დუშეთი პატარა ქალაქია. იგი არაგვის მარჯვენა მხარეს მდებარეობს და საქართველოს სამხედრო გზიდან დაშორებულია შვიდიოდე კილომეტრით.

იგი ქალაქად ცხადდება XVIII საუკუნეში. არაგვის ერისთავმა ჯიმშერ ჩოლოყაშვილმა არაგვის საერისთავო ცენტრი ანანურიდან აქ გადმოიტანა და 1751 წელს ააშენა „დუშეთის სასახლე“ კოშკ-გალავნიანად და სათანადოდ შეამკო იგი.

1756 წელს რუსეთისაკენ მიმავალი ანტონ კათალიკოსის გაცილების დროს. ჯ. ჩოლოყაშვილი მთიულეთში მოუკლავთ ნაზლაიძეებს, რის შემდეგ ერეკლე მეორეს არაგვის საერისთავო გაუუქმებია და ამ მხარის განმგებლად თავისი შვილი ვახტანგი (ალმასხანი) განუწესებია, ხოლო დუშეთი ქალაქად გამოუცხადებია. დუშეთი ვახტანგის რეზიდენციად იქცა. ვახტანგს ქალაქში წყალი გამოუყვანია და აუშენებია „ორწყარო“, რომელიც დღემდეა შემორჩენილი.

1831 წლის 11 ივნისს პეტერბურგში მიმავალმა გრიგოლ ორბელიანმა დუშეთში შეისვენა და იხილა, რომ კოშკებით დამშვენებული ოთხკუთხოვანი გალავნით შემოზღუდული ჯიმშერ ერისთავის მიერ აშენებული სასახლე იმ ხანად დაკავებული ჰქონია რუსეთის ჯარს. „ის სასახლე აწ ლაზარეთად არის გადაქცეული. იქ დგას ერთი როტა ხერსონის პოლკისა“, — წერდა თავის დღიურში დიდი პოეტი.

გრიგოლ ორბელიანმა დაგვიტოვა აგრეთვე სრული ტექსტი სასახლის შესასვლელი კარის თავზე მოთავსებულ მარმარილოს ქვაზე ამოჭრილი წარწერისა: „მე ამალღებულის, გვირგვინოსანი საქართველოს მეფის თეიმურაზის აღზრდილმან და ძისა მისისა კახთა მეფისა ირაკლისა მიერ წყალობა განმრავლებულმან, ჩვენ ტომობით ჩოლოყაშვილმან არაგვის ერისთავმან ჯიმშერ აღვაშენე დუშეთის სასახლე კოშკგალავნითურთ და შევამკვე, რაოდენ ძალ მედვა, და ვინც აღმოიკითხოთ, ხსენებასა ჩემსა ჰყოფდეთ. განსრულდა კათათვის კბ ქრონიკონსა ჩლნა“¹.

აღა მაჰმად ხანისაგან ძღუელმა ერეკლემ 1795 წლის 12 სექტემბერს² ამ სასახლეს შეაფარა თავი. სიძემ, ქიზიყის მოურავმა ზაქარია ანდრონიკაშვილმა აქვე მოართვა მას ახალი ტანისამოსი. ამავე სასახლეში იმყოფებოდა წინასწარ გამოხიზნული დედოფალიც. თ. ჟორდანიას „ქრონიკებში“ ვკითხულობთ: 1795 წლის 12 სექტემბერს „ასორმოცდაათი გადარჩენილი ვაჟკაცით ერეკლე გადავიდა გლდანზედ, გადაიარა ცხვარიჭამია, ბიწმენდი და იმ ღამეს დუშეთში გავიდა. იქ ერთი დღე დარჩა და ანანურში ავიდა“³.

ეს სასახლე თავისი კოშკებითა და გალავნით დანგრეულია. ამჟამად მის ტერიტორიაზე სამხედრო კომისარიატია მოთავსებული. ალაგ-ალაგ შემორჩენილია გალავნის ნაწილი.

საქართველოს რუსეთთან შეერთების შემდეგ ქალაქი დუ-

¹ გ რ . ო რ ბ ე ლ ი ა ნ ი , თხზულებათა სრული კრებული, 1959, გვ. 156—157.

² წინათ საქართველოში ახალი წელი იწყებოდა 1 სექტემბრიდან, ამის მიხედვით, 12 სექტემბერი უკვე 1796 წლისაა.

³ თ ე დ ო ჟ ო რ დ ა ნ ი ა , ქრონიკები, ტ. III, გვ. 431.

შეთი სამაზრო ცენტრი გახდა. რუსეთის იმპერატორის ბრძანებით 1802 წელს აღმოსავლეთ საქართველოს გუბერნია ხუთ მაზრად დაიყო. მათ შორის ერთი მაზრა დუშეთისა იყო, მაგრამ ერთი წლის შემდეგ, 1803 წელს, მაზრის ცენტრი დუშეთიდან ანანურში გადაიტანეს. ანანურის მაზრა 17 წლის განმავლობაში არსებობდა, შემდეგ იმპერატორ ალექსანდრე პირველის ბრძანებით სამაზრო ცენტრი კვლავ დუშეთში გადმოიტანეს. 1840 წელს კვლავ გაუქმდა დუშეთის მაზრა და მისი ტერიტორია სხვა ადმინისტრაციულ ერთეულებს შორის დანაწილდა. 27 წლის შემდეგ, 1868 წლისათვის, დუშეთის მაზრა კვლავ აღდგა. მას ესაზღვრებოდა თიანეთის მაზრა, ვლადიკავკავის „ოკრუგი“, თბილისისა და გორის მაზრები.

XIX საუკუნის 80-იანი წლებისათვის დუშეთი თბილისის გუბერნიაში შედიოდა. მისი ტერიტორია მოიცავდა დღევანდელი დუშეთის, ყაზბეგის, მცხეთის რაიონებსა და სამხრეთ ოსეთის ნაწილს. ფშავ-ხევსურეთი, რომელიც შემდგომ დუშეთის რაიონში გაერთიანდა, თიანეთის მაზრაში შედიოდა და ისტორიულადაც კახეთის მთიანეთს წარმოადგენდა.

თვით სახელწოდება „დუშეთის“ შესახებ რამდენიმე გამოცემა და მოსაზრება არსებობს: 1. დუშეთი წარმოსდგება „მთუშეთისაგან“. „მთუშეთი“ კი მათაა შორის მოქცეული ადგილია. 2. „დუშეთი“ წარმომდგარა ჩერქეზული სიტყვის „დიშეთისაგან“, რაც თურმე შესვენებას ნიშნავს. 3. თემურლენგს შესვენება მოუსურვებია და ჭარისათვის გაუცია განკარგულება: „დუშ-ათ!“ (შესდექ ცხენო!)...

ამ ვერსიებიდან რომელია მართალი, ძნელი სათქმელია. ეს კია, რომ მეფის მოხელენი (და ხშირად ბარისა და ქალაქის მოსახლეობაც) ერთმანეთში ურევდნენ „დუშეთსა“ და „თუშეთს“. ეს ისეთივე ფაქტია, როგორც ის, რომ ერთნაირი

შავი ნაბდის ქულების გამო, ფშავლებსაც ძალიან ხშირად თუშებად თვლიდნენ და ზოგჯერ ახლაც ვერ არჩევენ ერთ-მანეთისაგან.

XIV საუკუნის დასასრულს თემურ-ლენგის ურდოებმა დუშეთის ტერიტორიაზეც გაითარეს. მთლიანად გადაწვეს და ააოხრეს არაგვის ხეობის სოფლები, ხოლო ქალაქი ყინვალი მიწასთან გაასწორეს... აუარებელი ნადავლითა და ტყვეებით გაემგზავრნენ. სომხური „ანდერძების“ ცნობითაც: „აიღეს ბევრი ციხე, მოკლეს (მათში) მყოფთაგან მრავალი, თითქმის ყველა მამაკაცი გაწყვიტეს, მათი ცოლები და შვილები კი, აურაცხელი, უთვალავი, ტყვედ წაასხეს. მათი მხილველნი სიბრალულით იწვოდნენ“¹.

დუშეთი ბევრი ამბის მომსწრეა. მის მახლობლად, კანკის ქედზე, 1625 წელს მოხდა დიდი სისხლისმღვრელი ომი გიორგი სააკაძესა და თეიმურაზ პირველს შორის.

1828 წელს საქართველოში ჩამოსული ა. ს. პუშკინი გზად ჩერდება დუშეთში და იქვე ათენებს ღამესაც.

გასული საუკუნის 60-იან წლებში საქართველო რუსეთს დაუკავშირდა სამხედრო გზით. ამავე წლებში დუშეთში აგებენ სამხედრო ყაზარმებს და ბანაკდება რუსეთის ჯარის ნაწილი. მაშინ სამხედრო გზა დუშეთზე გადიოდა, აქ ჩერდებოდნენ შესასვენებლად და ღამის გასათევად საქართველოდან რუსეთს და რუსეთიდან საქართველოში მიმავალი მოგზაურნი, საქვეყნოდ ცნობილი ადამიანები. მაშინდელი „სტანციის“ შენობაში ახლა დუშეთის მხარეთმცოდნეობის მუზეუმია.

მიუხედავად იმისა, რომ დუშეთი XIX საუკუნის მეორე

¹ სომხურ ხელნაწერთა ანდერძების ცნობები საქართველოს შესახებ (XIV—XV), მეცნიერება, 1978, გვ. 28.

ხახევარშიც პატარა პროვინციული ქალაქი იყო, იქაური ინტელიგენცია მაინც აქტიურად უბამდა მხარს თბილისში წამოწყებულ ყველა კულტურულ ღონისძიებებს; ყველაფერი საკუთარი სახსრებითა და საქველმოქმედო მიზნით კეთდებოდა.

ღუშეთში 1874 წელს დაარსდა ქალთა სასწავლებელი, ხოლო 1880 წლის 1 აპრილს „სახლი კითხვისა“. გაზეთი დროება იუწყებოდა: „ამ ერთი წლის წინათ შეიყარნენ, მოილაპარაკეს და გადაწყვიტეს, გახსნან „სახლი კითხვისა“. დაწერეს უსტავი, წარადგინეს გუბერნატორთან, რომელმაც დაამტკიცა და დართო ნება. ამ უსტავით ყველას ნება აქვს, იყოს წევრად საკითხავისა, მხოლოდ უნდა აძლიოს წელაწადში 5 მანეთი და ვისაც სურს მეტიცა. ბევრმა მოაწერა ხელი და დაწყების დროსვე შეგროვდა 165 მანეთი. დაიბარეს სხვადასხვა გაზეთები და ჟურნალები. საკითხავი ღიაა ყოველდღე, 4 საათიდან... საკითხავი გაიხსნა პირველს აპრილს... ვერ წარმოიდგენ, რა გვარის სიხარულით შემოუსხდნენ ყმაწვილები სტოლს“¹.

ამავე ხანებში ღუშეთის საზოგადოებას გადაუწყვეტია, ისევ საქველმოქმედოდ შეკრებილი თანხებით დაეარსებინა გიმნაზია, მაგრამ რაღაც გარემოებას შეუშლია ხელი და კეთილი განზრახვა ვერ შეუსრულებია. ქალთა სასწავლებლის გარდა დაარსდა ვაჟთა სახელმწიფო სასწავლებელი სახელმწიფოს ხარჯზე. დაინიშნა ორი მასწავლებელი, მაგრამ სწავლის მსურველი იმდენად ბევრი ყოფილა, რომ სკოლას ორი მასწავლებელი ვერ გაუძღვებოდა. ისევ ქალაქის მოსახლეობა ჩაერია საქმეში, შეაგროვეს ფული და ყოველწლიურად დამატებით 40 თუმანი გამოუყვეს, რომ სასწავლებელს ერთი მასწავლებელი კიდევ მოეწვია თავისი ხარჯით. უნდა ითქვას,

¹ გაზ. „დროება“, 1880, № 78.

რომ ამ კეთილ განზრახვას ადგილობრივი მოსახლეობაც და მოხელეებიც უჭერდნენ მხარს: „ადგილობრივი ჩინოვნიკობაც თანაზიარია ამ საზოგადოებისა... ითვლებიან წევრად ამ საზოგადოებაში“. — კორესპონდენტი აღფრთოვანებულია დუშელთა საქმიანობით და იქვე დასძენს, — ეს დაწყობილება მგონია პირველია პროვინციაში და ინებოს ღმერთმა, რომ სხვა ქალაქებმაც მიბაძონ დუშეთის საზოგადოებას¹.

დუშეთში დაარსდა ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების განყოფილება თავისი გამგეობითა და სარევიზიო კომისიით, რომელიც შემდგომ ერთგვარ შეფობას უწევდა დუშეთის სახალხო თეატრსაც. იგი ხელმძღვანელობდა ქალაქის კულტურულ ცხოვრებას და გარკვეული მიმართულებით წარმართავდა მას.

დუშეთის რაიონს მნიშვნელოვანი წვლილი აქვს შეტანილი ქართული კულტურის განვითარებაში. ხალხურ ზეპირსიტყვიერებაში განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს ფშაურ. ზევსურულ, მთიულ-გუდამაყრულ ხალხურ პოეზიას, როგორც მხატვრულობით, ისე ფილოსოფიური და რომანტიკულ-საგმირო შინაარსით. სამეცნიერო ლიტერატურაში უკვე დასმულია საკითხი იმაზე, თუ რა როლი აკისრია ფშაურ სატრფიალო პოეზიას ქართულ ლიტერატურაში და კერძოდ „ვეფხისტყაოსანში“ ქალის კულტის შექმნა-შემუშავებაში².

დუშეთი არის ვაჟა ფშაველას, გიორგი და დავით ერისთავების, შიო არაგვისპირელის, დანიელ ჭონქაძის, თედო და ბაჩანა რაზიკაშვილების, ა. როინიშვილის, გრ. აფშინაშვი-

¹ გაზ. დროება, 1880. № 78.

² ვ. ბ ა რ დ ა ვ ე ლ ი ძ ე, აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთის ტრადიციული საზოგადოებრივ-საკულტო ძეგლები, ტ. 1, 1974, გვ. 9.

ლის, ვ. აბაშიძის, ქაიხოსრო და მიხეილ ზანდუკელების და სხვათა სამშობლო.

დუშეთში ცხოვრობდნენ და შემოქმედებით მოღვაწეობას ეწეოდნენ ილია ჭავჭავაძე და პლატონ იოსელიანი.

რაიონი მდიდარია რევოლუციური ტრადიციითაც. მიუხედავად მეფის რუსეთის თვითმპყრობელური აპარატის მოხელეთა სიმკაცრისა და სიფხიზლისა, დუშეთში 1905 წლის რევოლუციურმა მოძრაობამ მაინც ფართო ხასიათი მიიღო. დუშეთის მაზრის გლეხთა რევოლუციურ მოძრაობას სათავეში ედგა თბილისის კომიტეტი, რომელმაც თავის წარმომადგენლად მოავლინა მიხეილ დავითაშვილი, ხალხში „ფარაჩიანი მიხოს“ სახელით რომ იყო ცნობილი.

დუშეთში მოქმედებდა ძლიერი პარტიული ორგანიზაცია, რომლის ერთ-ერთი უშუალო ხელმძღვანელთაგანი იყო სოფელ ბაზალეთის მკვიდრი თედო შუშიაშვილი. იგი 1906 წელს რევოლუციური მუშაობისათვის დააპატიმრეს და სამუდამო კატორღამისჯილი 1917 წლის თებერვლის რევოლუციამ იხსნა.

დუშეთის მაზრაში 1905 წელს გლეხთა რევოლუციური მოძრაობა მეფის რაზმებთან რამდენიმე შეტაკებით გამოიხატა. მაზრის უფროსები, გუბერნატორები და მთავრობის სხვა მოხელეები შემოფოთებით მოახსენებდნენ თავის უზენაესებს დუშეთის გლეხთა მღელვარების შესახებ. საქმე იქამდე მივიდა, რომ დუშეთის მაზრაში სამხედრო წესები გამოცხადდა.

1918 წლის ივნისში დუშეთში იფეთქა გლეხთა რევოლუციურმა აჯანყებამ. ამიერკავკასიის ბოლშევიკური ორგანიზაციის დავლებით აჯანყებას სათავეში ჩაუდგა თედო შუშიაშვილი. აჯანყებულებმა აიღეს სამაზრო ცენტრი დუშეთი. 25 ივნისს გლეხთა დეპუტატების სამაზრო ყრილობაზე გამოცხადდა საბჭოთა ხელისუფლება. ამავე ყრილობაზე აღმასრუ-

ლებელი კომიტეტის თავმჯდომარედ თედო შუშიაშვილი აირჩიეს, ხოლო მაზრის პოლიტიკურ კომისრად — გაბო მწითური. ამ ხელისუფლებამ ათ დღეს იარსება. აჯანყება დამარცხდა, ხოლო აჯანყების მეთაურები მკაცრად დაისაჯნენ.

დუშეთის რაიონში 1905 წლიდან 1915 წლამდე რევოლუციურ მუშაობას ეწეოდა ვაჟა ფშაველა. მისი ხელით დაწერილი ოცმუხლიანი „ფშავ-ხევსურეთის დეკლარაცია“ საიდუმლოდ შემოინახა მისმა ნათესავმა, ფშაველმა ოქრომკედელმა დავით ჯანაშვილმა.

საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ დუშეთის რელიეფურმა და მცხოვრებთა ეთნიკურმა თავისებურებებმა განაპირობეს ისიც, რომ პირველი კოლმეურნეობა ჩამოყალიბდა 1927 წელს (წითელსოფელი), ხოლო უკანასკნელი — 1950 წელს (ხევსურეთი). 1934 წელს დამთავრდა ჟინვალ-ბარისახოს გზა. საუკუნეობით ჩამორჩენილი ხევსურეთი საავტომობილო გზით დაუკავშირდა რაიონისა და რესპუბლიკის ცენტრებს, ხოლო იმავე ხანებში ჩარგლისა და შუაფხოს მოსახლეობამ თავისი ინიციატივით გაიყვანა სოფელში მისასვლელი გზები.

1941 წელს გაიყვანეს ჯიქურაულების სარწყავი არხი. დაიწყო ფასანაურისა და მღეთის ელექტროსადგურების მშენებლობა...

დიდი სამამულო ომის პერიოდში 6000-ზე მეტი დუშელი ვაჟკაცი წავიდა სამშობლოს დასაცავად. საკოლმეურნეო მიწდვრებზე მამაკაცები დედაკაცებმა და ბავშვებმა შეცვალეს. თავდადებით შრომობდა ხალხი. მარტო 1942 წლის შემოდგომისათვის დუშელებმა წითელ არმიას 7800-ზე მეტი წინდა და 4000-ზე მეტი ხელთათმანი გაუგზავნეს. მრავალმა კოლმეურნემ ისახელა თავი საკოლმეურნეო შრომაში.

სამამულო ომში მრავალმა დუშელმა მეომარმა საქვეყნოდ

გაითქვა სახელი. მათი საბრძოლო დამსახურება აღინიშნა მთავრობის ჯილდოებით. ორ მათგანს საბჭოთა კავშირის გმირის წოდება მიენიჭა, ხოლო მატროსოვის გმირობა გაიმეორა მებრძოლმა ა. ქავთარაძემ.

ბევრი რამ გაკეთდა სამამულო ომის შემდგომ პერიოდში დუშეთის მშრომელთა კულტურული ცხოვრების პირობების გასაუმჯობესებლად და ომით მიყენებული ჭრილობების მოსაშუშმებლად. მშრომელთა სამსახურში ჩადგა სარაიონო კულტურის სახლი, კინოთეატრი, ჭოპორტისა და ბარისახოს კულტურის სახლები, ჟინვალქესი, აშენდა მეფრინველეობის ორი ფაბრიკა, 1959 წელს ოფიციალურად გაიხსნა სახალხო თეატრი.

დუშეთში ლიტერატურულმა გაერთიანებამ ნაყოფიერი შრომა გასწია რაიონის ნიჭიერი ახალგაზრდობის შემოქმედებითი ზრდისათვის. მისი ყოფილი წევრები რესპუბლიკაში უკვე ცნობილი მწერლები არიან: მ. წიკლაური, თ. ბეჭიშვილი, ჯ. ფხოველი. პირველი წიგნები დასტამბეს დ. მჭედლურმა, შ. ქავთარაძემ, ი. ციგროშვილმა და ვ. ხორნაულმა. იბეჭდება კ. ანირიძის ლექსთა კრებული, ხოლო ი. ქართველიშვილმა გამოსცა საინტერესო წიგნი „ვაჟას ნაკვალევზე“. 1936 წელს რაიონული გაზეთის მაშინდელი რედაქტორის ნ. ხეთაგურის ინიციატივით საფუძველი ჩაეყარა ლიტერატურულ წრეს. სამამულო ომში დაიღუპნენ ნიჭიერი ახალგაზრდა პოეტები: კ. ნამგალაური, გ. თურმანაული, ს. ავეტიკოვი, ფ. რაზიკაშვილი და სხვა.

ლიტერატურული გაერთიანების თაოსნობითა და რაიონის ხელმძღვანელობის უშუალო მხარდაჭერით დუშეთში მოეწყო მრავალი ლიტერატურული საღამო. 1967 წელს რესპუბლიკაში პირველად მოეწყო ცნობილი სახალხო მეღექისის ნიკო

ბულალაურის შემოქმედებითი საღამო დაბადების 50-ე წლის-
თავთან დაკავშირებით. მისი ბევრი ლექსი ხალხმა ზეპირად
იცის, ხოლო სამამულო ომისა და მშვიდობიანი მშენებლობის-
სადმი მიძღვნილი ლექსები პატრიოტიზმის თემაზე შექმნილ
ხალხური შემოქმედების საუკეთესო ნიმუშებს წარმოადგენს.

ნ. ბულალაურის ლირიკული ლექსები თავის დროზე შეტა-
ნილი იყო V კლასის ქართული ლიტერატურის სახელმძღვანე-
ლოშიც. რამდენიმე ნაწარმოები თარგმნილი და გამოქვეყნე-
ბულია რუსულ ენაზე.

დუშეთის რაიონის სკოლებში მრავალი ნიჭიერი ახალგაზრ-
და აღიზარდა, მათ შორის: საქართველოს სსრ მეცნიერებათა
აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი ლევან ყიყიაშვილი, პოეტი
გაბრიელ ჯაბუშანური; მხატვრები: ირაკლი ოჩიაური, გიორგი
ოჩიაური; მსახიობები: იაკობ ტრიპოლსკი, ილია ზაქაიძე, კომ-
პოზიტორი შალვა მშველიძე.

სოციალისტური შრომის გმირები გახდნენ: ყარამან გაგაძე,
ალექსი ბექაური, ელენე კოწიწაშვილი. მრავალი დაჯილდოვდა
მთავრობის ორდენებითა და მედლებით.

დუშეთი მდიდარია ისტორიული ძეგლებით; ესენია: ანა-
ნურის ციხე-ქალაქი, ჭილაშვილების სასახლე, ხადის ისტო-
რიული ძეგლები, კართანის ძველი ციხე-ქალაქი, ფშავის წარ-
მართული ხანის საზოგადოებრივი საკულტო ძეგლები და სხვა.

დუშეთში ამჟამად მოქმედებს არქეოლოგიური ექსპედიცია
(ხელმძღვანელი რ. რამიშვილი), რომელიც აწარმოებს ძველი
ნაქალაქარი ყინვალის გათხრებს. აღმოჩენები ფრიად საყუ-
რადლებოა.

ყინვალის ჰიდროკომპლექსის მშენებლობა მნიშვნელოვანი
მოვლენაა რესპუბლიკის ისტორიაში.

დუშეთის რაიონი მდიდარია ხალხური თეატრალური ტრა-

დიციებითაც: ძველად ქალაქში ყოველწლიურად იმართებოდა სახალხო სანახაობანი — დოლი (ყაბახი), ბერიკაობა, ხოლო სახალხო დღესასწაულებზე სხვადასხვა სალაღობო და საბრძოლო შინაარსის ცეკვა-სიმღერები სრულდებოდა.

დუშეთის რაიონის მოსახლეობის მდიდარმა ფოლკლორულმა ტრადიციებმა განაპირობეს ისიც, რომ ახლახან დაბა ჟინვალში დაარსდა საქართველოს სსრ აკადემიის შ. რუსთაველის სახელობის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტის ფოლკლორის განყოფილების დუშეთის სექტორი.

დუშეთის იზოდრომზე გამოდიოდნენ როგორც ქალაქის, ისე ახლომახლო სოცლის წარმომადგენლები თავიანთი ცხენებით და მონაწილეობდნენ დოლსა და ჭირითში, რომლის ილეთებშიც შედიოდა ძველი მხედრული ვარჯიშობანი. ამისათვის შერჩეული იყო წელიწადში ერთი დრო, სახელდობრ, „სამებობის დღესასწაული“, რომელიც აგვისტოს ბოლო რიცხვებში იმართებოდა.

პენსიონერ ლ. ბუჩაშვილის განმარტებით, ძველად ყანის სამკალად მოწყობილ მამითაღშიც მუდამ იმართებოდა სახალხო სანახაობანი. ამიტომაც მამითაღში ყველა ხალისით მიდიოდა. მან ასეთი ამბავი გვიამბო: „მუხრან ბატონმა თავის მოურავს ჰკითხა: ჯეჯილი ყვითელი რად არისო. მოურავმა თავი იმართლა, მორწყვა მეტი მომივიდაო. მუხრან ბატონმა აღარაფერი თქვა. მოვიდა მკის დრო. მოიწვია ნადი. ნადში ერთი ჭილურტელი ვაჟკაციც იყო, გვარად ხოსროშვილი. ის ისე მძლავრი იყო, რომ ხალხის გასართობად თავის ძნის მკონავს ზურგზე მოისვამდა და ისე მკიდა, ხოლო მომკილ ძნას შესაკონად მას მიაწვდიდა. მკონავიც მის კისერზე გრეხდა ულოს და კონავდა ძნას. ხალხი იცინოდა. ეს გლეხი მუხრან ბატონს ცალკე გაუხმია და უთქვამს: დაჯეჟი, რაც გინდა, სვი ჭამე, ოღონდაც

სამკალში ნულარ გახვალ, მუშა მომიცდებო. სადილობისას ბატონმა მოახლე გლეხებს უთხრა: ღვინოს მუშებს რომ ჩამოურიგებთ, მოურავს არ მიაწოდოთო. გლეხებიც ასე მოიქცნენ. მოურავმა გლეხებს უსაყვედურა, ღვინოს რატომ არ მასმევთო. გლეხებმა მიზეზი უთხრეს. ნაწყენმა მოურავმა ახლა ბატონს მიმართა, რატომ არ მასმევენო. იმიტომ, რომ ბევრი ღვინო ფეხებში წაგივა და გაგაყვითლებსო,—მოუჭრა ბატონმა“.

ლადომ გვიამბო აგრეთვე დუშეთში ბერიკაობის ტრადიციის შესახებაც: „2-დან 25 კაცამდე შეიკრიბებოდა. მათ შემადგენლობაში იყვნენ: 1. „ღვდელი“ წინ მიდიოდა და საქნეველას აქნევდა; 2. „ლორს“ — ღორის ნილაბი ჰქონდა: ოჯახში შევიდოდა, საკმელს ეცემოდა, ზოგს გააფუჭებდა და ზოგს წააოილებდა; 3. „დამწერი“ წერდა გამოხრულ ძვალზე ბატონს ფრთით. 4. „ნეფე-დედოფალი“ (ორივე ვაჟი) იმისთვის, რომ მეტი პატივი ეცა ხალხს ბერიკებისათვის; 5. „მესტვირე“ — საკიდაოს დასაკრავად. ბერიკეები კიდაობას მართავდნენ. 6. „არაბი“ — ვირზე უკუღმა შემეძარი, რომელსაც ვირის კუდი ხელში ეჭირა. 7. „ბერიკა“ — წვერიანი კაცი ნილბით. 8. მესანოვაგენი... თუ ერთი სოფლის ბერიკა მეორე სოფლის ბერიკას შეხვდებოდა, მათ შორის კიდაობა უნდა გამართულიყო. რომელიც დაძლევდა, სანოვაგე მას რჩებოდა. შემდეგ შეიკრიბებოდნენ და გამართავდნენ ლხინს. ბერიკეები ნილბოსნები იყვნენ.

მასკა, ნილბიანთა საფერხულო წყობა, ცეკვები, მუსიკის, ჩასაბერი საკრავების აქტიური გამოყენება, ნილბიანთა ფიგურების მრავალფეროვნება ხალხური სანახაობრივი კულტურის მაღალ დონეზე მიგვანიშნებს.

ხალხი არანაკლებ ეტანებოდა წარმართულ და ქრისტიანულ დღესასწაულებთან დაკავშირებულ სარიტუალო სანახაობებს.

ესენია: საფეოხისო სიმღერები, სამაია, ფერხისა, ლექსში პაექრობა, სპორტული ვარჯიშობანი, შრომის სიმღერა-თამაშობანი, ცეკვები ფანდურის თანხლებით, „კუკნების“ თამაში, სალამურისა და გუდასტვირის დაკვრა, გლოვის მგოსნობა...

დუშეთში არსებულ მხარეთმცოდნეობის მუზეუმში გამოფენილია რაიონის ძველი და ახალი ყოფის ამსახველი ექსპონატები, რითაც მნახველს გარკვეული წარმოდგენა შეექმნება დუშეთის რაიონის წარსულზე და აწმყოზე.

ჩვენ შევეცადეთ ძალიან მოკლედ გვეჩვენებინა ის გარემო, რომლის წიაღშიაც ჩაისახა და მუშაობდა დუშეთის სახალხო თეატრი, რომელიც ასი წლის მანძილზე მხარში ედგა მშრომელთა სულიერ ცხოვრებას.

დუშეთის თეატრალური ცხოვრების მატინაე

გასული საუკუნის მეორე ნახევარში „თერგდალეულებმა“ საქართველოში ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის გაშლისა და განვითარებისათვის მრავალმხრივი მუშაობა გააჩაღეს. თვითმპყრობელობა კი გააფთრებით სდევნიდა როგორც ეროვნულ საქმეს, ისე თვით პროგრესულად მოაზროვნე მოღვაწეებს.

ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის მიზნებისადმი კულტურულ ღონისძიებათა წამოწყება და მათი მიმართულების დაქვემდებარება დროის კარნახით იყო გამოწვეული. დიდი ილია მიუთითებდა: „ყოველივე საქმე, ყოველივე საკანი. რაც ჩვენი ცხოვრების მომავლობაში თავისით თუ სხვისით აღმოჩნდება, სულ ყველაფერი ჩვენი ვინაობის საქმეს უნდა შევერჩიოთ, ქვეშ დავუყენოთ, სკოლაა, ბანკია თუ თეატრი“¹.

ილია ჭავჭავაძის სახელთანაა დაკავშირებული სასცენო მართლმეტყველების დაწმენდისა და გახალხურების საქმეც. მას კარგად ესმოდა და სხვებსაც შთააგონებდა, რომ როცა საზოგადო მნიშვნელობის აზრი ამოქმედებს სიტყვას, მაშინ თვითონ თქმა ქმნად გადაიქცევა ხოლმე. აი როგორ აფასებდა

¹ ი. ჭავჭავაძე, თხზულებანი. ტ. VI, 1927, გვ.128.

იგი მსახიობ ლ. მესხიშვილს: „რიგიანი და წინდახედული არტისტია, ყოველ როლში იგი სასიამოვნო სანახავია, ხოლო მეტად უყურადღებოდ ექცევა ქართულ ენას... კილო ლაპარაკისა ყოველთვის ქართული არა აქვს. ვწუხვარ, რომ მაგისტანა არტისტს ამისთანა უსიამოვნო ნაკლოვანება აქვს“¹.

ამგვარად, ქართულ თეატრს იმის გარდა, რომ იგი ხალხის ესთეტიკური ზემოქმედების იარაღად ქცეულიყო, დაკისრებული ჰქონდა როგორც ეროვნულ-განმათავისუფლებელი იდეების ქადაგება, ისე ქართული ენისა და მეტყველების განვითარების ფუნქცია. ქართული თეატრის აღდგენით აღფრთოვანებული ილია წერდა: ძლივს ერთი საჯარო ადგილი მაინც გვექნება, საცა ჩვენის ენით ვილხინებთ, ჩვენი ენით ვინალვლებთო.

ქართული სახალხო თეატრი ეროვნულ ძირებზე წამოიშობა და თერგდალეულთა პროგრამის მიხედვით უალრესად ხალხური მიმართულება მიეცა მისი მუშაობის შინაარსს, მაგრამ ეს იმას როდი ნიშნავდა, რომ თეატრში ხელოვნების ხალხურობისა და დემოკრატიული მიმართულების დანერგვა და წარსულის მემკვიდრეობა უკრიტიკოდ უნდა ყოფილიყო მიღებული და სცენა დაყვანილიყო პრიმიტივიზმის დონემდე.

ქართული თეატრის არსებობის მატრიანე შორეულ საუკუნეებში იღებს სათავეს. შუა საუკუნეებში შემუშავდა „სახიობა“. წარმოდგენები იმართებოდა სასახლეებში და სახალხო დღესასწაულებზე. საინტერესოდ ეწყობოდა „ბერიკაობა“ და „ყეენობა“. XVIII საუკუნის მეორე ნახევარში ქართული თეატრის ფუძემდებელი გახდა დრამატურგი გიორგი ავალიშვილი. თბილისში და თელავში იღვმებოდა როგორც ორიგინალური, ისე

¹ ი. ჭავჭავაძე, თხზულებანი, ტ. III, 1958, გვ. 97.

თარგმნილი პიესები. XIX საუკუნის 50-იან წლებში ქართული კულტურის განვითარების ისტორიაში უდიდესი მოვლენა იყო გიორგი ერისთავის მიერ დაარსებული თეატრი, რომელმაც 1856 წლამდე იარსება. მისმა მემკვიდრეობამ დიდად შეუწყო ხელი 1879 წელს ქართული თეატრის აღდგენას და შემდგომ განვითარებას.

ქართველმა სამოციანელებმა ილია ჭავჭავაძისა და აკაკი წერეთლის მეთაურობით განაახლეს ქართული თეატრი. დიდი მუშაობა გასწიეს ქართული სასცენო მეტყველების დახვეწისა და შემდგომი განვითარებისათვის.

აღორძინებული ქართული თეატრის მისამართით XIX საუკუნის მიწურულში გაზეთი „ივერია“ მაინც საყვედურით შენიშნავდა: „აწინდელი ქართული სცენა სახალხო არ არის და ამიტომ სავსებით არ ასრულებს თავის მოვალეობას... თეატრი საყოველთაო და საეროვნო სახლად უნდა გარდაიქმნეს“¹. მიუხედავად ამისა, ქართულმა თეატრმა მაინც დიდად შეუწყო ხელი როგორც ხალხური სალაპარაკო ენის დამკვიდრებას ლიტერატურაში, ისე ხელოვნებისადმი ხალხის ინტერესის გაღვივებას. ქართულ პროფესიულ თეატრს კეთილშობილური მიზნების განხორციელებაში გვერდში ერთგულად ამოუდგა სახალხო თეატრებიც. ახალი ქართული პროფესიული თეატრის მხარდამხარ სახალხო დრამატული დასების ჩამოყალიბება და წარმოდგენების მოწყობა თბილისის გარეუბნებში მოდად იქცა და თანდათან დამკვიდრდა, რომლის ბაზაზე ჩამოყალიბდა ჯერ ავჭალის მუშათა თეატრი, ხოლო შემდეგ წლებში ავლაბრისა და ხარჭუხის სახალხო თეატრები.

სახალხო თეატრების ქსელის გაფართოვებას უაღრესად

¹ გაზ. ივერია, 1896, № 44.

კეთილშობილური მნიშვნელობა ჰქონდა ქართველი ხალხის ცხოვრებაში. ეროვნული თავისუფლებისა და სოციალური გარდაქმნის მიზნებს დაქვემდებარებული სცენა ხალხის ინტერესების სამსახურში დადგა.

ქართულ სცენას მეფის თვითმპყრობელური რეჟიმის პირობებში უაღრესად პროგრესული მნიშვნელობა ჰქონდა. ცარიზმისაგან ქართული კულტურის ფარული და არაფარული დევნის პირობებში ხალხს სცენიდან უნდა მოესმინა მსგელობა მშობლიურ ენაზე და ჩაფიქრებულიყო ცხოვრების საჭირობოროტო საკითხებზე, რაც მათ ეროვნულ თვითშეგნებას გაულრმავებდა. დიდი ილია დაბეჭითებით განმარტავდა: „სცენა იგივე შკოლაა, რომელიც ცხოველის სურათებით ელაპარაკება კაცის გულსა და ჰკუასა, იგი ამ თავის თვისებით კაცის გუნებაზედ უფრო მედგრად მოქმედებს, ვიდრე სხვა რამე... სცენა ხალხის მწვრთნელი, ხალხის გამზრდელი უნდა იყოს, და ამასთანავე იმისთანა შემაქცევარიც არის, რომ უკეთეს მხარეს ადამიანისას ფებს ადგმევინებს, ფრთას აშლევინებს“¹.

სახალხო თეატრის სცენიდან მუშა-მოსამსახურეები მგზნებარე სიტყვებით აღვივებდნენ ხალხში ეროვნულ თვითშეგნებას და ცარიზმის კოლონიური რეჟიმის წინააღმდეგ საბრძოლველად განაწყობდნენ. სახალხო თეატრის მაყურებელიც უბრალო მშრომელი ხალხი იყო. მათში რევოლუციური შეგნების შეტანის გზაზე იმ დროს სცენა ერთ-ერთი პირველხარისხოვანი საშუალება იყო და, მართლაც, თეატრი იქცა ეროვნულ-განმათავისუფლებელი იდეების, ხოლო შემდგომ — რევოლუციის ტრიბუნად.

ზემოაღნიშნულ კეთილშობილურ ფუნქციასთან ერთად

¹ ნ. გურაბანიძე, ილია ჭავჭავაძე თეატრის შესახებ, თბ., „ლიტერატურა და ხელოვნება“, 1955, გვ. 57.

სახალხო თეატრები საქართველოში საქველმოქმედო მიზნებს ისასავენ. მთელი შემოსავალი ხალხის კულტურულ-საგანმანათლებლო საქმიანობას ხმარდებოდა, ამიტომ იყო, რომ სახალხო თეატრის სცენისმოყვარულნი უსასყიდლოდ მონაწილეობდნენ სპექტაკლებში.

სახალხო თეატრის ავტორიტეტი თანდათან იზრდებოდა. გასული საუკუნის ბოლოს პრესა უკვე აღნიშნავდა, რომ სახალხო სცენისმოყვარულნი ისე დახელოვნდნენ როლების შესრულებაში, რომ პროფესიონალ მსახიობებს გაუტოლდნენო. „ივერია“ აღ. ყაზბეგის „არსენას“ დადგმის შესახებ საზოგადოებას აუწყებდა: „წარმოდგენას ბევრი ხალხი დაესწრო... მოთამაშენი „ვაშა, ვაშას“ ძახილითა და ტაშის ცემით დააჯილდოვეს. სწორედ დიდის მადლობისა და თანაგრძნობის ღირსნი არიან ეს ახალგაზრდა შეგნებული მუშები, რომელნიც არავითარს საშუალებას არა ჰზოგავენ თავის დაწყებულ საქმის გასაუმჯობესებლად!“¹.

სპექტაკლის მონაწილე ცნობილი ლექსიკოგრაფი და ავჭალის სახალხო თეატრის ხელმძღვანელი ი. იმედაშვილი ავჭალის სცენისმოყვარე ხელოსანთა ამხანაგობის მიერ მცხეთაში გაბრძოლ სუხდუქიანცის „პეპოს“ დადგმის შესახებ ასეთ ცნობას გვაწვდის: „წარმოდგენას დიდძალი ხალხი დაესწრო, დასასრულს ტაშით დაგვაჯილდოვეს და პარტერიდან ცოცხალი ყვავილების თაიგული მოგვაწოდეს. ამ წარმოდგენის მთელი შემოსავალი მცხეთის ბიბლიოთეკის დაარსებასა და სკოლას მოხმარდა“².

¹ გაზ. ივერია, 1895, № 108.

² ი. იმედაშვილი „ჩემი ცხოვრების წიგნი“, „ხელოვნება“, 1979, გვ. 69.

ამგვარად, შეიძლება დავასკვნათ, რომ სახალხო თეატრების მუშაობის აღმოცენება-განვითარებას განაპირობებდა ახალგაზრდობის უანგარო სიყვარული სასცენო ხელოვნებისადმი, მიღებული შემოსავლის საქველმოქმედო დანიშნულება და არა სცენისმოყვარეთა პირადი ეკონომიური კეთილდღეობის გაუმჯობესება. აი როგორ შეფასებას იძლევა ამ მოვლენის შესახებ ურნალი „თეატრი და ცხოვრება“: „არ გვეგონა, თუ დუშეთში „სამშობლო“ დაიდგმებოდა (ტეხნიკურის მხრივ), მაგრამ აქაურმა სცენისმოყვარეებმა შეუძლებელი შესძლეს და მოლოდინს გადააჭარბეს... ყველანი ერთის აზრით შეერთებულიყვნენ და მოსულიყვნენ დარბაზში თავიანთი დაწიოკებული მოძმე აჭარლების დასახმარებლად“¹.

ასევე საერთო იყო მატერიალური უზრუნველყოფის მდგომარეობა ყველა თეატრისათვისაც. სახელდობრ, დუშეთის სცენისმოყვარეთა მიერ პირველ ხანებში სცენისათვის გამოყენებული ყოფილა კერძო სახლების დარბაზები, შემდეგ — საზოგადოებრივი საკრებულო დარბაზები, ხოლო საბჭოთა პერიოდში კი — კლუბები. სცენისმოყვარენი თავიანთი სახსრებით კემნიდნენ დეკორაციებს, აწყობდნენ სცენებს, იკერავდნენ კოსტიუმებს, მაგრამ ისე დიდი იყო დაწყებული საქმისადმი მისწრაფება და თავდადება, რომ ასეთ დაბრკოლებასაც არაფრად მიიჩნევდნენ, გაჭირვებას არ ეპუებოდნენ. ისინი შორი მანძილიდან ფეხით დაიარებოდნენ რეპეტიციებზე, სადაც დამყარებული იყო სანიმუშო წესრიგი: დაგვიანება და მინდობილ როლზე კოჭმანი, როგორც ეს ახლა ზოგჯერ შეხლა-შემოხლას იწვევს და ყველას მთავარი როლისაკენ უჭირავს თვალი, არავითარ შემთხვევაში არ შეიძლებოდა.

¹ ურნ. „თეატრი და ცხოვრება“, 1915, № 24, ვვ.15.

როგორც უკვე ითქვა, XIX საუკუნის მეორე ნახევარში საქართველოში დაიწყო მოძრაობა სახალხო თეატრებისა და თეატრალური დასების შესაქმნელად. ყველა კუთხეში ჩამოყალიბდა დრამატული კოლექტივები და სცენისმოყვარეთა „გუნდები“. პერიფერიებშიც ამ საერთო სახალხო მოძრაობას იგივე კეთილშობილური მიზნები ჰქონდა, რაც სამოციანელებმა დაუსახეს ქართულ თეატრს.

თეატრალური სანახაობები ხალხში აღვივებდა ინტერესს ხელოვნებისა და სწავლა-განათლებისადმი, ხელს უწყობდა ეროვნული თვითშეგნების ამაღლებას.

თუ ნათლად წარმოვიდგინთ, რომ მეფის თვითმპყრობე-ლური რეჟიმის ბატონობის პერიოდში ხალხთა კულტურული ცხოვრების აღორძინება მოკლებული იყო სახელმწიფო ყურადღებას და ენთუზიაზმზე დამყარებული ხალხის ინიციატივაც იზღუდებოდა ცენზურით, ადვილად წარმოსადგენია, თუ რა დიდი მნიშვნელობა უნდა ჰქონოდა ქართველი ხალხის ცხოვრებაში თეატრს.

1880 წლის 20 იანვარს დასაბამი მიეცა სახალხო თეატრის დაფუძნებას დუშეთში.

გაზეთი „დროება“ იუწყებოდა: „...შესდგა გროვა (დასი. ი. გ.) თეატრის მოყვარულთა. აღმოაჩინეს, გამართეს სახლი და 20 იანვარს წარმოადგინეს ორი პიესა: ერთი რუსულსა და მეორე ქართულს ენებზედ. სასარგებლოდ დუშეთის საქალაქო საქალებო სასწავლებლისა, რომელიც დაარსდა 8 ნოემბერს 1874 წელს“¹. დრამატული ნაწარმოებები ნახსენები არ არის.

¹ გაზ. „დროება“, 1880, № 24.

იმავე წერილის მიხედვით ირკვევა, რომ მსახიობთა „მომეტებული ნაწილი“ სცენაზე პირველად გამოსულა, ხოლო ნაწილს უკვე ჰქონია სამსახიობო გამოცდილება, რაც გვაგულისხმებინებს, რომ წარმოდგენების გამართვა დუშეთში უფრო ადრე დაწყებულა, მაგრამ საბუთი არ შემორჩენილა და ამიტომ დუშეთში სახალხო თეატრის დაარსების თარიღად რჩება 1880 წლის 20 იანვარი, ახალი სტილით 2 თებერვალი. ამ წელს დუშეთის დრამატულ დასს („გროვას“) ძალიან აქტიურად დაუწყია მუშაობა და ხალხის ყურადღებაც დაუმსახურებია. გაზეთი „დროება“ იმავე წლის აგვისტოში მკითხველებს ახალ ცნობას აწვდიდა დუშეთის სახალხო თეატრის მუშაობის შესახებ: „ამ თვის 11-ს დღეს დუშეთში იყო წარმოდგენა სასარგებლოდ ერთის ყმაწვილის კაცისათვის, რომელსაც დაუსრულებია სწავლა თბილისის კლასიკურ გიმნაზიაში, არა ჰრგებია სტიპენდია უნივერსიტეტში წასასვლელად“¹. საყურადღებოა, რომ ამ სპექტაკლში მონაწილეობა მიუღია სახელგანთქმულ მსახიობ ნატო გაბუნიას, რომელიც თბილისიდან დუშეთში მოუწვევიათ და მისი მონაწილეობით დუშეთის სცენისმოყვარეებს მაყურებლისათვის უჩვენებიათ სპექტაკლი „ბიძიასთან გამობუმრება“.

სცენისმოყვარეთა ენთუზიაზმი დიდი იყო. მათ თავიანთი ძალებით უშოვიათ ბინა და სათანადოდ მოუწყვიათ სცენა. ამასთან „გამოცდილნიც“ და „უმეცარნიც“ ისე გულთანად მოჰკიდებიათ როლების შესრულებას; რომ ხალხი აღტაცებაში მოუყვანიათ.

პრესა პირველი სპექტაკლის შესახებ იტყობინებოდა: „იმ პიესებში (ლაპარაკია ქართულ და რუსულ პიესებზე; სამწუ-

¹ გაზ. „დროება“, 1880, № 183.

ხაროდ, როგორც ითქვა, მათი სახელწოდება არაა აღნიშნული. ი. გ.) მოქმედი პირნი, მომეტებულინაწილი, იყვნენ იმისთანანი, რომ პირველად თამაშობდნენ სცენაზედ, მაგრამ ყველამ ითამაშა თავისი როლი საკმაოდ კარვად და კეთილსინდისიერად, იმიტომ, რომ გულითა და სულით შეუდგნენ საქმესა. პუბლიკა დიდ აღტაცებაში იყო, სახეზეც აჩნდათ მხიარულება და კმაყოფილება, განსაკუთრებით სასიამოვნო სურათს წარმოადგენდნენ ის პირნი, რომელთაც არ ენახათ თეატრი და წარმოდგენა. იმავე ღამესვე მრავალნი ჰკითხულობდნენ: როდის იქნება კიდევანო?¹

ამ სასარგებლო საქმის დაწყებამდე დუშეთში, პროვინციული ქალაქის კვალობაზე, ერთგვარი მოწყენილობა და უმიზნო დროსტარება ყოფილა დამკვიდრებული. პრესა იტყობინებოდა: „დუშეთის საზოგადოებამ ამ წელიწადს (ლაპარაკია 1880 წელზე. ი. გ.) თითქო გაიღვიძა, თვალები მოიფშენიბა, მიიხედ-მოიხედა და იგრძნო თავის უმსგავსო და უნაყოფო ცხოვრება, რომელიც მიმდინარეობდა მხოლოდ ქაღალდისა და ლოტოს თამაშობაში, უმსგავსო „ვეჩერებში“ და სიმღერებში“².

საექტაკლებზე დასასწრებად მოდიოდნენ მეზობელი სოფლებიდანაც. ისინი თეატრში გართობას კი არ ეძებდნენ, მასში ცხოვრების სარკესა და სკოლას ხედავდნენ. ისიც საყურადღებოა, რომ საექტაკლს თუ არ ჰქონდა საქველმოქმედო დანიშნულება და ბილეთები არ იყიდებოდა, ისე ბევრი მაყურებელი არ ესწრებოდა. განსაცვიფრებელია მაშინდელი ხალხის საქველმოქმედო განწყობილება!

დუშეთის თეატრალური ცხოვრების გარიჟრაჟზე სცენის-

¹ ვაზ. „დროება“, 1880, № 24.

² იქვე

მოყვარეთა შეკრების, დასის შედგენისა და პირველი სპექტაკლების დადგმის ინიციატორი ყოფილა თამარ კვალთაშვილი (კვალიევი), ქ. დუშეთში მცხოვრები მანდილოსანი: „დამწყობი ამ საქმის იყო ერთი დუშეთში მცხოვრებელი ქალთაგანი, სახელდობრ თამარ კვალთაშვილისა“¹. თამარ კვალთაშვილი უნდა ჩაითვალოს დუშეთის სახალხო თეატრის პირველ რეჟისორად და მოამაგედ. როგორც ჩანს, უნდა ვივარაუდოთ, რომ მას ძალიან ახლო ურთიერთობა ჰქონია თბილისის პროფესიული და სახალხო თეატრების მსახიობებთან. ამას ისიც ადასტურებს, რომ მისი თხოვნითა და ინიციატივით 1880 წლის აგვისტოში ქ. დუშეთში ჩამოდის ცნობილი მსახიობი ნატო გაბუნია, რომელიც იქაურ სცენისმოყვარეებთან ერთად მონაწილეობს სპექტაკლში: „თამარ კვალთაშვილმა სთხოვა ქართულის თეატრის აქტრისას ნატალია გაბუნიას, მიეღო მონაწილეობა და გაბუნიამაც პატივი სცა ამათ თხოვნას და მოვიდა დუშეთში“².

თეატრის მოყვარულებს შეუდგენიათ სამუშაო გეგმა. რომლის თანახმადაც უნდა წარმოედგინათ თვეში ერთი სპექტაკლი, ხოლო შემოსავალი მთლიანად გადასცემოდა დუშეთის ქალთა სკოლას, სადაც იმ დროს 30 ქალი სწავლობდა. იმავე წელს კიდევ რამდენჯერმე გაუმართავთ სპექტაკლი, რაც იმასაც ნიშნავს, რომ დუშელმა სცენისმოყვარეებმა გეგმა საქმედ აქციეს. ისინი ენერგიულად შეუდგნენ საქმეს. ნატო გაბუნია შემდგომაც აქტიურად ესმარებოდა ენთუზიასტ დუშელ სცენისმოყვარეებს.

დუშეთის მკვიდრი, შემდგომში საქართველოს ლიტერატუ-

¹ გაზ. „დროება“ 1880, № 183.

² იქვე

რული მუხეუმის მეცნიერმუშაკი გიორგი პავლეს ძე მოზდო-
კელი იგონებს, რომ 1884 წელს ნიკიერი მსახიობი ნატო გაბუ-
ნია დიმიტრი კვალიაშვილს სწორედ იმ სახლში ესტუმრა,
სადაც ილიამ 10 წელი იცხოვრა. ეს სახლი ეკუთვნის
იოსებ ვასილის ძე მოზდოკელს და სწორედ წარმოდგენისათვის
იყო გამოსადეგი, რადგანაც სახლში უზარმაზარი ზალა იყო.
აქ მოაწყვეს სცენა და დადგეს გ. ერისთავის პიესა „გაყრა“¹.
ნატო გაბუნიას თათელას როლი შეუსრულებია და მაყურე-
ბელი მოუხიბლავს საშემსრულებლო ოსტატობით. ანდრუყაფა-
რის როლი კი დიმიტრი კვალიაშვილს შეუსრულებია, რომე-
ლიც დუშეთში მაზრის უფროსის თანაშემწედ ყოფილა დანიშ-
ნული და, როგორც ჩანს, მეცენატობას უწყევდა ახლად ჩამო-
ყალიბებული დრამატული დასის მუშაობას.

დუშეთის მაზრის მმართველობა და მოხელეები თავიდანვე
დაინტერესებულან სახალხო თეატრის მუშაობით. ისინი აქტი-
ურად ეხმარებოდნენ სცენისმოყვარეებს, უფრო მეტიც, მაზ-
რის უფროსები და მათი თანაშემწეები ოჯახის წევრებთან ერ-
თად მონაწილეობდნენ სპექტაკლებში, თუმცა სხვა ადგილებში
ასე როდი ყოფილა; მაგალითად: ზესტაფონის სცენისმოყვა-
რეებს სპექტაკლის დადგმის ნებართვა ქუთაისის გუბერნატო-
რისაგან უნდა გამოეთხოვათ, ისე სპექტაკლის დადგმა არ
შეეძლოთ.

დოდო ანთაძე თავის წიგნში „თეატრალური ზესტაფონი“
წერს: წარმოდგენების ხშირ მოწყობას დიდად უშლიდა ხელს
ის გარემოება, რომ ყოველ ცალკეულ შემთხვევაში, ნებარ-

¹ გ. მოზდოკელის მოგონება, დუშეთის მხარეთმცოდნეობის
მუზეუმის მასალა.

თვა ქუთაისში გუბერნატორისაგან უნდა აეღოთ, თუმცა ზოგან, სხვა ადგილებში, მაზრის უფროსის ნებართვაც კმაროდა“¹.

დუშელ სცენისმოყვარეებს ამ მხრივ ხელსაყრელი პირობები ჰქონდათ. მათ არა მარტო ნებას რთავდნენ, არამედ მოხელეები თვითონვე ეხმარებოდნენ სცენის მოწყობასა და სხვა საქმეების მოგვარებაში. პრესაში ხშირადაა მადლობით მოხსენიებული ისინი, რომლებმაც დიდი დახმარება აღმოუჩინეს წარმოდგენას.

გ. მოზდოკელი 1884 წელს გ. ერისთავის „გაყრის“ დადგმას დუშეთის სცენაზე პირველ წარმოდგენად მიიჩნევს, რაც არ არის სწორი. თუ „პირველი წარმოდგენა“ დუშეთში კომედია „გაყრის“ პირველად დადგმას გულისხმობს, მაშინ სადავო აღარაფეოია და ნათელი ხდება ისიც, რომ ნატო გაბუნია, როგორც მსახიობი და დუშელ სცენისმოყვარეთა მორალურად მხარის დამჭერი, რამდენიმეჯერ ყოფილა დუშეთში. საყურადღებოა. რომ „გაყრაც“ დუშეთში პირველად ამ სახელოვანი მსახიობის მონაწილეობითა და ხელმძღვანელობით დადგმულა.

მაშინდელი პრესა დიდად ახალისებდა სცენისმოყვარეთა მუშაობას. ხშირად იბეჭდებოდა შესაბამისი კორესპონდენციები, რომელშიც სახალხო სცენისმოყვარეთა მიმართ კეთილი დამოკიდებულება და სრული მხარდაჭერა იგრძნობოდა. სცენისმოყვარეები უფრო ენერგიულად ირაზმებოდნენ სახალხო თეატრის წინაშე დასახული საზოგადოებრივი მისიის შესასრულებლად, არჩევდნენ რეპერტუარს და ხვეწდნენ სცენურ ოსტატობას...

სცენისმოყვარეები ცდილობდნენ დედაქალაქისათვის მხარის

¹ დ. ანთაძე, „თეატრალური ზესტაფონი“, თბ., 1978, გვ. 48.

დუშეთის სახალხო თეატრის 100 წლისთავისადმი მიძღვნილი საზეიმო
სალამოს პრეზიდენტი, წინა პლანზე, საქ. სსრ თეატრალური საზოგადოე-
ბის თავმჯდომარე, სსრკ სახალხო არტისტი დ. ალექსიძე, საქ. კპ.
დუშეთის რაიკომის პირველი მდივანი ზ. კერესელიძე, საქ. სსრ
კულტურის მინისტრის პირველი მოადგილე ნ. გურაბაიანიძე, დუშე-
თის რაიალმასკომის თავმჯდომარე გ. წიკლაური.

სცენის მოყვარულთა დასი, 1921 წ.

სცენის მოყვარეთა დასის ერთი ჯგუფი. საგასტროლო გასვლა ფანანაურში, 1927 წ.

სცენის მოყვარეთა ერთი ჯგუფი, 1922 წ.

სცენა სპექტაკლიდან „მაია წუნეთელი“. მეფე ერეკლე — მსახიობი ვ. გო-
ჯიბაშვილი, დადგმა ვ. გოზიტაშვილისა. 1956 წ. აპრილი.

სვენის მოყვარეთა დასის ერთი ჯგუფი 1923 წ.

სვენის მოყვარეთა დასის ერთი ჯგუფი 1923 წ.

სვენის მოყვარეთა დასი 1924 წ.

ლუშვილის თეატრის დრამატული

შუაში რეჟისორი ბ. ლითანიშვილი.

სტენის მოყვარეთა დასი, 1925 წ., შუაში ბ. ლითანიშვილი.

მსახიობი ბ. ლითანიშვილი კათალიკოსის როლში („ციცქრის ვა-
სკვლავი“) რეჟისორი შ. ჩერქეზიშვილი.

ელისაბედ ჩერქეზიშვილი ღუშელ სცენის მოყვარებთან
1930 წ. 16 მარტი.

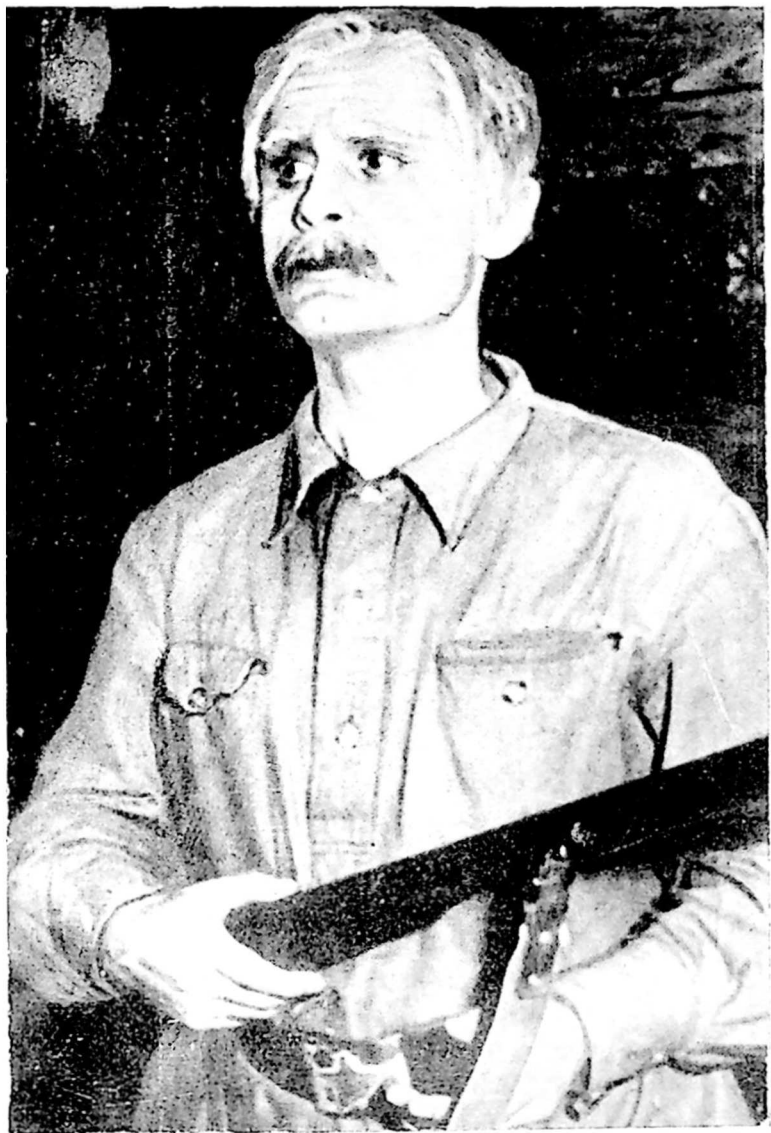
ო. ღუმბაძე — „სიმართლისათვის“ რეჟისორი ზ. მელაძე, 1963 წ.
მსახიობი ი. კაკალაშვილი

ვ. გუნია და დ. ჩარკვიანი დუშეთის თეატრის დრამატული და-
სის წევრებთან 1931 წ.

სპექტაკლი „სადა ხარ, ჩემო მებაღეო“, რეჟისორი ფ. ლოთიკაშვი-
ლი, ფ. ლოთიკაშვილი პეტრეს როლში, 1970 წ.

ილო ბეკაური ფასანაურელ ნორჩ მოცეკვავეთა შორის.

გასწორებას როგორც რეპერტუარით, ისე საშემსრულებლო ხელოვნებით.

საყურადღებოა, რომ გასული საუკუნის 80-იანი წლების დამდეგისათვის ქ. დუშეთში ქართულ წარმოდგენებთან ერთად იღვმება რუსული სპექტაკლებიც. ეს იმითაც იყო გამოწვეული, რომ იმ დროს დუშეთში იმყოფებოდა სათადარიგო ჯარის ნაწილი ოფიცერთა შემადგენლობით და ქალაქს, როგორც სამაზრო ცენტრს, ჰყავდა შესაბამისი მოხელეებიც.

პრესის ცნობით, 1880 წლის 20 იანვარს დუშეთის სცენისმოყვარეებმა „წარმოდგინეს ორი პიესა ერთი რუსულს და მეორე ქართულს ენებზედ“¹. ქართული თეატრის გვერდით ერთდროულად მუშაობა დაიწყო რუსულმა თეატრმაც. ეს ტრადიცია შემდგომ წლებში თანდათან ჩვეულებრივ ხასიათს იღებს ქ. დუშეთში. 1898 წელს „ცნობის ფურცელი“ იტყობინებოდა: „25 ნოემბერს ადგილობრივმა სცენისმოყვარეთ ქართულ-რუსული წარმოდგენა გამართეს. ქართულად ოთხმოქმედებიანი კომედია „ხანუმა“ ცაგარელის, რუსულად „ბეზ ჟენი“ — ერთ მოქმედებიანი ვოდევილი, „იშჩუ ჟენიხა“ — ფარსი ერთ მოქმედებად. მონაწილეობას იღებდნენ: ქ. ქ. ვერა ვლადიმეროვისა, ნინა მცხვედაძისა, ნ. დაფქვევაძისა, ნ. ბარნაბოვისა და ნ. ჯინჭველაძისა, ბ. ბ. ალექსანდრე ვლადიმეროვი, ალ. ლალიაშვილი, გრ. ვლადიმეროვი და შ. ჟინჭველაძისა. როგორც ქართულმა, აგრეთვე რუსულმა წარმოდგენამ კარგად და მწყობრად ჩაიარა“².

ერთი თვალის გადავლებით აშკარა ხდება მსახიობთა შემადგენლობაც: ზოგჯერ იგი მოიცავდა მთელ ოჯახებს (ცოლი და ქმარი) და მოვლინებულ მოხელეებთან ერთად თანდათან

¹ გაზ. „დროება“, 1890, № 24.

² გაზ. „ცნობის ფურცელი“; 1898 № 702.

ადგილობრივი მცხოვრებნიც გაერთიანდნენ სცენისმოყვარეთა წრეში (მაგ. ალ. ლალიაშვილი).

1898 წელს „პარასკევს, 6 ნოემბერს ადგილობრივმა სცენისმოყვარეთ ქართულ-რუსული წარმოდგენა გამართეს. ქართულად დადგა ოთხმოქმედებიანი კომედია „ციმბირელი“, ხოლო რუსულად ორი ვოდვეილი ცაგარლის „უსლუჟი“ და „ნეჩაიანსოე ოგორჩენიე“. სპექტაკლებში როლებს ასრულებდნენ: ვერა ვლადიმროვისა, ნ. ჭინჭველაძისა, კობიევისა,¹ ნ. დაფქვიაშვილისა და ნ. ბარნოვისა. კაცები: ალ. ვლადიმროვი, ლადო დაფქვიაშვილი, შ. ჭინჭველაძე, ალ. ლალიაშვილი, გრ. ვლადიმროვი და გ. შახმაღიანი“².

ქართულ-რუსული წარმოდგენების ერთდროული მოწყობა ჩვეულებრივ მოვლენად იქცა. ქ. დუშეთში მყოფი ჯარის ნაწილის ქართველი ოფიცრების თაოსნობით სცენისმოყვარეთა მუშაობაში აქტიურად ჩაებნენ ჯარისკაცებიც. პრესის ცნობით „1899 წელს, 27 თებერვალს (შაბათს) ადგილობრივი ადმინისტრაციის ნებართვით მუსიკალურ დარბაზში ჯარისკაცებმა საქველმოქმედო მიზნით გამართეს წარმოდგენა ქართულად. ითამაშეს: ვოდვეილი „ნა ხუტორე“ და ვ. გუნიას კომედია „ვაის გავეყარე“. ქალების როლებს ვაჟებივე ასრულებდნენ და ყველას სასიხარულოდ უნდა ვთქვა, რომ წარმოდგენა ჩინებულად და ლაზათიანად გამოვიდა“³.

1900 წელს „ქ—ბ. ვ. ე. იაშვილის მეცადინეობით და მეთაურობით 27 ქრისტეშობის თვეს გაიმართა ქართულ-რუსული წარმოდგენა. დადგმული იქნა ქართულად: „ჯერ დაიხოცნენ,

¹ სახელი არაა მითითებული

² გაზ. „ცნობის ფურცელი“, 1898, № 661

³ გაზ. „ცნობის ფურცელი“ 1899, № 767

მერე იქორწინეს“, რუსულად „მუჟ ი ქენა“ და „დიმ ბეზ ოგ-
ნია“¹.

მოყვანილი მაგალითები უეჭველად ადასტურებენ, რომ
დუშეთის სახალხო თეატრის სცენაზე დამკვიდრდა ქართულ-
რუსული სპექტაკლების ერთდროულად წარმოდგენის პრაქ-
ტიკა. ეს იმ დროისათვის ნაკარნახევი იყო მეფის თვითმპყრო-
ბელობის რუსიფიკატორული პოლიტიკით, ამასთან, როგორც
ჩანს, ანგარიში ეწეოდა ჯარისკაცთა სულიერ ცხოვრებასაც.

საყურადღებოა ისიც, რომ სცენისმოყვარეთა მეცადინეო-
ბით წარმოდგენების შინაარსი თანდათან მრავალფეროვანი
გახდა. 1898 წლიდან დუშეთის სცენაზე სპექტაკლებთან ერთად
ცეკვებისა და სიმღერების წარმოდგენაც იმართებოდა. „ცნო-
ბის ფურცელი“ კმაყოფილებით აღნიშნავდა: „სპექტაკლებით
საზოგადოება ნასიამოვნები დარჩა. დასასრულს გამართული
იყო „ლეკური“ (მაშინ ასე იწოდებოდა ქართული ცეკვა. ი. გ.).
ითამაშა ცნობილმა მელეკურემ კახელმა სიკო პაიჭაძემ, რო-
მელმაც მშვენიერად ითამაშა, როგორც პირველ წარმოდგე-
ნაში, აგრეთვე მეორეშიც და რამდენჯერმე „ვაშას“ ძახილითა
და ტაშის კვრით იქნა გამოწვეული და თამაშობა გაამეორე-
ბინეს. საზოგადოება დიდად ნასიამოვნები დარჩა... ითამაშა
ლეკური აგრეთვე ტიტო კობიაშვილმა“².

1901 წელს კორესპონდენტი საზოგადოებას აცნობებდა,
რომ დუშეთის მომღერალთა გუნდს სათავეში ჩასდგომია ალექ-
სანდრე კავსაძე და ქართული და რუსული სიმღერებისაგან
შემდგარი პროგრამით წარმდგარა დუშელი მაყურებლის წი-
ნაში. „ადგილობრივი გალობის მოყვარულთა შემწეობით“

¹ გაზ. „ცნობის ფურცელი“ 1900, № 1342.

² გაზ. „ცნობის ფურცელი“, 1898, № 702.

გამართულ კონცერტს დიდი მოწონება დაუმსახურებია: „საზოგადოებას ისე მოეწონა კონცერტი, რომ თითქმის ყველა ნომერი გაამეორებინეს და ტაშით დააჯილდოვეს. ბ-ნ კავსაძეს ტკბილი ტენორი აქვს და, აბა რალა თქმა უნდა, რომ „გადმიშვი მთაო“ ხალხს ალტაცებაში მოიყვანდა!“¹. ა. კავსაძეს ეს კონცერტი გაუმართავს 1900 წლის დეკემბერში.

დუშეთში ქალთა და ვაჟთა სიმღერის გუნდი („მგალობელი გუნდი“) ჩამოყალიბებულა 1899 წელს. გაზეთი „ივერია“ გვამცნობს გუნდის შექმნის საქველმოქმედო დანიშნულებას: „აქ შედგა ქალთა და ვაჟთა მგალობელი გუნდი, რომელიც მალე მომავალში აპირებს მცხეთის ტაძრის განსაახლებელი თანხის სასარგებლოდ კონცერტების გამართვას“². ამგვარად, სცენისმოყვარეთა დასს მიემატა მგალობელთა გუნდიც. წარმოდგენები უფრო სახალისო და მრავალფეროვანი ხდება. მაყურებელი რიცხვობრივად მატულობს. სოფლებიდან მოდიან ურმეებით, ცხენებით, ფეხით... სცენისმოყვარეთა გულმოდგინებას საზღვარი არა აქვს...

პრესაში ხშირად ქვეყნდებოდა ასეთი ცნობები: „დიდი დახმარება აღმოუჩინეს წარმოდგენას ბაზალეთის ბოქაულმა გ. ჭონქაძემ, ვ. ი. ტერ-გრიჭუროვმა და ი. გრძელიძემ, რომელთაც დიდი შემწეობა გაუწიეს სცენის მოწყობაში და სხვა საქმეებში, რისთვისაც მადლობის ღირსნი არიან. განსაკუთრებით მადლობის ღირსია ბ. პორუჩიკი ადგილობრივი დრუჟინისა კონსტანტინე სიმონის ძე ბაჩიევი, რომელმაც დიდი შრომა გააწია მსახიობთა მოკაზმაში.“³ ცხადია ასეთი ვითარება სცენისმოყვარეთა ინიციატივას წაახალისებდა.

¹ გაზ. „ცნობის ფურცელი“, 1901, № 1347.

² გაზ. „ივერია“, 1899, № 160.

³ გაზ. „ცნობის ფურცელი“, 1898, № 68.

მძიმე პირობების მიუხედავად, სცენისმოყვარენი ხალისი-
ანად უძღვებოდნენ თავიანთ საქმეს. ცდილობდნენ გაემრავ-
ალფეროვნებინათ წარმოდგენები.

კორესპონდენციებში ხაზგასმული იყო, რომ დუშელები
თეატრს უყურებდნენ როგორც „სარკეს ცხოვრებისას“. ქალა-
ქის მოსახლეობისა და ინტელიგენციის მოწინავე ნაწილს კარ-
გად ესმოდა, რომ თეატრი იყო ერთ-ერთი ადგილი, საიდანაც
შეიძლებოდა მოწინავე იდეების ქადაგება მშობლიურ ენაზე,
საზოგადოებაში ეროვნული სულის აღდგენა და ცხოვრების
ავკარგში გარკვევა. ამიტომაც სცენისმოყვარენი სამუშაოს და-
მთავრების შემდეგ შორი მანძილიდან დაუზარებლად მოდი-
ოდნენ რეპეტიციებზე და დაუგვიანებლად ცხადდებოდნენ.
ისინი ცდილობდნენ სცენური ოსტატობით გატოლებოდნენ
პროფესიული თეატრის სახელმოხვეჭილ მსახიობებს, რასაც
ხშირ შემთხვევაში კიდევაც აღწევდნენ, რადგანაც სახალხო
სცენისმოყვარენი დღითიდღე ხვეწდნენ თავის ხელოვნებას;
წლითი-წლობით მდიდრდებოდა თეატრის რეპერტუარიც. ნი-
ქიერი ენთუზისტი რეჟისორების მეცადინეობით, დაარსებიდან
მოყოლებული 900-იან წლებამდე, დუშეთის სახალხო თეატ-
რალურმა დასმა სასცენო საქმიანობის შინაარსიანი გზა განვ-
ლო და საზოგადოების ყურადღება მიიქცია. დუშეთში ამო-
დიოდნენ გამოჩენილი სცენის ოსტატები: ნ. გაბუნია, ალ. კავ-
საძე და სხვები. დუშეთის სახალხო თეატრი ქართველ საზოგა-
დო მოღვაწეთა ზრუნვის საგანი ხდებოდა.

დუშელ მსახიობთა დამსახურებად უნდა ჩაითვალოს სა-
ხალხო თეატრისადმი მაცურებლის დაინტერესება.

დუშეთის სახალხო თეატრის შესახებ შემორჩენილი მასა-
ლები გვაუწყებს, რომ 1880 წლიდან 1900 წლებს შორის, ოცი
წლის განმავლობაში, სცენისმოყვარეებმა მრავალი ორიგინა-

ლური და თარგმნილი პიესა დადგეს, დააარსეს სიმღერის გუნდი, შინაარსობრივად გაამრავალფეროვნეს რეპერტუარი.

დუშეთის სახალხო თეატრის დრამატული დასის დამფუძნებლის თამარ კვალიაშვილის წამოწყებულ საქმეს ენთუზიასტი გამგრძელებლები გამოუჩნდნენ, რომელთა თაოსნობით თითქმის ყოველთვე იმართებოდა სპექტაკლები.

1900—1921 წლები

დუშეთის თეატრალური ცხოვრება განსაკუთრებით სისხლსავსე გახდა 900-იანი წლებიდან. სცენამ რევოლუციური პათოსი შეიძინა და ქართულმა თეატრმა მასების განწყობილებას მხარი აუბა.

XX საუკუნის დამდეგს მთელი სიმძაფრით დაისვა საკითხი ლიტერატურისა და ხელოვნების პარტიულობის შესახებ. ვ. ი. ლენინმა საქვეყნოდ ცნობილ სტატიაში „პარტიული ორგანიზაცია და პარტიული ლიტერატურა“ მისთვის ჩვეული პირდაპირობით დაასაბუთა, რომ ჰემმარიტი ხელოვნების თავისუფლების არსი მდგომარეობს მის შერწყმაში მასების რევოლუციურ მოძრაობასთან.

თეატრი, როგორც ხელოვნების თავისებური სახე, თანდათან უფრო მიმზიდველი და დახვეწილი გახდა, პერიფერიებში არსებული ქართული ხალხური თეატრები და დრამატული დასები კვლავ მხარში ედგნენ ქართულ პროფესიულ თეატრს. ეპოქის მოთხოვნათა შესაბამისად თეატრი რევოლუციური იდეებისა და განწყობილების პროპაგანდის ტრიბუნად იქცა.

დუშეთის სახალხო თეატრის მუშაობა აქტიურად გაიშალა 900-იან წლებში. თუ მანამდე სცენისმოყვარეთა შემოქმედებითი შრომა მაინც სეზონური ხასიათისა იყო, სპექტაკლების

დადგმას თანდათან სისტემატური ხასიათი მიეცა. აქვე უნდა მივუთითოთ, რომ პრესა სათანადოდ ვერ აშუქებდა ყოველივე ამას, თუმცა კანტიკუნტად გამოქვეყნებული კორესპონდენციები მაინც გვიქმნიან წარმოდგენას იმ პერიოდში დუშეთის სცენისმოყვარეთა მიერ გაწეული ენერგიული შრომის შესახებ. სპექტაკლების საქველმოქმედო დანიშნულებით დადგმა ისევ ძალაში რჩება. 1900 წელს „ცნობის ფურცელი“ გვაუწყებს: „ქ—ბ. ვ. ე. იაშვილის მეცადინეობითა და მეთაურობით 27 ქრისტეშობისთვის გაიმართა ქართულ-რუსული წარმოდგენა. წმინდა შემოსავალი იყო ექვსი თუმანი, რაიცა მოხმარდა სკოლის საჭიროებას. ხალხი ბლომად დაესწრო. 30 ქრისტეშობისთვის ბ. კავსაძე აპირებს კონცერტის გამართვას“¹.

ძველი დუშეთის თეატრალური ცხოვრების მატრიანეში საპატიო ადგილი უჭირავს ალექსანდრე კავსაძეს, ცნობილ მომღერალსა და მსახიობს.

1900 წლიდან სცენები კერძო დარბაზებიდან საზოგადოებრივი კუთვნილების ბინებში ინაცვლებს. დუშეთის სახალხო თეატრის მესვეურებმა გამალებული ზრუნვა დაიწყეს სცენის კეთილმოწყობისათვის. მართალია, რეჟისორები ხშირად იცვლებოდნენ, მაგრამ მუშაობა მაინც გრძელდებოდა სცენისმოყვარულთა ერთუზიაზმის წყალობით. 1902 წელს „ცნობის ფურცელში“ დაბეჭდილი წერილი გვაუწყებს: „ხუთშაბათს, 25 ივლისს ბატონ იაშვილის მეთაურობით აქაურმა სცენის მოყვარულებმა სასცენო თანხის გასამდიდრებლად წარმოადგინეს ა. ყაზბეგის „არსენა“, ამ წარმოდგენის აზრმა და თვით პიესამ დიდძალი ხალხი მიიზიდა სკოლის დარბაზში. წარმოდგენამ

¹ გაზ. „ცნობის ფურცელი“, 1900, № 1342.

ჩინებულად ჩაიარა და საზოგადოებაც ნასიამოვნები დაიწალა. არსენას როლს ო. კობიაშვილი თამაშობდა, გარსევანისას — გ. მოზლოკელაშვილი, რომანოზისას — ქაიხოსრო ზანდუკელი. სამივენი კარგად მომზადებულნიყვნენ. გ. ვლადიმროვმა კარგად დაასურათა მოღალატე ნათლიმამა... არა უშავდა რა აგრეთვე ბ-ნ. ლელუბნელს გაიძვერა მოურავის როლში. ბ-ნმა რატიშვილმა სირაჯის როლში საზოგადოება ბევრი აცინა. არც ქალები ჩამორჩნენ მამაკაცებს. ქ-ნმა ნინა ზანდუკელიშვილისამ და მარია გრძელიძისამ ისე უნოიანად შეასრულეს თავიანთი როლები, რომ ტაშისცემითა და ვაშას ძახილით იწვევდნენ¹. წერილს ხელს აწერს „ნატო ქალი“.

სპექტაკლი იმითაც არის საყურადღებო, რომ მასში როლებს ძირითადად ადგილობრივი სცენისმოყვარეები ასრულებდნენ. მათ შორის ქაიხოსრო ზანდუკელი, შემდგომში ცნობილი ექიმი და პროფესორი.

შემდგომ პერიოდში დუშეთის დრამატული დასის შემოქმედებითი ცხოვრების შესახებ ძუნწი ცნობები შემოგვრჩა. პრესა რატომღაც სდუმს. სხვა წერილობითი საბუთებიც აღარაფერს გვეუბნებიან დუშეთის თეატრალური ცხოვრების შესახებ.

საფიქრალია, რომ 1905 წლის რევოლუციის პერიოდში და შემდგომაც დუშეთი სცენისმოყვარენი მუშაობას უფრო გაააქტიურებდნენ, მაგრამ ამან სათანადო ასახვა ვერ ჰპოვა, რაზედაც მიგვანიშნებს 1911 წელს გამოქვეყნებული წერილი, რომელშიც ვკითხულობთ: „ჩვენ მხოლოდ ქებით შეგვიძლია სცენისმოყვარეთა მოხსენიება, რომელთაც ფრიად დიდი შრომა და მეცადინეობა სჭირდებათ წარმოდგენის მოსაგვარებლად

¹ გაზ. „ცნობის ფურცელი“, 1902, № 188.

და რომელთა შორის, როგორც დაგვანახვა ამ წარმოდგენამ და აგრეთვე წინა წლებისამ, საკმაოდ ნიჭიერი ახალგაზრდები ურევიან¹. წინა წლებში ჩატარებული წარმოდგენები უფლებას გვაძლევს ვიფიქროთ, რომ დუშელი სცენისმოყვარენი ენერგიულად იღწვოდნენ 1905 წლის რევოლუციის პერიოდშიც.

1911 წლის თეატრალური საქმიანობა აქტიურად გამოიყურება. წარმატებით იდგმება საქველმოქმედო დანიშნულების სპექტაკლები: „დუშეთის სცენისმოყვარეთა მიერ წარმოდგენილ იქნა გულისაშვილის ხუთმოქმედებიანი პიესა „დრონი მეფობენ“. ხელმოკლე, მაგრამ იმედითა და ენერგიით სავსე ახლად გათავებულ ქართულ გიმნაზიის მოწაფის გ. ჯ.-ის სასარგებლოდ“².

იქვე ვკითხულობთ: „მადლობის ღირსნი არიან ბ. ტ. მაისურაძე, ნ. ზანდუკელი, ს. კობიაშვილი, უმეტესად ეს ჩვენი მუდმივი სცენისმოყვარე ქალი, რომელსაც ამ სიცხე-პაპანაქებაში არ ეზარება და სოფლიდან ორი ვერსის მანძილიდან დაიარება რეპეტიციებზე“³. მადლობითაა მოხსენიებული გრიმიორი ს. აზიზოვიც.

სცენისმოყვარეები თანდათან აფართოვებენ თავიანთ საქმიანობას. სასცენო საქმეში აქტიურად აბამენ ბავშვებსაც. წარმატებით დგამენ სპექტაკლებს ბავშვთა მონაწილეობით... ამ საქმეში განსაკუთრებული მუშაობა გაუწევია ალექსანდრე ინაშვილს, რომელმაც „პატარა ბავშვებს პიესა შეასწავლა და საუცხოოდაც წარმოადგინეს“. ეს იყო 1914 წელს. მოზრდილ-

¹ გაზ. „სახალხო გაზეთი“, 1911, № 363

² გაზ. „სახალხო გაზეთი“, 1911, № 368

³ იქვე.

თა თეატრის გვერდით არსებობა დაიწყო მოზარდთა თეატრმაც.

1914 წლის 18 აგვისტოს დუშეთში ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების დუშეთის განყოფილების სასარგებლოდ მოეწყო საბავშვო-სალიტერატურო საღამო. საღამო შედგა ე. წ. „საკრებულო დარბაზში“. „პატარა დუშელმა ბავშვებმა ითამაშეს საყმაწვილო ფანტასტიკური პიესა ლუკაშჩივიჩისა „ყვავილთა შორის“. თარგმანი ლ. ბოცვაძისა. ყველას ეტყობოდა ხალისი და სურვილი თავიანთი როლების კარგად შესრულებისა. თვითონ პიესაც მეტად მდიდარი შინაარსისაა. ეფექტოვანი სურათებითა და ცოცხალი ენით თარგმნილი გამოდგა. საერთოდ ყმაწვილებმა კარგად ითამაშეს. საზოგადოებას უფრო მოეწონა ბუნებრივი თამაში ექვსი წლის თამარ ნამორაძისა... მეორე განყოფილებაში წაიკითხეს ლექსები და სცენები. ამავე საღამოზე ადგილობრივი ქალების სიმღერის გუნდმა („ქალთა ხორომ“) გ. გოლაშვილის ლოტბარობით შეასრულა ქართული სიმღერები, — კორესპონდენტი დიდ მნიშვნელობას აძლევს ამ მოვლენას და აღნიშნავს, — ბ. გოლაშვილს სწორედ სანთლით უპოვნია ამისთანა საუცხოო ხმები. საზოგადოებას უფრო მოეწონა „სულ ძილი, ძილი“, „სამშობლო ხევსურისა“ და „სურამის ციხე“¹.

ლიტერატურულ საღამოს სათავეში ჩასდგომია იულია აბელის ასული იაშვილი. ამ მანდილოსანს დიდი შრომა გაუწევია საღამოს ორგანიზაციისა და სცენის მოწყობისათვის, ხოლო „საკრებულოს მამასახლისთა საბჭოს“ უფასოდ დაუთმია დარბაზი. საღამოზე დასასწრებლად ბევრი ხალხი მოსულა. ბილეთებიც სულ გაყიდულა. „დარბაზის სიპატარავის გამო ბევ-

¹ გაზ. „სახალხო ფურცელი“, 1914, № 73.

რი დაბრუნდა უბილეთო შინ. მაშინაც ხარჯის გარდა წმინდა შემოსავალი დარჩა 45 მანეთი, რომლიდანაც 40 მანეთი გადაეცა ახლად დაარსებულს ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების განყოფილებას და ხუთი მანეთი სამაზრო კომიტეტს“. ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების დუშეთის განყოფილებისადმი თანხის ნამდვილად გადაცემას ადასტურებს ამ გამგეობის წევრის ნიკიფორე კანდელაკის მადლობის წერილი, რომელიც იმავე წელს გამოქვეყნდა „სახალხო ფურცელში“. „უმორჩილესად გთხოვთ, ბ. რედაქტორს, მომცეთ საშუალება თქვენის გაზეთის საშუალებით უღრმესი მადლობა განვუცხადო ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების დუშეთის განყოფილების მხრით ყველა იმ პირთ, რომელთაც ხელი შეუწყვეს ამ თვის 18 ქ. დუშეთში გამართულ საბავშვო ლიტერატურულ საღამოს, რომლის შემოსავალი 43 მან. 49 კაპ. მივიღე, ვისგანაც ჯერ იყო განყოფილების სასარგებლოდ“¹. იქვე ავტორი მადლობით იხსენიებს იულია იაშვილს (საღამოს განმგებელს), ალექსანდრე ინაშვილს (ბავშვების მომზადებელს) და გიორგი გოლაშვილს (ქალთა გუნდის ლობბარს).

რეპერტუარის მრავალფეროვნება თავის მხრივ მიუთითებს დუშეთის თეატრალური დასის მუშაობის იდეურ მიმართულებასა და ორგანიზაციასზე.

1914 წელს, როგორც ირკვევა, გადახალისდა დრამატული კოლექტივი. „თეატრი და ცხოვრება საზოგადოებას აუწყებდა: „დუშეთში შესდგა სცენისმოყვარეთა წრე. საქმის გამგედ არჩეული არიან დ. კობიაშვილი, ს. ნამორაძე და გ. მაისურა-

¹ გაზ. „სახალხო ფურცელი“, 1914, № 69

ძე. უკვე გამართეს ერთი წარმოდგენა სცენის სასარგებლოდ. ხალხი ბლომად დაესწრო და ისიამოვნა“¹. მომდევნო ნომერში ქვეყნდება ასეთი განცხადება: „ღუშეთის სცენისმოყვარეთა წრე მომავალ კვირაში დასდგამს „პატარა კახს“ ადგილობრივ სასწავლებლის სასარგებლოდ“².

აშკარად ჩანს, რომ დრამწრის ახლად არჩეული ხელმძღვანელობა საქმეს ენერგიულად ჩასდგომია სათავეში და მუშაობისათვის მწყობრი და სისტემატური ხასიათი მიუცია.

დასის მუშაობამ კვლავ საზოგადოებრივი აღიარება მოიპოვა. წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების ღუშეთის განყოფილებამ მასზე მეურვეობა იკისრა. ამავე განყოფილების პირველ საზოგადო კრებაზე დაისვა საკითხი ამ საზოგადოებასთან დრამწრის შეერთების შესახებ. მუშაობა გაორკეცდა: „წინათ წელიწადები გაივლიდა ზედიზედ, რომ ღუშელები ერთ წარმოდგენასაც ვერ ეღირსებოდნენ, ახლა კი თვეში ორ-ორსა მართავენ“³ — იტყობინებოდა პრესა.

თეატრის მუშაობამ სისტემატური ხასიათი მიიღო. 1915 წლის პირველ აპრილს ღუშეთის სცენაზე კვლავ დაიდგა „ხანუმა“. როლებს ასრულებდნენ: ვარ. სიღამონიძე — ხანუმა, ს. ბერიშვილი — ქაბატუა, თ. კანდელაკი — სონა. აგრეთვე: მეტრეველი (სახელი არაა მოხსენიებული. ი. გ.), ს. ნამორაძე, დ. კობიაშვილი, მ. ოსიტაშვილი და სხვა. 1915 წლის 12 აპრილს ლ. ხანდოელის მონაწილეობითა და რეჟისორობით წარმოადგინეს ვ. გუნიას ისტორიული დრამა „და-ძმა“, რომელშიც დ. ხანდოელმა შეასრულა ფაიად-ფაშას როლი და დამსწრე საზოგადოება ალტაცებაში მოიყვანა „თავისი ნიჭიერი, დაკვირ-

¹ ჟურნ. „თეატრი და ცხოვრება“, 1914, № 18, გვ. 16.

² ჟურნ. „თეატრი და ცხოვრება“, 1914, № 19, გვ. 16.

³ ჟურნ. „თეატრი და ცხოვრება“, 1915, № 16, გვ. 14.

ვებული თამაშითა“. საინტერესოა, რომ ამ სპექტაკლს „დაესწრო აგრეთვე ჩვენი მგოსანი ვაჟა ფშაველა“¹. 1915 წლის 7 მაისს წარმოადგინეს სამი პიესა: ვ. გუნიას „არც აქეთ, არც იქით“, სუნდუკიანცის „სალამოს ერთი ცხვირი ხეირია“ და ვ. გუნიას „ჩათრევას ჩაყოლა სჯობია“.

დუშეთის სახალხო თეატრის დრამატულ დასს აქტიურ დახმარებას უწევდა ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების დუშეთის განყოფილების გამგეობა. პრესის მასალები ცხადყოფენ, რომ მათ შორის იყო შეთანხმებული მუშაობა, რაც დიდად უწყობდა ხელს დრამატული დასის წარმატებას: „ქ. დუშეთში ორშაბათს, 3 აგვისტოს სამხედრო საკრებულოს დარბაზში წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების განყოფილებამ ადგილობრივ ძალთა მონაწილეობით თავის სასარგებლოდ წარმოადგინა „ქართველი დედა“—ისტორიული დრამა 4 მოქმედებად ა. ცაგარელისა. მიუხედავად მრავალ დაბრკოლებათა, პიესა მაინც გვარიანად ჩაატარეს.

კარგი იყვნენ: ქ-ნი ს. ებიტაშვილი (დედა), — გრიმი არ უვარგოდა, ქ-ნი კანდელაკი (ლეილა), რომელიც დიდი ხანი არ არის სცენაზე გამოვიდა, ეტყობა ნიჭი და სიყვარული ხელოვნებისადმი, ქ-ნი ვ. მოლოდინი (ფატმა), ბ. ინაშვილი — განსაკუთრებით უკანასკნელ მოქმედებაში, როდესაც სატრფოს დასტირის.

ბ. ლ. ბერიძე (ფაშა), — უნაკლოდ ასრულებს როლს. ამას ხელს უწყობენ ს. კობაიძე (ომარ-ხანი) და ლ. მერაბიშვილი (პაპუა), რომელიც სცენაზე გამოვიდა პირველად. დანარჩენებს როლების უცოდინარობა ეტყობოდათ“².

¹ ეურნ. „თეატრი და ცხოვრება“, 1915, № 17, გვ. 16.

² ეურნ. „თეატრი და ცხოვრება“, 1915, № 34, გვ. 15.

ამ წერილში უფრო საყურადღებოა შემდეგი: „საერთოდ იმ საღამომ მოლოდინს გადააჭარბა. საზოგადოებაც, როგორც ყოველთვის, ბლომად დაესწრო, მიუხედავად იმისა, რომ ამ კვირაში სამი წარმოდგენა დადგეს. ხალხი კმაყოფილი დაიშალა ღამის 1 საათზე“.

ერთი კვირის განმავლობაში სამი სპექტაკლის დადგმა უდავოდ მიუთითებს სცენისმოყვარეთა ინტენსიურ მუშაობაზე და გვიჩვენებს ახლად არჩეული გამგეობის უნარიან ხელმძღვანელობასა და პასუხისმგებლობას დაკისრებული საქმისადმი. თუ იმასაც წარმოვიდგენთ, რომ სცენისმოყვარენი სრულიად უსასყიდლოდ (უხელფასოდ) მოღვაწეობდნენ, ჩვენთვის უფრო ნათელი იქნება მათი ენთუზიაზმი.

დასის წევრთა ქველმოქმედების მიზნები თანდათან სცილდება ადგილობრივი საქიროების ფარგლებს. ისინი მტკიცე სოლიდარობას უცხადებენ დარბეულ აქარლებს და 1915 წლის 2 და 24 მაისს მათ დასახმარებლად წარმოადგინეს დ. ერისთავის „სამშობლო“.

„მართალია, პიესა უნაკლოდ არ იყო დადგმული, მაგრამ თუ მხედველობაში მიიღება ის პირობები, რა პირობებშიც აქაურ სცენისმოყვარეებს უხდებოდათ მუშაობა, მაშინ თამამად ითქმის, რომ პიესა თავისდა კვალობაზე უნაკლოდ იყო წარმოდგენილი“¹.

ამ საინტერესო სპექტაკლში როლებს ასრულებდნენ: „ა. ბერიშვილი (ხიმშიაშვილი), ვ. სიღამონიძე (ქეთევანი), დ. კობიაშვილი (ს. ლიონიძე), ლ. ხანდოელი (შაპი); ა. ბერიშვილს საზოგადოება ალტაცებაში მოუყვანია.

კორესპონდენტი ალტაცებულთა დუშელ სცენისმოყვარეთა

¹ უკრნ. „თეატრი და ცხოვრება“, 1915, № 24, გვ. 15.

დაინტერესებითა და საქმის ერთგულებით. დეკორაციების გაკეთებით თავი გამოუჩენია ლ. ხანდოელს. უფრო მეტიც: თურმე „ანტრაქტში ზურნა უკრავდა“. არავის დაუზოგავს ძალა, არც სცენისმოყვარეებს და არც ხალხს, „ყველანი ერთი აზრით შეერთებულიყვნენ და მოსულიყვნენ დარბაზში დაწიოკებული მოძმე აქარლების დასახმარებლად“.

1915 წლის 26 ივლისს დუშელმა სცენისმოყვარეებმა მოაწყეს კულტურული დასვენება-სეირნობა დივერტისმენტით (მუსიკალურ-დრამატული წარმოდგენა, რომელიც შესდგება ცალკეული ნორმებისაგან და ეწყობა ძირითადად სპექტაკლის წინ, ან შემდეგ). ამ ღონისძიებაში მონაწილეობდა საქართველოს სახალხო არტისტი ვასო აბაშიძე. სეირნობის მაღალ დონეზე ჩასატარებლად დუშელმა სცენისმოყვარეებმა ბალი აირჩიეს. იგი წინასწარ საგანგებოდ მორთეს და მოამზადეს, დადგეს ფარდულები, ფარნები და სხვა. ღონისძიება დაწყებულა საღამოს 5 საათზე და გვიან ღამემდე გაგრძელებულა.

დივერტისმენტის შემდეგ დაიწყო წარმოდგენა. დადგეს ვოდვილები რაფიელ ერისთავის „ჭერ დაიხოცნენ, მერე იქორწინეს“ და ვ. გუნიას „არც აქეთ, არც იქით“. ამ სპექტაკლებში ვასო აბაშიძეს ხალხი მოუხიბლავს თავის აქტიორული ხელოვნებით. მისი როლში ხილვა ყველას ოცნება იყო. როგორც წერილის ავტორი აღნიშნავს, „ამისათვის დიდძალმა ხალხმა მოიყარა თავი, ენახათ ვასოს მოხდენილი თამაში და დამტკბარიყვნენ ამით“. მართლაც იგი „მოხდენილი მანერებით უსაზღვრო სიცილსა გვრიდა მაყურებელს, რისთვისაც იყო, რომ ყოველ მის გამოსვლას ტაშით და ვაშას ძახილით ეგებებოდა საზოგადოება“.

მიმზიდველად ჩატარებულა დივერტისმენტიც: „საინტერესო იყო დივერტისმენტი, სადაც ლექსები იქნა წაკითხული.

კარგად წაიკითხეს: ბ. ბუთლიაშვილმა თავისი ლექსი — პროზით — „სიყვარულის ტაძარი“ და გრიშაშვილის — „ღამე ტყეში“, ნ. მაჩხანელმა გრძნობით წაიკითხა ახოსპირელის ლექსი „ჩემი სიმღერა“. ბ. ინაშვილმა — ევდოშვილის „უკანასკნელი დღე სიკვდილით დასჯილისა“. ქალთა ტრიომ — ნ. კანდელაკმა, ნ. ბერძენიშვილმა და გიორგობიანმა (სახელი არ არის მოხსენებული. ი. გ.) — შეასრულა სიმღერები. აღსანიშნავია ქალ. კობიაშვილის „ურმული“ და „ოროველა“¹. ასეთი შეფასება მაყურებლის დადებითი შთაბეჭდილების მაჩვენებელია.

კორესპონდენციაში მინიშნებულია, რომ სცენისმოყვარეთა ძუშაობას კვლავ დახმარებასა და ხელმძღვანელობას უწევდა წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების დუშეთის განყოფილება. განყოფილების გადაწყვეტილებით, მიღებული შემოსავალი სცენის კეთილმოწყობისათვის გამოუყენებიათ. „მეორე დღეს, 2 ივლისს გაიმართა საბავშვო სალამო-წარმოდგენა, რომლის გვირგვინს შეადგენდა ვასო. საბავშვო სალამოთიც საზოგადოება ძლიერ ნასიამოვნები დარჩა. ხალხი ბლომად დაესწრო. წარმოდგენაც და სალამოც წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების ადგილობრივი განყოფილების სასარგებლოდ იყო გამართული, თუმცა ჯერ არ გამოქვეყნებულა და არ ვიცით, რამდენი დარჩა შემოსავალი განყოფილებას“². როგორც ჩანს, ვასო აბაშიძე დუშელეებისათვის ჩვეულებრივი სტუმარი როდი იყო. იგი საქმიან დახმარებას უწევდა მათ და ამხნევებდა მუშაობაში. მართალია, წერილში ბუნდოვნადაა აღწერილი ვ. აბაშიძის მონაწილეობით მოწყობილი სალამო-წარმო-

¹ გაზ. „საქართველო“, 1915, № 63.

² გაზ. „სახალხო ფურცელი“, 1915, № 360.

დგენის მსვლელობა და შინაარსი, მაგრამ თვით ფაქტი ფრიად საყურადღებოა.

ეს ღონისძიება პრესაში დადებითად არის შეფასებული: „ეს პირველი ნაბიჯი და ცდაა, რასაც ყოველთვის თან სდევს დაბრკოლებები. ჯერ იყო და 26 ივლისს, დილით ადრე წვიმა მოვიდა. გამგეები ექვმა და დარდმა მოიცვა, ველარც კი ბედავდნენ სეირნობის გამართვას... სიმებიანი ორკესტრი უნდა ყოფილიყო და არ იყო, ზურნა მოწვეული იყო და იმანაც ულა-ლატა, — ამხანაგი გახდომოდათ ავად და არ მოვიდნენ მეზურნეები“. და ა. შ. მაგრამ დუშელი სცენისმოყვარენი დაბრკოლებებს ახალ-ახალი სპექტაკლების დადგმით პასუხობდნენ.

ამ წარმოდგენა-სეირნობის მომწყობთა შორის დასახელებულია ქ. ცაგარლისა. ჩვენ არ მოგვეცა საშუალება დაგვეზუსტებინა თუ ვინ არის ეს მანდილოსანი. ჩვენი აზრით „ქ“ „ქალბატონს“ უნდა ნიშნავდეს და არა სახელის ინიციალს.

1915 წლის ზაფხულში ვაჟა ფშაველას გარდაცვალების ამბავმა დუშელები დიდად დაამწუხრა. „3 აგვისტოს წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების ადგილობრივმა გამგეობამ ვაჟას მოსახსენებელი პანაშვიდის გადახდის შემდეგ აჭარლების დღე გამართა“¹. წინასწარ შედგენილი გეგმით დუშეთში აჭარლების დღის გამართვა და სპექტაკლის დადგმა გათვალისწინებული ყოფილა 2 აგვისტოსათვის, მაგრამ ვაჟას პატივსაცემად დუშელებს ამ დღეს ვაჟას მოსახსენიებელი პანაშვიდი გადაუხდიათ და წარმოდგენა კი 3 აგვისტოსათვის გადაუტანიათ.

1915 წლის 3 აგვისტოს წარმოადგინეს ა. ცაგარლის „ქართველი დედა“. პრესა გვატყობინებს, რომ წარმოდგენამ

¹ გაზ. „სახალხო ფურცელი“, 1915, № 360.

მოლოდინს გადააქარბა და კარგად ჩაიარა, ხალხიც ბლომად დაესწრო და ნასიამოვნები დარჩა. ეს მესამე წარმოდგენა იყო აქარელთა დასახმარებლად მოწყობილი.

დრამატული დასი თანდათანობით ადგილობრივი ძალებით ივსებოდა და მუშაობაც უფრო ნაყოფიერი ხდებოდა. სცენის-მოყვარეებმა ხალხში თანდათანობით საკმაოდ კარგი ავტორიტეტი მოიპოვეს, რასაც ისიც ადასტურებს, რომ სპექტაკლებზე ხალხის ტევა არ იყო და მსახიობებს მქუხარე ტაშით აჯილდოვებდნენ. თუმცა ამასთან იმის საბუთიცაა შემონახული, რომ ყველას ჯეროვნად როდი ესმოდა თეატრის როლი და მნიშვნელობა. ამის შესახებ ერთი მეტად საჩოთირო მაგალითია დასახელებული ჟურნალში: „აკაკი წერეთლის ხსოვნის პატივისცემისათვის დუშელმა სცენისმოყვარეებმა ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების დუშეთის განყოფილების ინიციატივით 1915 წლის 7 მარტს ლიტერატურულ: საღამო გამართეს. დრამატული დასის ერთ-ერთმა მესვეურმა დავით კობიაშვილმა წაიკითხა მოხსენება აკაკის ცხოვრება-შემოქმედების შესახებ. შემდეგ სცენისმოყვარეებმა წარმოდგინეს აკ. წერეთლის „პატარა კახი“¹.

დუშელეებმა როლების კარგად შესრულებით კვლავ თავი ისახელეს: „განსაკუთრებით საზოგადოების ყურადღება და ტაში დაიმსახურეს გ. მაისურაძემ (პატარა კახი), ა. ბერიშვილმა (რევაზ ბებურიშვილი), ს. ნამორაძემ (გივი ჩოლოყაშვილი), დ. კობიაშვილმა (გელა), ვ. ოსტიაშვილმა (მწყემსი), კანდელაკმა (ტურფა)“².

სპექტაკლის შემდეგ გაიმართა დიდი მგოსნის ლექსების კითხვა. კორესპონდენტი აღტაცებულია დუშეთის ვაჟთა სკო-

¹ ჟურნ. „თეატრი და ცხოვრება“, 1915, № 16, გვ. 16

² იქვე.

ლის ერთი მოსწავლით, რომელსაც მშვენივრად წაუკითხავს აკაკის ლექსი (ლექსი დასახელებული არაა. ი. გ.) მაგრამ იქვე დასძენს, რომ მოსწავლე „დაჯილდოვების ნაცვლად სასტიკად დასაჯა თავისმა მასწავლებელმა. ქართველთა ეს „პედაგოგი“ და საკვირველი „მეცენატი“ ადგილობრივი სცენისა, მტკიცე ფიცს სდებს, 'შემდეგშიაც ხელი შეუშალოს ყოველის ძალით ყოველ კეთილ საზოგადო საქმეს“¹.

ცხადია, აქ რაღაც გამონაკლისთან თუ გაუგებრობასთან გვაქვს საქმე, თორემ მასწავლებელს მოსწავლის წარმატება უნდა გახარებოდა... თავისთავად ფაქტი მეტად საჩოთირო და შეუფერებელია მასწავლებლისათვის.

ამავე საღამოზე სიმღერის გუნდმა, რომელსაც კვლავ გ. გოლოშვილი ლოტბარობდა, შეასრულა ქართული სიმღერები. ეს ფაქტი მოწმობს, რომ დღეშეთის სცენისმოყვარენი მუშაობის არახელსაყრელი პირობების მიუხედავად, ენერგიულად იღვწოდნენ სახალხო თეატრის სასცენო პროგრამის გაფართოვებისა და გამშვენიერებისათვის. ამის შესახებ იქვე ნათქვამია: „სადაც ახლა იმართება წარმოდგენები, ყოველმხრივ ძლიერ შეუსაბამოა: შენობა ვიწრო და დაბალია, სცენისათვის ადგილი უვარგისია. ამას რომ დავუმატოთ დეკორაციების სიღარიბე, სხვა მოწყობილობათა უქონლობა, ინტელიგენტურ ძალთა სიმცირე, ზოგიერთი ვაჟბატონისაგან ხელის შეშლა და სხვა, ადვილი წარმოსადგენია, თუ რა პირობებში უხდება წარმოდგენების გამართვა აქაურ ნორჩ სცენისმოყვარულთა წრეს, მიუხედავად ამისა, წრეს ჯერ რიგიანად და სინდისიერად მიჰყავს საქმე“².

საყურადღებოა, რომ მაშინდელი პრესა მხოლოდ ფაქტების

¹ ჟურნ. „თეატრი და ცხოვრება“. 1915, № 16 გვ. 14

² იქვე.

აღწესებით როდი კმაყოფილდებოდა, იგი ყურადღებას აქცევდა მსახიობთა მიერ როლების საშემსრულებლო მხარეს და სცენური ოსტატობის დონეს. გამოქვეყნებულ წერილებში როლების კარგად შემსრულებელი მსახიობები ქებით იხსენიებიან, ამასთანავე, იქვე დაუფარავადაა გაცხადებული სცენური ნაკლოვანებანიც: „ბ. ა. ბერიშვილმა (ხემშიაშვილი) საზოგადოება ალტაცებაში მოიყვანა, რის გამოც იგი ტაშით დააჯილდოვეს... ვ. სიდამონიძე (ქეთევანი) პირველ ორ მოქმედებაში მოისუსტებდა, მაგრამ თანდათან გასწორდა და ბოლო მოქმედებაში, როდესაც ლევანი ჰკლავს, მეტად კარგი შეიქნა... ლ. ხანდოელს (ბერიძე) ქება არ უნდა, იგი დუშეთის სცენის დამამშვენებელია... დ. კობიაშვილმა (ლიონიძე) თავისი დინჯი, აუჩქარებელი თამაშით ხალხზე დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა. აშკარად ეტყობოდა, რომ შესემნილ-შეტყობილი ჰქონდა როლი. ა. ინაშვილი (დადიანი) ნამდვილი ლალი თავადიშვილი იყო, იგივე გოგიას როლში — თავგანწირული მამულიშვილი. ორთავე როლი კარგად ჩაატარა ს. ბერიშვილმა. თავისი დაკვირვებული თამაშით დაგვიხატა ნაზი, მშვიდი, ავადმყოფი, მეტად გულკეთილი ფაიზოში. საჩუქრად ტაში და ყვავილები მიიღო. მ. ოსიტაშვილი (ისრაილ), ს. კობაიძე (ისმაილ), ი. ფავლენიშვილი (ისკანდერ-ბეგ), სამაშვილი (დაუდ-ბეგ) და აგრეთვე სხვებიც კარგები იყვნენ“¹.

1917—1918 წლების სეზონისათვის ხელახლა იქნა გადახალისებული დუშეთის სცენისმოყვარეთა წრე. მის შემადგენლობაში შევიდნენ: ელისო და სიმონ ნავაძეები (სუფლიორი), გიგუცა ლაგაზაშვილი, ქაიხოსრო და მანია ბახუტაშვილები, ვიქტორ და კოლია ელიაშვილები, სალომე და ლადო ბერი-

¹ ჟურნ. „თეატრი და ცხოვრება“, 1915, № 16, გვ. 14.

ძეები, დათიკო კობიაშვილი, ძმები ვასო და დათიკო როინი-
შვილები, ვანო მეზვრიშვილი, შარო აბრამიშვილი, ვანო იშხა-
ხოვი („პიტრო“), ანიჩკა იშხანოვი, დები მანია და ნატაშა
ავალოვები, ბაბო კეზელი და სხვა.

ამ სეზონში დაიდგა სპექტაკლები: ბ. გრიბოედოვის „ვაი
კეუსიგან“, ვ. გუნიას „ჩათრევას ჩაყოლა სჯობია“ და სხვა.

დუშეთის სახალხო თეატრის მსახიობის გიორგი ზაქარაის
ძე დალაქიშვილის ჩანაწერების მიხედვით 1919 წელს დუშეთში
ცოლ-შვილით დასასვენებლად ჩამოდის მსახიობი სოსო რევა-
ზიშვილი. დუშელმა სცენისმოყვარეებმა იგი ჩამოსვლისთანავე
რეჟისორად მოიწვიეს. მისი ხელმძღვანელობით დაიდგა „ჩვენი
დროის გმირი“ და სხვა პიესები. ს. რევაზიშვილმა დუშეთში
იმუშავეა 1920 წლის ბოლომდე.

1920 წლის შემოდგომაზე რეჟისორად მოუწვევიათ ალიო-
შა ჯაყელი, რომელიც დუშეთში დარჩენილა 1921 წლის ზა-
ფხულამდე¹. შემდეგ რეჟისორად ჩამოდის ბ. ლითანიშვილი.

1900 წლიდან 1921 წლამდე დუშეთის სახალხო თეატრმა
მნიშვნელოვანი მუშაობა ჩაატარა, დახვეწა და გაამდიდრა სას-
ცენო რეპერტუარი, დიდი ყურადღება მიაქცია სასცენო ხე-
ლოვნების დონის ამაღლებას. დასი თანდათან დაკომპლექტდა
ადგილობრივი ძალებით. იმ დროისათვის დუშეთს უკვე ჰყავ-
და სახელმოხვეჭილი მსახიობები. სცენისმოყვარეებმა კვლავ
ჩამოაყალიბეს მოსწავლეთა დრამატული დასი, ხელახლა შექმ-
ნეს სიმღერის გუნდი. სცენისმოყვარეთა მუშაობას დიდი ამა-
გი დასდეს დ. კობიაშვილმა, ლ. ხანდოელმა, გ. გოლაშვილმა
და სხვებმა, რომელთაც თავი გამოიჩინეს, როგორც ნიჭიერმა

¹ ა. ლ. ჯაყელი, „45 წელი სასოფლო სცენაზე“. თბ.: 1955, გვ. 33.

მსახიობებმა და რეჟისორ-ხელმძღვანელებმა. თეატრის შემოსავალიც კვლავ საქველმოქმედო მიზნით იხარჯებოდა და მსახიობებიც სრულიად უსასყიდლოდ მოღვაწეობდნენ. წლებით დამკვიდრებული ტრადიცია კვლავ გრძელდებოდა.

საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებამდე დუშეთის თეატრმა შექმნა საკუთარი თეატრალური ტრადიცია, რაც 40 წლის განმავლობაში დღითიდღე იხვეწებოდა და თანდათან უახლოვდებოდა პროფესიული თეატრის დონეს.

1921—1959 წლები

საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ ახალი ძალით გაიშალა მუშაობა. თეატრალურმა ცხოვრებამაც ინტენსიური ხასიათი მიიღო. ეს არცაა გასაკვირი, რადგანაც საქართველოში დაიწყო უდიდესი სოციალურ-ეკონომიურ ცვლილებათა პერიოდი, რომელიც საფუძვლად დაედო ქართველი ხალხის შინაარსით სოციალისტური და ფორმით ეროვნული კულტურის განვითარებას. თეატრალური ცხოვრების განახლების მიზანმიმართულმა ტალღამ საერთო სახალხო ხასიათი მიიღო. გამოცოცხლდა პერიფერიული დრამატული წრეების შემოქმედებითი საქმიანობაც.

1921 წელს დუშეთის სახალხო თეატრის რეჟისორად დაინიშნა ბორის (ბორია) ლითანიშვილი. მისი ხელმძღვანელობით ხელახლა გადახალისდა და ჩამოყალიბდა დრამატული დასი, დაიდგა მრავალი სპექტაკლი.

გ. დალაქიშვილის ჩანაწერების მიხედვით, ბ. ლითანიშვილის ხელმძღვანელობით დუშეთმა სცენისმოყვარეებმა დადგეს შემდეგი პიესები: ა. ცაგარლის „ციმბირელი“ და „ქართველი დედა“, ვ. გუნიას „და-ძმა“, „ავგაროზი“ და „ნილაბქვეშ“,

ა. დენერის „პარიზის ღარიბ-ღატაკნი“, ია ეკალაძის „№ 21 ჯვრით“, ა. ყაზბეგის „არსენა“, ა. ცაგარლის „ორი ობოლი“, „რაც გინახავს, ვეღარ ნახავ“ და „ხანუმა“, ჰაჯიბეგოვის „არშინ მალ-ალან“...

გიორგი დალაქიშვილი სიყვარულით იგონებს ბ. ლითანიშვილს და მას თავის მასწავლებელს უწოდებს: მან აღმზარდა და ჩამინერგა სცენისადმი სიყვარული და პატივისცემაო.

ბორია ლითანიშვილის ხელმძღვანელობით დუშეთის სახალხო თეატრმა უჩვეულო წარმატებას მიაღწია. უურნალი „თეატრი და ცხოვრება“ 1925 წლის 18 იანვრის ნომერში ათავსებს ბორია ლითანიშვილის სურათს, რომელიც დაუხატავს ალ. ციმაკურიძეს. იქვე მოთავსებულია საყურადღებო კორესპონდენცია, რომელშიც ვკითხულობთ: „ქ. დუშეთის თეატრის მუშაობა მოისუსტებდა, იყო დრამწრე, იყვნენ საქმის მოყვარულნი, მუშაობის მსურველნი, მაგრამ მრავალი დაბრკოლება ეღობებოდა წინ, რაც ჩვეულებრივი მოვლენაა პროვინციის თეატრებისათვის. არ იყო მტკიცე, მცოდნე, ენერგიული და საქმისათვის თავდადებული ხელმძღვანელი... ბოლო დროს მოწვეული იქნა რეჟისორ-ხელმძღვანელად ამხ. ბორია ლითანიშვილი — ჩვენს სახალხო სცენაზე უკვე ცნობილი მსახიობი. ერთხანად იგი მუშაობდა პლესხანოვის კლუბში, შემდეგ სახალხო სახლში, იყო ქვიშხეთის თეატრის რეჟისორ-ხელმძღვანელად და სხვა. დუშეთში მის მიერ შედგენილია დასი. რომელშიც ირიცხება 25 წევრამდე და სისტემატურად უკვე იმართება წარმოდგენები. საზამთრო სეზონი დაიწყო კვირას, 21 დეკემბერს, მაგალობლიშვილის პიესით „რევოლუციის რიყ-რაყზე“. მოთამაშეთა შორის აღსანიშნავია ბ. ლითანიშვილი, ბ. ლაგაზაშვილი, მ. აბრამიშვილი, ბეჟანიშვილი, გოძიაშვილი, მოწაფე როინიშვილი და სხვა. საერთოდ ეტყობათ ყველას

მუშაობის ხალისი და სიცოცხლე. სჩანს გამოცდილი ხელმძღვანელის ხელი“.

ჟურნალი „თეატრი და ცხოვრება“ შემდგომ ნომერში ბეჭდავს დუშეთის დრამატული დასის გამგეობისა და სარევიზიო კომისიის შემადგენლობის ფოტოსურათს პიროვნებათა ენაობის მიხედვით: ნ. ავალოვი, ი. ბრეგვაძე, ნ. რთველიაშვილი, ლ. აზრუმელაშვილი (თავმჯდომარე), რ. ძიძიგური, ალ. კობიაშვილი, ალ. კორინთელი, დ. ამირიძე, ი. ჭურღულია და ლ. ლალიაშვილი.

იქვე მოთავსებულია დუშეთის დრამატული დასის მთელი შემადგენლობის ფოტოსურათი, რომელზედაც აღბეჭდილია 25 პიროვნება. ესენია: რ. კორინთელი, ნ. რთველიაშვილი, თ. ჩოხელი, ე. ავალოვი, ალ. ჩოხელი, არ. კორინთელი, ან. ფსუტური, მ. აბრამიშვილი, ბ. ლითანიშვილი (ხელმძღვანელი), ე. ნავაძე, ბ. ჟღენტე, ს. როინიშვილი, ვ. იშხანოვი, ლ. ზაქაიძე, ვ. როინიშვილი, ს. ნავაძე, დ. კობიაშვილი, გ. ბუხუტაშვილი, გ. ლაგაზაშვილი, ად. კობიაშვილი, გრ. კანდელაკი, იას. გავოშიძე, ლ. აზრუმელაშვილი, შ. კახიანი და ა. კარიაული.

ამგვარად, საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებისთანავე დუშეთში თეატრალურმა საქმიანობამ ორგანიზებული ხასიათი მიიღო. რუსთაველის თეატრის სტუდიაში სასწავლებლად გაიგზავნა ახალგაზრდა ნიჭიერი სცენისმოყვარე. გიგუცა ლაგაზაშვილი.

მოსწავლე ახალგაზრდობაში თეატრალური საქმისადმი სწრაფვას კვლავ სახალხო თეატრის სცენისმოყვარენი უწყვეტ ხელმძღვანელობას. გაზეთი „კომუნისტი“ იტყობინებოდა: „აპრილს, საღამოს 7 საათზედ დუშეთის მუშათა კლუბში, შრო-

¹ ჟურნ. „თეატრი და ცხოვრება“, 1925, № 5, გვ. 15.

მის მთლიანი სკოლის მესამე და მეოთხე კლასის მოწაფეთა მიერ, სცენის მოყვარე ვ. მეზვრიშვილის დახმარებით წარმოდგენილ იქნა ორი საბავშვო პიესა: „ლადოს ოინები“ — სამ მოქმედებად და „ამერიკელი“ — ორ მოქმედებად¹. კორესპონდენტი გაკვირვებულია: „მოწაფეების მიერ იდგმება წარმოდგენა და არცერთი მასწავლებელთაგანი არ დაესწრო ამ წარმოდგენას, რას მიეწერება ეს?“

ბ. ლითანიშვილი დუშეთში დარჩენილა 1925 წლის სეზონის დაშთავრებამდე, ხოლო შემდეგ იგი თბილისის რკინიგზელთა კლუბში გადაუყვანიათ რეჟისორად.

დუშეთის დრამწრეს დროებით სათავეში ჩასდგომია ქაიხოსრო (ქუცა) ბახუტაშვილი. მალე თეატრთან ჩამოყალიბებულა სიმებიანი და სასულე ორკესტრები (ხელმძღვანელები: შაქრო დიაკვიშვილი, შემდგომ დუშეთის მუსიკალური სკოლის დირექტორი, ამჟამად პენსიონერი და რეზო გედევანიშვილი).

1923 წლიდან დუშეთში გაიხსნა კინოთეატრი.

1925 წელს დუშეთის სცენაზე დ. ჩარკვიანის რეჟისორობით იდგმება სპექტაკლები: ა. წერეთლის „თამარ ცბიერი“ და „კინტო“, ნ. შიუკაშვილის „ამერიკელი ძია“, ს. ბელოვის „იუდას ამბორი“ და სხვა, ხოლო ქაიხოსრო ბახუტაშვილის რეჟისორობით დუშეთის დრამწრემ მოამზადა სპექტაკლები: „ძველი სასამართლო“ და „წითელი კეტი“. ამ უკანასკნელში როლებს ასრულებდნენ: შურა ფარესიშვილი (I კომკავშირელი), სონია ჯათარძე (II კომკავშირელი), არჩილ გედევანიშვილი (თავადი), გიგუშა კარიაული (დიაკვანი), ტუკასა ავალოვი და ჟორა დალაქიშვილი (ებრაელი), ტოსია ჯათარძე (ვენერა), კოლია სეთურიძე (ბიუროკრატი).

¹ გაზ. „კომუნისტი“, 1923, № 87.

დასმა ქ. ბახუტაშვილის რეჟისორობით მომზადებული ორივე სპექტაკლი დადგა ლენინგორში, მუხრანში, ოძისში, ქსოვრისში, მჰადიჯვარში და წილკანში. განსაკუთრებული მოწონებით შეხვდნენ ჟორა დალაქიშვილს (ებრაელი). მის „ებრაელის სიმღერას“ დუშელი ახალგაზრდობა 2—3 წლის განმავლობაში მღეროდა. 1925—1926 წლებში ლადო ბერიძის რეჟისორობით დასმა მოამზადა ორი პიესა: „პარიზის ლარიბ-ლატაკნი“ და „აეგაროზი“.

ჟ. დალაქიშვილის მოგონების მიხედვით, იმ დროს თბილისიდან დუშეთში დასასვენებლად ჩამოსულან ცოლ-ქმარი — მიშა სარაული და თინა ჩარკვიანი. მიშა სარაულმა მიიღო დუშელ სცენისმოყვარეთა რეჟისორად მიწვევა და შეუდგან. შიუკაშვილის „ამერიკელი ძიას“ დადგმას. სპექტაკლი წარმატებით დაიდგა დუშეთსა და ფასანაურში.

1926 წელს დუშელი სცენისმოყვარენი ურეჟისოროდ მუშაობდნენ, მაგრამ თეატრალური საქმიანობა არ ჩამქრალა. მათ ხელმეორედ დადგეს ადრე მომზადებული პიესები.

ერთხანს რეჟისორის მოვალეობის შესრულება იკისრა ჟორა (გიორგი) დალაქიშვილმა, რომლის ხელმძღვანელობით განახლდა „არშინ მალ-ალან“. ხალხიც ინტერესით ელოდებოდა სპექტაკლს. როლები ასე განაწილდა: ასკარი — ჟ. დალაქიშვილი, სულთან-ბეგი — ვანო მეზვრიშვილი და ა. გედევანიშვილი, სულეიმანი — ბორის ჭელიძე, ხალა — ანიჩკა იშხანოვი, გულჩორა — ტოსია ჯაფარიძე, ასია — სონია ჯაფარიძე, თელი — ელისო ნავაძე, ვალი — გიგუშა კარიაული.

ოპერეტა დიდი წარმატებით დაიდგა. მსახიობებს დიდხანს არ უშვებდნენ სცენიდან. ახალგაზრდა რეჟისორს ხმასა და გარჯას უქებდნენ. წარმატებამ გაახალისა მსახიობები და მალე შეუდგნენ უ. ჰაჭიბეკოვის ოპერეტა „მაშტი ობადის“ დადგმის

განხორციელებას. მაყურებელმა კვლავ კმაყოფილებით მიიღო სპექტაკლი, რომელიც რამოდენიმეჯერ დაიდგა ამ სეზონში.

1927—1928 წლებში დუშეთის დრამატული დასის რეჟისორად მუშაობდა საშა მიქელაძე, რომელმაც ერთი პიესა დადგა — ს. ტრეტიაკოვის „ილრიალე ჩინეთო!“ სამაგიეროდ იმავე წლებში დუშეთის სცენისმოყვარეებმა ლ. ბერიძის რეჟისორობით დადგეს სპექტაკლები: ა. დენერის „პარიზის ღარიბ-ღატაკნი“, ი. გედევანიშვილის „მსხვერპლი“, ა. ყაზბეგის „არსენა“, ა. ცაგარლის „ორი ობოლი“, ხოლო რეჟისორ დ. ჩარკვიანის ხელმძღვანელობით — „ავგაროზი“.

1929—1930 წლებში ს. რევაზიშვილის ხელმძღვანელობით დრამატული დასი ახალი შემართებით შეუდგა მუშაობას და მაყურებელს ზედიზედ უჩვენა ახალი სპექტაკლები: ა. ყაზბეგის „დილა ქორწილის შემდეგ“, შილერის „ვერაგობა და სიყვარული“, უ. ჰაჯიბეკოვის „მაშტი იბად“, „არშინ მალ-ალან“ (განაახლეს), დან. ჭონჭაძის „სურამის ციხე“, ა. ცაგარლის „რაც გინახავს, ველარ ნახავ“.

1929 წლის 29 სექტემბერს დუშეთს სპექტაკლ „სიმდიდრის მსხვერპლში“ ითამაშა სახელოვანმა მსახიობმა, საქართველოს სახალხო არტისტმა ვ. გუნიაშვილმა, ხოლო 1930 წლის 16 მარტს მაყურებლებს თავისი ხელოვნება უჩვენა საქართველოს სსრ სახალხო არტისტმა ელისაბედ ჩერქეზიშვილმა.

1931—1932 წლებში დუშეთის სცენისმოყვარეთა საქმიანობას სათავეში ჩაუდგა წითლიშვილი. წარმოადგინეს სპექტაკლები: რ. ერისთავის „ჯერ დაიხოცნენ, მერე იქორწინეს“, ა. ცაგარლის „ჭკუისა მკირს“, ტ. რამიშვილის „მეზობლები“, „სტუმარ-მასპინძლობა“ და სხვა...

1932 წელს ს. უივიძის რეჟისორობით დაიდგა რამდენიმე სპექტაკლი, მათ შორის ს. ჭანტურიშვილის „მორევში“.

1933 წელს რეჟისორად ინიშნება შ. მუჟაანაძე. მისი ხელმძღვანელობით 1933—1934 წლებში დუშეთის სახალხო თეატრის სცენაზე დაიდგა ნ. ნაკაშიძის „ვინ არის დამნაშავე“, „კომისარი მოსკოვიდან“, „რობინ ჰუდი“, „კაცი შავი სათვალეებით“, „დედის მკვლელი“, „იმბურგ“, „ძმები“, „უმუშევარი“...

1934 წელს ი. მეზერიშვილის ხელმძღვანელობით დაიდგა შ. დადიანის „გეგეჭკორი“, ა. ცაგარლის „რაც გინახავს, ვეღარ ხახავ“, დ. აწყურელის „ორი მშიერი“, ა. წერეთლის „პატარა კახი“.

30-იან წლებში თეატრალურმა ცხოვრებამ დუშეთის რაიონში ფართო ხასიათი მიიღო. იგი გასცდა ქ. დუშეთის ფარგლებს და პერიფერიებშიც მოიკიდა ფეხი. დრამატული წრეები შეიქმნა სასოფლო კლუბ-სამკითხველოებთან. ინტელიგენციის თაოსნობით სოფელ კობორტში ენთუზიასტი სცენისმოყვარეების მიერ მრავალი სპექტაკლი დაიდგა. მაღაროსკარში (ფშავე) ამოქმედდა დრამატული წრე, რომელშიც აქტიურ როლს ასრულებდნენ პედაგოგები, განსაკუთრებით მაღაროსკარის შვიდწლიანი სკოლის დირექტორი შალვა მწითური (ამჟამად სამამულო ომის ვეტერანი, დუშეთის რაიადმასკომის ყოფილი თავმჯდომარე), მიშა მაისურაძე (მასწავლებელი), თომა ბაიაშვილი (სკოლის დირექტორი, დაიღუპა დიდ სამამულო ომში). მახსოვს, თომა ბაიაშვილმა მოსწავლეებს ფრონტიდან გამოგვიგზავნა წერილი, რომელშიც მოგვიწოდებდა კარგად გვესწავლა და გვესახელებინა სამშობლო; მე მალე დავბრუნდები, სწავლაში შერცხვენილი არავინ დამხვდესო — გვიბარებდა. მისი წერილი „ბუხრიან კლასში“ წაგვიკითხა მისმა მეუღლემ მარიამ მასწავლებელმა, რომელიც ქიმიას გვასწავლიდა მეშვიდე კლასამდე. წერილს თან ახლდა ლექსი, რომელიც მაშინდელ მოსწავლეებს დღემდე დაგვაძახსოვრდა:

ვეტრფი მე ჩემს სამშობლოს,
ათასფრად აყვავებულსა,
ბუნებას ჩემი ქვეყნისას,
მთა-ველებს ამწვანებულსა;
დავცხებთ და გავანადგურებთ
მტერს სხვაზე გალაღებულსა,
გჭეროდეთ, არც აქ შევარცხენთ
წინაპრებს, ომში ქებულსა,
ჩემს საქართველოს ლამაზსა,
ცეცხლის მზით განათებულსა!

მაგრამ, სამწუხაროდ, იგი ფრონტიდან აღარ დაბრუნებულა. მისი სიცოცხლე შეიწირა სევასტოპოლის სისხლიანმა დღეებმა.

ერთხელ, 1935 წელს კუდოს დაწყებითი სკოლის მასწავლებელმა მიხეილ მაისურაძემ ჩვენ, პირველი კლასის მოსწავლეები „წარმოდგენაზე“ დასასწრებლად წაგვიყვანა ს. მაღაროსკარში. ამ სოფლამდე მანძილი ერთი კილომეტრია. ის წარმოდგენა ჩემს მეხსიერებას ასე შემორჩა: ავადმყოფი ქალი იწვა ლოგინში (მე მაშინ ნამდვილად ავადმყოფი მეგონა), რომელმაც სევდიანად იმღერა გიტარაზე (გიტარა პირველად ვნახე!), შემდეგ ცრემლები გადმოსცვივდა და გიტარა ხელიდან ჩამოუვარდა. წარმოდგენა დაიდგა ე. წ. „ნანებათ სახლში“. მაღაროსკარში მაშინ მხოლოდ სამი სახლი იდგა. ახლაც როცა ამ ადგილს ვავივლი, მუდამ ის სცენა მიდგას თვალწინ. რა სპექტაკლი იყო, არ მახსოვს.

დრამატული წრეები შეიქმნა სხვა სასოფლო საბჭოების ცენტრებშიც. დუშეთის დრამატულ კოლექტივს მაინც არახელსაყრელ პირობებში უხდებოდა მუშაობა. სპექტაკლები იდგმებოდა ყოფილი პოლიკლინიკის, ახლანდელი სტამბა-რე-

დაქციისა და გამოთვლითი ცენტრის შენობებში. ღუშეთის მშრომელებმა გადაწყვიტეს საკუთარი სახსრებით აეშენებინათ თეატრი. 1935 წელს დაიწყო სახალხო მოძრაობა თეატრის აშენებისათვის საჭირო თანხების მოსაგროვებლად. რისთვისაც მუშა-მოსამსახურეთა შორის გაიშალა ინდივიდუალური სოციალისტური შეჯიბრება. რაიონული გაზეთის მეშვეობით გაჩაღდა ურთიერთ გამოწვევა საქველმოქმედო თანხის შეტანაზე. გაზეთი „სტალინური გზით“ აქვეყნებდა განცხადებებს რუბრიკით „დავამთავროთ თეატრის მშენებლობა“. განცხადებები ასეთი შინაარსისა იყო: „ამხ. ვ. სამსონიძის და დ. მდივნიშვილის გამოწვევით შემომაქვს 50 მანეთი და ვიწვევ შემდეგ ამხანაგებს“¹... ჩამოთვლილია შვიდი კაცი. გაზეთის შემდეგ ნომერიძი მოთავსებულია ვანო წერეთლის განცხადება, რომელსაც რეზო კორინთელის გამოწვევით შეუტანია 50 მანეთი და თავის მხრივ 13 ამხანაგი გამოუწვევია. საყურადღებოა, რომ გაზეთი ასეთ განცხადებასაც ბეჭდავს: „ღუშეთის თეატრის მშენებლობის შესატანი ფული მიიღება სახბანკის ღუშეთის განყოფილებაში, ანგარიშის № 155/29“. ჩვენ არ ვიცით, რამდენი მანეთი შეადგინა საქველმოქმედო თანხამ, მაგრამ თეატრი არ აშენდა. შემდეგ რაიკოოპკავშირის შენობაში მოთავსებული სასადილო დარბაზი გადაკეთდა კლუბად, მოეწყო სცენა, სადაც კულტურის სარაიონო სახლის აშენებამდე (1957 წლამდე) იმართებოდა როგორც ღუშეთის სცენისმოყვარეთა დადგმები, ისე საგასტროლოდ ჩამოსული დრამატული კოლექტივების სპექტაკლები. ამჟამად იმ შენობაში ხალიჩების საქსოვი ფაბრიკაა მოთავსებული.

გაზეთის ცნობით, თეატრის მშენებლობისათვის თანხის შესაგროვებლად ერთმანეთის გამოწვევა ქ. ღუშეთიდან სო-

¹ გაზ. „სტალინური გზით“ 1935, 20 მაისი, № 8.

ფელში გაერცელდა: მჭადიჯვრის საბჭოს თავმჯდომარემ ანტ. კობიაშვილმა გაზეთში დაბეჭდილი განცხადების მიხედვით, თეატრის მშენებლობისათვის შეიტანა 50 მანეთი და 11 ამხანაგი გამოიწვია მჭადიჯვრიდანვე.

ღუშეთის დრამატულ კოლექტივს ხშირად ეცვლებოდა ხელმძღვანელი, რაც ერთგვარად უარყოფითად მოქმედებდა სისტემატურ და შეუფერხებელ მუშაობაზე. 1937—1938 წლებში სცენისმოყვარეთა საქმიანობას ხელმძღვანელობდა კ. გეგეჭკორი, 1939 წელს — შ. ფირცხალაიშვილი, 1940—1944 წლებში — ელისო ნავაძე, ილია ბეჭაური, ა. ნამორაძე, მ. თაბორიძე, ხოლო 1945—1946 წლებში — ვ. გოზიტაშვილი, მალაკელიძე, ნამორაძე, ი. ბეჭაური და ა. შ.

1937—1938 წლებში კ. გეგეჭკორის ხელმძღვანელობით ღუშელმა სცენისმოყვარეებმა რამოდენიმე სპექტაკლი დადგეს, მათ შორის: პ. კაკაბაძის „ყვარყვარე თუთაბერი“, კარლო კალაძის „როგორ?“ და „ხატიძე“, ს. ერთაწმინდელის „გრენადა“, ნ. შიუკაშვილის „მეგობრობა“ და სხვა.

ს. ერთაწმინდელის პიესა „გრენადა“ 1938 წლის სექტემბერ-ოქტომბერში რამოდენიმეჯერ დაიდგა ღუშეთის კლუბის სცენაზე. მასში ასახული ესპანელი ხალხის გმირული ბრძოლა თავისუფლებისათვის და სამართლიანობისათვის მაყურებელზე დიდ ზეგავლენას ახდენდა. პიესაში ასახულია სამშობლოსათვის ქალთა გმირული ბრძოლაც და საბჭოთა ხელისუფლების სიმპათიური დამოკიდებულება ესპანელი ხალხისადმი.

დასახელებულ სპექტაკლში განსაკუთრებით გამოირჩეოდნენ კ. გეგეჭკორი, ს. ბერიძე, ე. ნავაძე, ვ. ელიაშვილი და სხვები. მაყურებელს სპექტაკლი ძალიან მოსწონებია.

იმავე წლის ოქტომბერში ღუშელმა მსახიობებმა წარმო-

ადგინეს ნ. შიუკაშვილის სამმოქმედებიანი დრამა „მეგობრობა“. სპექტაკლში როლის საუკეთესო შესრულებით თავი ისახელა ვ. ელიაშვილმა, „რომელმაც შექმნა სრულყოფილი სახე არჩილისა“. ასევე დახვეწილი სცენური ოსტატობით წარსდგა მაყურებლის წინაშე ს. ბერიძე (კატო).

გაზეთი აღნიშნავდა, რომ ტექნიკური თვალსაზრისით დრამატულ კოლექტივს კვლავ მრავალი დაბრკოლება ელობებოდა წინ, მაგრამ მაინც დაუწყიათ ახალი სპექტაკლის დადგმისათვის მზადება.

1939 წლის თებერვალში დუშეთის სახალხო თეატრის სცენაზე დაიდგა კარლო კალაძის გახმაურებული პიესა „ხაჯიტე“. რაიონულმა გაზეთმა მის შესახებ მოათავსა ვ. თომაძის რეცენზია, რომელშიც ხაზია გასმული ამ პიესის პოპულარობაზე, მრავალი წლის განმავლობაში რომ იდგმებოდა კ. მარჯანიშვილის სახელობის თეატრში.

პიესის კომპოზიციური ქარგა აქარის ცხოვრების ფონზეა გაშლილი. მისი გმირი, ახალგაზრდა ინჟინერი დაუღალავად შრომობს, რათა აქარლებსაც ჰქონდეთ ილიჩის ნათურა. მოხუცი გულბათის წინააღმდეგობა ტრაგიკულად მთავრდება... იგი ჰკლავს საკუთარ ქალიშვილს მამა-პაპური ადათების დარღვევის გამო. საკუთარი ვაჟკაცი მამის წინააღმდეგ მიდის... აქარლები კი აღფრთოვანებით ხვდებიან პირველი ელსადგურის ამუშავებას.

დუშელი სცენისმოყვარეების შემოქმედებითმა ნიჭმა და სცენურმა ოსტატობამ თავისი გაიტანა. მათ დამაჯერებელი შთამბეჭდავი სახეები შექმნეს. განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს გიგუცა ლაგაზაშვილის თამაში, რომელმაც განახორციელა გულბათის რთული სახე და მაყურებლის მოწონება დაიმსახურა. ასევე კარგად თამაშობდნენ: ო. ფირცხალაიშვილი

სპექტაკლი ვაჟა-ფშაველას „სტუმარ-მასპინძელი“. რეჟ. ვ. გოზიტა-
შვილი. ზვიადაურის ლედა — თამარ თურქაძე. 1973 წ.

სპექტაკლი ვაჟა-ფშაველას „სტუმარ-მასპინძელი“. სცენარი და
დადგმა ვ. გოზიტაშვილისა, სპექტაკლის მონაწილენი 1973 წ.

სცენა სპექტაკლიდან მ. კიკვიძის — „ციცქრის ვარსკვლავი“. რეჟისორი
შ. ჩერქეზიშვილი, 1959 წ. (წინა პლანზე ვ. გოზიტაშვილი და ლ. ოსეფაშვილი)

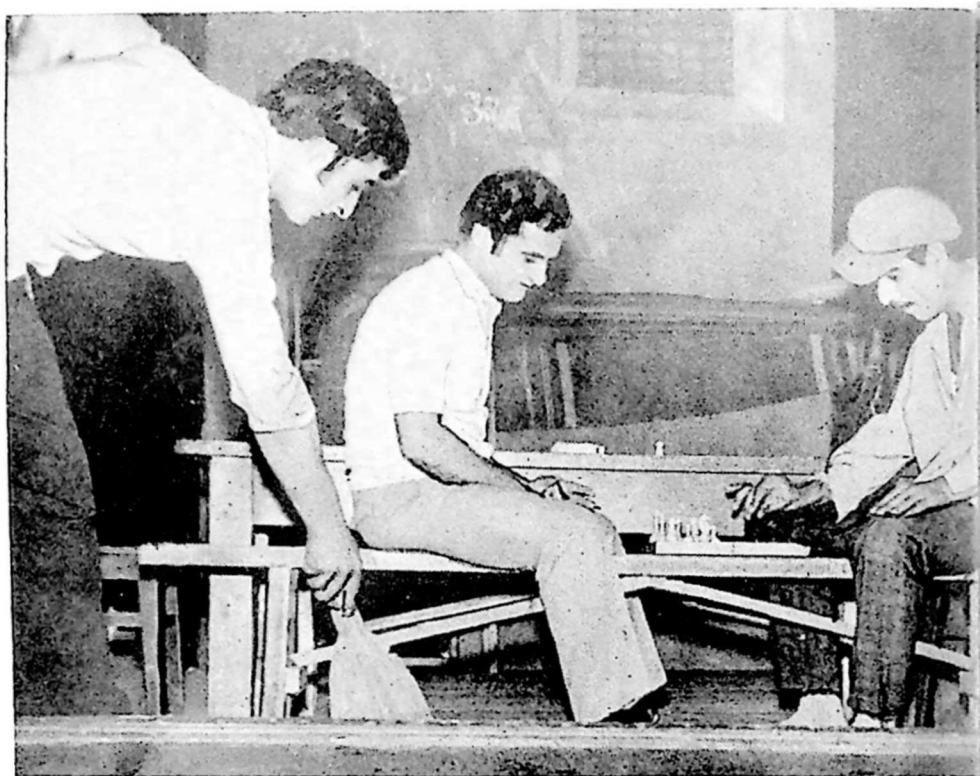

სცენა სპექტაკლიდან მ. კიკვიძის — „ცისკრის ვარსკვლავი“ რეჟი-
რი შ. ჩერქეზიშვილი, 1959 წ.

სპექტაკლი ვაჟა-ფშაველას „სტუმარ-მასპინძელი“, დადგმა ვ. ბ
ჭიტაშვილის, 1973 წ. ჯოჯოლა — თამაზ ნარიშანიძე.

სცენა სპექტაკლიდან — „საბრალოდებო დასკვნა“ — დადგმა ფ. რ. კაშვილისა. მსახიობები: გ. მთიულეშვილი, ფ. ლოშაშვილი, და ი. კაკალაშვილი, 1976 წ.

სპექტაკლი „განაჩენი აღარ გასაჩივრდება“, რეჟისორი ა. ნაშობაძე. მსახიობი ტ. მოლოდინი.

ქუეუთის თეატრის დრამატულა დასი, რეჟისორი შ. ჩერქეზიშვილი,
1919 წ.

დუშეთის თეატრის დრამატულა დასის ერთი ჯგუფი, სპექტაკლის — „განა ასე უყვართ“ — მონაწილენი, 1973 წ.

სალომე ბერიძე — დუშეთის თეატრის დეაწლმოსილი მსახიობი.

სცენა სპექტაკლიდან „სიკვდილზე ძლიერი“ („ვერმახტის საიდუმლო საქმე“) დამდგმელი რეჟისორი ვ. გოჭიტაშვილი. 1973 წ.

მსახიობები: მირიან მალანია. ვალიკო ხულუჯაური
იოსებ კაკალაშვილი.

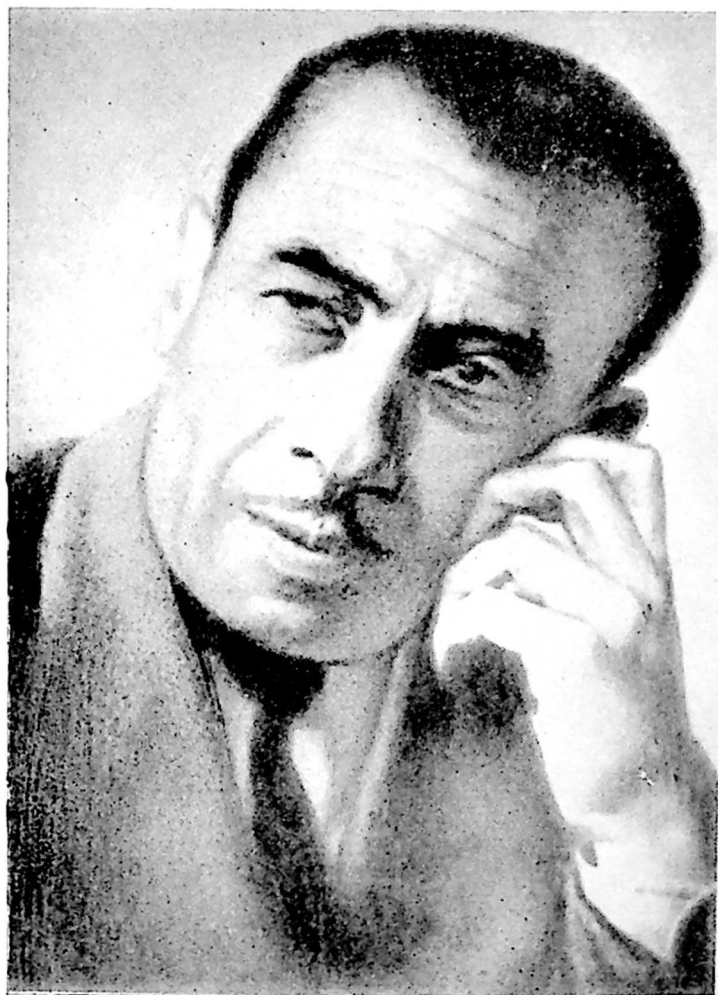
ელისო ჩოხელი-ნავაძისა — დუშეთის თეატრის დანაწლმ.
სილი მსახიობი.

სპექტაკლი „საბრალდებო დასვენა“ — რეჟისორი ფ. ლოთიკაშვილი
1976 წ. სალარძე — მირიან მალანია.

სენა სპეტაკლიდან მ. კოკვიძის „ცისკრის ვარსკვლავი“, რეჟისორი :
ჩერქეზიშვილი, 1959 წ.

შალვა ჩერქეზიშვილი — რეჟისორი (1959-63 წ. წ.)

სცენა სპექტაკლიდან „რობინ ჰუდი“ დადგმა შ. მუავანაძისა, 1933 წელი. მონაწილეობენ: ე. ნავაძე, ბ. ქელიძე, შ. მუავანაძე, ნ. წი თ ლ ი შ ვ ი ლ ი.

(ჯემალი), რ. ქარელიძე (მირზა), ს. ბერიძე (მეკრუ), ს. არაქელ-
ლოვი (ტელვასი) და სხვები, რომელთაც აჭარელთა მართალი
სახეები წარმოგვიდგინეს.

ამავე პიესაში ბადულის როლი შეასრულა ახალგაზრდა
პოეტმა ს. ავეტიკოვმა, რომელიც ერთი წლის შემდეგ დაი-
ღუპა ფინეთის ომში.

იმავე წლის მაისში სცენისმოყვარეებმა მაყურებელს უჩვენ-
ეს მოლიერის პიესა „ძალად ექიმი“. რაიონული გაზეთი წერ-
და ახალგაზრდა კოლექტივის კარგ მუშაობაზე და ცალკე გა-
მოყოფდა სერგო ავეტიკოვს, რომელსაც აღნიშნულ სპექტა-
კლში საუკეთესოდ შეუსრულებია გლეხის როლი. კარგად
უთამაშიათ აგრეთვე რ. ქარელიძეს, ვ. ელიაშვილს, ო. ფირ-
ცხალაიშვილს და სხვებს.

ფაშისტური გერმანიის მიერ საბჭოთა კავშირზე მუხანათუ-
რი თავდასხმით დაიწყო დიდი სამამულო ომი. საბჭოთა ხალხი
იძულებული გახდა ჩაბმულიყო სამშობლოს დამოუკიდებლო-
ბისა და თავისუფლებისათვის ბრძოლაში. სამშობლოს დამცვე-
ლთა რიგებში ჩადგა დუშელი ახალგაზრდობაც. შეთხელდა
გამოცდილ სცენისმოყვარეთა რიგებიც.

თეატრის წინაშე დადგა დიდი ამოცანა: გაეღვიძებინა მო-
სახლეობაში მტრისადმი სიძულვილის გრძნობა და აღეგზნო
მასები პატრიოტული სულისკვეთებით. ამიტომ სახალხო თეა-
ტრის რეპერტუარიც შესაბამისად გარდაიქმნა. იდგმებოდა
პატრიოტულ თემაზე შექმნილი სპექტაკლები. სპეციალური
სპექტაკლები ეწყობოდა წითელ არმიასი გაწვეული ახალგაზრ-
დებისათვის, რომლებიც სპექტაკლის შემდეგ ფრონტზე მიემ-
გზავრებოდნენ... ისინი ზოგჯერ თვითონაც გამოდიოდნენ სცე-
ნაზე.

უნდა აღინიშნოს, რომ 1941—1942 წლებში დუშეთის დრა-

მატული კოლექტივის მრავალფეროვანი მუშაობის შესახებ რაიონულ გაზეთში არცერთი ინფორმაცია არაა მოთავსებული. სინამდვილეში კი ამ პერიოდში დუშელი სცენისმოყვარეები აქტიურად იღვწოდნენ სცენაზე. მთელი სამამულო ომის პერიოდში (შემდგომშიც) განსაკუთრებული დამსახურება მიუძღვის მსახიობ ელისო ნავაძეს, რომელიც სათავეში ჩაუდგა დუშეთის დრამატულ დასს და მნიშვნელოვანი დადგმები განახორციელა. მისი რეჟისორობით დუშელმა სცენისმოყვარეებმა წარმოადგინეს პ. კაკაბაძის „კოლმეურნის ქორწინება“, ქოჩარაძის „ბრმა მუსიკოსი“, ვ. გაბესკირიას „მათი ამბავი“, ლ. ჭუბაბრიას „უცნაური ბექედი“, ნ. აზიანის კომედია „გაცრუებული იმედები“, ა. ცაგარლის „ლეკის ქალი გულჯავარ“, ს. კლდიაშვილის „გმირთა თაობა“, ა. ცაგარლის „ხანუმა“, ფ. შილერის „ვერაგობა და სიყვარული“, ა. სუმბათაშვილის „ლალატი“ და სხვა.

1944 წლის 17 მაისს დუშეთის დრამატულმა წრემ წარმოადგინა ა. ნავროზოვის სამმოქმედებიანი პიესა „ჩემი დედა“, რომელშიც გამოხატულია სამშობლოსადმი უსაზღვრო სიყვარული. მისი დადგმა მთლიანად შეესაბამებოდა სამამულო ომის ქარიშხლიან დღეებში მოსახლეობის პატრიოტული სულისკვეთებით აღზრდის ამოცანებს.

სპექტაკლის დადგმას ხელმძღვანელობდა ელისო ნავაძე, მხატვრულად გააფორმა კ. მერაბიშვილმა, მუსიკალურად კი — ო. ხუციშვილმა.

როლების საუკეთესო შესრულებით მაყურებელთა მოწონება დაიმსახურეს: სალომე ბერიძემ (მარია დობრანოვა), ვოვა ბურდულმა (ომში დაღუპული საშას ძმა). მოხდენილი თამაშით კარგი შთაბეჭდილება დატოვეს დ. შაბურიშვილმა, ვ. ელიაშვილმა, ვ. გოზიტაშვილმა და გ. ნავაძემ.

ზოგჯერ რაიონული გაზეთი სპექტაკლებისადმი კრიტიკულ დამოკიდებულებასაც იჩენდა. კორესპონდენტებში აღნიშნული იყო დადგმების ნაკლოვანი მხარეებიც. კერძოდ, მითითებული იყო, რომ გრიმი კარგად არ იყო შერჩეული, ამა თუ იმ გმირის სახე კარგად არ იყო გადმოცემული და სხვა¹.

1944 წლის 15 ივნისს დუშელმა სცენისმოყვარეებმა მაყურებელს უჩვენეს ა. ცაგარლის სამმოქმედებიანი დრამა „ლეკის ქალი გულჯავარ“. სპექტაკლის დადგმის გამო გაზეთი „სტალინური გზით“ აღნიშნავდა: „გულახდილად უნდა ითქვას, რომ დრამწრის მთელმა შემადგენლობამ ძირითადად გადალახა ის სიძნელეები, რაც ამ პიესის დადგმასთან იყო დაკავშირებული. ეს იმას მოწმობს, რომ თითოეული სცენისმოყვარე ღრმა პასუხისმგებლობის გრძნობით მოსულან როლებთან... მაყურებელთა დაძაბული ყურადღება მიპყრობილი იყო პიესის მთავარი გმირისადმი, როგორცაა გულჯავარი, რომლის ეროვნული სახე და განცდები ნათლად დაგვიხატა ამ როლის შემსრულებელმა ქეთევან ქურდოვანიძემ: გულჯავარი ანთებულია შურისძიების გრძნობით კახელებისადმი და კერძოდ, ერეკლე მეფისადმი, რომელსაც სურს დაღუპული მამის, ძმისა და ქმრის სისხლი აიღოს. იგი ამ მიზნის მიღწევისათვის მაცდური სიყვარულის ქსელს აბამს ერეკლე მეფის უახლოეს თანამებრძოლებთან ლევანთან და რამაზთან“². წერილში გაანალიზებულია მსახიობთა სცენური სახეები. აღნიშნულია სპექტაკლის მხატვრული და მუსიკალური გაფორმების (კ. მერაბიშვილისა) მაღალი დონე და მითითებულია, რომ დადგმას (ე. ნავაძისა) უდი-

¹ გაზ. „სტალინური გზით“, 1944, № 23

² გაზ. „სტალინური გზით“. 1944, № 25.

დესი სიზარულით შეხვდა მაცურებელი და საერთო აღფრთოვანება გამოიწვია.

1944 წლის 7 სექტემბერს რაიონის იგივე გაზეთი მკითხველებს აუწყებდა, რომ დუშეთის დრამატული კოლექტივი შეუდგა ა. ოსტროვსკის ოთხმოქმედებიანი პიესის „უდანაშაულო დამნაშავენი“ დადგმის განხორციელებას: დადგმა გათვალისწინებული იყო 28 სექტემბრისათვის.

როლებს ასრულებდნენ: სალომე ბერიძე, ვიქტორ ელიაშვილი, ვ. ელიაშვილი, ვახტანგ გოზიტაშვილი, დავით შაბურიშვილი, ამირან ოთარაშვილი და მ. თაბორიძე. რეჟისორი იყო მ. თაბორიძე.

მანიკო თაბორიძის რეჟისორობით სცენისმოყვარეებმა მაცურებელს უჩვენეს აგრეთვე შ. დადიანის „გეგეჭკორი“, ვ. გუნიას „და-ძმა“, ა. ყაზბეგის „არსენა“, თუ ამას დავუმატებთ აგრეთვე ამავე წელს ელისო ნავაძის ხელმძღვანელობით დადგმულ ექვს სპექტაკლსაც, ნათელი გახდება თუ რამდენად ინტენსიურად მუშაობდა დუშეთის სახალხო თეატრი სამამულო ომის პერიოდში. ამიტომაც დაისვა მაშინ დუშეთის თეატრის სახელმწიფო თეატრად გადაკეთების საკითხი.

1945 წელს ვახტანგ გოზიტაშვილის ხელმძღვანელობით დაიდგა ა. ყაზბეგის „მოძღვარი“, გ. ბერძენიშვილის „ტირიფის ქვეშე“ და განახლდა ა. ყაზბეგის „არსენა“, მაგრამ 1946 წელს მუშაობა მაინც ერთგვარად შენეულა, რადგან ამ ხანებში რეჟისორები ხშირად იცვლებოდნენ. ამ დროს ა. ნამორაძის თაოსნობით დაიდა ს. შანშიაშვილის „ხევისბერი გოჩა“, მაღლაკელიძის ხელმძღვანელობით — ცაგარლის „ქართველი დედა“, ხოლო ი. ბეჭაურის რეჟისორობით — „პატარა გმირი“. ეს იყო და ეს. თეატრის მუშაობა აშკარად შეფერხდა.

ავთანდილ ნამორაძე დუშეთის სახალხო თეატრის სცენაზე

1940 წელს მოვიდა. მისი სადებუტო სპექტაკლი „პატარა კახი“ იყო. 1947 წელს დუშეთის თეატრალურმა კოლექტივმა მისი ხელმძღვანელობით რამდენიმე სპექტაკლი წარმოადგინა.

1947 წელს საგაზეთო წერილით კულტსახლის დირექტორი მკითხველს აუწყებდა დრამწრის მუშაობის განახლებას და პირდებოდა, რომ დრამატული კოლექტივი მიმდინარე სეზონში დადგამდა ს. შანშიაშვილის „ხვეისბერ გოჩას“ და დ. ერისთავის „სამშობლოს“, აღადგენდა ა. წერეთლის „პატარა კახს“ და მ. ქაჩარაძის „ბრმა მუსიკოსს“¹. კულტსახლის ხელმძღვანელობის შეცვლამ, დაინტერესებულ და ენთუზიასტ ადამიანთა შერჩევამ თავისი ნაყოფი გამოიღო. 1947 წლის 1 მაისს გაზეთი „სტალინური გზით“ მკითხველს აცნობებდა, რომ დუშეთის კულტსახლის სცენაზე წარმატებით დაიდგა „ხვეისბერი გოჩა“ და სპექტაკლს დიდი წარმატება ხვდა წილად. მაყურებელი აღტაცებაში მოიყვანა გოჩას როლის შემსრულებელმა დ. ნავაძემ, რომელიც შესანიშნავი იყო შვილის დალოცვის, შვილის მოკვლისა და ჭკუაზე შეშლის სცენებში. მადლიერი მაყურებელი დამსახურებული ტაშით აჯილდოვებდა მას².

ამავე სპექტაკლში საუკეთესოდ შეასრულეს როლები დანარჩენმა მსახიობებმა: ტარიელ კობაიძემ (მოხუცი ხადილა), დოდო ცოცხალაშვილმა (ძიძია), ავ. ნამორაძემ (გელა). იუანე გულბათიშვილმა (გონჯილა) და სერგო არაქელოვმა (ციგრო). მათიას როლი ბრწყინვალედ შეასრულა შოთა გრიგოლიამ, რომლის ცეკვა „მთიულურმა“ დიდი მოწონება დაიმსახურა.

სპექტაკლი მხატვრულად გააფორმა კ. მეჩაბიშვილმა. ხოლო მუსიკალურად — გ. შაბურიშვილმა. სპექტაკლის საერთო

¹ გაზ. „სტალინური გზით“, 1947, № 22

² გაზ. „სტალინური გზით“, 1947, № 34—35.

ფონზე მთის სიმღერებისა და ეთნიკური დეტალების უკმარისობა იგრძნობოდა.

საქართველოს კ. პ. დუშეთის რაიკომის პირველი მდივანი ვ. ტოგონიძე და აღმასკომის თავმჯდომარე ლ. კობიაშვილი დიდ მზრუნველობას იჩენდნენ რაიონის კულტურული ცხოვრების აღმავლობისა და შემდგომი განვითარებისათვის; კვლავ მოქმედებდა დრამატული წრეები მაღაროსკარის, მჭადიჯვრის, ფასანაურისა და სხვა სასოფლო საბჭოების ცენტრებში. დაიწყო დიდი მზადება ხალხური მხატვრული თვითმოქმედების დათვალეობის ჩასატარებლად.

გამოცოცხლდა დუშეთის სარაიონო კულტსახლის მუშაობაც (დირექტორი დ. ნავაძე). აქ სპექტაკლების გარდა ეწყობოდა კონცერტებიც. ადგილობრივი ძალებისაგან შეიქმნა მომღერალთა გუნდი, რომლის შემადგენლობაში შემდეგ შედიოდა ცნობილი მომღერალი ილია ზაქაიძეც.

დუშეთის დრამატულმა კოლექტივმა სექტემბერში მორიგ პრემიერად წარმოადგინა გ. შატბერაშვილის „ფიქრის გორა“.

1947—1948 წლებში დუშეთის რაიონის დრამატულ კოლექტივს ხელმძღვანელობდა ავთანდილ ნამორაძე. მისი რეჟისორობით სცენისმოყვარეებმა მაყურებელს უჩვენეს ს. მთვარაძის „სახსოვარი“ და „სურამის ციხე“, ხოლო შემდგომ წლებში: „შვილი“, „განაჩენი აღარ გასაჩივრდება“ და სხვა.

1948 წლის ბოლოს დუშეთის სახალხო თეატრის სცენისმოყვარეთა მუშაობას სათავეში ჩაუდგა მ. იარალი. გაზეთში ვკითხულობთ: „უკვე დაძლეულია ის სიძნელეები, რომელიც წინ ვველობებოდა სცენისათვის საჭირო ძალების შერჩევისა და დისციპლინის განმტკიცებისათვის. კოლექტივის პირველი დადგმის (იგულისხმება ახლად გადახალისებული კოლექტივი. ი. გ.) „დაგვიანებული სინანულის“ პრემიერამ მაყურებელზე

კარგი შთაბეჭდილება დატოვა. კოლექტივი მალე უჩვენებს ახალ სპექტაკლს — აკ. დევიძის სამმოქმედებიან კომედიას — „სადიპლომო სპექტაკლს“¹. ეს სპექტაკლი მარტში დაიდგა (რეჟისორი მ. იარალი, მხატვარი ტარიელ ოთარაშვილი, მუსიკა მ. ფირცხალაიშვილისა).

ივნისში სცენისმოყვარეებმა ახალ პრემიერად წარმოადგინეს ა. კერესელიძის სამმოქმედებიანი პიესა „მეგობრობა“. სპექტაკლი საზოგადოებამ გულთბილად მიიღო.

1949 წლის 1 აგვისტოდან დაიწყო მხატვრული თვითმოქმედების ოლიმპიადა. სარაიონო დათვალაიერება დაიწყო სექტემბერში. ადგილობრივ გაზეთში გამოქვეყნებული ვრცელი ინფორმაციის თანახმად, მასში მონაწილეობა მიიღო დუშეთის, სოფლების: მჭადიჯერის, ჭოპორტის, მლეთის, მაღაროსკარის, ფასანაურის და სხვა მხატვრულმა კოლექტივებმა... რესპუბლიკურ ოლიმპიადაში, რომელიც ოქტომბრის ბოლოს ჩატარდა, დუშეთის კულტსახლის კოლექტივთან ერთად მონაწილეობა მიიღეს ფასანაურის და მაღაროსკარის თვითმოქმედმა კოლექტივებმაც.

ამავე წლის მაისში დუშეთის სცენაზე მაყურებელმა იხილა საქართველოს ხალხური სიმღერებისა და ცეკვების სახელმწიფო ანსამბლის კონცერტი შალვა მშველიძის ხელმძღვანელობით, რასაც დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა ადგილობრივი ძალეების მობილიზაციისა და ოსტატობის სრულყოფისათვის.

დუშელი სცენისმოყვარეები ცდილობდნენ ახლოს გასცნობოდნენ პროფესიონალ მსახიობთა შემოქმედებით მოღვაწეობას. გრძელდება ურთიერთობითი ტრადიცია.

1950 წლის 2 აპრილს დუშელეებმა საბჭოთა კინომატოგრა-

¹ გაზ. „სტალინური გზით“, 1949, № 3.

ფიაში მოღვაწეობის 25 წლისთავთან დაკავშირებით შეხვედრა მოუწყვეს სახელმწიფო პრემიის ლაურეატს, რესპუბლიკის სახალხო არტისტს ნატო ვაჩნაძეს. მას მიესალმნენ ადგილობრივი დრამატული კოლექტივისა და ინტელიგენციის წარმომადგენლები, აგრეთვე საქართველოს სსრ სახალხო არტისტი თამარ ჭავჭავაძე, კირა ანდრონიკაშვილი, შაქრო ბერიშვილი და ო. ჩიტაია.

1946 წლიდან ფასანაურსა და დუშეთში მოღვაწეობს შესანიშნავი მსახიობი და მთიულური ცეკვების დამდგმელი ილია ბექაური. მისი ხელმძღვანელობით 1950 წლის აგვისტოში ფასანაურელმა სცენისმოყვარეებმა დუშელ მაყურებელს უჩვენეს სპექტაკლი „ელეონორა“ (თ. სვანიძისა და დ. კილასონიძის პიესა ა. ყაზბეგის იმავე სახელწოდების რომანის მიხედვით). გაზეთი „სტალინური გზით“ ხაზს უსვამდა, რომ „დადგმა წარმატებით ჩატარდა და მაყურებლთა მოწონება დაიმსახურა. აღსანიშნავია ი. ბექაურის (ასლან გირეი), ე. ბუჩუკურის (ელეონორა) კარგი თამაში. წარმატება ხვდა აგრეთვე ს. აფცი-აურს (სელიმ) და ჯ. დვალს (ლევანი). სპექტაკლი კარგად იყო გაფორმებული მხატვრულად ბ. ყაზაიშვილისა და ვ. მანჯავაძის მიერ“¹.

იმავე წლის სექტემბერში ილია ბექაურისა და მანიკო თაბორიძის რეჟისორობით დუშეთის დრამატულმა კოლექტივმა კულტურის სახლში წარმატებით დადგა ვაჟა ფშაველას დრამა „მოკვეთილი“. რაიონულ გაზეთში დაიბეჭდა რეცენზია სპექტაკლის შესახებ. მოგვყავს იგი მცირეოდენი შემოკლებით.

„ხანგრძლივი დუმილის შემდეგ დუშეთის კულტურის დრა-

¹ გაზ. „სტალინური გზით“, 1950, № 63.

მატულმა წრემ მაყურებელს უჩვენა ვაჟა ფშაველას ხუმოქმედებიანი დრამა „მოკვეთილი“.

სპექტაკლით დაინტერესებულ მაყურებელს დარბაზი ვერ იტევდა.

მაყურებელი კარგად იცნობდა დრამწრის ძირითად შემადგენლობას: ა. ნამოძარეს, დ. ნავაძეს, ვ. ელიაშვილს, ს. ბერიძეს, შ. თოთიაურს, ა. ცოცხალაშვილს, ა. ოთარაშვილს, მ. მალანიას და სხვებს. იციან მათი შესაძლებლობა და უნარი პერსონაჟების წარმოსახვის საქმეში და ამიტომაც იმედიანად შეჰყურებდა მათ. მოლოდინი გამართლდა კიდევც.

ძნელია ნაკლის მოძებნა და შენიშვნის შეტანა ს. ბერიძის თამაშში. თავისუფლად შეიძლება ითქვას, რომ ჯავარას სახე მან უნაკლოდ წარმოადგინა. როგორც აქამდე განხორციელებულ დადგმებში, კვლავ მაყურებელთა მოწონება დაიმსახურეს: ვ. ელიაშვილმა (შუშანა), ა. ნამორაძემ (ბახა), ა. ოთარაშვილმა (ჩონთა), შ. თოთიაურმა (მოქრისი), დ. ნავაძემ (ივანე), დ. ცოცხალაშვილმა (გულქანი), მ. ვარძელაშვილმა (მზექალა) და მ. მალანიამ (ხეთისო).

უნაკლოდ ჩატარდა მეოთხე მოქმედება, განსაკუთრებით კი სრულყოფილი იყო მეხუთე მოქმედება. აღსანიშნავია სცენაზე პირველად გამოსული ა. ქავთარაძის (გულსუნდა) თამაში, რომელმაც ბუნებრივი სისადავით განსახიერა ახალგაზრდა გულუბრყვილო ქალის სახე. ბუნებრიობა, შესაფერისი ხმა, მიმზიდველი ჟესტი ახასიათებდა ა. ქავთარაძის თამაშს, ამიტომაც სპექტაკლიდან ყველაზე მეტი მოწონება მან დაიმსახურა...

მიუხედავად მცირეოდენი ნაკლოვანებისა, დრამწრის ნამუშევარმა საერთოდ კარგი შთაბეჭდილება დატოვა.

კარგი იყო მხატვრული გაფორმება. მხატვრებს კ. მერაბი-

შვილსა და ტ. ოთარაშვილს გულმოდგინედ უმუშავიათ ფშავისა და დაღესტნის (უნდა იყოს „ფშავისა და ქისტეთის“. ი. გ.) ამსახველი ტილოების შექმნისათვის. ამ სპექტაკლმა ცხადყო, რომ დუშეთის კულტსახლს საუკეთესო ძალები ჰყავს. საჭიროა მხოლოდ მეტი მონდომება, ხელმძღვანელობის გაუმჯობესება და ინტერესი წარმატებათა მიღწევისათვის“¹...

1950 წელს საქართველომ ქართული თეატრის აღდგენის 100 წლისთავი იზეიმა. ოქტომბრის ბოლოს ქ. დუშეთშიც ჩატარდა საიუბილეო საღამო, რომელმაც სახალხო ზეიმის ხასიათი მიიღო და რასაკვირველია, მასში აქტიურად მონაწილეობდნენ დუშეთელი სცენისმოყვარენი. საღამოს დასასრულს ილია ბეჟაურმა წაიკითხა კარაპეტას მონოლოგი გ. ერისთავის კომედია „ძუნწიდან“, რითაც მაყურებელში დატოვა წარუშლელი შთაბეჭდილება, როგორც მსახიობმა.

1950 წლის 30 ოქტომბერს რუსთაველის სახელობის თეატრში გაიმართა ქართული თეატრის აღდგენის 100 წლისთავის აღსანიშნავი საღამო. გამოიცა წიგნი „ქართული თეატრის აღდგენის 100 წელი“. მასში აღნუსხულია საქართველოში იმ დროს მოქმედი 27 თეატრი თავისი ახალი დადგმებითა და მიმდინარე რეპერტუარით, მაგრამ, სამწუხაროდ, დუშეთის თეატრი ნახსენებიც კი არ არის.

1951—1952 წლებში დუშეთის სცენისმოყვარეთა საქმიანობას კვლავ ხელმძღვანელობდა ნიჭიერი სცენისმოყვარე ავთანდილ ნამორაძე. 1952 წლის მაისში მისი რეჟისორობით დაიდგა მ. გოგიაშვილის კომედია „გულსუნდა“, რომელიც მხატვრულად გააფორმა ტ. ოთარაშვილმა. როლებს ასრულებდნენ: მ. გედევანიშვილი (გულსუნდა), მ. კარიაული (ისიდორე),

¹ გზა. „სტალინური გზით“, 1950, № 78.

დ. ნავაძე (პაჭუტია), ს. ბერიძე (ზენათი), ე. ნავაძე (ვასასი), ი. ქასაშვილი (თათამურა), ა. ნამორაძე (ლონგინოზი), ტ. მოლოდინი (ალმასხანი), ვ. ხულუზაური (სენეფო), გ. შერმადინი (ბუბალა), ა. ბერიძე (ფარნა), ი. ზაქაიძე (ავთანდილი). სპექტაკლი მაყურებელმა კარგად მიიღო. დუშეთში საგასტროლოდ ჩამოდოდნენ და სპექტაკლებს მართავდნენ აგრეთვე გორის, თბილისისა და სხვა თეატრები, რასაც უთუოდ დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა როგორც მაყურებლის ესთეტიკური გემოვნების, ასევე სცენისმოყვარეთა ოსტატობის სრულყოფისათვის.

1952 წელს გორის სიმღერისა და ცეკვის ანსამბლმა ნ. ბახტურიძის ხელმძღვანელობით დუშეთის კულტსახლში გამართა კონცერტი. რეპერტუარში ჰქონდათ ქართული, რუსული და უკრაინული სიმღერები, ხოლო 1952 წლის 8 დეკემბერს რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო თეატრის მსახიობებმა ცნობილი მომღერლისა და მსახიობის ივანე ჯავახიშვილის ხელმძღვანელობით გამართეს საღამო-კონცერტი. პროგრამაში იყო სკეტჩები, იუმორისტული სცენები, მხატვრული კითხვა, მუსიკალურ-ლიტერატურული მონტაჟი, ქართული ხალხური სიმღერები და სხვა.

ეს ტრადიცია შემდეგ წლებშიც გაგრძელდა.

1952 წლის ოქტომბრის ბოლოს რაიონის კულტურის სახლის სცენა დაეთმო მხატვრული თვითმოქმედების კოლექტივების დათვალეობას, რომელშიც დუშეთი სცენისმოყვარეებიც მონაწილეობდნენ. 1952 წლის 2 ნოემბერს გაზეთი „სტალინური გზით“ ათავსებს ვრცელ რეცენზიას დათვალეობების შედეგების შესახებ. იქვე მოთავსებულია მაღაროსკარის სიმღერისა და ცეკვის ანსამბლის თვითმოქმედი კოლექტივის ფოტოსურათი.

დუშელეებმა წარმატებით გაართვეს თავი რესპუბლიკურ ოლიმპიადასაც. ამ წარმატებას დიდად შეუწყო ხელი რაიონის პარტიულმა ხელმძღვანელობამ და პირადად პარტიის დუშეთის რაიკომის პირველი მდივნის პ. ს. ბექაურის ენერგიულმა დახმარებამ.

50-იანი წლების დასაწყისისათვის დუშეთის კულტურისა და დასვენების პარკში პარტიის დუშეთის რაიკომის პირველი მდივნის ვ. ტოგონიძის ინიციატივით აშენდა საზაფხულო ესტრადა, სადაც კინოფილმებთან ერთად სცენისმოყვარეთა დადგმებითაც ტკბებოდა მაყურებელი. აქ ხშირად იმართებოდა მუსიკალურ-ლიტერატურული კონცერტები, საღამოები და ა. შ. მაგრამ შემდგომ წლებში იგი ყურადღების გარეშე დარჩენილა, რის შესახებაც 1953 წელს გაზეთი „სტალინური გზით“ აღნიშნავდა: „სავალალო მდგომარეობაშია პარკში არსებული ესტრადის შენობა, რომლის სახურავი დაზიანებულია და წვიმიან ამინდში ჩამოდის წყალი, მთლიანად გაპარტახებულია ესტრადის ელექტროგაყვანილობა“¹. ცხადია ასეთი ვითარება დუშელ სცენისმოყვარეთა საქმიანობასაც ერთგვარად შეაფერხებდა.

1953 წლის ივლისის ბოლოს სწორედ ამ ესტრადაზე ჩატარდა რაიონის კულტურის სახლთან არსებული სიმღერისა და ცეკვის ანსამბლის კონცერტი (მხატვრული ხელმძღვანელი ქეთევან ლოლობერიძე). ანსამბლი ჩამოყალიბდა 1950 წელს და დიდი წარმატებით გამოვიდა საქართველოს მეშვიდე რესპუბლიკურ ოლიმპიადაზე, მაგრამ ოსტატობის შემდგომი სრულყოფის ნაცვლად ახლა კარგი შთაბეჭდილება აღარ დატოვა,

¹ გაზ. „სტალინური გზით“, 1953, № 50.

„როგორც რეპერტუარის მხრივ, ისე ტექნიკურადაც“¹. შემდეგ განალიზებულია შესრულების დონე და გამოტანილია საყუჩადლებო დასკვნები. წერილის ავტორია კონსერვატორიის V კურსის სტუდენტი ო. ხუციშვილი.

საგულისხმოა ისიც, რომ სხვა რეცენზიებისაგან განსხვავებით ამ წერილში წარუმატებლობის მიზეზები პირდაპირ და დაუფარავადაა ნაჩვენები და გამოთქმულია რწმენა, რომ ამ ნიჭიერ კოლექტივს „შესწევს უნარი იდგეს მოწინავეთა რიგებში და სახელოვნად იცავდეს რაიონის ღირსებას“.

1953 წლიდან 1958 წლამდე დუშეთის დრამატულ კოლექტივს შენაცვლებით ხელმძღვანელობენ ელისო ნავაძე, ვახტანგ გოზიტაშვილი და ავთანდილ ნამორაძე — როგორც დამდგმელ-რეჟისორები.

1953 წლის 14 ივლისს დუშელმა სცენისმოყვარეებმა აღადგინეს და მაყურებელს უჩვენეს აკ. წერეთლის „პატარა კახი“ (დადგმა ვახტანგ გოზიტაშვილისა). როლებს ასრულებდნენ მ. ფარესიშვილი (თეიმურაზი), გ. თთარაშვილი (კახი), ვ. გოზიტაშვილი (ლევანი), ვ. გამიაშვილი (გივი), მ. მალანია (გელა), თ. მეზვრიშვილი (დედოფალი), ი. გურჯია (ტურფა), ტ. მოლოდინი (რევაზი) და შ. ხუციშვილი (ბადური).

1953 წელს დუშეთის სახალხო თეატრმა დიდი დანაკლისი განიცადა. ფასანაურში, სცენაზე გამოსვლის დროს მოულოდნელად გარდაიცვალა სახელოვანი მსახიობი, მოცეკვავე და ქორეოგრაფი ილია ბეჭაური. მისმა სიკვდილმა სახალხო გლოვა გამოიწვია რაიონში. მისი სახით დუშელმა სცენისმოყვარეებმა დაკარგეს ერთგული მასწავლებელი. და ხელოვანი, რომლის სახელთანაც არის დაკავშირებული „მთიულური“ ცეკვების აღდგენა და პოპულარიზაცია.

¹ გაზ. „სტალინური გზით“, 1953, № 62.

1956 წლის 17 იანვარს მაცურებლის წინაშე ახალი სპექტაკლით წარსდგა დუშეთის თეატრის ღვაწლმოსილი მსახიობი და რეჟისორი ელისო ნავაძე. სცენისმოყვარეებმა მისი ხელმძღვანელობით წარმოადგინეს ნიკოლოზ ანანიაშვილის სამოქმედებიანი პიესა „მეგობრობა და სიყვარული“. სპექტაკლში მონაწილეობდნენ: რ. კარიაული, მ. ინაშვილი, ნ. დავითური, ს. უმბრიევი, ვ. გოზიტაშვილი, ვ. გამიაშვილი, ა. კუპრაშვილი, ჯ. კარიაული და დ. ნავაძე. სპექტაკლმა მოწონება დაიმსახურა.

დრამწერე იმავე წლის იანვრის ბოლოს შეუდგა ვ. კანდელაკის „მაია წყნეთელის“ დადგმისათვის მზადებას ვახტანგ გოზიტაშვილისა და ბორის ლითანიშვილის თაოსნობით. პრემიერა აპრილში შედგა. მაია წყნეთელის როლის საუკეთესოდ შესრულებით თავი ისახელა დ. დავითურმა. მისი მაია წყნეთელი ჭეშმარიტად გმირობისა და მამაცობის განსახიერება იყო — თამამი, პირდაპირი, გამბედავი, მკვირცხლი და მოსაზრებული. ერეკლე მეფისა და მაიას მამის როლები შესანიშნავად შეასრულა ვ. გოზიტაშვილმა. კარგი თამაშით გამოირჩეოდნენ: ტარიელ მოლოდინი (ანდრუყაფარი), გ. ნავაძე (ნანუჩა სარკინეთელი), დ. ნავაძე (ჭემალ ვერძაძე), ი. კაკალაშვილი და ს. უმბრიევი. ამ სპექტაკლზე დადებითი რეცენზია დაიბეჭდა რაიონულ გაზეთში.

დუშეთის თეატრალურ ცხოვრებაში ამ წლის საინტერესო მოვლენად უნდა ჩაითვალოს გორის სახელმწიფო თეატრის საგასტროლოდ ჩამოსვლა ორი სპექტაკლით. გორელმა მსახიობებმა პირველ სპექტაკლად მაცურებელს უჩვენეს პ. ჯაკომეტის ოთხმოქმედებიანი დრამა — „დამნაშავეს ოჯახი“, რომელშიც კორადის როლის განსახიერებით განსაკუთრებული მოწონება დაიმსახურა ახალგაზრდა მსახიობმა გ. ციციქიშვილ-

მა. კარგი შთაბეჭდილება დატოვეს აგრეთვე მსახიობებმა:
ბ. ლონდაძემ, ელ. ცაბაძემ, ერ. არაქელოვმა, რ. ცაბაძემ,
ს. ტალიაშვილმა...

მეორე სპექტაკლი იყო „ნაცარქექია“. ნაცარქექიას როლს შესანიშნავად ასრულებდა მსახიობი ვ. მაზმიშვილი. ასევე მოწონებით შეხვდა მაყურებელი კახნიაშვილსა და სხვებს.

თეატრალური საქმიანობა თანდათან ფართო ხასიათს იღებდა. რაიონის პარტიული და საბჭოთა ხელმძღვანელობა დიდი ყურადღებით ეკიდებოდა როგორც სახალხო თეატრის მუშაობას, ისე ხალხური მხატვრული თვითმოქმედების განვითარებას. კულტურის სახლთან მუშაობა განაახლა ლიტერატურულმა წრემ (ხელმძღვანელი ვ. კასრაძე), რომელშიც გაერთიანდნენ როგორც ახალგაზრდა და დამწყები პოეტები, ასევე ხალხური მოლექსეები და მთქმელები.

თბილისის ავტოსატრანსპორტო ქარხნის თეატრალურმა კოლექტივმა 1956 წლის აპრილის ბოლოს დაბა ფასანაურის მშრომელებს უჩვენა ა. ცაგარლის „ციმბირელი“.

პერიფერიებში მოქმედი დრამატული კოლექტივები მხარს უბამდნენ ქ. დუშეთის სცენისმოყვარეთა მუშაობას. სონდისველის კოლმეურნეობის თვითმოქმედი კოლექტივი 1956 წლის მაისში დგამს გ. ერისთავის კომედია „ძუნწს“, ხოლო მოსწავლეთა დრამწრე — „ნიშნების გასაუბრებას“.

1956 წლის ივნისში დუშეთში საგასტროლოდ ჩამოვიდა თბილისის სანკულტურის სახლთან არსებული თეატრი და დუშეთელ მაყურებლებს წარმოუდგინა ლ. კულიჯანოვის ოთხმოქმედებიანი პიესა „ჩვენი ქალიშვილი“ (დადგმა ვ. ნინიძისა).

ასევე სასიამოვნო მოგონებად დარჩა დუშეთლებისათვის ილიკო სუხიშვილისა და ნინო რამიშვილის ხელმძღვანელობით ახალგაზრდობის მეოთხე ფესტივალის ლაურეატის, საქართვე-

ლოს ხალხური ცეკვის სახელმწიფო ანსამბლის კონცერტი დუშეთის კულტურისა და დასვენების პარკის საზაფხულო ესტრადაზე. ერთი თვის შემდეგ ამავე ესტრადაზე სალამო-კონცერტი ჩაატარეს საქართველოს სახელმწიფო ფილარმონიის მსახიობებმა, რომელსაც დიდძალი ხალხი დაესწრო.

1956 წლის ივლისში დუშეთის კულტურის სახლში სალამო-კონცერტი გამართეს კ. მარჯანიშვილის, ხოლო დაბა ფასანაურში — რუსთაველის სახელობის თეატრის მსახიობებმა.

სექტემბრის თვეში დუშეთს კვლავ ეწვია სანკულტურის სახლთან არსებული თეატრი. მშრომელებმა ნახეს მათი ახალი დადგმა გ. გოგიჩაიშვილის „უეცარი შეხვედრა“. სამი დღის შემდეგ მარჯანიშვილის სახელობის თეატრის მსახიობებმა წარმოადგინეს სამმოქმედებიანი კომედია „ცოცხალი პორტრეტი“.

1957 წელს აშენდა ახალი სარაიონო კულტურის სახლი, რითაც შედარებით უკეთესი პირობები შეიქმნა როგორც სასცენო მუშაობისათვის, ისე სხვა კულტურულ ღონისძიებათა გაშლა-გაფართოებისათვის.

1957 წელს დუშეთს ორჯერ ეწვია მარჯანიშვილის სახელობის სახელმწიფო თეატრი. პირველად წარმოადგინეს მიხეილ ჯავახიშვილის „არსენა მარაბდელი“, მეორედ კი — რ. ებრალიძის „ნანა“. იმავე წელს „არსენა მარაბდელი“ დუშეთს მაცურებლებს უჩვენა გ. ერისთავის სახელობის გორის თეატრმაც. თოჯინების სახელმწიფო თეატრის მხატვრულმა ბრიგადამ კი მაცურებელს უჩვენა ორი სპექტაკლი: „ორი ქოსატყუილა“ და „კაცია-ადამიანი?!“.

დუშეთი სცენისმოყვარეები თანდათან ხვეწუნენ სცენურ ოსტატობას, თავიანთ რიგებში აერთიანებდნენ მზარდ და ნიჭიერ ახალგაზრდობას. გულდასმით ემზადებოდნენ თითოეუ-

ლი სპექტაკლისათვის. დაარსდა აგიტმხატვრული ბრიგადა, რომელიც მიმზიდველი და შინაარსიანი პროგრამით გამოდიოდა მინდვრის მშრომელების წინაშე და მთაში — მწყემსებთან.

სხვა სპექტაკლებთან ერთად წარმატებით დადგეს ლ. ჭუ-მბურას და პ. გრუზინსკის სამმოქმედებიანი კომედია „მზრუნველები“. დადგმა ეკუთვნოდა კულტსახლის სამხატვრო ხელმძღვანელს ავთანდილ ნამორაძეს. ეს სპექტაკლი იმით იყო საყურადღებო, რომ მასში მთავარ როლებს ასრულებდნენ ახალგაზრდა სცენისმოყვარენი, რომლებიც დიდი სიყვარულითა და პასუხისმგებლობით მოეკიდნენ მინდობილ საქმეს და სცენაზე პირველი გამოსვლისთანავე მოწონება დაიმსახურეს.

1958 წლის მაისში გაზეთი „სტალინური გზით“ წერდა: „უკანასკნელ ხანს საგრძნობლად გარდაიქმნა მუშაობა დუშეთის სარაიონო კულტურის სახლის დრამატულ კოლექტივში. რამდენიმე ხნის წინათ სცენისმოყვარეებმა მაცურებელს უჩვენეს საკოლმეურნეო ცხოვრების თემაზე დაწერილი ნ. კანდელაკის სამმოქმედებიანი კომედია „მეცნიერი სოფელში“, რომლის დადგმა განახორციელა დრამწრის ხელმძღვანელმა ა. ნამორაძემ.

„მეცნიერი სოფელში“ უჩვენეს ბაზალეთის, მჭადიჯვრისა და ანანურის კლუბებშიც. შემდგომში დრამატულმა კოლექტივმა დასადგმელად გაითვალისწინა ა. ცაგარლის ისტორიული დრამა „ლეკის ქალი გულჯავარ“. იმავე წლის 16 მაისს ეს სპექტაკლი წარმატებით დაიდგა სარაიონო კულტურის სახლის სცენაზე¹.

¹ გაზ. „სტალინური გზით“, 1958, № 52.

1959 წელი ღირსშესანიშნავია დუშეთის მშრომელთა კულტურული ცხოვრების მათიანეში. ამ წელს დუშეთის თეატრს ოფიციალურად მიენიჭა სახალხო თეატრის საპატიო წოდება.

1959 წლის დასაწყისში რეჟისორად ნიჭიერი მსახიობი შალვა ჩერქეზიშვილი მოიწვიეს. მან ბევრი რამ გააკეთა მსახიობთა სცენური ოსტატობის სრულყოფისათვის.

1959 წლის 31 ოქტომბერს სახალხო თეატრის განახლებულმა კოლექტივმა მისი რეჟისორობით წარმატებით დადგა მ. კიკვიძის ხუთმოქმედებიანი ისტორიული დრამა „ცისკრის ვარსკვლავი“. სპექტაკლს მაღალი შეფასება მისცა მაყურებელმა და რესპუბლიკურმა პრესამ. ამით კვლავ დადასტურდა დუშელ სცენის მოყვარეთა კოლექტივის შემოქმედებითი უნარის პოტენციალური შესაძლებლობა და პროფესიული სრულყოფისადმი დაუოკებელი სწრაფვა, შინაგანი ენთუზიაზმი.

ლამაზად გაფორმებული პროგრამა მაყურებელს წინასწარ აწვდიდა შესაბამის ცნობებს სპექტაკლის შესახებ. სპექტაკლში როლებს ასრულებდნენ უფროსი და უმცროსი თაობის დუშელი მსახიობები: ს. ჭიაბრიშვილი და ლ. დავითური (ქართლის დედა), ვ. გოზიტაშვილი (დიმიტრი), ლ. ოსეფაშვილი და ჯ. ბადაგაძე (მზექალა), ვ. გამიაშვილი (ხუტლუბულა), ე. ბურდული და ნ. ფოცხვერაშვილი (ჩიქთახანუმი), მ. კარიაული (იბრაჰიმი), ბ. ლითანიშვილი (კათალიკოსი), შ. გრიგოლია და შ. ხუციშვილი (ნონი), ა. ნამორაძე (ბადათური), ი. კაკალაშვილი (გიგია), ტ. მოლოდინი (ნამუსა), ირ. წიკლაური (ელიზბარი), ტ. კობაიძე (ნუგზარი), ი. კაკალაშვილი (ხოჯა), ნ. ხევსურიშვილი (ელთუ).

დადგმა მხატვრულად გააფორმა ტ. ოთარაშვილმა, ხოლო მუსიკალურად — შ. დიაკვნიშვილმა.

სპექტაკლის მომზადებაში დიდი წვლილი მიუძღვით: ლოტ-ბარ ს. იაშვილს, ცეკვებისა და ფარეკაობის დამდგმელ შ. გრიგოლიას, რეჟისორის თანაშემწეს ი. კაკალაშვილს, მხატვარ-გრიმიორ ს. ისაბეგოვს, გარდერობის გამგე ნ. კობიაშვილს, სადადგმო ნაწილის გამგე ტ. ოთარაშვილს, მუსიკალური ნაწილის ხელმძღვანელ გ. დიაკვნიშვილს, რომელთაც საერთო ხელმძღვანელობას უწევდა და მათს მუშაობას შესაბამისი მიზნისაკენ წარმართავდა თეატრის მთავარი რეჟისორი შალვა ჩერქეზიშვილი.

ამ დიდებული სპექტაკლის დადგამადე, იმავე წლის ზაფხულში დუშეთის სახალხო თეატრმა გასვლითი სპექტაკლები მოაწყო ყაზბეგსა და ორჯონიკიძეში. საგასტროლოდ შეიჩჩა ვ. გუნიას ისტორიული დრამა — „ორი გმირი“. ყაზბეგის რაიონში იგი უჩვენეს დაბა ყაზბეგში და სოფლებში — სნოსა და სიონში. იქაურმა მაყურებელმა სპექტაკლი დიდი მოწონებით მიიღო. შემდეგ დუშეთლები ეწვივნენ ქ. ორჯონიკიძეს და ვაგონშემკეთებელი ქარხნის კლუბში მაყურებელს წარუდგინეს ეს სპექტაკლი. სპექტაკლის შესახებ ვრცელი რეცენზია მოათავსა გაზეთში ჩრდილო ოსეთის ასსრ ხალხური შემოქმედების სახლის მეთოდისტმა ო. ბიუიევმა. წერილში ვკითხულობთ: „ამასწინათ ქალაქ ორჯონიკიძის ვაგონშემკეთებელი ქარხნის კლუბში მაყურებელთა წინაშე ვ. გუნიას ისტორიული დრამით „ორი გმირი“ წარსდგა საქართველოს სსრ დუშეთის რაიონის კულტურის სახლის სახალხო თეატრი.

სპექტაკლმა დიდ წარმატებას მიაღწია. მაყურებელმა მსახიობები გულთბილი ოვაციებით დააჯილდოვა. ამ მზარდ სახალხო თეატრს, მის შრომისმოყვარე კოლექტივს დიდი მუშაობა

ჩაუტარებია ვ. გუნიას პიესის „ორი გმირის“ დადგმით. თვითველ სახეს აქვს თავისი ხასიათი, თავისი ისტორია. თვითველ გმირს აქვს თავისი მეტყველებითი მხარე. შეასრულეს თუ არა თავისი მისია მსახიობებმა? დიახ, თვითველმა შემსრულებელმა, ეს იქნება ლევან გურიელი (ვ. გამიაშვილი), მისი შვილი პირველი ცოლისაგან ტარიელი (ვ. გოზიტაშვილი), ლევანის მეორე ცოლი დუხანი (ე. ბურდული), თუ მამია (ტ. მოლოდინი), — გმირის სახე თავისებურად გახსნა.

მსახიობები ცდილობდნენ მაყურებლისათვის დაენახვებინათ გმირის მთელი შინაგანი ცხოვრება. განსაკუთრებით კარგად გადმოსცეს გმირის შინაგანი ფსიქოლოგია ვ. გოზიტაშვილმა, ი. კაკალაშვილმა და ჯ. ბადაგაძემ, რომელიც ასრულებდა ტარიელის როლს. იგი პირველად გამოდის სცენაზე და თავი უჭირავს თავისუფლად, რაც მისასაღმებელია. ვუსურვებ მათ შემდგომ წარმატებებს. კარგად თამაშობდა აგრეთვე ი. კაკალაშვილი, რომელიც ასრულებდა ჯაშუშ ბალათარალის როლს. ამ სახის განსახიერება ყველაზე რთულია და, მართალია, ზოგიერთ ადგილებში შეინიშნება როლის არასათანადო დამუშავება, შემსრულებელმა მაინც შეძლო ეჩვენებინა ამ ვერაგი ბოროტმოქმედის სახე, რომელსაც მხოლოდ სიავე მოაქვს ადამიანისათვის.

ზოგიერთ ადგილას მიზანსცენები დაუმუშავებელია, ტარიელი ქალიშვილს ხანდახან უხეშად ეპყრობა, რაც შესამჩნევია... მაგრამ, მიუხედავად ამისა, სპექტაკლმა მაყურებელზე დატოვა დადებითი შთაბეჭდილება. კიდევ ერთხელ ვუსურვებთ მათ წარმატებებს შედგომ მუშაობაში¹.

სახალხო თეატრის ირგვლივ თანდათან შემოიკრიბა ნიჭი-

¹ გაზ. „სტალინური ვზით“, 1959, № 92

რი ახალგაზრდობა. თაობათა სცენური გამოცდილების, ახალგაზრდობის მონდომებისა და ტემპერამენტის ურთიერთ შერწყმით თანდათან იხვეწებოდა თეატრის კოლექტივი სცენური ოსტატობის თვალსაზრისით. ამ მოვლენით აღფრთოვანებას გამოთქვამდნენ უფროსი თაობის წარმომადგენლები. დუშეთის სახალხო თეატრის მსახიობი და გულშემატკივარი ვახტანგ გოზიტაშვილი რაიონულ გაზეთში მოთავსებულ წერილში, სახალხო თეატრის გახსნის გამო, აღფრთოვანებული აღნიშნავდა: „ყველა ახალ მოვლენას, წამოწყებას სათანადო მხარდაჭერა და დახმარება სჭირდება; დუშეთის სახალხო თეატრი, რომელსაც ენერგიული და საქმის მცოდნე რეჟისორი შალვა ჩერქეზიშვილი ჰყავს, ემზადება სეზონისათვის. მზადდება მ. კიკვიძის ისტორიული დრამა „ცისკრის ვარსკვლავი“ და თანამედროვეობის ამსახველი ეგონ რანეტის პიესა „გზააბნეული შვილი“¹. ბოლოს ავტორი დასძენს: „ფაქტია, რომ ახალგაზრდობის აქტიური საქმიანობისა და მასში პრაქტიკული მონაწილეობის გარეშე სახალხო თეატრი ვერ იარსებებს“. კვლავაც საქიროა მსახიობთა კადრების გამოვლინება.

დუშეთის სახალხო თეატრში მართლაც მოვიდა საიმედო ახალგაზრდობა. რაიონულ გაზეთში დაიბეჭდა იმავე ავტორის სტატია „ახალგაზრდობა თეატრის საიმედო ძალა“, სადაც ნათქვამია, რომ „უკანასკნელ ხანს დუშეთის სახალხო თეატრმა მნიშვნელოვანი ნაბიჯი გადადგა. სახალხო თეატრის ახალგაზრდა კოლექტივის მიერ განხორციელდა მ. კიკვიძის „ცისკრის ვარსკვლავის“ დადგმა... სპექტაკლის სრულყოფას დიდად შეუწყო ხელი ახალგაზრდობამ, რომელთა უმრავლესობამაც პირველად შედგა ფეხი სცენაზე, მაგრამ მიუხედავად ამისა, მათი

¹ გაზ. „სტალინური გზით“, 1959, № 101.

თათოვეული ნაბიჯი და მოქმედება დამაჯერებელი იყო. მაღლობისა და ქების ღირსნი არიან ახალგაზრდა მსახიობები: ე. ბურდული, ლ. ოსეფაშვილი, ლ. დავითური, ს. ჯავახიშვილი, ზ. ქაფიაშვილი, ნ. ფოცხვერაშვილი, ჯ. კირვალიძე, გ. დავითურია, ნ. რომელაშვილი, ი. ფიცხელაური, ი. ბედოშვილი, ტ. მოლოდინი, ი. კაკალაშვილი, შ. ხუციშვილი და სხვები... იმედია, რომ მომავალ მუშაობაში ახალგაზრდობა კიდევ უფრო მეტ წვლილს შეიტანს¹.

1959 წელს ბათუმის სახელმწიფო თეატრმა დუშეთის კულტურის სახლის სცენაზე უჩვენა ა. ყაზბეგის „ციცია“ (ინსცენირება ე. ყირიმელაშვილისა). სპექტაკლმა, რომელიც დადგა საქართველოს სსრ ხელოვნების დამსახურებულმა მოღვაწემ შ. ინასარიძემ და მხატვრულად გააფორმა ფილიპოვმა, მაყურებლის მოწონება დაიმსახურა.

წლის ბოლოს დუშეთებს ეწვია ვასო აბაშიძის სახელობის სახელმწიფო მუსიკალური კომედიის თეატრი და მაყურებელს უჩვენა ოპერეტა „ტრფობის ბადეში“ (მუსიკა გ. ცაბაძის, ლიბრეტო დ. კეჟერაძისა).

1960 წლის საახალწლო ნომერში გაზეთი „სტალინური გზით“ „საახალწლო მილოცვაში“ თეატრს ასე მიმართავდა:

ვინ არის, ვიღას არ მოსწონს,
თქვენი დადგმა და ცეკვები,
აქ გააკვირვებ დუშეთი,
იქ, დაღისტანში — ლეკები.
სერგო, შენ როგორა ფიქრობ,
განა არ არის ეს ნაკლი,
რომ ძლივსძლივობით გვიჩვენებ
ამ ხანში ერთი სპექტაკლი?

¹ გაზ. „სტალინური გზით“, 1959, № 139.

ჩვენო სახალხო თეატრო,
დასო, შექმნილო ახლადა,
გთხოვთ, რომ დადგმები გვიჩვენოთ,
ახალ-ახალი მრავლადა!

თეატრმა საკმაო ავტორიტეტი მოიხვეჭა, მაგრამ მაყურებელი მისგან მაინც მეტს მოითხოვდა და სულმოუთქმელად ელოდებოდა ახალ დადგმებს.

1959—1960 წლების სეზონში დუშეთის სახალხო თეატრმა მაყურებელს უჩვენა ი. ჯავახიშვილის „ჩრდილი ყვავილებზე“ (დადგმა შ. ჩერქეზიშვილისა, მხატვარი კ. კვალიაშვილი) და „გულმართალი ადამიანები“ (დადგმა შ. ჩერქეზიშვილისა, მხატვარი ტ. ოთარაშვილი, მუსიკა შ. დიაკნიშვილისა).

ნიჭიერი რეჟისორის ხელმძღვანელობით თანდათან იხვეწებოდა დუშეთის სახალხო თეატრის მსახიობთა საშემსრულებლო კულტურა და საერთო სცენური ოსტატობა. ი. ჯავახიშვილის კომედიის „გულმართალი ადამიანების“ დადგმის გამო გამოქვეყნებულ ვრცელ რეცენზიაში (ავტორები ა. თომაძე და ნ. მერაბიშვილი) ჯერ მოკლედ გადმოცემულია ნაწარმოების სიუჟეტური ქარგა, ხოლო შემდეგ ნათქვამია:

„თეატრის კოლექტივს ნიჭიერი რეჟისორის შ. ჩერქეზიშვილის ხელმძღვანელობით „გულმართალი ადამიანების“ დადგმაზე მართლაც გულმოდგინედ უმუშავნია და აზრი, რაც პიესაში ავტორს გაუტარებია, სწორედ გადმოუცია მაყურებლისათვის.

როლების შესრულებაში არ შეიძლება არ აღინიშნოს ქალი მსახიობების ბუნებრივი თამაში. თაფლოს, ამ სოფლელი, გულმართალი, ოჯახის მოსიყვარულე ქალის სახე მოხდენილად განასახიერა ლ. დავითურმა. მსახიობის სახეზე ამოვიკითხავდით როგორც „მოღალატე“ ქმრისადმი სიძულვილს, ისე სიყვარულ-

საც. ასევე ითქმის გულიკოს როლის შემსრულებელ ე. ბურდულზე.

დათო კუპრაშვილის როლს ასრულებს იოსებ კაკალაშვილი. მან ერთხელ კიდევ გამოამყლავნა თავისი ნიჭი და მონდომებული მუშაობა როლზე. დათო, რომელიც კეთილშობილური თვისებებით შემკული ადამიანია, ცილისწამებას იმდენად განიცდის, რომ ტრაგედიაში მდის მისი მდგომარეობა.

დასამახსოვრებელი სახე შექმნა ტ. კობაიძემ, რომელიც იმერელი მზარეულის — კირილეს როლს ასრულებს. პიესაში სახასიათო როლია დათო პაპა. ამ სპექტაკლში, მოხუცის როლი როგორც ყოველთვის, ახლაც მოხდენილად შეასრულა დ. ნავაძემ.

ვ. გოზიტაშვილი გამოცდილი და ნიჭიერი აქტიორია. მას არც ახლა დაუზოგავს ენერჯია დიმიტრის როლის მაღალმხატვრული შესრულებისათვის, რითაც მაყურებელს სიამოვნება მოჰგვარა... პიესა კარგად არის შეკრული, დაწერილია ხატოვანი ქართულით, სავსეა მხიარული დიალოგებით, ლირიული სცენებით, სიმღერებითა და ცეკვებით.

აღსანიშნავია სპექტაკლის კარგი მუსიკალური გაფორმება. შ. დიაკონიშვილმა არა მარტო დაწერა მუსიკა, არამედ თვითონ უდირიჟორა თეატრის ორკესტრს.

სპექტაკლის წარმატებას ხელს უწყობს აგრეთვე ტ. თთაშვილის მხატვრობა. დადგმას ეტყობა თეატრის სამხატვრო ხელმძღვანელის შ. ჩერქეზიშვილის ფაქიზი ხელი, მისი მხატვრული ნიჭი და ორგანიზატორული უნარი...

სპექტაკლი „გულმართალი ადამიანები“ დუშეთის სახალხო თეატრის კიდევ ერთი ახალი გამარჯვებაა!¹

¹ გაზ. „სტალინური გზით“, 1960, № 50.

ასევე წარმატებით დაიდგა იმავე წლის ივნისში სპექტაკლი „ჩრდილი ყვავილებზე“, რომელშიც როლებს ასრულებდნენ ვ. გოზიტაშვილი (ლევან კაიშაური), დ. ნავაძე (ფიდო), ი. კაკალაშვილი (ავთანდილი), ქ. რამიშვილი (მარინე), ე. ბურდული (ნათელა), ლ. დავითური (თინა), ა. ნამორაძე (გოგი), ტ. მოლოდინი (მგელა), ი. წიკლაური (ფოსტალიონი), ს. ინაშვილი (ექიმი) და სხვა.

აღნიშნული სპექტაკლის დადგმით ადგილობრივმა დრამატულმა კოლექტივმა რეჟისორ შალვა ჩერქეზიშვილის ხელმძღვანელობით ერთხელ კიდევ დაადასტურა თავისი შემოქმედებითი ზრდა.

რაიონული გაზეთის რედაქტორი ბორის ჯაველიძე, ბ. ქისტაურის ფსევდონიმით, კორესპონდენციაში აჯამებს დუშეთის სახალხო თეატრის შემოქმედებითი ცხოვრების გზას და აღნიშნავს, რომ „ცისკრის ვარსკვლავი“ დუშეთში ორჯერ დაიდგა, სოფლად — ხუთჯერ, რაიონის გარეთ (გალავანში) კი — ერთხელ. „გულმართალი ადამიანები“ დუშელეებმა ოთხჯერ ნახეს და ოთხჯერვე მადლობა უძღვნეს სახალხო თეატრის ნიჭიერ კოლექტივს. აღნიშნული პიესა შორეულ სოფლებშიც უჩვენეს, სადაც დიდი მოწონება ხვდა წილად. მესამე დადგმა („ჩრდილი ყვავილებზე“) თითქმის სეზონის დასასრულს განხორციელდა, მაგრამ თეატრალურმა კოლექტივმა მაინც შეძლო მისი მაყურებლისათვის სამჯერ ჩვენება¹. ე. ი. ერთ სეზონში (1959—1960 წწ.) 15-ჯერ დაუდგამს სპექტაკლი.

ამავე წერილში ნათქვამია, რომ თეატრმა დანიელ ჰონკაძის დაბადების 130 და გარდაცვალების 100 წლისთავს უძღვნა „სურამის ციხის“ ფინალური სცენა ერთ მოქმედებად. აქვე

¹ გაზ. „სტალინური გზით“, 1960, № 91.

მითითებულია, რომ თეატრს განზრახული აქვს წინა დადგმებთან ერთად მაყურებელს უჩვენოს ხუთი ახალი სპექტაკლი.

საყურადღებოა, რომ დუშეთის სახალხო თეატრს ჰყავდა საკუთარი ორკესტრიც. იგი 30-იან წლებში შეიქმნა და ხელახლა გადახალისდა 1959 წელს კომპოზიტორ შაქრო (ზაქრო) ილარიონის ძე დიაკვიშვილის ხელმძღვანელობით. თეატრის მუსიკალურ გაფორმებაში თვალსაჩინო წვლილი მიუძღვით აგრეთვე არჩილ ჩორგოლაშვილს, ო. ხუციშვილს, გოგი დიაკვიშვილს და სხვა.

სარაიონო კულტურის სახლის სცენა ხშირად ეთმობოდა რესპუბლიკის სხვა თეატრებსაც, სიმღერებისა და ცეკვების ანსამბლებს, მხატვრული თვითმოქმედების სიმღერებს, შეხვედრებს, ოლიმპიადებს...

1960 წელს დუშეთში ორჯერ ჩამოვიდა კ. მარჯანიშვილის სახელობის თეატრი, რომელმაც კულტურის სახლის სცენაზე წარმოადგინა მ. ბარათაშვილის სამმოქმედებიანი პიესა „ჩემი ყვავილი“ და ჯაკომეტის სამმოქმედებიანი დრამა „დამნაშავენი“.

ორჯერ გამართეს კონცერტი საქართველოს სახელმწიფო ფილარმონიის მსახიობებმაც (მარტში და აგვისტოში).

თოჯინების ქართულმა სახელმწიფო თეატრმა უჩვენა ბ. ნარეკლიშვილის სამმოქმედებიანი კომედია „ზარმაცი კიკო“. აგვისტოში დუშეთს ეწვია თიანეთის სიმღერისა და ცეკვის ანსამბლი და მცხეთის სახალხო თეატრის კოლექტივი, რომელმაც მაყურებელს უჩვენეს თავისი დადგმები, სიმღერები და ცეკვები.

დუშეთს ეწვია აგრეთვე სამხრეთ ოსეთის სიმღერისა და ცეკვის სახალხო ანსამბლი, რომელმაც მშვენივრად შეასრულა ოსური, ქართული და სომხური ხალხური სიმღერები. მაყურებ-

ბელი მოხიბლა ქორეოგრაფიული ჯგუფის ტემპერამენტთანმა
ცეკვებმა: „სინდი“, „ხორუმი“, „ქართული“, „შეჯიბრი“, „მწყემ-
სური“, „ფარიკაობა“, „სახუმარო“. შეასრულეს უკრაინული
და ჩინური ცეკვებიც¹.

დუშეთის სახალხო თეატრის მსახიობებმა აქტიური მონაწი-
ლეობა მიიღეს მეცხვარის დღისადმი მიძღვნილ ზეიმში, რომე-
ლიც სექტემბერში გაიმართა.

სექტემბერშივე ვ. აბაშიძის სახელობის მუსიკალური კო-
მედიის თეატრმა დუშეთს მაყურებელს უჩვენა ოსი დრამა-
ტურგების გ. ხეგაევისა და რ. ხუბეცოვას სამმოქმედებიანი
კომედია „გაზაფხულის სიმღერა“.

იმავე წლის ოქტომბერში დაიწყო მზადება საქართველოს
40 წლისთავისადმი მიძღვნილი მხატვრული თვითმოქმედების
რაიონული ოლიმპიადისათვის.

მეცხრე რესპუბლიკური ოლიმპიადა 30 ოქტომბერს გაიხ-
სნა. იგი დაიწყო რესპუბლიკის სახალხო თეატრების დათვა-
ლიერებით. 9 ნოემბერს დუშეთის სახალხო თეატრის კოლექ-
ტივმა თბილისის რკინიგზელთა სახლში მაყურებელს უჩვენა
მ. კიკვიძის ისტორიული დრამა „ცისკრის ვარსკვლავი“. სპექ-
ტაკლმა მოწონება დაიმსახურა. დიდი წარმატებით გამოვიდ-
ნენ თბილისელი მაყურებლის წინაშე ინდივიდუალური შემს-
რულებლებიც: ილია ზაქაიძე (სიმღერა) და ირაკლი გოგოლა-
ური (პოეზია).

დუშეთის სახალხო თეატრიდან შალვა ჩერქეზიშვილის
წასვლამ ერთგვარად შეაფერხა სახალხო თეატრის აღმავლობა.
რაიონის მაშინდელმა ხელმძღვანელობამ კი ამ მოვლენას სათა-
ნადო ანალიზი ვერ გაუკეთა.

¹ გაზ. „სტალინური გზით“, 1960 № 80.

1962 წლიდან თეატრის მუშაობაში ადგილი ჰქონდა ხანგრძლივ შესვენებებსა და შეფერხებებს.

1962 წლის თებერვალში დუშეთის სახალხო თეატრმა მოახერხა მაყურებლის წინაშე წარმდგარიყო ვოდველით „ჯადო“ (გადმოქართვებული პ. გრუზინსკის მიერ). მისი დადგმა განხორციელა ახალმა რეჟისორმა კ. მაკარაშვილმა. სპექტაკლში მონაწილეობდნენ: ჯ. კირვალიძე (გოგა), ლ. ოსეფაშვილი (ნინიკო), ს. ინაშვილი (მარო), ი. კაკალაშვილი (სერგო), ტ. კობაიძე (მილიციელი) და ლ. დავითური (მკითხავი).

სპექტაკლის დასასრულს დუშეთის სახალხო თეატრის კოლექტივს მიესალმნენ თბილისის მ. გორკის სახელობის კულტურის სახლის მსახიობები.

დამყარდა მეგობრული ურთიერთკავშირი ამ ორ თეატრალურ კოლექტივს შორის. გორკის სახელობის კულტურის სახლის თეატრმა იმავე წლის 13 თებერვალს დუშეთში მშრომელებისათვის უფასოდ წარმოადგინა რესპუბლიკის დამსახურებული არტისტის ი. ჯავახიშვილის ოთხმოქმედებიანი დრამა „ჩრდილი ყვავილებზე“. პიესის დადგმა ეკუთვნოდა შალვა ჩერქეზიშვილს, მხატვრობა — ნ. ყაზბეგს, მუსიკა — რესპუბლიკის ხელოვნების დამსახურებულ მოღვაწეს გ. ცაბაძეს.

სპექტაკლის მონაწილენი დუშეთში მაყურებელმა არაერთხელ დააჯილდოვა ტაშით, ამით ისინი თავის ყოფილი რეჟისორისადმი ღრმა პატივისცემას გამოხატავდნენ...

1962 წლის მარტში რაიონული გაზეთი „კომუნისმის დროშა“ აქვეყნებს კულტსახლის დირექტორის ტ. კობაიძის წერილს. ავტორი მკითხველს ატყობინებდა, რომ თეატრის კოლექტივი ახლო მომავალში მორიგ პრემიერად უჩვენებდა გრ. ბერძენიშვილისა და ო. დგებუაძის სამმოქმედებიან პიესას „სიძმართლისათვის“, ამის გარდა მზადდებოდა ოთხი ახალი

დადგმა... შეხვედრას მოუწყობდნენ მსახიობ ქალებს, რაიონის ახალგაზრდა პოეტებსა და ხალხურ მოლექსეებს და ა. შ., მაგრამ როგორც ჩანს, თეატრმა მთლიანად ვერ შეასრულა დანაპირები სხვადასხვა გარემოებათა გამო. სამაგიეროდ, დუშეთის სახალხო თეატრის სცენაზე ამ წელს თავიანთი დადგმები უჩვენეს მარჯანიშვილის სახელობის (პ. გრუზინსკის მიერ გადმოქართულებული ა. ზაკისა და ი. კუზნეცოვის სამმოქმედებიანი დრამა „ორი ფერი“) და გორის გ. ერისთავის სახელობის სახელმწიფო თეატრებმა (მეოდა ენეკინის სამმოქმედებიანი კომედია „ჯოჯოხეთური აურზაური“, — დადგმა ტ. აბრამიშვილისა და დ. ფლეტჩერის სამმოქმედებიანი კომედია „როგორ მოვარჯულოთ ცოლი“, — დადგმა ი. კიკალეიშვილისა).

1963 წლის მარტში დუშეთის სახალხო თეატრმა, როგორც იქნა, წარმოადგინა ახალი დადგმა — ქსენია ხაფავას „შვილი“. როლებს ასრულებდნენ: თ. კობიაშვილი, ც. თანიაშვილი, ც. ფოთოლაშვილი, ტ. ოთარაშვილი, ტ. კობაიძე, ი. კაკალაშვილი, ტ. მოლოდინი, ლ. დავითური, ე. ბურდული და ვ. გოზიტაშვილი.

1962 წლის ბოლოს, 1963 წლისათვის, მოხდა დუშეთისა და მცხეთის რაიონების გაერთიანება. ადმინისტრაციულ ცენტრად გამოცხადდა ქ. დუშეთი. გაერთიანებული რაიონის ახალმა ხელმძღვანელობამ ჭეროვანი ყურადღება ვერ გამოიჩინა რაიონის კულტურული ცხოვრებისადმი, რის გამოც ვერც სახალხო თეატრის საქმე წარიმართა ტრადიციებისა და ახალ მოთხოვნათა შესაბამისად. ხშირად იცვლებოდნენ რეჟისორებიც...

1963 წლის ბოლოს რაიონული გაზეთი გულისტკივილით აღნიშნავდა: „უკვე რამდენიმე თვეა დუშეთის სახალხო თეატრს ახალი დადგმით არ გაუხარებია მაყურებელი“¹... თეატრმა

როგორც იქნა, კიდევ მოახერხა ერთი სპექტაკლის ჩვენება. ეს იყო დგებუაძის „სიმართლისათვის“, რომელიც დადგა ახალმა რეჟისორმა ზ. მელაძემ. დასახელებული სპექტაკლი დუშეთის სახალხო თეატრმა საგასტროლოდ წაიღო რაიონის სოფლებშიც.

საქართველოს კულტურის სამინისტრომ და ხალხური შემოქმედების სახლმა 1964 წლისათვის გამოაცხადა კონკურსი — „თანამედროვე თემაზე საუკეთესო დადგმისათვის სახალხო თეატრებსა და თვითმოქმედ კოლექტივებში“. პირველ ტურში შეირჩა 16 კოლექტივი: დუშეთის სახალხო თეატრმა აქაც წაიბორძიკა. იგი ვერ მოხვდა ბოლო რესპუბლიკურ ტურში.

1965 წელს სახალხო თეატრის კოლექტივი მონდომებით შეუდგა მუშაობას. 19 თებერვალს მაყურებელს უჩვენა ალ. ყაზბეგის „ელგუჯა“ ოთხ მოქმედებად და თერთმეტ სურათად. სპექტაკლი დადგა გ. ჩერქეზიშვილმა, მხატვრულად გააფორმა ტ. ოთარაშვილმა. როლებს ასრულებდნენ: ვ. გოზიტაშვილი, ჯ. კირვალიძე, ე. ბურდული, ც. პირმისაშვილი, ზ. პაპიაშვილი, ი. წიკლაური, ტ. მოლოდინი, თ. ჭიაბრიშვილი, ვ. ლითანიშვილი და სხვა.

იმავე წელს წარმოადგინეს ახალი სპექტაკლი — ლ. მილორავას სატირული კომედია „სად იყო ჭკუა“. რეჟისორი სცენისმოყვარე ავთანდილ ნამორაძე იყო. რაიონულ გაზეთში მოთავსებულ კორესპონდენციაში აღნიშნულია, რომ „სახალხო თეატრის მთელი კოლექტივი დიდი პასუხისმგებლობით მოეკიდა სპექტაკლის მომზადებისა და დადგმის საქმეს. ამიტომ მიიღო იგი მაყურებელმა გულთბილად“¹. ამ სპექტაკლში მთავარ როლს ასრულებდა ტარიელ მოლოდინი, რომელმაც კარგად

¹ გაზ. „კომუნისმის გზა“, 1965, № 20.

განახორციელა შრომისმოყვარე, მაგრამ ამპარტავანი გლეხის დროთე კეჭყემაძის სახე. მოწონება დაიმსახურა ს. ინაშვილის ეკვირინემ. კომენდანტ ასლან მოდებაძის როლი შეასრულა ფირან ლოთიკაშვილმა. მაყურებელი დიდი აღტაცებით შეხვდა ახალგაზრდა მსახიობ ეთერ ბურდულს, რომელმაც კვლავ დაუდასტურა მაყურებელს თავისი სცენური ნიჭიერება. შთამბეჭდავი იყო ი. კაკალაშვილის ჭიკოია. მსახიობმა კვლავ მოხიბლა მაყურებელი.

გაზეთის კორესპონდენტი შენიშნავდა, რომ ეს სპექტაკლი დაიდგა „დიდი შესვენების“ შემდეგ.

1965 წლის აგვისტოში გორის სახელმწიფო თეატრმა დუშეთის კულტურის სახლის სცენაზე დადგა ნ. არეშიძის პიესა „დამნაშავენი“ (რეჟისორი გიორგი აბრამიშვილი), ხოლო 13—14 ნოემბერს დაიწყო შ. რუსთაველის დაბადების 800 წლისთავისადმი მიძღვნილი კულტსაგანმანათლებლო დაწესებულებათა მხატვრული თვითმოქმედი კოლექტივებისა და ინდივიდუალურ შემსრულებელთა რაიონული დათვალეიერება, რომელშიც მონაწილეობა მიიღო რვა სასოფლო კლუბმა და ერთმა კულტურის სახლმა. ოლიმპიადამ ბევრი ნიჭიერი შემსრულებელი გამოავლინა.

1967—1968 წლებში დუშეთის სახალხო თეატრმა მხოლოდ ორიოდ ახალი დადგმა განახორციელა. ამასთან, განმეორდა აბდულ მომუნოვის დრამა „განაჩენი აღარ გასაჩივრებულა“ (დამდგმელი რეჟისორი — ა. ნამორაძე, მხატვარი — ტ. ოთარაშვილი, მუსიკალური გაფორმება — გ. დიაკვნიშვილისა). პრემიერა შედგა წინა წლის დეკემბერში. „სპექტაკლის წარმატება იმანაც განაპირობა, რომ ჯერ ერთი, მასში ძველ სცენას შეჩვეულ მსახიობებთან ერთად ახალგაზრდა ნიჭიერი სცენისმოყვარენიც იღებდნენ მონაწილეობას და, მეორე, რეჟისორ-

მა გაითვალისწინა ერთ-ერთი მთავარი როლის შემსრულებლის მუსიკალური მონაცემები და სპექტაკლი გარდაქმნა მუსიკალურ დრამად“¹... სწორედ მთავარმა შემსრულებელმა ნანა ნაღბაშვილმა მოხიბლა მაყურებელი თავისი მიმზიდველი გარეგნობით, უშუალო, გულწრფელი თამაშითა და სასიამოვნო ხმით.

უზადოდ შეასრულა თამაზის როლი ვ. გოზიტაშვილმა, ნოდარის როლი — ა. ნამორაძემ; საუკეთესო იყო ი. კაკალაშვილი ნოდარის მძღოლის სურენას როლში. კარგად შეასრულეს როლები აგრეთვე ტ. მოლოდინმა, ფ. ლოთიკაშვილმა და ახალგაზრდა მსახიობმა ავთანდილ ჯარიაშვილმა. მიუხედავად ამისა, თეატრის მუშაობა ერთგვარად შეფერხდა. სცენიდან წავიდნენ გამოცდილი სცენისმოყვარეები. კულტგანყოფილება და კულტსახლი მშრომელთა მოთხოვნილების დაკმაყოფილებას მოწვეული თეატრებისა და მხატვრული კოლექტივების გამოსვლებითა ახერხებდა.

1967 წლის აპრილში თბილისის სანკულტურის თეატრის კოლექტივმა დუშელ მაყურებელს უჩვენა სპექტაკლი მ. ედიშერაშვილის „უფსკრულის პირას“.

ივნისში ჩატარდა სახალხო მოლექსის ნ. ბულალაურის დაბადების 50 წლისთავისადმი მიძღვნილი შემოქმედებითი საღამო, რომელშიც აქტიურად მონაწილეობდნენ დუშეთის სახალხო თეატრის მსახიობები.

აგვისტოში თბილისის სახელმწიფო ფილარმონიის მსახიობებმა ჩაატარეს დიდი კონცერტი. სექტემბერში მარჯანიშვილის სახელობის სახელმწიფო თეატრმა დუშელ მაყურებელს უჩვენა შილერის „ვერაგობა და სიყვარული“. 11 სექტემბერს

¹ გაზ. „კომუნისმის ვაზა“ 1967, № 3.

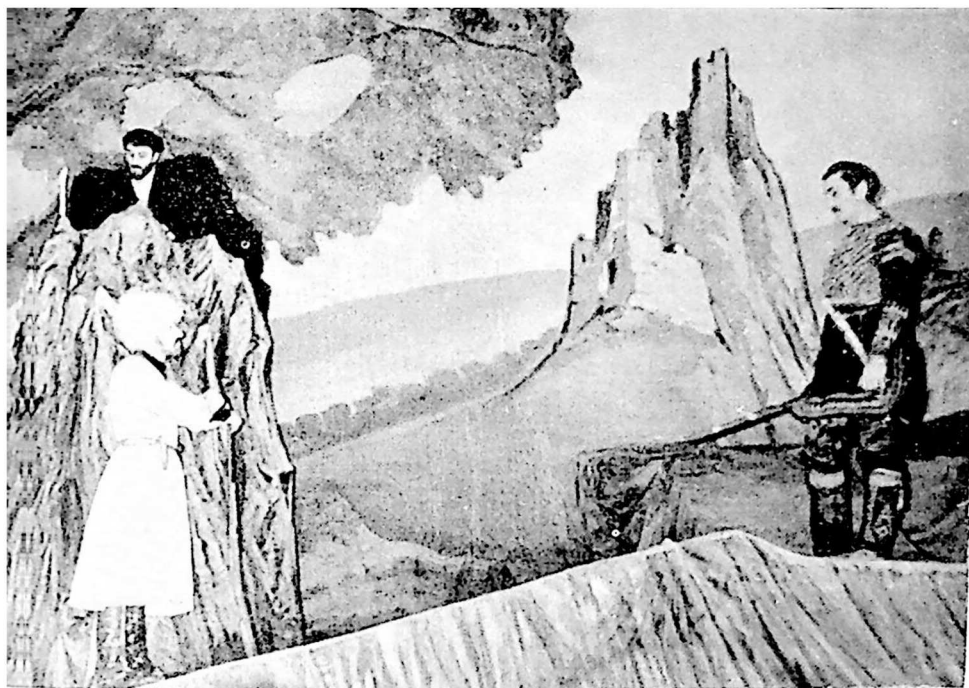
ეუმეთის სარაიონო სახლთან არსებული სიმღერისა და ცეკვის ანსამბლი,
სსპ წ. (ხელმძღვანელები ვალერიან ჭუმბურიძე და ილო
ჩქაური).

მალაროსკარის ხალხური თვითმოქმედი ანსამბლი, 1948 წ.
მსახიობი ილია ბეჭაურა.

მამაზ ხარიშანიძე — დუშეთის სახალხო თეატრის ახალგაზრდა
მედი.

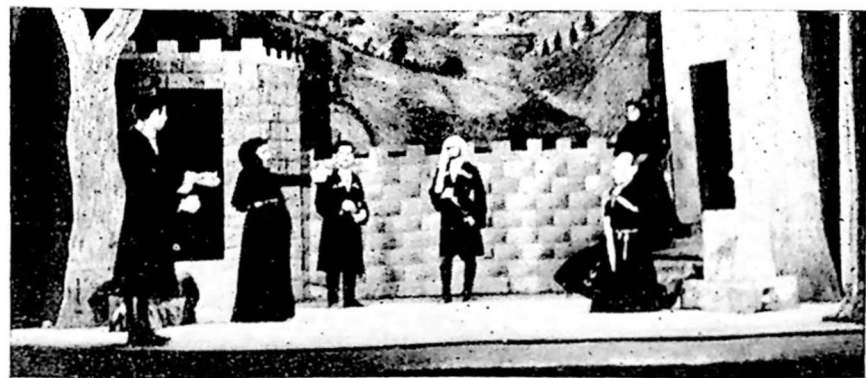
სპექტაკლი ვაჟა-ფშაველას „სტუმარ-მასპინძელი“, რეჟისორი ვ. გოზიტაშვილი-
შვიდაური — თამაზ გოზიტაშვილი, 1973 წ.

ეს სპექტაკლიდან ვაჟა-ფშაველას „სტუმარ-მასპინძელი“, რეჟი-
სორი ვ. გოზიტაშვილი, 1973 წ.

ელენე როსტომიანი (ელენა) დუშეთის თეატრის მსახიობი.
დუშეთის ქორეოგრაფიულ ანსამბლის ერთი ჯგუფი 1952 წ. (ცენტრში
დოდო ცოცხალაშვილი და ილო ბექაური)

სცენა სპექტაკლიდან ვ. გუნიას „ორი გმირი“, 1949 წ. რეჟისორი
გოჭიტაშვილი.

დედუშეთის რაიონის ცეკვის ანსამბლის გამოსვლა ოპერის თეატრში. „ფშა-
ური ცეკვა“ 1952 წ.

ს. გ. გ. ო. ლ. ა. უ. რ. ი. მხატვრული კიბოვა, 1960 წ. (ოპერის თეატრში).
ქუშეთის სიმღერისა და ცეკვის ანსამბლის გამოსვლა ოპერის თეატრში,
1960 წ. „მეცხვართა ზეიმი“.

სცენა სპექტაკლიდან „შვილი“, რეჟისორი ზ. მელაძე, (მსახიობები
ი. კაკალაშვილი და ტ. ოთარაშვილი)

ცენა სპექტაკლიდან მ. კიკვიძის „ცისკრის ვარსკვლავი“ რეჟისორი
- ჩერქეზიშვილი, 1959 წ. (ი. კაკალაშვილი და ტ. მონ-
ღლიანი).

სცენა სპექტაკლიდან „საბრალებო დასკვნა“ რეჟისორი ფ. ლოთიკ
შვილი, 1976 წ.

ვ. ბერიაშვილი „სადა ხარ, ჩემო მეზაღო“, რეჟისორი ფ. ლო
თიკაშვილი, დათო — გოგი ხუციშვილი, 1970 წ.

ვ. ბერიაშვილი „სადა ხარ, ჩემო მეზაღუო“, რეჟისორი ფ. ლოთიკაშვილი, მარამი — ელენე კაკიაშვილი, 1970 წ.

გორის სახელმწიფო თეატრმა წარმოადგინა პოლკანტენისა და ჟორჟ ბალკის პიესა „მკვლელები“.

1968 წლის იანვარში დუშეთში სტუმრად იყო აზერბაიჯანის მუსლიმ მაგომაევის სახელობის ფილარმონიის საესტრადო ანსამბლი „ბაქო“ (ხელმძღვანელი ა. გურიანოვი), რომელმაც დუშეთის კულტსახლის სცენაზე ჩაატარა კონცერტი.

იენისში გორის სახელმწიფო თეატრმა წარმოადგინა სპექტაკლი „მეხდაცემული კაკალი“ (დადგმა გ. მაცხონაშვილისა, მხატვარი — ი. ხუროშვილი, მუსიკალური გაფორმება ა. ლეჟავასი).

სპექტემბერში საგასტროლოდ ჩამოვიდა ქ. ფოთის ვ. გუნიას სახელობის სახელმწიფო თეატრი და დუშეთლ მაყურებელს უჩვენა ორი დადგმა: შ. როყვას „დედა“ (დრამა ორ ნაწილად) და კ. მეძველიას „შეხვედრა მეორედ“ (კომედია ორ მოქმედებად). იმავე თვეში სპექტაკლის პრემიერა უჩვენა საქართველოს ფილარმონიის ქართული მინიატურების ანსამბლმა თეატრმა „ენკი-ბენკი“. ამგვარად, 60-იან წლებში დუშეთის სახალხო თეატრის სცენა უმეტესად გასტროლებს დაეთმო.

დუშეთის სახალხო თეატრს კვლავ დაუბრუნდა რეჟისორი შალვა ჩერქეზიშვილი. 1968—1969 წლების სეზონი გაიხსნა ო. დგებუაძის დრამა „ოთხი სიცოცხლით“. ამ სპექტაკლის გამორაიონული გაზეთი აღნიშნავდა: „შ. ჩერქეზიშვილს დუშეთლი მაყურებელი კარგად იცნობს. მისი ხელმძღვანელობით სახალხო თეატრს მაყურებლისათვის ბევრი კარგი სპექტაკლი უჩვენებია და ეს უკანასკნელიც მათ შორისაა. უყურებთ სპექტაკლს და გრძნობთ, რამდენი შრომია გაწეული, რათა ავტორის ჩანაფიქრი მაყურებლამდე დაუბრკოლებლად მისულიყო, მასზე ზეგავლენა მოეხდინა“. სპექტაკლის მიმოხილვა ასე მთავრდება: „გულწრფელად გვინდა მივულოცოთ სახალხო თეატრის

კოლექტივის კიდევ ერთი გამარჯვება და ვუსურვოთ ახალ-ახალი სპექტაკლებით უფრო ხშირად წარმდგარიყოს მაყურებლის წინაშე“¹.

დუშეთის სახალხო თეატრი ამ სპექტაკლით საგასტროლოდ წავიდა ჭერ ყაზბეგის რაიონში, ხოლო შემდეგ — ქ. ორჯონიკიძეში. სპექტაკლი იქაური ქართველებისათვის ვაგონშემკეთებელი ქარხნის კლუბში ჩატარდა. ამის შესახებ ჩრდილო ოსეთის ავტონომიური რესპუბლიკის ცენტრალურმა გაზეთმა პირველ გვერდზე სპეციალური წერილი გამოაქვეყნა. წერილში აღნიშნულია, რომ ეს უკვე მათი მეორე შეხვედრა იყო ქართველ თვითმოქმედ მსახიობებთან... სპექტაკლმა „ოთხი სიცოცხლე“ დიდი წარმატებით ჩაიარა. მაყურებელმა თბილად მიიღო იგი. განსაკუთრებით დიდი წარმატება ხვდა ტარიელ მოლოდინს, რომელმაც ურთიერთ განსხვავებული ხასიათის ორი როლი შეასრულა“².

სეზონის დამთავრების შემდეგ თეატრი ურეჟისოროდ დარჩა. შ. ჩერქეზიშვილს კვლავ არ უქმნიან პირობებს. დუშელი მაყურებელი კი სპექტაკლების ნახვის სურვილს კვლავ მხოლოდ საგასტროლოდ ჩამოსული თეატრების დადგმებით იკმაყოფილებენ.

1969 წლის აპრილში დუშეთს საქართველოს უსინათლოთა საზოგადოებასთან არსებული მუსიკალურ-საესტრადო კოლექტივი „აისი“ ეწვია (ანსამბლის ხელმძღვანელი — საქართველოს სსრ ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე კომპოზიტორი გიორგი ცაბაძე), ხოლო მაისში კი — საქართველოს ფილარმონიის საესტრადო ვოკალური ანსამბლი „ციცინათელა“.

¹ გაზ. „კომუნისმის გზა“, 1968, № 114.

² გაზ. „სოციალისტიჩესკაია ოსეთია“, 1968, № 216.

1970 წლის ზაფხულში ზ. ფალიაშვილის სახელობის თბილისის ოპერისა და ბალეტის თეატრმა ვ. დოლიძის ოპერა „ქეთო და კოტე“ ღია ცის ქვეშ დუშეთის სპორტულ მოედანზე წარმოადგინა. სპექტაკლით მაყურებელი აღფრთოვანებული დარჩა.

დუშეთის სახალხო თეატრის რეჟისორად დაინიშნა ფირან ლოთიკაშვილი, 1970 წლის ოქტომბერში მისი ხელმძღვანელობით დუშეთის სახალხო თეატრმა წარმოადგინა ლირიკული დრამა „სად ხარ, ჩემო მებაღეო“.

ნაწარმოებში ნაჩვენებია დიდი სამამულო ომის შემდგომი საქართველოს ერთ-ერთი სოფლის მკვიდრის, ტყის მცველ პეტრე თამარაშვილის ოჯახის ტრაგედია.

სპექტაკლში მოწონება დაიმსახურეს: ფ. ლოთიკაშვილმა, ც. ფოთოლაშვილმა, გ. ხუციშვილმა, ვ. ველთაურმა, ე. პაპიაშვილმა და სხვებმა. სპექტაკლი დადებითადაა შეფასებული, მაგრამ იქვე გამოთქმულია რამდენიმე შენიშვნა თეატრის მუშაობის ნაკლოვანებებზე: „სცენისმოყვარენი მრავალმხრივ საჭიროებენ როგორც საზოგადოების, ასევე სათანადო ორგანოების მიერ განუწყვეტელ მხარდაჭერას და ზრუნვას“¹. ერთ-ერთი დაბრკოლება ის იყო, რომ „სახალხო თეატრის კოლექტივი განიცდის სცენისმოყვარეთა ნაკლებობას. რატომ უნდა წასულიყვნენ თეატრიდან წინა თაობის გამოცდილი სცენისმოყვარეები, რომელთა მონაწილეობა სპექტაკლებში სასარგებლოა სახალხო თეატრის მუშაობაში?“ — კითხულობს რეცენზენტი ბ. წვერაძე.

ცხადია, ასეთი მდგომარეობა დუშეთის სახალხო თეატრში

¹ გაზ. „კომუნისმის გაზა“, 1970, № 128.

არ შეიქმნებოდა, რაიონის მაშინდელ ხელმძღვანელობას მის-
დამი გულისხმიერი დამოკიდებულება რომ გამოეჩინა.

1971—1972 წლებში დუშეთის სახალხო თეატრის მუშაობა
კვლავ წელიწადში ერთი-ორი სპექტაკლის დადგმით თუ ამოი-
წურებოდა, სამაგიეროდ, რაიონის კულტურის განყოფილება
მოსახლეობის მოთხოვნების დაკმაყოფილებისათვის კვლავ
სხვა თეატრების კოლექტივებს იწვევდა, რაც ერთგვარად
აესებდა დუშეთის სახალხო თეატრის შესუსტებულ მუშაობას.
1971 წლის თებერვალში დუშეთელ მაყურებლებს თავიანთი ხე-
ლოვნება უჩვენეს თბილისის საესტრადო და საცირკო ხელოვ-
ნების სახელმწიფო სასწავლებლების სტუდენტებმა (ხელმძღ-
ვანელი გ. ქართველიშვილი). სტუდენტებმა შეასრულეს ქარ-
თველი და საბჭოთა კომპოზიტორების ნაწარმოებები, წარმო-
ადგინეს იუმორისტული სცენები.

ივლისში დიდი სალამო-კონცერტი მოეწყო დუშეთის სპორ-
ტულ სტადიონზე. კოტე მარჯანიშვილის სახელობის სახელმწი-
ფო აკადემიურმა თეატრმა წარმოადგინა აკ. გეწაძის დრამატუ-
ლი პოემა, — საკავშირო კონკურსში პრემირებული სპექტაკლი
„წმინდანები ჯოჯოხეთში“ (დადგმა ლ. მირცხულავასი, მუსიკა
ლ. ქიშიშიშვილის, მხატვრობა ა. კაკაბაძისა), სოლო მეორე გან-
ყოფილებად გაიმართა დიდი კონცერტი, რომელშიც მონაწი-
ლეობდნენ: სსრ კავშირის სახალხო არტისტი, სახელმწიფო და
რუსთაველის სახელობის პრემიების ლაურეატი ვ. გოძიაშვილი,
რესპუბლიკის სახალხო არტისტი ტ. საყვარელიძე, რესპუბლი-
კის დამსახურებული არტისტები: ლ. გეგელია, ტ. მახარაძე,
ე. მირიანაშვილი, თ. თეთრაძე, კონცერტმეისტერი ე. გოძია-
შვილი. სალამო მიჰყავდა რესპუბლიკის სახალხო არტისტს
ი. ტრიპოლსკის.

1971 წლის 23 სექტემბერს დუშეთის კულტურის სახლის

სცენაზე რუსთაველის სახელმწიფო დრამატულმა თეატრმა წარმოადგინა გიორგი მდიენის ორმოქმედებიანი კომედია „კონსული მოიპარეს“ (რეჟისორი — გ. ანთაძე, მხატვარი — მ. მალაზონია, მუსიკალური გაფორმება ა. მაჭავარიანისა).

1971 წლის ოქტომბერში ღუშეთის სახალხო თეატრის დრამატულმა კოლექტივმა წარმოადგინა გ. სუნდუკიანცის ორი ვოდევილის („სადამოს ერთი ცხვირი ხეირია“ და „ოსკან პეტროვიჩი საიქიოს“) მიხედვით შექმნილი სპექტაკლი „ხეირის მაძიებელი“.

უნდა აღინიშნოს, რომ რაიონული გაზეთი მუდამ მხარში ედგა ღუშეთის სახალხო თეატრს ინფორმაციებით, რეცენზიებით, სურვილებითა და სპექტაკლისადმი კრიტიკული დამოკიდებულებით. ამ სპექტაკლის შესახებ გაზეთში დაიბეჭდა ზ. სიანაიძის ვრცელი რეცენზია, სადაც პირუთვნელადაა საუბარი როგორც სპექტაკლის დადებით მხარეებზე და ნაკლებზე, ისე ღუშეთის სახალხო თეატრის მუშაობის საერთო მდგომარეობაზე. წერილის დასასრულს ავტორი საგანგებოდ შენიშნავს: „იყო დრო, როდესაც ღუშეთის სახალხო თეატრი ახალგაზრდა სცენისმოყვარეთა ნაკლებობას განიცდიდა: ახლა კი, როცა ეს ახალგაზრდობა ასე თუ ისე მოვიდა, თეატრი კვლავ სიძნელეების წინაშე აღმოჩნდა: სცენა მიატოვეს გამოცდილმა სცენისმოყვარეებმა. ამის შესახებ ჩვენი გაზეთი წერდა. ჩვენ აქ არ შევუდგებით იმ მიზეზების ძიებას, თუ რამ გამოიწვია „ძველი თაობის“ სცენისმოყვარეთა წასვლა, მაგრამ იმას კი შევნიშნავთ, რომ მათი არყოფნა საკმაოდ ემჩნევა თეატრს... მას საზოგადოებისა და სათანადო ორგანოების გულისხმიერება, აქტიური მხარდაჭერა ესაჭიროება“¹.

¹ გაზ. „კომუნისმის გზა“, 1971, № 27.

1971 წელს დუშეთის კულტურის სახლთან ჩამოყალიბებულ საესტრადო ანსამბლს ეწოდა „არაგველები“, რომელსაც სათავეში ჩაუდგა გ. დიაკვნიშვილი (ამჟამად დუშეთის სარაიონო კულტურის სახლის დირექტორი). მისი ხელმძღვანელობით ანსამბლი წარმატებით გამოვიდა სატელევიზიო კონკურსში — „ჩვენ ვეძებთ ტალანტებს“. კონკურსი მოაწყო საქართველოს ალკ ცენტრალურმა კომიტეტმა და საქართველოს ტელევიზიის ახალგაზრდობის გადაცემათა რედაქციამ.

ანსამბლი „არაგველები“ 1971 წლის 8 მარტს ქართველ მაყურებელთა წინაშე ასეთი შემადგენლობით წარსდგა: სოლისტები ნ. ნაღებაშვილი, ე. გათენაშვილი, ვ. ველთაური; ორკესტრი: დ. ბარათაშვილი, ნ. შალაშვილი, ო. ბეკურიშვილი, დ. გათენაშვილი, გ. დიაკვნიშვილი, ლ. შაბურიშვილი და რ. მენაბდე.

ეს იყო რაიონის გარეთ ანსამბლის პირველი გასვლა, თანაც წარმატებით: ნიჭიერმა სოლისტმა ნ. ნაღებაშვილმა დასკვნით ტურში გაიმარჯვა და 191 ქულით რესპუბლიკის ლაურეატი გახდა, ხოლო შემდეგ, იმავე წლის 10 აპრილს, კვლავ წარმატებით გადალახა ცენტრალური ტელევიზიის მესამე საკავშირო კონკურსი — „ალო, ჩვენ ვეძებთ ტალანტებს“ ზონალური ტური და უფლება მოიპოვა მონაწილეობა მიეღო ამ კონკურსის დასკვნით ტურში, რომელიც იმავე წლის ივლისში მოსკოვის ტელევიზიით გადაიცა. ამ კონკურსში ნანა ნაღებაშვილის რეპერტუარში დუშელი კომპოზიტორის მზისა დიაკვნიშვილის სიმღერა „გელათიც“ შედიოდა.

დუშეთის საესტრადო ანსამბლი მიიწვია მოსკოვის ცენტრალური ტელევიზიის ახალგაზრდულ გადაცემათა რედაქციამ სპეციალურ ტელეგადაცემაში მონაწილეობის მისაღებად. მოსკოვიდან დაბრუნების შემდეგ ანსამბლმა კონცერტები გამართა რაიონის სოფლებში.

ამით ერთხელ კიდევ დადასტურდა დუშელი ახალგაზრდობის, სცენისმოყვარეთა დიდი შემოქმედებითი შესაძლებლობანი. ასეთი ნიჭიერი კოლექტივი ხელმძღვანელობისაგან გულისხმიერ დამოკიდებულებას მოითხოვდა, საჭირო იყო სათანადო ორგანოებს მეტი ეზრუნათ მათი ბედისათვის.

1972 წლის თებერვალში დუშეთის სარაიონო კულტურის სახლთან არსებულმა სამხატვრო საბჭომ თავის სხდომაზე დაამტკიცა სახალხო თეატრის 1972 წლის სეზონის რეპერტუარი: ვაჟა ფშაველას „მოკვეთილი“, დ. ერისთავის „სამშობლო“, ი. ჭავჭავიძის „ჩრდილი ყვავილებზე“, ა. პატარაიას „მელა და მისი კუდი“, ნემიროვასი და კალანდაძის „ვერმანტის საიდუმლო საქმე“ (სცენარი ვ. გოზიტაშვილისა). იმავე სხდომის გადაწყვეტილებით თეატრის სეზონი „სამშობლოთი“ უნდა გახსნილიყო, მაგრამ გეგმა რატომღაც გეგმად დარჩა. ენთუზიასტი სცენისმოყვარის ვ. გოზიტაშვილის ინიციატივით დრამატული კოლექტივი მხოლოდ წლის ბოლოს შეუდგა „ვერმანტის საიდუმლო საქმის“ დადგმაზე მუშაობას.

დუშეთის სახალხო თეატრის მუშაობა აშკარად შეფერხდა. ძველი სცენისმოყვარეები წავიდნენ თეატრიდან, ახალგაზრდობაც მიმოიფანტა. ამ მდგომარეობის გამო რაიონის გაზეთში ქვეყნდება „ძველი სცენისმოყვარეთაგანის“ — თამარ თურქაძის წერილი სათაურით „ჩვენი გულისტკივილი“:

„დუშეთის სახალხო თეატრი, როგორც ცნობილია, არსებობის მრავალ წელს ითვლის. ბევრი სიძნელეების გადატანა მოუხდათ ამ ხნის მანძილზე თეატრის მსახიობებს, მაგრამ სცენის სიყვარული, სახალხო საქმისადმი უანგარო დამოკიდებულება ყოველგვარ დაბრკოლებას ადვილად სძლევდა ხოლმე. სწორედ ამის შედეგი იყო ის წარმატებები, რასაც დუშელი მოყვარული მსახიობები თავიანთ სასცენო მოღვაწეობაში აღწევდნენ.

იმ პერიოდში, როდესაც რაიონის თვითმოქმედ თეატრალურ დასს არა ჰქონდა კეთილმოწყობილი კულტურის სახლი, არ გააჩნდა ზოგჯერ სცენაც კი, გარდერობი, გათბობა, განათება და სხვა ხელშემწყობი პირობები, იდგმებოდა რთული პიესები, სადაც დუშელი თვითმოქმედი მსახიობები მაყურებელთა სიყვარულსა და პატივისცემას იმსახურებდნენ.

შემთხვევითი არ იყო, როდესაც დუშელების დრამატულ დასს სახალხო თეატრის საპატიო წოდება მიენიჭა.

რაიონის სცენას ჰყავდა ნიჭიერი თვითმოქმედი მსახიობები, რომელთაც მოსაწონად განახორციელეს სცენაზე ცნობილი პიესები „ცისკრის ვარსკვლავი“, „მაია წყნეთელი“ და სხვა. ამ უკანასკნელში მონაწილეობა მიიღეს საბჭოთა კავშირის სახალხო არტისტმა ვასო გოძიაშვილმა და რესპუბლიკის დამსახურებულმა არტისტმა ელენე ყიფშიძემ. ჩვენი დრამატული დასის წევრებმა ასეთ გამოჩენილ მსახიობებსაც კი ღირსეული პარტნიორობა გაუწიეს. სად არიან დღეს ძველი, ან თუნდაც ზოგიერთი საშუალო თაობის თვითმოქმედი დუშელი მსახიობები? რატომ არ ეხმარებიან ისინი ამჟამად სახალხო თეატრში მომუშავე ახალგაზრდობას?

გამოცდილ და ახალბედა სცენისმოყვარეთა ურთიერთკავშირი, დახმარება და მტკიცე მეგობრობა ხომ დიდ სარგებლობას მოუტანდა საერთო, სახალხო საქმეს, გამოაცოცხლებდა დუშეთში თვითმოქმედ მხატვრულ ხელმძღვანელობას, როგორც მასების ესთეტიკური აღზრდის საუკეთესო საშუალებას, აგრეთვე მიიზიდავდა ბევრ ახალგაზრდა სცენისმოყვარეს, რომლებიც დღეს არ მონაწილეობენ რაიონის კულტურულ ცხოვრებაში.

მე მიყვარს ხელოვნება. ჩემი სიყვარული თეატრისადმი დაიწყო მაშინ, როდესაც 1930 წელს, 15 წლისამ პირველად

შევდგი ფეხი სცენაზე და რეჟისორ კოლია წითლაშვილის პარტნიორად მომიხდა მუშაობა აჯიბეგოვის ოპერეტაში „არ-შინ მალ-ალან“, სადაც მთავარი როლი შევასრულე. დღესაც არ გამნელებია თეატრალური ხელოვნებისადმი სიყვარული. მჯერა, რომ ასევე უყვართ იმ ვეტერან მსახიობებსაც სცენა, რომლებიც დღეს ჩვენთან არ თანამშრომლობენ და მხოლოდ მაყურებლის როლში გამოდიან. მაშ რატომ არ მოდიან ისინი ჩვენთან?“ — ასეთი მრავალმნიშვნელოვანი კითხვით მთავრდება ეს წერილი. წერილს ახლავს რედაქციის შემდეგი მინაწერი: „რედაქცია სთხოვს დუშელ სცენისმოყვარეებს, გაზეთის მკითხველებს, რაიონის კულტურის მუშაკებს, ჩვენი გაზეთის ფურცლებზე გამოსთქვან თავიანთი მოსაზრება თ. თურქაძის წერილში აღძრულ საკითხებზე“¹.

რაიონის პარტიული ხელმძღვანელობა, სახალხო თეატრისადმი აქტიური მხარდაჭერისა და დახმარების ნაცვლად, რატომღაც სდუმდა შექმნილი მდგომარეობის გამო.

1973—1974 წლებში დუშეთის სახალხო თეატრმა სამი ახალი სპექტაკლის დადგმა შეძლო. 1973 წლის იანვარში თეატრმა მაყურებელს უჩვენა ი. არაყიშვილისა და კ. თეთრაძის ორმოქმედებიანი პიესა „განა ასე უყვართ?“, რომლის შესახებ რაიონულ გაზეთში დაიბეჭდა რედაქციის მუშაკების ბ. წვერაძისა და ზ. სიანაიძის რეცენზია, რომელშიც სპექტაკლი დადებითად არის შეფასებული: „ახალგაზრდა სცენისმოყვარეთ გულდასმით, სერიოზულად უმუშავიათ სპექტაკლზე; სასიამოვნოა მათი მოწადინება, საქმის ერთგულება... რეჟისორი (ფირან ლოთიკაშვილი. ი. გ.) საინტერესოდ იყენებს განათებას, ჩრდილებს... ორსართულიანი სცენა მეტ შესაძლებ-

¹ გაზ. „კომუნისმის გზა“, 1972, № 155.

ლობას აძლევს რეჟისორის ფანტაზიას“¹. მაგრამ რეცენზიის ავტორები მიუთითებენ, რომ თეატრის კოლექტივმა რეპერტუარის შერჩევას სათანადო ყურადღება უნდა მიაქციოს: „ჩვენს მაყურებელს სულიერ საზრდოდ უფრო მაღალმხატვრული, აქტუალურად დახვეწილი სიცოცხლით სავსე სპექტაკლები ესაჭიროება“ — შენიშნავენ ისინი. რეცენზიაში აგრეთვე ხაზგასმულია იუმორის უკმარისობა სპექტაკლის ცალკეულ აუცილებელ მომენტებში.

იმავე წლის თებერვალში დუშეთის სახალხო თეატრის დრამატულმა კოლექტივმა წარმოადგინა ვაჟა ფშაველას „სტუმარ-მასპინძელი“. იგი სცენურად გამართა და დადგა ვახტანგ გოზიტაშვილმა. მაყურებელში მოწონება დაიმსახურა ღია ჭონქაძის აღზამ, თამაზ გოზიტაშვილის ზვიადაურმა, თამარ თურქაძის დედამ და ა. შ.

სპექტაკლი მხატვრულად გააფორმა ალბერტ ჭინჭარაულმა, მუსიკალურად — ნოდარ თოფურიამ.

1974 წლის სექტემბერში დაიდგა „ვერმანტის საიდუმლო საქმე“ (სცენარის ავტორი და სპექტაკლის დამდგმელი რეჟისორი ვახტანგ გოზიტაშვილი, მხატვარი — ა. ჭინჭარაული, მუსიკალური გაფორმება — დ. ბარათაშვილისა). მთავარი გმირის, კაპიტან სიმონ წიკლაურის სახე განახორციელა ვახტანგ გოზიტაშვილმა. სპექტაკლმა სცენაზე გააცოცხლა დუშეთის რაიონის მკვიდრის სიმონ წიკლაურისა და მისი თანამებრძოლების გმირული საქმეები. თეატრის კოლექტივმა შეძლო ეჩვენებინა მტრის ტყვეობაში მოხვედრილი საბჭოთა მებრძოლების მტკიცე ნებისყოფა, სამშობლოს უსაზღვრო სიყვარული, მებრძოლი სული.

¹ გაზეთ „კომუნისმის გზა“, 1973, № 9.

1975 წელს დუშეთის სახალხო თეატრის კოლექტივი საგასტროლოდ ეწვია რაიონის სოფლებს (ფასანაურს, ჭოპორტს, მჭადიჯვარს, მაღაროსკარს) და მშრომელებს უჩვენა მერაბ ბერიძის „მზე ნეკერჩხლის ტყეში“.

დუშეთის სცენისმოყვარეთაგან შედგენილმა აგიტმხატვრულმა ბრიგადამ კონცერტები გამართა ყიზლარის საზამთრო საბოვრებზე გამგზავრებულ მწყემსებისათვის იზორსკაიასა და აჩალუკებში, რომელსაც ესწრებოდნენ ქართლელი, ანანურელი, გუდამაყრელი, ფასანაურელი, მლეთელი, მაღაროსკარელი, არაგვისპირელი და მეზობელი რაიონების მეცხვარეები.

შემდგომ წლებში დუშეთის სახალხო თეატრის მუშაობას გაუმჯობესება დაეტყო. რაიონის ახალი ხელმძღვანელობა ყურადღებით მოეკიდა თეატრის საქმეს.

დუშელ მაყურებლებში თეატრისადმი ინტერესი თანდათან მატულობდა. 1976 წლის თებერვალში კოლექტიურად ინახულეს რუსთაველის სახელობის თეატრის დადგმა „კავკასიური ცარცის წრე“. დუშელები მოიხიბლნენ როგორც სპექტაკლის დადგმის ორიგინალური გადაწყვეტითა და ნაწარმოებში ჩაქსოვილი ჰუმანიზმისა და სიკეთის გამარჯვების რწმენით, ასევე რ. ჩხიკვაძის, ი. გიგოშვილის, უ. ლოლაშვილის, გ. საღარაძის, მ. თბილელის, კ. კავსაძის, კ. საკანდელიძის, ჯ. ლაღანიძის და სხვების საშემსრულებლო ოსტატობით.

1976 წლის მარტში დუშეთის სახალხო თეატრის კოლექტივმა წარმოადგინა ნ. დუმბაძის „საბრალდებო დასკვნა“, რომელშიც მონაწილეობა მიიღო ქართული კინოსა და თეატრის პოპულარულმა მსახიობმა ბორის წიფურიაშვილმა. დარბაზი დიდხანს უკრავდა ტაშს სახელმოხვეჭილ მსახიობს.

1976 წელს დაიწყო და 1977 წელს გაგრძელდა რესპუბლიკის მშრომელთა თვითმოქმედი მხატვრული შემოქმედების

პირველი რესპუბლიკური ფესტივალი, რომელიც რამდენიმე ტურად მოეწყო. მისი მიზანი იყო ხალხური თვითმოქმედების შემდგომი განვითარებისათვის ხელის შეწყობა, ფართო მასების ჩაბმა ამ საქმეში და ხალხური ტალანტების გამოვლინება.

ფესტივალში მონაწილეობა ღიილო დუშეთის რაიონის მშრომელთა თვითმოქმედმა მხატვრულმა კოლექტივებმაც.

სამ დღეს გრძელდებოდა რაიონის კულტურის სახლში თვითმოქმედი მხატვრული კოლექტივების შემოქმედების დავალიერება.

მეორე რაიონული ტური გაიმართა ქ. გორში, სადაც მონაწილეობდნენ დუშეთის სიმღერისა და ცეკვის, ვოკალურ-ინსტრუმენტული ანსამბლები და ინდივიდუალური შემსრულებლები.

1977—1978 წლებში დუშეთის სახალხო თეატრის საქმიანობა მხოლოდ წინათ დადგმული სპექტაკლების განმეორებით ამოიწურებოდა. თეატრს კვლავ აკლდა დახმარება და მხარდაჭერა. თეატრის საქმე თითქმის დახურვამდე მივიდა. რაიონის ახალმა ხელმძღვანელობამ პარტიის რაიონული კომიტეტის პირველი მდივნის ჰ. კერესელიძის თაოსნობით სერიოზულად იმსჯელა ამ საკითხზე და დროულად მიიღო ქმედითი ღონისძიებები მდგომარეობის გამოსასწორებლად. კულტურის სახლის დირექციამ (დირექტორი გ. დიაკნიშვილი) თავის მხრივ ყველა ღონე იხმარა თეატრისათვის სამუშაო პირობების გასაუმჯობესებლად, კვალიფიციური რეჟისორის მოსაძებნად და სცენიდან წასული მსახიობების მოსაბრუნებლად.

1979 წელს დუშეთის სახალხო თეატრის რეჟისორად მოიწვიეს ნუგზარ გაჩავა, რომელმაც ენერგიულად მოჰკიდა ხელი საქმეს. პირველ სპექტაკლად წარმოადგინეს გ. ბათიაშვილის პიესა „ლალი, სიყვარული და სხვები“. სპექტაკლმა დიდი

მოწონება დაიმსახურა. დუშეთის სახალხო თეატრმა მონაწილეობა მიიღო სახალხო თეატრების რესპუბლიკურ დათვალიერებაში, რომელიც ჩატარდა დევიზით — „თანამედროვეობა სცენაზე“.

1979 წელს საქართველოს თეატრალური საზოგადოების ჟურნალ „თეატრალურ მოამბეში“ დაიბეჭდა ქეთევან ხუციშვილის წერილი სათაურით: „იზრდება სცენისმოყვარეთა მხატვრული ოსტატობა“. ავტორი წერს: „რეჟისურის პრობლემასთან დაკავშირებით შევჩერდები დუშეთისა და წულუკიძის სახალხო თეატრების სპექტაკლებზე „ლალი, სიყვარული და სხვები“. დუშეთის სახალხო თეატრში უკანასკნელ წლებში თითქმის ჩაშლილი იყო შემოქმედებითი მუშაობა, მაგრამ რეჟისორმა ნ. გაჩავამ დახურვის კარს მისული თეატრის შემოქმედებითი ცხოვრება პირველივე სპექტაკლით გარდაქმნა. დუშელები სერიოზული შემოქმედებითი განაცხადით წარსდგნენ თბილისელთა წინაშე. ამის მიზეზი ავტორის მიერ პიესაში დასმული პრობლემების სწორი ამოხსნა და მსახიობთა საშუალებით მისი მაყურებლამდე დამაჯერებლად მოტანაა. დუშელთა სპექტაკლში ცხოვრებისეული დრამატული მომენტები მსახიობთა ღრმა განცდითაა მოტანილი. წულუკიძელთა სპექტაკლში კი ანეტას სახის არასწორმა გაგებამ შექმნა საშიშროება პიესის ჟანრობრივი ცვლილებებისა“¹.

ავტორი ეხება მსახიობთა მხატვრულ ოსტატობასაც: „უნდა აღინიშნოს აგრეთვე წულუკიძელთა სპექტაკლში „ლალი, სიყვარული და სხვები“ გ. ყანაძის გულწრფელი განცდით განსახიერებული ლალი და დუშეთის სახალხო თეატრის იგივე

¹ ჟურნ. „თეატრალური მოამბე“, 1979, № 3, გვ. 73.

პიესაში ლალის (მ. დათოშვილი), ანეტას (თ. თურქაძე), კოტეს (თ. ნარიმანიძე) როლების შემსრულებელ მსახიობთა სერიოზული შემოქმედებითი განაცხადი. ყოველივე ეს მოწმობს იმას, რომ სახალხო თეატრებში სერიოზული ყურადღება ექცევა შემსრულებელთა მხატვრული ოსტატობის ამაღლებას“.

ეს მაღალი შეფასება დუშეთის სახალხო თეატრის ნიჭიერმა კოლექტივმა ენერგიული შრომისა და სასცენო საქმისადმი დიდი სიყვარულით მოიპოვა.

გამოცდილი და ნიჭიერი რეჟისორის წყალობით დუშელ სცენისმოყვარეებს რწმენა დაუბრუნდათ. ისინი გაორკეცებული ენერგიით შეუდგნენ მუშაობას და მოკლე დროში მეორე ახალი დადგმა უჩვენეს მაყურებელს: 1980 წლის იანვარსა და თებერვალში თეატრმა წარმატებით დადგა ალ. ჩხაიძის „შთამომავლობა“, რითაც ერთხელ კიდევ დაადასტურა თავისი პოტენციური შესაძლებლობანი. წარმატებით წახალისებულმა კოლექტივმა თეატრის საიუბილეო დღეებისათვის ახალი სპექტაკლის მომზადება დაიწყო. ეს იყო ვაჟა ფშაველას „მოკვეთილი“. იუბილეზე დაიდგა მხოლოდ ერთი მოქმედება.

დუშეთის სახალხო თეატრში უფროსი თაობის სცენისმოყვარეებს მუდამ მხარს უმშვენიებდნენ ახალგაზრდები. მაყურებელი გულთადი კმაყოფილებით იხსენებს მათ მიერ შესრულებულ როლებს, მათეულ გმირებს. განსაკუთრებული სიყვარული დაიმსახურეს ახალგაზრდა მსახიობებმა: ეთერ ბურდულმა, ლამზირა ოსეფაშვილმა, ლამარა დავითურმა, გოგი ხუციშვილმა, თამაზ ნარიმანიძემ, მანანა დათოშვილმა და სხვებმა, რომელთა საშემსრულებლო ოსტატობას მაღალი შეფასება მისცეს როგორც რაიონულ, ისე რესპუბლიკურ პრესაში.

მსახიობის როგორც ხელოვანის ავტორიტეტი, არ განისა-

ზღვრება მხოლოდ სცენაზე მისი ხანგრძლივი მოღვაწეობითა და მრავალი როლის შესრულებით, თუმცა ამას თავისთავად დიდი მნიშვნელობა აქვს, არამედ გარდასახვის ნიჭითა და ოსტატობით. ამ თვალსაზრისით უნდა მივუდგეთ სახალხო თეატრის მსახიობთა შეფასებასაც.

ამჟამად დღეშეთის სახალხო თეატრის დრამატული დასი შედგება როგორც უფროსი თაობის წარმომადგენლებისაგან, ისე საშუალო და უმცროსი ასაკის მსახიობებისაგან. გადაჭარბებული არ იქნება თუ ვიტყვით, რომ მიუხედავად განსხვავებული სამუშაო პირობებისა, ბევრი მათგანის სცენური ოსტატობა პროფესიონალიზმის დონეს აღწევს, რასაც უდავოდ ხელს უწყობს რეჟისორის მაღალი კულტურა. ამ მხრივ დღეშეთის სახალხო თეატრი უზრუნველყოფილია. რეჟისორ ნუგზარ გაჩავას შესწევს უნარი, ჰყოფნის ცოდნაც და გამოცდილებაც, რომ ახალი წარმატებებით გაახაროს მაყურებელი და პრაქტიკულად მოამზადოს ნიადაგი რაიონის ორას ორმოცდახუთწლიან ქალაქში სახელმწიფო თეატრის დასაარსებლად, რის შესახებაც ჯერ კიდევ 35 წლის წინ იყო დასმული საკითხი სათანადო ორგანოების წინაშე. თეატრის დრამატული დასის შემდგომი შევსებისათვის დღის წესრიგში დგება ნიჭიერი ახალგაზრდების მოზიდვისა და თეატრალური ხელოვნებით დაინტერესების აუცილებლობის საკითხიც, რაც, თავისი მხრივ, მოითხოვს რაიონის რვაწლიან და საშუალო სკოლებში დრამატული წრეებისა და ბავშვთა თეატრების შექმნის აუცილებლობას.

ამასთან ანგარიშგასაწევია იმის აუცილებლობაც, რომ სახალხო თეატრის დრამატული დასის მთელი შემადგენლობა სპექტაკლით დასაქმებული უნდა იყოს. თითოეული სცენის-მოყვარე მსახიობი ისე უნდა იყოს ჩაბმული მუშაობაში, რომ

თავს დავიწყებულად არ გრძნობდეს. უკეთესი იქნება პარალელური სპექტაკლების მომზადების პრაქტიკის შემოღება, რაც ჩვენის აზრით, უზრუნველყოფს როგორც დრამატული დასის მთელი შემადგენლობის დასაქმებას, ისე სცენისმოყვარე ახალგაზრდობის მოზიდვას თეატრში. უაღრესად დიდი მნიშვნელობა ენიჭება მსახიობებზე შესაფერისი როლების განაწილებას, რაც თავის მხრივ აყენებს დასის სისრულის საკითხს.

სცენური კორტრეტივის მაგიერ

მსახიობთა ხელოვნებაზე შეუმცდარად წერა, როგორც ჩანს, შეუძლებელია. სცენაზე ხომ წუთიერად ცხოვრობს მსახიობი, როგორც მისი ოცნებით წარმოდგენილი გმირის მხატვრული ხორცშესხმა. ძნელია მაყურებლის მიერ სცენაზე მსახიობის შემოქმედებითი წვის სისრულით აღქმა, რადგან მის მიერ განსახიერებულ პიროვნებად გარდასახვა რთული ფსიქოლოგიური პროცესია, შემოქმედებითი გარდასახვაა განვითარებული მისი სულის რხევათა ნიჟანსებში, ხმის ცვალებად ინტონაციებსა და მოძრაობათა მანერებში, რომელთა უეცარი დაჭერა მთლიანობაში და მერე ქალაღზე შეუმცდარად გადატანა მკვლევარ-კრიტიკოსის ძალღონეს აღემატება. ალბათ თვით უაღრესად გამოცდილ მსახიობსაც კი არ ძალუძს ერთი და იგივე როლის სხვადასხვა დროს ზედმიწევნით ზუსტად, ერთნაირად განმეორება. მსახიობი, როგორც ხელოვანი, სცენაზე თვითონაა ცოცხალი შემოქმედებითი ლაბორატორია დინამიურ მთლიანობაში. რამდენადაც ძლიერია შინაგანი ცეცხლი, შემოქმედებითი წვის უნარი და განჭვრეტის ალღო, იმდენად ძლიერია მსახიობი, როგორც გმირი და ხელოვანი. მისი ტემპერამენტი, პლასტიკური გამომსახველობის უნარი, ხმის ჟღერადობა და ა. შ. ინდივიდუალობის განმსაზღვრელი ფაქტორებია.

ქართულმა პროფესიულმა თეატრმა თავისი სახელოვანი

კორიფეების ღვაწლით სახელოვანი სამსახიობო სკოლა შექმნა რეალისტური, გმირულ-რომანტიკული იერითა და შინაარსით.

ცხადია, რომ ქართული თეატრი მუდამ შემოქმედებით კავშირში იყო ქართულ ხალხურ სამსახიობო ტრადიციებთანაც. ცნობილი ფაქტია, რომ თეატრის ავტორიტეტი მაინც სამსახიობო ოსტატობის დონით განისაზღვრება. თეატრის სიმძლავრე ეს მსახიობის ხელოვნების სიძლიერეა. მსახიობის პიროვნების ინდივიდუალობაში იმალება სცენაზე სრულყოფილი საბის შექმნის საიდუმლოება, ხოლო შესრულებულ როლთა ერთობლიობა კი მსახიობის სცენური „მეს“ გამოკვეთისა და შემოქმედებით შესაძლებლობათა დემონსტრირებისა, აგრეთვე ხალხის სულიერი ცხოვრების გამოვლინების საშუალებად იქცევა. როცა თეატრის მსახიობთა სცენურ ოსტატობაზე ვმსჯელობთ, მხედველობაში უნდა ვიქონიოთ ისიც, რომ სახალხო თეატრის მსახიობთა შემოქმედებით ზრდასა და დახელოვნებას მაინც საკუთარი ინიციატივა და სცენისადმი ტრფიალი განსაზღვრავს. ისინი არავითარ გასამრჯელოს არ იღებენ. ძალიან ხშირად კოსტიუმებიც საკუთარი ხარჯით უნდა შეიკერონ. მათი მორალური წახალისება მხოლოდ მაყურებლის ტაშით განისაზღვრება. რატომღაც წესად დადგენილი არაა სახალხო თეატრების ღვაწლმოსილ მსახიობთა შემოქმედებითი სადამოების მოწყობა, არც რაიმე წოდების მინიჭებით არიან გალადებულნი. ცხადია, რომ ასეთი ვითარება ერთგვარად აფერხებს სახალხო თეატრის დრამატული დასის საქმიანობას და მსახიობის დაოსტატებას. ეს საკითხი უდავოდ იმსახურებს სერიოზულ ყურადღებას.

დუშეთის სახალხო თეატრმა სახელოვანი და საკმაოდ გრძელი გზა განვლო. მისი შემოქმედებითი ძალების მაღალი

დონე ბევრჯერ აღნიშნულა როგორც ადგილობრივ, ისე რესპუბლიკურ პრესაში. ქებით არის მოხსენიებული მსახიობთა ერთი ნაწილი, რომელთაც თავიანთი საშემსრულებლო ოსტატობით „მოლოდინს გადააჭარბეს“.

ახლა კი გვინდა მკითხველს წარვუდგინოთ რამდენიმე მსახიობის მოკლე სცენური ბიოგრაფია, რათა ერთგვარად მაინც ნათელი გავხადოთ სცენისმოყვარეთა ამაგი სახალხო თეატრების განვითარების საქმეში და ამ გზით მათი სახელებიც დავიწყებას გადავარჩინოთ. ნურც იმას დავივიწყებთ, რომ სწორედ სახალხო თეატრების სცენებიდან მოვიდნენ ქართულ პროფესიულ თეატრებში ისეთი უზარმაზარი ფიგურები ქართულ სასცენო ხელოვნებაში, როგორებიც იყვნენ: ვ. აბაშიძე, ნატო გაბუნია, ა. ხორავა, ვ. გოძიაშვილი და სხვები.

ამ რამდენიმე წლის წინათ ისე წავიდნენ ამ ქვეყნიდან დუშეთის სახალხო თეატრის საკმარისად სახელმწიფოებრივი მსახიობები: გ. ლაგაზაშვილი, ს. ბერიძე, ელისო ნავაძე და სხვები, რომ რაიმე უბრალო მორალური წახალისების მომსწრენიც ვერ გახდნენ.

ჩვენ შევეცადეთ წიგნში წარმოგვეჩინა დუშეთის თეატრის მსახიობთა ერთი ნაწილი მაინც, უფრო კი ისინი, რომლებმაც თავი გამოიჩინეს სცენური ოსტატობით, თეატრისადმი უანგარო თავდადებითა და სამსახურით და მაყურებელთა საერთო აღიარება მოიპოვეს. საზოგადო მოღვაწე, რომელიც სამსახურებრივ მოვალეობასთან ერთად აქტიურადაა ჩაბმული საზოგადოებრივ საქმიანობაში და დიდის რუდუნებითა და სიყვარულით ასრულებს მას, აუცილებლად უნდა გამოიჩინოს დანარჩენებისაგან.

დუშეთის სახალხო თეატრის მსახიობების სცენურ ბიოგრაფიებს შეძლებისდაგვარად ქრონოლოგიური თანმიმდევრო-

ბით წარმოვადგენთ, რომლებიც ძირითადად ეყრდნობა პრესის საინფორმაციო მასალებს, რეცენზიებს, თვით მსახიობთა და მათთან ახლო მყოფ პირთა გადმოცემებს, მოგონებებს, პირად არქივებსა და ჩანაწერებს, აგრეთვე, მცირე საარქივო მასალებს, დუშეთის მხარეთმცოდნეობის მუზეუმის შეკრებილ სამუზეუმო ექსპონატებს.

ჩვენ დარწმუნებული ვართ, რომ წიგნის ეს ნაწილი აღძრავს გულშემატკივართა ინტერესს და ხელს შეუწყობს ახალ-ახალი ცნობების წარმოჩინებას დუშეთის სახალხო თეატრისა და მისი მოღვაწეების შესახებ.

* * *

დუშეთის სახალხო თეატრის ამაგდართა შორის პირველ ყოვლისა უნდა დავასახელოთ გამოჩენილი მსახიობი ნატო გაბუნია. მისი პირადი მონაწილეობითა და მხარდაჭერით დაიწყო აღორძინება სცენისმოყვარეთა საქმიანობამ ქ. დუშეთში. დიდი სცენური ნიჭით დაჯილდოვებული, უაღრესად კეთილშობილი, მომხიბლავი ხმის პატრონი და თავმდაბალი მანდილოსანი 1880 წლის ზაფხულში დუშეთის სახალხო თეატრის პირველი დრამატული დასის შემქმნელისა და ამ სამამულიშვილო წამოწყების ინიციატორის თამარ კვალიაშვილის მოწვევით ამოვიდა დუშეთში და მონაწილეობა მიიღო სპექტაკლ „ბიძიასთან გამოხუმრების“ მომზადება-დადგმაში და ადგილობრივ სცენისმოყვარეებთან ერთად გამოვიდა სცენაზე. სამწუხაროდ კორესპონდენციაში არაა მითითებული, თუ რომელი როლი შეასრულა. დუშელ მსახიობებს მისივე თანამონაწილეობით დაუდგამთ გ. ერისთავის კომედია „გაყრა“. სპექტაკლი ჩატარდა იმ სახლში, სადაც დუშეთში ყოფნის დროს ცხოვრობდა

ილია ჭავჭავაძე. სახლი ეკუთვნოდა იოსებ ვასილის ძე მოზდოკელს. „გაყრაში“ ნატოს თათელას როლი შეუსრულებია და ხალხი მოუხიბლავს თავისი მოხდენილი თამაშით. დუშელებმა ნატოს გარდაცვალება დიდად განიცადეს.

დუშეთის სახალხო თეატრის სცენისმოყვარეები მუდამ გარემოსილი იყვნენ ქართული თეატრის უერთგულესი ქურუმის ვასო აბაშიძის მხარდაჭერითა და დახმარებით. ვასო აბაშიძე დუშელად თვლიდა თავს და ძლიერ ახლო ურთიერთობა ჰქონდა დუშეთის სახალხო თეატრთან.

ვასო აბაშიძე ქ. დუშეთში დაიბადა. ქალაქის ცენტრში, ახლანდელი უნივერსიტეტის შენობაზე გაკეთებულია მემორიალური დაფა, რომელზეც ქართულ და რუსულ ენებზე ვკითხულობთ: — „ამ ადგილას იდგა სახლი, სადაც დაიბადა და 1854—1858 წწ. ცხოვრობდა დიდი ქართველი მსახიობი, საქართველოს სსრ სახალხო არტისტი ვასილ (ვასო) ალექსის ძე აბაშიძე. 1854—1926“. დიდ მსახიობს დუშეთში თავისიანები ეგულებოდა და ხალხით შემოჰყვებოდა არაგვის ჭალებს დუშეთისაკენ.

დუშეთის სახალხო თეატრთან ასეთივე ახლო ურთიერთობა ჰქონდათ: ვალერიან გუნიას, ელენე ჩერქეზიშვილს, ალ. კავსაძეს, დ. ჩარკვიანს, ტასო აბაშიძეს, ნუცა ჩხეიძეს, სოსო ყივიძეს, ელენე აბაზაძეს, ვ. გოძიაშვილს, ელენე ყიფშიძეს და სხვა ქართველ მოღვაწეებსა და მსახიობებს.

არ შეიძლება აქვე არ მოვიხსენიოთ პირველი ქართველი ფოტოგრაფის და მხატვარ-შემოქმედის ალ. როინიშვილის ღვაწლი, რომლის მოღვაწეობას დიდად აფასებდნენ ი. ჭავჭავაძე, ა. წერეთელი, ი. გოგებაშვილი, ნ. ნიკოლაძე, გ. წერეთელი და სხვები...

მისი თაოსნობით დუშეთში გაიხსნა „სახლი კითხვისა“, რა-

მაც დიდი როლი შეასრულა დუშელ სცენისმოყვარეთა საერთო განათლების დონის ამაღლებაში.

ალექსანდრე როინიშვილი ჭეშმარიტად ღირსია ხსოვნისა და პატივისცემისა.

ვაჟა ფშაველას ურთიერთობაზე დუშელ საზოგადოებასთან და სახალხო თეატრთან ცოტა ვიცით. იშვიათადღა შემორჩნენ ვაჟას თანამედროვენიც. ჩვენ საშუალება გვქონდა თავის დროზე დუშეთში შეგვეკრიბა მოგონებანი დიდი მგოსნის შესახებ.

დუშეთთან ვაჟას ნათესაური ურთიერთობა აკავშირებდა. მისი ცოლისდა ნინო გათხოვილი იყო დუშეთში იაგორ კიკოლას ძე წვერაძეზე. ვაჟა მათი ოჯახის ხშირი სტუმარი იყო, იცნობდა დუშელ ინტელიგენციას, ამქართა ამხანაგობებს...

1915 წლის 15 აპრილს დუშეთის დრამატულმა დასმა დადგა ვ. გუნიას ისტორიული დრამა „და-ძმა“, სადაც ძალიან მოხდენილად ითამაშა ლადო ხანდოელმა (ფაიად-ფაშა). წარმოდგენა აქარელი თანამომამეების დასახმარებლად დაიდგა. ამ სპექტაკლს ვაჟა ფშაველაც დასწრებია, რასაც კორესპონდენტი სიხარულით აუწყებდა საზოგადოებას: „ხალხი ბლომად დაესწრო, დაესწრო აგრეთვე, ჩვენი მგოსანი ვაჟა-ფშაველა“¹.

ვაჟა დუშეთიდან თბილისს გაემგზავრა სამკურნალოდ. ეს მგზავრობა საბედისწერო გამოდგა მისთვის...

1915 წლის 27 ივლისს ვაჟა გარდაიცვალა. კვირას, 2 აგვისტოს, დაკრძალვის დღეს ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების დუშეთის განყოფილების გამგეობამ ვაჟას მოსახსენიებელი პანაშვიდი გადაიხადა დუშეთში. კორესპონდენტი „სახალხო ფურცელში“ იუწყებოდა:

¹ ეგრნ. „თეატრი და ცხოვრება“, 1915, № 17, გვ.15.

რომ დუშეთის თეატრალური დასის წევრებმა „3 აგვისტოს კიდევ გამართეს წარმოდგენა, 2 აგვისტოს უნდა გამართულიყო, მაგრამ უკვდავ ვაჟას დაკრძალვის გამო აღნიშნული დღისათვის გადასდეს. წარმოდგენილი იქნა „ქართველი დედა“ ა. ცაგარელისა“¹.

დუშეთის თეატრალურმა საზოგადოებამ ასე გამოხატა თავისი მწუხარება და პატივისცემა დიდი ქართველი პოეტისადმი.

1921 წლის სექტემბრიდან დუშეთის თეატრის რეჟისორად დაინიშნა ბორია ლითანიშვილი.

მოსვლისთანავე ბ. ლითანიშვილმა ჩამოაყალიბა დრამატული დასი შემდეგი შემადგენლობით: ელისო ნავაძე, სიმონ ნავაძე (მუდმივი მოკარნახე), ქაიხოსრო ბახუტაშვილი, მანია ბახუტაშვილი, ლადო ბერიძე, სალომე ბერიძე, გიგუცა ლაგაზაშვილი, ვანო მეზვრიშვილი, დავით კობიაშვილი, მარო აბრაშიშვილი, სამსონ როინიშვილი, კოლია როინიშვილი, ვიქტორ როინიშვილი, ვანო იშხანოვი (პიტირო), ანიჩკა იშხანოვი, ვასო როინიშვილი და ჟორა დალაქიშვილი.

ბ. ლითანიშვილმა დიდი სიყვარული დაიმსახურა დუშეთში. მან სახელი გაითქვა როგორც ნიჭიერმა რეჟისორმა.

ყურნალი „თეატრი და ცხოვრება“ 1925 წელს თავის ფურცელზე ათავსებს ბ. ლითანიშვილის სურათს (ალ. ციმაკურიძის ნახატი) ასეთი წარწერით: „დუშეთის დრამ-დასის ხელმძღვანელ-რეჟისორი“. იქვე მოთავსებულია მოკლე სტატია „დუშეთის თეატრი“, რომელშიც ვკითხულობთ: „ქ. დუშეთის თეატრის მუშაობა მოისუსტებდა, იყო დრამ წრე, იყვნენ საქმის მოყვარულნი, მუშაობის მსურველნი, მაგრამ მრავალი დაბრ-

¹ გაზ. „სახალხო ფურცელი“, 1915, № 360.

კოლება ელობებოდა წინ, მაგ. მთავარი ის, რაც ჩვეულებრივი მოვლენაა პროვინციის თეატრებისათვის: არ იყო მტკიცე, მცოდნე, ენერგიული და საქმისათვის თავდადებული ხელმძღვანელი.

აღმასკომის თავმჯდომარე ამხ. ბრეგვაძე, როგორც საერთოდ კულტურულ საქმიანობას, ისე თეატრალურსაც დახმარებას უწევდა, მაგრამ ეს საკმარისი არ იყო. ბოლო დროს მოწვეული იქნა რეჟისორ-ხელმძღვანელად ამხ. ბორია ლითანიშვილი, ჩვენს სახალხო სცენაზე უკვე ცნობილი მსახიობი¹. ამავე წერილიდან ჩანს, რომ მარტო 1925 წლის ზამთრის სეზონში ბორიის ხელმძღვანელობით დუშელ სცენისმოყვარეებს წარმოუდგენიათ მგალობლიშვილის „რევოლუციის გარიჟრაჟზე“, ბელოვის „იუდას კოცნა“, აქ. ცაგარლის „ციმბირელი“, ხოლო გ. დალაქიშვილის მოგონების მიხედვით, დუშელ სცენისმოყვარეებს ბორია ლითანიშვილის ხელმძღვანელობით კიდევ 15-ზე მეტი ახალი დადგმა განუხორციელებიათ.

ბორია ლითანიშვილის ხელმძღვანელობით დრამატული დასი თანდათან გაიზარდა. 1925 წლისათვის მასში გაერთიანებული იყო 25 სცენისმოყვარე. პრესა ასე მიესალმებოდა თეატრის კოლექტივს: „სალამი დუშეთის თეატრს, დასს და მის ხელმძღვანელს, ვუსურვებთ გაორკეცებულ ნაყოფიერ მუშაობასა და გამძლეობას, დუშელთა სასახლოდ და ხელოვნების სასიკეთოდ!“.

ბორია ლითანიშვილი 1925 წელს დუშეთიდან თბილისში გადაიყვანეს რკინიგზელთა კლუბის რეჟისორად. იგი 1930 წელს გარდაიცვალა.

დუშეთის სახალხო თეატრის მოამაგეთა შორის არიან ისი-

უტრნ. „თეატრი და ცხოვრება“, 1925, № 2, გვ. 15.

ნი, ვინც თითქმის მთელი სიცოცხლე შეალიეს სცენას და მთელი თავისი ხანგრძლივი მოღვაწეობით თავიანთი მხრებით ზიდეს სახალხო თეატრის მძიმე ტვირთი. მათ შორის ერთი პირველთაგანია მარია აბრამიშვილი.

მარიამ აბრამიშვილი—ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე—დუშეთის დრამატული დასის აქტიური წევრი გახდა ოციანი წლების დასაწყისიდან. 1921-1925 წლებში მინდობილი როლების მომხიბვლელი შესრულებით მარიამმა საუკეთესო ოსტატის სახელი მოიხვეჭა.

დუშეთის გარდა მ. აბრამიშვილი მოღვაწეობდა ბათუმში, ქიათურაში, თელავში, ქუთაისში, შემდეგ კოტე მარჯანიშვილმა ჩარიცხა თავის დასში. მარიამი მოღვაწეობდა თბილისის თოჯინების თეატრში, ბოლოს პიონერთა და მოსწავლეთა სასახლის თოჯინების თეატრს ჩაუდგა სათავეში და დიდხანს ახალგაზრდული გატაცებით ემსახურებოდა ამ საქმეს, მაგრამ ვაჟასი არ იყო, „გულიც იქ იწევს, სულიცა, სად რომ მაღალი მთებია“ და მარიამიც თავისი დასით მთის ხშირი სტუმარი იყო, რითაც იქაურ ბავშვებშიც აღძრა ჯადოსნური თოჯინებისადმი ინტერესი. ამ შთაგონების ძალით შეიქმნა ათიოდე წლის წინ დუშეთის კულტურის სახლთან თოჯინების თეატრი. პატარები აღტაცებაში მოიყვანა მოყვარულთა მიერ დადგმულმა წარმოდგენებმა. მთიელი ქალი მარიამ აბრამიშვილი მსახიობთა ძველი თაობის ღირსეული წარმომადგენელი, გულაჩუყებული ელოდა დუშეთის სახალხო თეატრის 100 წლის იუბილეს, მაგრამ წინა დღეებში გარდაიცვალა.

ნანა ღვინეფაძე „თეატრალურ მოამბეში“ აღნიშნავდა მარიამ აბრამიშვილის გარდასახვის უნარს, როგორც მსახიობის ერთ საინტერესო თვისებას.

„სხარტი, ტანმორჩილი ქალი ადვილად ახერხებდა ვაჟად

გარდასახვასაც. მან განასახიერა ხევსურის, ზანგის, მეგობარი ბიჭუნების როლები „ლამარაში“, „სამ ბლენძში“ და „ესკადრის დაღუპვაში“, თელავის თეატრში მოღვაწეობისას კი — „სურამის ციხეში“. სხვადასხვა დროს ზურაბიცი უთამაშნია და დედაც.¹ აქვე უნდა დავუმატოთ ისიც, რომ დუშეთის თეატრში მოღვაწეობის დროსაც ბევრჯერ ბრწყინვალედ შეასრულა ვაჟის როლი.

მარიამ აბრამიშვილი, თანამედროვეთა დახასიათებით, დუშეთის სახალხო სცენის დამამშვენებელი იყო. ამიტომაც იგი დუშეთის სახალხო თეატრის იუბილეს თავის დღესასწაულად თვლიდა და გულითაც უხაროდა, მაგრამ სამწუხაროდ აღარ დასცალდა.

გიგუცა ლაგაზაშვილი დუშეთის ძველი თაობის სცენისმოყვარეთა შორის გამოირჩეოდა თავისი დახვეწილი სცენური ოსტატობით.

1974 წელს იგი ბაზალეთში საკუთარ ბინაში ვინახულეთ. იმ ხანად უკვე მოხუცებული და დასნეულებული იყო, მაგრამ წინის კეთილშობილური გამომეტყველება და საუბარი სიამით აღსებდა ადამიანს. მოკითხვამ სიმხნევე შემატა, მადლობა გადაგვიხადა და გვიამბო: „1918 წლიდან დავიწყე მუშაობა დუშეთის თეატრალურ დასში. ჩვენი რეჟისორი იყო მსახიობი ალიოშა ჭაყელი. სეზონი გავხსენით პიესა „ორი გმირით“. ამ პიესაში ვითამაშე ლევან გურიელის როლი. ტარიელის როლს ა. ჭაყელი ასრულებდა, დესპინეს როლს — ნინა ამირიძე, მამის როლს — დ. კობიაშვილი. მონაწილეობდნენ აგრეთვე ესიკა ებრალიძე, მიშა ელიაშვილი და სხვა. ჩვენმა დასმა ეს პიესა იმავე წელს გაიტანა სოფლებში: ჭოპორტში, საგურამოში,

¹ ეურნ. „თეატრალური მოამბე“, 1975, № 6, გვ. 30.

წილკანში, მუხრანში და სპექტაკლს ყველგან მოწონებით ზედებოდნენ. 1921 წლიდან უფრო ინტენსიურად შევუდექით ნუშაობას. ჩვენი რეჟისორები იყვნენ ბ. ლითანიშვილი, სოსო რევაზიშვილი, დ. ჩარკვიანი... დავდგით შილერის „ყაჩაღები“, სადაც კარლ მოორის როლი შევასრულე; „ბატონი და ყმა-ში“ — გაბრიელის, „გეგეჰკორში“ — გეგეჰკორის, „არსენა-ში“ — არსენას, „და-ძმაში“ — გაიოზისა და მრავალი სხვა“...

გიგუცა ლაგაზაშვილი როგორც საიმედო მომავლის მქონე, მსახიობური ნიჭით დაჯილდოვებული ახალგაზრდა, 1925-1926 წლებში დუშეთის რაიონის ხელმძღვანელებმა სასწავლებლად მიავლინეს „პროლეტკულტში“, დაენიშნა სტიპენდია და მეცადინეობდა მარჯანიშვილის თეატრში. მას ლექციებს უკითხავდნენ რეჟისორი მიხეილ ჭიაურელი და სხვები.

სასწავლებლის დამთავრების შემდეგ გიგუცა ლაგაზაშვილი კვლავ დუშეთს დაუბრუნდა და აქტიურად ჩაება თეატრალურ საქმიანობაში. იგი წარმატებით გამოდიოდა ლენინგორის, ფანანაურისა და ყაზბეგის სცენებზე.

დუშეთის თეატრალური ცხოვრების მიმოხილვისას პრესა მუდამ ქებით იხსენიებდა გ. ლაგაზაშვილს, რომელიც მაყურებელთა დიდ მოწონებას იმსახურებდა. კორესპონდენტი იტყობინებოდა: „დუშეთში... საზამთრო სეზონი დაიწყო კვირას, 21 დეკემბერს მგალობლიშვილის პიესით „რევოლუციის გარიჟრაჟზე“. მოთამაშეთა შორის აღსანიშნავი არიან: ბ. ლითანიშვილი, გ. ლაგაზაშვილი“.¹

გიგუცა ლაგაზაშვილი დუშეთის სახალხო თეატრის წამყვანი მსახიობი იყო. რეჟისორები მას ანდობდნენ მთავარი როლების შესრულებას. გ. ლაგაზაშვილის სცენური ოსტატობა

¹ ჟურნ. „თეატრი და ცხოვრება“, 1925, № 2, გვ. 14.

ხასიათდებოდა დახვეწილი საშემსრულებლო მანერებით. მას ფანტიკურად უყვარდა სცენა და მუდამ თავდაუზოგავად იღწვოდა დუშეთის თეატრის სახელისათვის. იგი მუდამ ღრმად სწვდებოდა გმირის შინაგან ბუნებას, ჰქონდა გარდასახვის საოცარი უნარი და მუდამ ინარჩუნებდა მხოლოდ მისთვის დამახასიათებელ თავისებურებებს, მხოლოდ მისეულ სახეთა წეკმნის ხიბლსა და ნიჭს; მუდამ შემოქმედებითი ძიების გზაზე მდგომი მსახიობი ჰქმნიდა შთამბეჭდავ სახეებს; ჰქონდა საოცარი უნარი მაყურებლის სრული დამორჩილებისა. მისთვის არ არსებობდა მთავარი და მეორეხარისხოვანი როლი. იგი მუდამ გამოირჩეოდა მოვალეობისადმი უდიდესი პასუხისმგებლობის გრძნობით და განუწყვეტელი თვითკონტროლით. ჩვენგან წასული მსახიობის ნათელი სახე მუდამ იცოცხლებს მისი ნიჭის თავყვანისმცემლების გულში.

სალომე ბერიძე დაბადებულია 1895 წელს თელავში. მამით ადრე დაობლებულა. მისი ძმა ალექსანდრე ბერიშვილი, პროფესიით ექიმი, სამუშაოდ დუშეთში გადმოუყვანიათ და დედა და და თან წამოუყვანია. დუშეთშივე დაოჯახებულა. სალომეს მეუღლე ლადო ბერიძეც აქტიურად მონაწილეობდა დუშეთის სასცენო მუშაობაში. სალომეს განმარტებით, ლადოს დედა ხანდოდან ყოფილა და ამიტომ ლადო „ხანდოელადაც“ იწერებოდა. საგაზეთო ინფორმაციებში „ლადო ხანდოელი“ ხშირადაა მოხსენიებული, როგორც მსახიობიც და რეჟისორიც.

ჩვენ სალომე ღრმად მოხუცებული ვინახულეთ 1970 წლის 16 მარტს საკუთარ ბინაზე, სადაც დუშეთში ყოფნის დროს ცხოვრობდა ილია ჭავჭავაძე. თელავის პანსიონის დამთავრების შემდეგ სწავლა გაუგრძელებია ქუთაისის წმინდა ნინოს სახელობის პანსიონში. დუშეთის რაიონში ჯერ გრემისხევში იყო

დაწყებითი სკოლის მასწავლებლად, შემდეგ დუშეთში რუსულ ენას ასწავლიდა. მისი მეუღლეც მასწავლებელი იყო.

სალომე ბერიძე დუშეთის სახალხო თეატრის სცენაზე 1914 წელს მოვიდა. ღრმა მოხუცებულობამდე აქტიურად მონაწილეობდა სპექტაკლებში, თამაშობდა ყველა ასაკის ქალის როლებს, ხოლო ხანში შესვლის შემდეგ ბრწყინვალედ ანსახიერებდა დედას. მას შეეძლო სცენაზე მოულოდნელად გამოემჯღავნებინა ურთიერთსაწინააღმდეგო ემოციები, რითაც მაყურებელი აღტაცებული რჩებოდა. იგი დღემდე ახსოვს დუშელ მაყურებელს, როგორც ნიჭიერი მსახიობი. „ჩემი ძმაც, აწ განსვენებული, აქტიურად მონაწილეობდა თეატრის მუშაობაში, ზოგჯერ თვითონ რეჟისორობდა. მთელი ოჯახი ჩაბმული ვიყავით თეატრალურ მოღვაწეობაში. ვცდილობდით, რომ სპექტაკლი კარგი გამოგვსვლოდა. დუშეთის თეატრში დიდი ღვაწლი მიუძღვით: გიგუცა ლაგაზაშვილს, ალექსანდრე ინაშვილს, თამარ ფავლენიშვილს, ვერა სიდამონიძეს, სიმონ ნამორაძეს და სხვ. თვალწინ მიდგას ვასო აბაშიძის, ვალერიან გუნიას, ტასო აბაშიძის და ნუცა ჩხეიძის მიერ შესრულებული როლები ქ. დუშეთში და ტკბილად ვიგონებ მათ მხარდამხარ შესრულებულ სახეებს,“ — მოგვითხრობს სალომე ბერიძე და თან ქ. დუშეთში ვალერიან გუნიასთან გადაღებულ სურათს გვიჩვენებს.

50 წელზე მეტ ხანს ემსახურებოდა ს. ბერიძე დუშეთის სახალხო თეატრს. თანამედროვეთა დახასიათებით, ს. ბერიძის შესრულებული როლები მუდამ გამოირჩეოდა დახვეწილი პროფესიონალიზმითა და მაღალი სცენური ოსტატობით, რითაც მაყურებლის აღტაცებას იწვევდა. ამაგდარი ქალი რამდენიმე წლის წინ გარდაიცვალა.

სალომე ბერიძემ მთელი მოღვაწეობის მანძილზე შეინარ-

ჩუნა ახლის ძიებისა და ძლიერი შთაგონების უნარი. იგი დაუშრეტელი ენერგიით გამოირჩეოდა ხელოვნების სამსახურშიც და პირად ცხოვრებაშიც, მაგრამ მთავარი მაინც ისაა, რომ მისი აღმაფრენა იყო ადამიანისადმი უსაზღვრო სიყვარული, სიცოცხლისა და სამყაროსადმი ამაღლებული დამოკიდებულება, — ქალის, როგორც ბუნების მშვენიერი ქმნილების, კეთილშობილებისა და თავდადების სცენური ხორცშესხმა.

გიორგი დალაქიშვილი ძველი თაობის სცენისმოყვარეთა დასის ერთ-ერთი აქტიური წევრი იყო. იგი დაიბადა 1904 წელს ქ. დუშეთში. მ წლისა დუშეთ-თიანეთის სამაზრო ხუთკლასიან რუსულ სკოლაში მიაბარეს. მსახიობური ნიჭი ადრევე გამოავლინა. ისწავლა გიტარაზე და თარზე დაკვრაც. მისი პირველი გამოსვლა დუშეთის სახალხო თეატრის სცენაზე 1919 წელს სპექტაკლ „ჩვენი დროის გმირში“ სრულიად უბრალო შემთხვევამ განაპირობა: ბოლო მოქმედების წინ აღმოჩნდა, რომ „ჩისტილშჩიკი“ არა ჰყავთ. საჭირო იყო სასწრაფოდ გამონახულიყო ვინმე, რათა მოქმედება არ ჩავარდნილიყო. დრამატული დასის წევრმა გიგუცა ლაგაზაშვილმა რეჟისორ სოსო რევაზიშვილს წარუდგინა გიორგი და უთხრა: ეს მომავალი მსახიობია და ახლა ამის მეტი ვერაფერ გამოგვადგებაო. რეჟისორმა აათვალ-ჩაათვალიერა და... მალე თავის ატრიბუტებით გამოცხადდა სცენაზე „ჩისტილშჩიკი“ (ფენსაცმლების მწმენდავი) და ისე მოხდენილად შეასრულა თავისი როლი, რომ საერთო მოწონება დაიმსახურა... ასე დაიწყო გიორგი დალაქიშვილმა მოღვაწეობა თვითმოქმედ თეატრალურ კოლექტივში. მას განსაკუთრებით გაუთქვა სახელი „წითელ კეტში“ ებრაელის როლის შესრულებამ. გიორგიმ ეს მეორეხარისხოვანი როლი საუკეთესო შესრულებით მთავარ როლად აქცია.

ნიჭიერ ახალგაზრდას დუშეთის სამაზრო განათლების განყოფილების წინაშე დასმა უშუამდგომლა, რათა სასწავლებლად გაეგზავნათ თეატრალურ სტუდიაში, მაგრამ გიორგის მამა ზაქარია ამის წინააღმდეგი იყო. მას სურდა, რომ მის შვილს ვაჭრობისათვის მოეკიდა ხელი. თავისი ხელით გადაწერილი 150-მდე პიესა მამამ ცეცხლში ჩაუყარა და დაუწვა, რომელთა აღდგენას გიორგი ორი წელი მოუწინადა (იგი ქმნიდა პიესების საკუთარ ბიბლიოთეკას).

„თეატრისადმი სიყვარულში ბზარი მაინც არ გაჩნდა. ძირითადად დუშეთის სცენამ შემაყვარა თეატრალური მუშაობა“, — წერდა თავის ავტობიოგრაფიაში გ. დალაქიშვილი.

იგი წარმატებით ასრულებდა როლებს ისეთ სპექტაკლებში, როგორცაა: „ციმბირელი“, „არშინ მალ-ალან“ და „ამერიკელი ძია“. ოპერეტა „არშინ მალ-ალანში“ ასკარის როლის შესრულებამ მას უფრო გაუთქვა სახელი. სპექტაკლიდან გამოსულს დაუნახავს, რომ ვანო იშხანოვს (პიტროს) შეუყვრებია კლუბის წინ მუსიკოსები და ელოდებოდნენ მის გამოსვლას. გამოსვლისთანავე ატყდა ტაში. იქვე იყვნენ ძველი სცენისმოყვარენი. მათ შორის დათიკო კობიაშვილიც, რომელიც გადაეხვია, გადაკოცნა და 22 წლის ახალგაზრდას ასეთი სიტყვებით მიმართა: „ამხანაგო უორა, ჩემო საყვარელო მოწაფევ, მიყვარდი და ეხლა ყველასათვის საყვარელი იქნები, რომ შენ, ჯერ ასეთმა ახალგაზრდამ, ჩვენს დაუხმარებლად დუშეთის მაყურებელს გვიჩვენე მხიარული პიესა „არშინ მალ-ალან“. შემდგომისათვის გისურვებ, რომ შენი დაუშრეტელი ენერგია არ შეანელო და ახალი სცენისმოყვარეები აღზარდო ჩვენი პატარა კლუბისათვის. ჩვენ, ძველები, მიმავლები ვართ და ჩვენი ადგილი სცენაზე ახალგაზრდობამ უნდა შეავსოს“. სიტყვის დამთავრებისთანავე იქუხა ტაშმა და „პი-

ტიროს“ ორკესტრმა დაუკრა, ასკარის სიმღერა შეასრულა. გიორგიმაც არ დააყოვნა სიმღერა: „ვინც არ გიყვარს, არც იცნობ, მას ცოლად ნუ გაჰყვები“...

გახალისებულმა მსახიობმა დაიწყო მზადება ჰაჯიბეკოვის ოპერეტა „მაშდი იბადის“ დასადგმელად, რომელიც წარმატებით განახორციელა. გიორგი 1926 წელს გაიწვიეს არმიაში, მაგრამ დუშეთის სამხედრო კომისარიატმა სამუშაოდ თავის აპარატში დატოვა.

1928 წლის დეკემბერში, დუშეთის სამხედრო კომისარიატის გაუქმების გამო გიორგი დალაქიშვილი სამუშაოდ თბილისში გადაჰყავთ და იქაც მაშინვე ებმება თეატრალურ საქმიანობაში ჯერ ჭარისკაცთა კლუბში, შემდეგ კი თბილისის სცენისმოყვარეთა კლუბში.

1959 წლის 26 მაისს სახელმწიფო დაწესებულებების მუშაკთა პროფკავშირის კლუბის გამგეობამ და ხალხური შემოქმედების რესპუბლიკურმა სახლმა გ. დალაქიშვილს ზოუწყეს თვითმოქმედ თეატრალურ კოლექტივში მუშაობის 35 წლისთავისადმი მიძღვნილი შემოქმედებითი საღამო.¹ მან მრავალი მისალმება მიიღო მეგობრებისაგან, მათ შორის, დუშელებისაგანაც. ელისო ნავაძემ, დუშეთის დრამწრის უხუცესმა წევრმა, აღფრთოვანებული დამოკიდებულება იუზილარისადმი თავისი ერთად-ერთი ლექსით გამოხატა.

გიორგი დალაქიშვილი ამ რამდენიმე წლის წინათ გარდაიცვალა.

ელისო ჩოხელი-ნავაძისა დაიბადა 1896 წელს ერწოში (საყდრიონში) მღვდლის ოჯახში. შემდეგ ცხოვრობდა ფასანაურში და იქვე დაოჯახდა. მისი მეუღლე სიმონ ნავაძე დუ-

¹გაზ. „თბილისი“, 1959, № 123.

დუშეთის სახალხო თეატრის რეჟისორი ნუგზარ გაჩავა.

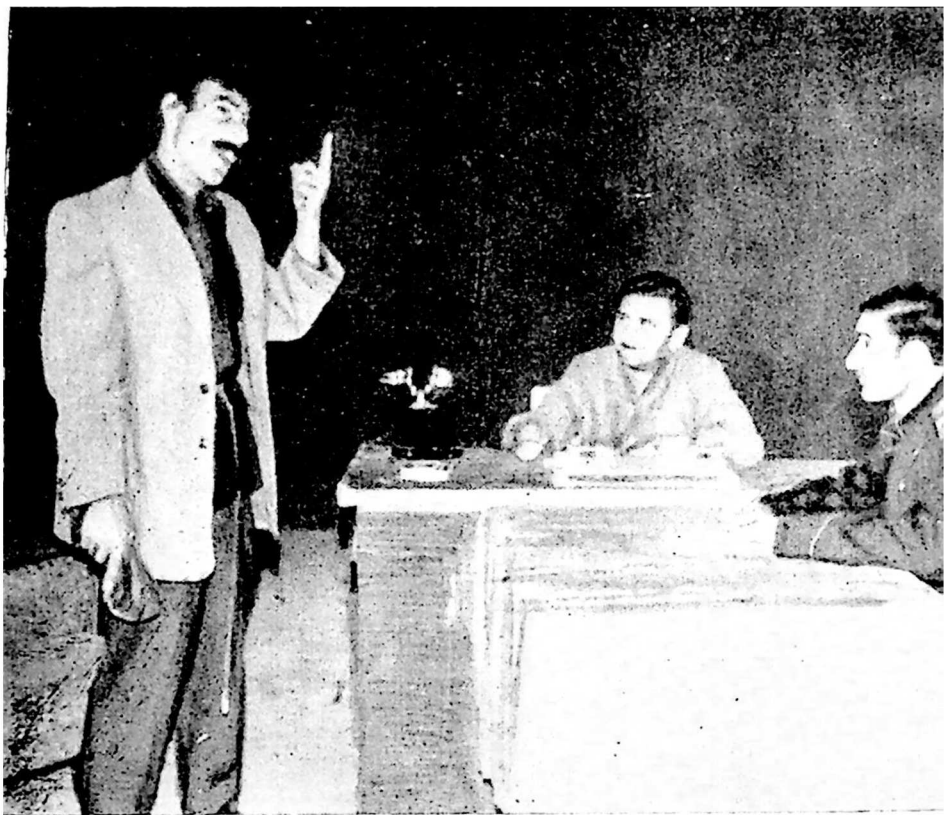
სცენა სპექტაკლიდან „სადა ხარ, ჩემო მეზღუდო“. ტ. ფოთოლაშვილი, ტ. მოლოდინი, ე. კაკიაშვილი, 1970 წ.

ზაქარია დიაკვნიშვილი
ლუშეთის თეატრის მუსიკალური
ელმძღვანელი და დირიჟორი.

ლოგი ჯაქროს ძე დია-
კვნიშვილი — ლუშეთის სა-
ხალხო თეატრის დირექტორი.

სცენა სპექტაკლიდან ო. ღუმბაძე — „სიმართლისათვის“, რეჟიზორი — ზ. მელაძე. 1963 წ.

შენე პაკიაშვილი —
ეშეთის თეატრის სამხატვრო ხე-
მძღვანელი.

უბერტ კინკარაული —
ეშეთის სახალხო თეატრის მხა-
ჯარი.

აკთანდილ ნარიშანიძე
დუშეთის თეატრის უფილი
ჟისორი და მსახიობი.

ტარიელ ოთარაშვილი —
დთის თეატრის უფილი მხატ
და მსახიობი.

ექთაკლი. „სადა ხარ, ჩემო მეზაღო“—მონაწილენი. (პრემიერა 1970 წ.
ოქტომბერი).

სპექტაკლი „განა ასე უ
შოთა ლომიძის როლში მ
გ. ხუციშვილი.

ნ. დუმბაძე — „საბა-
დასკვნა“, ზედამხედველ
ვ. ხუციშვილი.

არეთ
ბილეთები ცირა ფათელა-
ლი

136 | ტაკლი „სამანიშვილის დედ-
ვალი“, რეჟისორი ილო ბე-
ურა, ბეკინა — ტარაქ
ვლინი.

დასრულდა
სახალხო თეატრი

1958-1960 წ. წ. სტატიები

ი. ჯაფარიძის

ჩრდილი ყვავილებზე

დასრულდა 4 მისი და 8 სტატიის

—~~სტატიები~~—

ქ. დასრული

საქართველოს

სახელმწიფო ბიბლიოთეკა

1979-1980 წ. წ. სავაჭრო

საქართველოს ეროვნული ბიბლიოთეკა

გთავმოგავლთ

კონკრეტული 2 ნაწილი

ს. ლავროვი

ქართული თეატრის დღისადმი მიძღვნილი საზეიმო საღამოს პრეზიდენტი
1981 წ. 14 იანვარს ქ. დუშეთში. მიკროფონთან საქ. კპ. დუშეთის რაი-
კომის პირველი მდივანი პ. შ. კერესელიძე.

სახალხო თეატრის სახალხო

აქ ხ ი რ ა ვ ა ს
ქ ს ე ს ი მ ი ს
- ს ე ს ე ი -

Dom akmeba
ak Topaba

სახალხო თეატრის და

კატეგორიულ

შეზღო, 1981 წლის 17 იანვარს.

ბ ა ი მ ა რ თ ე ბ ა

დუშეთის სახალხო თეატრის სპეციალური
მიმღვნილი თეატრის 100 წლისთავისადმი

ალექსანდრე ჩხაიძე

შ თ ა მ მ მ ა ვ ლ მ ბ ა

დადგმა ნუგზარ გაჩავანი

საქართველოს სსრ ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე

მხატვარი ა. კინქარაული

დასაწყისი საღამოს 7 საათზე

გ თ ხ ო ვ თ გ ვ ე წ ვ ი ო თ

მოსაწვევი ბარათი.

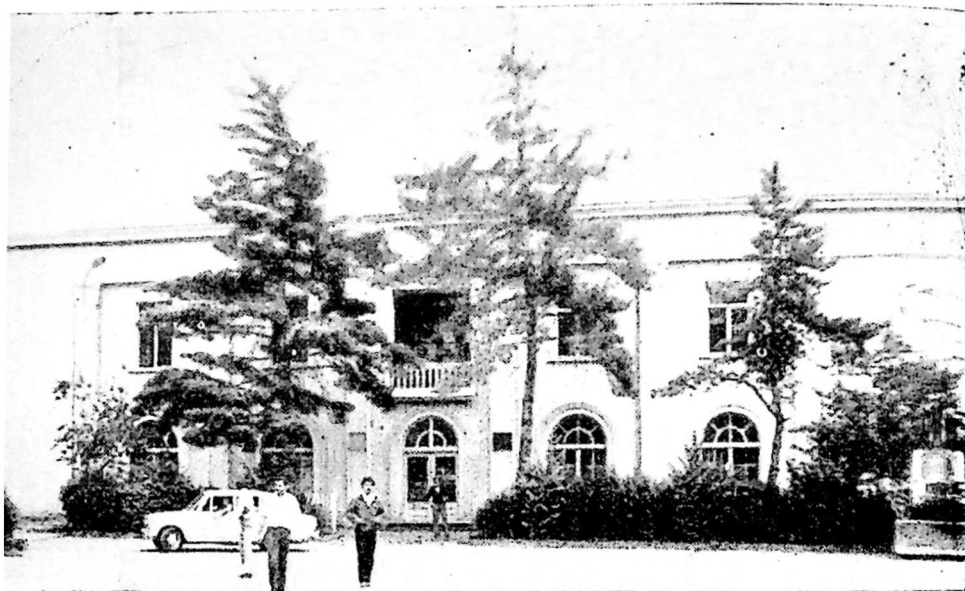

ოძისში 1981 წლის 14 იანვარს გ. ერისთავის ძეგლის საძირკველი ჩაყრა. (წინაპლანზე საქ. თეატრალური საზოგადოების თავმჯდომარე ნ. ალექსიძე და საქ. კბ. ღუშეთის რაიკომის პირველი მდივანი პ. კურესელიძე.

ქართული თეატრის დღის მონაწილენი გ. და დ. ერისთავების კარ-
მიდამოში სოფ. ოძისში 1981 წლის 14 იანვარს. საზეიმო სიტინგს ხაის
საქ. კპ. დუშეთის რაიკომის პირველი მდივანი პ. კერესელიძე.

ქართული თეატრის დღის მონაწილენი გ. და დ. ერისთავების კარ-
მიდამოში სოფ. ოძისში 1981 წლის 14 იანვარს. საზეიმო სიტინგს ხაის
საქ. კპ. დუშეთის რაიკომის პირველი მდივანი პ. კერესელიძე.

დუშეთის რაიონის კულტურის სა-
 ხლი. ქ. დუშეთში, სადაც გასუ-
 ლი საუკუნის 80-იანი წლებიდან
 იღმებოდა სპექტაკლები (ამ სა-
 ხლში დუშეთში ყოფნის დროს
 ცხოვრობდა ი. ჯ ა ვ ქ ა ვ ა ძ ე).

შეთში დასახლდა. პირველ ხანებში იგი სუფლიორად მუშაობდა, ელისო კი — მეგარდერობედ.

დუშეთის სახალხო თეატრის ამაგდარმა მსახიობმა და რეჟისორმა ელისო ნავაძემ მთელი თავისი შეგნებული სიცოცხლე სახალხო სცენას შეაღია. იგი ფარვანასავით თავს დასტრიალებდა დუშეთის სახალხო თეატრს და ენერგიულად იღვწოდა მისი წარმატებისათვის. სალომე ბერიძესთან ერთად იგი საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ პერიოდში, გარდაცვალებამდე, აქტიურად იყო დაკავშირებული თეატრთან. ორი ვაჟიშვილიც, დათიკო და გიორგი, სასცენო ხელოვნების სიყვარულით აღზარდა. ხშირად სპექტაკლებში მშობლები და შვილები ერთად გამოდიოდნენ. მთელი ოჯახი თეატრალური ცხოვრებით ცხოვრობდა.

ე. ნავაძემ სახალხო თეატრის სცენაზე 40 წელზე მეტი გაატარა. იგი მუდამ აღაფრთოვანებდა მაყურებელს დახვეწილი მანერებით, მიმიკით, მიმზიდველი ხმითა და, რაც მთავარია, გმირის სულიერ სამყაროში წვდომითა და გარდასახვის ხელოვნებით.

ე. ნავაძე სამამულო ომის წლებში თვითონ ხელმძღვანელობდა დუშეთის სახალხო თეატრს. მისი რეჟისორობით მრავალი სპექტაკლი დაიდგა.

ე. ნავაძე თავის ირგვლივ იკრებდა ნიჭიერ ახალგაზრდებს. ელისო ნავაძე გარდაიცვალა 1961 წელს 65 წლის ასაკში. ილია ბეჟაური დაბადებულა 1913 წელს ქ. კრასნოდარში, ხელოსნის ოჯახში. მამა, მიხეილი, ჩოხებს კერავდა. დროის ავბედობამ მშობლიურ კუთხეს მოსწყვიტა იგი. წინაპრები გუდამაყრიდან იყვნენ.

მიხეილი კარგად ცეკვავდა. შვილებისათვისაც ადრევე უსწავლებია ქართული ცეკვები და ქართველ მთიელთა ცეკ-

ვის ილეთები. 1918 წელს კრასნოდარის საზოგადოებას მოუწყვია სალამო-კონცერტი. მის მესვეურებს საუკეთესო ნომრის შესრულებისათვის სამი პრიზი დაუწესებიათ. იმ სალამოს 5 წლის ილიას ქართული ცეკვა ისე მოხდენილად და ტემპერამენტით შეუსრულებია, რომ საზოგადოება და ყიური აღტაცებაში მოუყვანია და პირველი პრიზიც—ვერცხლის პორტსიგარი მისთვის გადაუციათ.

აღტაცებაში მოსულ აუდიტორიაში ყოფილა მოხუცი ქართველი ცოლ-ქმარი. ისინი ბავშვის ცეკვით მოხიბლულან და ცხარე ცრემლით ატირებულან. როცა უკითხავთ ტირილის მიზეზი, უპასუხიათ; მთელი სიცოცხლე რუსეთში გავატარეთ, სამშობლოსაგან მოწყვეტილებს მაგ ბიჭის ცეკვამ თვალწინ დაგვიყენა ჩვენი სამშობლო და მძლავრად გვაგრძნობინა მისგან დაშორებაო — და უფრო აქვითინებულან. მოხუცი ცოლ-ქმრის განცდებს ჩაუფიქრებია ილიას მამაც და დაუწყია მზადება სამშობლოში წამოსასვლელად. საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებისთანავე, 1921 წელს დაბრუნებულა თავის ოჯახით და ფასანაურში დასახლებულა. 8 წლის ილია მაშინვე შეუყვანია ფასანაურის სკოლაში, რომელიც წარმატებით დაუმთავრებია 1930 წელს.

სკოლაში სწავლის პერიოდში ილია სათავეში ჩასდგომია ზოსწავლეთა მხატვრულ თვითმოქმედებას. იგი ამ საქმიანობის სული და გული გამხდარა. მისი ხელმძღვანელობით იმართებოდა სალამო-კონცერტები, იდგმებოდა სპექტაკლები, საგასტროლოდ მიდიოდნენ გუდამაყრისა და მთიულეთის სოფლებში.

1930-1933 წლებში ილია თბილისში სწავლობდა. იქ დაასრულა საშუალო სკოლის კურსი და სწავლა განაგრძო თბილისის თეატრალურ სასწავლებელში ქორეოგრაფიული გან-

ხრით, შემდეგ, 1937 წელს თეატრალურ სტუდიაში სამსახი-
ობო ფაკულტეტი დაამთავრა.

ჯერ კიდევ სტუდენტი იყო ილია, როდესაც რუსთავე-
ლის თეატრის სცენაზე „არსენაში“ ყრუ-მუნჯი გლეხის რო-
ლი შეასრულა, რომელიც შემდგომში სპექტაკლის უშუალო
ნაწილად იქცა.

სპექტაკლს თურმე გერმანელი მხატვარიც ესწრებოდა. მას
ისე მოსწონებია ილიას გამოსვლა, რომ სპექტაკლის დამთა-
ვრების შემდეგ მოუთხოვია მოხუცის როლის ახალგაზრდა
შემსრულებლის გაცნობა. გამოუყვანიათ ჯერ არსენას მამა,
შემდეგ პაპა, მაგრამ უთქვამს, ის მოხუცი სხვა იყო, იგი ხე-
ლების მიხედვით ძალიან ახალგაზრდა უნდა იყოსო. შემდეგ-
და უჩვენებიათ ილია ბეჭაური. ილიას გერმანელმა მხურვა-
ლედ მიულოცა წარმატება და მერე იმავე სპექტაკლს სპეცი-
ალურად დაესწრო, რომ მსახიობი როლში დაეხატა.

ყრუ-მუნჯი გლეხის სახემ წარუშლელი შთაბეჭდილება
დატოვა ქართველ ხელოვანთა შორისაც. როცა ილია თეატრს
ჩამოშორდა, მსახიობი ალექსანდრე კუპრაშვილი შეხვდა
ილიას და შორიდანვე შესძახა — მოდი ჩვენთან; ილია, დაბ-
რუნდი თეატრში, აღარ შემიძლია, ვასაძე სულ იმას გაიძახის,
მაჩვენეთ ბეჭაური ამ როლშიო.

ილია თამაშობდა „შემოდგომის აზნაურებში“ (სიძე) და
„გრაფის ქვრივში“ (გრაფი). გრაფის როლის შემსრულებელ-
ზე გაზეთი „კომუნისტი“ წერდა: თუ ბეჭაურმა აქტიურ რო-
ლებშიც ასე გამოიჩინა თავი, როგორც უხმო, პასიურ როლე-
ბში, მაშინ ბეჭაურის სახით რუსთაველის თეატრს ერთ-ერთი
ძლიერი მსახიობი ეყოლებაო.

ილია ბეჭაური იმავე დროს რუსთაველის თეატრთან შექმ-
ნილი ქორეოგრაფიული ანსამბლის სოლისტი იყო, სადაც

თავის საყვარელ „მთიულურსა“ და „ყარაჩოხელის ცეკვას“ ასრულებდა.

1936 წელს მოსკოვში ქართული ხელოვნების დეკადაში რუსთაველის სახელობის თეატრიც მონაწილეობდა. ილია ბექაურმა, როგორც ანსამბლის სოლისტმა, თავისი „მთიულურით“ მოხიბლა მოსკოველი მაყურებელი. განოსვლის შემდეგ იგი ლოჯიაში მიიხმო ს. ორჯონიკიძემ, მხურვალედ მიულოცა წარმატება, გადაეხვია და გულთბილად ესაუბრა.

1940 წლის შემოდგომაზე ილია ბექაური წითელი არმიის რიგებში გაიწვიეს. მონაწილეობდა დიდ სამამულო ომში.

ომის დამთავრების შემდეგ ილია ფასანაურში დაბრუნდა. სათავეში ჩაუდგა ფასანაურელ ნიჭიერ ახალგაზრდობას და ჩამოაყალიბა დრამატული და ქორეოგრაფიული წრეები. მან მთიელთა ხალხური ცეკვების ილეთებზე დაყრდნობით შექმნა ცეკვები: „მასიური მთიულური“, „ხანჯლური“, „ორთა მთიულური“, „სამაია“, „ძმური“, „ცეკვა მზიური“, „ცეკვა მწყემსური“, „ცეკვა გუდამაყრული“ და სხვა.

უნდა ითქვას, რომ დუშეთის რაიონში ილია ბექაური პირველი იყო, რომელმაც აქაურ ახალგაზრდობას ფეხი აადგმევინა ცეკვაში; მისი ინიციატივით დაიდგა გახმაურებული მთიულური ცეკვები, რომლებიც ახლა ცნობილია „ყაზბეგურისა“ და „მთიულურის“ სახელწოდებით.

იგი იყო საქართველოს მხატვრული თვითმოქმედების რესპუბლიკური ოლიმპიადის აქტიური მონაწილე. როგორც მხატვრული კოლექტივის ხელმძღვანელმა და შემსრულებელმა, მან განსაკუთრებულ წარმატებებს მიაღწია მეშვიდე რესპუბლიკურ ოლიმპიადაზე, რომელიც 1951 წელს ჩატარდა. ილია ბექაურმა კვლავ მოხიბლა მაყურებელი. ჟიურიმ გაამეორებინა ცეკვა. მაგრამ საოცარი თვისება ჰქონდა ილი-

ას, იგი ცეკვას მხოლოდ ახალი ილეთებით იმეორებდა, რითაც ხელახალ აღტაცებაში მოჰყავდა მაყურებელი. იგი ახერხებდა სცენაზე ცეკვის რთულ კომპოზიციურ გარდაქმნას და გამეორებულის ახალი სახით წარმოდგენას მაყურებლისათვის.

მეშვიდე რესპუბლიკურ ოლიმპიადაზე ილია ბექაურისა და მისი პარტნიორის დოდო ცოცხალაშვილის შესრულებით ცეკვა „სახასიათო“ მთლიანად აღიბეჭდა ფირზე.

ი. ბექაური, როგორც ხალხური ხელოვნების უნიკიერესი ოსტატი, შემსრულებელ-ხელმძღვანელი და სოლისტი, მრავალი სიგელით იყო დაჯილდოვებული.

ი. ბექაური ნაყოფიერად მოღვაწეობდა ფასანაურისა და დუშეთის თეატრალურ ცხოვრებაში. მისი რეჟისორობით დუშეთში რამდენიმე სპექტაკლი დაიდგა, მათ შორის „ხევისბერი გოჩა“ და „მოკვეთილი“, რომლებსაც დუშელმა მაყურებელმა მაღალი შეფასება მისცა. ფასანაურელი ახალგაზრდობის ძალებით რეჟისორმა მოამზადა ალ. ყაზბეგის „ელეონორა.“ სპექტაკლი ფასანაურში ორჯერ ჩატარდა. იგი ინახულეს დუშეთშიც. სულ მალე წარმოდგენა თბილისელი მაყურებლის სამსჯავროზეც გაიტანეს. მაყურებელი ყველგან აღტაცებული რჩებოდა. ფასანაურში ი.ბექაურმა დადგა „ხანუმა“, „რაც გინახავს, ველარ ნახავ“, „რევიზორი“, „სადგურის უფროსი“ და სხვა. მისი მეუღლე ე. ბუჩუკური იხსენებს: „1948 წლის ზაფხულში ფასანაურის ტურბაზაში ილია ბექაურმა კონცერტი გამართა. კონცერტს ესწრებოდა პოლონელი ტურისტი. ილიამ თავის ქალიშვილ იამზე ბექაურთან ერთად იცეკვა. აღფრთოვანებულმა პოლონელმა დახატა მამა-შვილის ცეკვა და სურათი თან წაიღო, ხოლო ილიას დაუტოვა საცეკვაო კოსტუმში დახატული ქალიშვილის სურათი, ასევე თავისი მისამართიც...“

ილია ბექაური შემდეგ ისევ თავის საყვარელ რუსთაველის სახელობის თეატრს დაუბრუნდა.

1953 წელს ფასანაურში ჩატარებული კონცერტი ილია ბექაურისათვის უკანასკნელი კონცერტი აღმოჩნდა. კონცერტს დიდძალი ხალხი ესწრებოდა. ილიამ უკანასკნელად შევარდენივით ჩამოუარა სცენაზე. მაყურებელი კვლავ სიამოვნების ურუხანტელმა აიტანა. დამთავრდა ცეკვა. დარბაზმა დაჟინებით მოითხოვა განმეორება. მეტი გზა აღარ იყო. კვლავ გაშალა მხრები შევარდენმა... მაგრამ მოულოდნელად სცენაზე ჩაიკეცა. იგი ცეკვის დროს გარდაიცვალა ბრძოლის ველზე დაცემული რაინდივით.

მართლაც „მსახიობი ყოველდღიურად ქმნის, და მაშინაც კი, როცა ერთხელ ნათამაშებ იერსახეს იმეორებს, მაინც ახალს შობს, რაკი გაკეთებულს აღარ იმეორებს. მსახიობი მარადეჟამს შექმნის პროცესშია, მისი სცენური პორტრეტი შტამპსა და სტერეოტიპს ვერ იტანს“¹.

ილია ბექაურის სახით ქართულმა თეატრმა და ქორეოგრაფიამ დიდი დანაკლისი განიცადა, ხოლო დუშეთის სახალხო თეატრმა კი დიდი გულშემმატკივარი ხელოვანი დაკარგა. ილია ბექაურის ცეცხლოვანი ცეკვები შთამომავლობას ესტაფეტასავით გადაეცა. „მთიულური“ კვლავ და კვლავ შეინახავს თავისი შემოქმედის ლამაზ სახეს.

ფასანაური ილია ბექაურის გარეშე ძნელი წარმოსადგენია, იგი ბუნების ჭილღო იყო. სცენისათვის დაიბადა და სცენაზევე დაიფერფლა მისი სიცოცხლე. ხელოვნება იყო მისი ხატი და ამ ხატს ზვარაკივით შეეწირა იგი. არა, მას სხვანაირ-

¹ ო. ე გა ძ ე, „გასტროლები, შეხვედრები, შთაბეჭდილებები“, თბ. 1975, გვ. 178.

რად სიკვდილი არც მოუხდებოდა, ლამაზი სიცოცხლე „ლამაზი სიკვდილით“ უნდა დასრულებულიყო.

ილია ბექაური 1949 წელს გავიცანი მხატვრული თვითშემოქმედების რესპუბლიკურ ოლიმპიადაზე. მას შემდეგ მის სახელს და ხსოვნას თავისი კუნჭული უკავია ჩემს გულში. მისი ცეცხლოვანი თვალეები იმგვარადვე დამრჩა მეხსიერებაში, როგორც ენთო მაშინ, ოპერისა და ბალეტის სცენაზე გამოსვლისას. მისი მთიური სიამაყით სავსე მზერა და შინაგანი ტემპერამენტი ახლაც ცოცხლად დასადგურებულა ჩემს გულში.

ელენე (ელინა) როსტომიანი დაიბადა 1915 წელს ქ. დუშეთში. 15 წლის ჩაირიცხა დუშეთის დრამატულ დასში და მიმზიდველი მუსიკალური ხმით მაშინვე მიიქცია ყურადღება. ქალბატონმა ელენემ ასე მოგვეითხრო სცენაზე თავისი დებიუტის შესახებ: „ეს იყო 1930 წელს. სკოლიდან გამომიძახეს და მითხრეს: ოპერეტა „არშინ მალ-ალანში“ ასიას როლი უნდა შეასრულოო. აღტაცებისაგან დავიბენი. რეპეტიციები საღამოობით ეწყობოდა. მასწავლებელი რევაზ შაბური-შვილი გვერდით ამომიდგა, სამეცადინოდ მომყვებოდა და მიზანსცენებშიც მავარჯიშებდა. მუსიკას უკრავდა ვანო იშხანოვი. მან კარგად იცოდა ამ პიესის მუსიკა და მოტივები. უკრავდა და მღეროდა ჩინებულად და ჩემს მომზადებაშიც მონაწილეობდა... ერთი თვის შემდეგ პიესა მზად იყო. ჩემს სიხარულს საზღვარი არა ჰქონდა. სცენაზე გასვლის წინ ხიფათს მაინც ვერ ავცდი: ყურები არ მქონდა განვრეტილი და საყურეები ყურში გაყრის მაგიერ ყურზე ჩამოვიკიდე, სცენაზე გასვლის წინ ჩავიხედე სარკეში და არ მომეწონა. ჯერ დავიწყე ტირილი, მაგრამ სწრაფად მოვიაზრე, სახელდახელოდ გამეხვრიტა ყურები, ტკენას ვინ დაეძებდა, ოღონდ საყურეები

ლამაზად მქონოდა გაკეთებული, რომ სცენაზე უნაკლოდ გაესულიყავი. შევირბინე გარდერობში, დაწვდი მახათს და ორივე ყური სასწრაფოდ გავიხვრიტე. სისხლის გამოსვლას არ დავერიდე, ოღონდ მომესწრო როგორმე. დრო იწურებოდა, მოვასწარი... გავიკეთე საყურეები, გავედი სცენაზე, სისხლმა ყურებიდან წვეთ-წვეთად დაიწყო ჩამოდენა, მაყურებელმა შეამჩნია და სიცილი დაიწყო. გაკვირვებული ხალხი ფარდის დახურვის შემდეგ ამოვიდა სცენაზე და მეკითხებოდა, რა მოხდაო. ასეთი ხასიათი მქონდა, როცა მე ვთამაშობდი, მინდოდა ჩემს ირგვლივ ყველაფერი ლამაზი ყოფილიყო და კარგად შემესრულებინა შემოთავაზებული როლი“.

კოლეგების შეფასებით ელინას მართლაც საუცხოო ხმა ჰქონდა. მისი სიმღერით მოჯადოვებულ მაყურებელს სპექტაკლის დამთავრების შემდეგაც კი არ უნდოდა წასვლა. გლახობა „არშინ მალ-ალანს“ დიდი ინტერესით ესწრებოდა.

ელინა გულდაწყვეტით შენიშნავს: სულ სხვა იყო ძველი „არშინ მალ-ალან“, ახალი კი შეკეთებულ-შესწორებულია სიტყვითაც კი და სიმღერა-მოტივებითაც. დუშეთში ჩვენ ვდგამდით ძველ „არშინ მალ-ალანს“ და მოწონებაც დიდი იყო მუდამ. დღეც რომ დაგვედგა, დარბაზი მაინც ხალხით იქნებოდა გაჭედდილიო... ეს ფაქტი თავისთავად მეტყველებს დასის წევრთა მაღალ ოსტატობაზე და თეატრის ავტორიტეტზე.

სამამულო ომის პერიოდში სხვებთან ერთად ელინა იყო ერთ-ერთი ორგანიზატორი იმ სალამო-წარმოდგენებისა, რომლებიც ეწყობოდა ომში მიმავალი ვაჟკაცების გასაცილებლად. უფრო მეტიც, გამგზავრების წინ დრამატული დასის წევრები და არმიაში გაწვეულები ერთად დგამდნენ სპექტაკლებს, ხოლო მეორე დღეს ბიჭები პირდაპირ ფრონტზე მიდიოდნენ. ასეთ ღონისძიებას დიდი პოლიტიკურ-აღმზრდელი მნი-

შენელობა ჰქონდა: გაწვეულთა შორის შეჰქონდა სიხალისე და პატრიოტული აღტკინება.

ელინა აქტიურად მონაწილეობდა სცენის დეკორაციებისა და რეკლამა-აფიშების ესკიზების შედგენა-გაფორმებაში. კერავდა კოსტუმებს მსახიობებისათვის. იგი დიდი სიხარულით შეხვდა თავისი საყვარელი თეატრის 100 წლის იუბილეს.

თამარ თურქაძე დუშეთის სახალხო თეატრის ვეტერანი სცენისმოყვარეა. იგი დაიბადა 1914 წელს ქ. დუშეთში. 16 წლისა ეზიარა სასცენო ხელოვნებას. მისი დებიუტი შედგა ოპერეტა „არშინ მალ-ალანში“, სადაც გულჩორას როლი შეასრულა. ეს იყო 1930 წელს. თამარის მომხიბლავმა ხმამ მაყურებელი მისადმი სიყვარულით განაწყო. მას შემდეგ დიდი დრო გავიდა და იგი ახლაც ახალგაზრდული შემართებით იღვწის თეატრის მუშაობაში. ხანდაზმულობის მიუხედავად მსახიობი მუდამ ახლის ძიებაშია და ერთგვარ შემაერთებელ ხიდს წარმოადგენს დუშეთის ძველსა და ახალ თაობებს შორის. იგი ნამდვილად ცხოვრობს ამ თეატრის ცხოვრებით, ხარობს მისი წარმატებით, წაბორძიკება კი აღონებს... 70-იან წლებში, იმის გამო, რომ მაშინდელმა რაიონის ხელმძღვანელობამ შეასუსტა თეატრისადმი ყურადღება, სცენიდან წავიდნენ ძველი მსახიობები. თეატრის საქმე კრიზისულ მდგომარეობაში აღმოჩნდა. თამარ თურქაძე ამ საკითხს პრესით გამოეხმაურა და თავისი გულისტკივილი მკითხველს გააცნო. იგი მოითხოვდა თეატრის მუშაობის ხელის შემშლელი მიზეზების აღმოფხვრისათვის რაიონის ხელმძღვანელობის დახმარებას, ძველი თაობის დაბრუნებას სცენაზე და ახალ თაობასთან ერთად სახალხო თეატრის მუშაობის გაუმჯობესებას. სად არიან დღეს ძველი ან თუნდაც ზოგიერთი საშუალო თაობის თვითმოქმედი დუშელი მსახიობები?... მე მიყვარს ხელოვნება... მკე-

რა, რომ ასევე უყვართ იმ ვეტერან მსახიობებსაც სცენა, რომელიც დღეს ჩვენთან არ თანამშრომლობენ და მხოლოდ მაყურებლის როლში გამოდიან. მაშინ რატომ არ მოდიან ისინი ჩვენთან?—¹... ასე მკვეთრად იყო დაყენებული საკითხი ამ წერილში, რომელსაც სათაურად „ჩემი გულისტკივილი“ ჰქვია.

თურქაძე ერთხანს, 1934-1935 წლებში, გურჯაანში გადავიდა საცხოვრებლად. სცენის სიყვარულმა იგი გურჯაანის რკინიგზის კლუბში მიიყვანა. განსაკუთრებით წარმატება მოიპოვა ანუშის როლის შესრულებით. აღტაცებული მაყურებელი ყვავილების თაიგულებით ასაჩუქრებდა მსახიობს. ორი წლის შემდეგ იგი ისევ დუშეთშია და კვლავ თავის საყვარელ სცენას უბრუნდება. მალე გაირბინა დრომ. ბოლო წლებში შთამბეჭდავი იყო „სტუმარ-მასპინძელში“ მისი ზვიადაურის დედა, ნ. დუმბაძის „საბრალდებო დასკვნაში“ ნინო ნაკაშიძის მისეული სცენური სახე, „სულით ძლიერწში“ (ვერმახტის საიდუმლო საქმე) წიკლაურის დედის როლი და ა. შ.

თამარ თურქაძე მრავალ სპექტაკლში მონაწილეობდა. ესენია: კ. კალაძის — „ხატიჯე“ (ხატიჯე), ვალ. გუნიას „და-ძმა“ (მარინე), ა. ცაგარლის „ხანუმა“ (სონია), წერეთლის „პატარა კახი“ (ტურფა), ი. ჭავჭავაძის „გლახის ნაამბობი“ (თამარი), ქოჩარიანის „ბრმა მუსიკოსი“ (გაიანე) და სხვა.

1979 წელს დუშეთის სახალხო თეატრმა ნუგზარ გაჩავას რეჟისორობით დადგა გ. ბათიაშვილის „ლალი, სიყვარული და სხვები“, სადაც თამარ თურქაძემ ანეტა ბაინდურაშვილის როლი შეასრულა. ეს სპექტაკლი მაყურებელმა გულთბილად მიიღო, მსახიობებმა მოლოდინს გადააჭარბეს, მათ შორის იყო თამარ თურქაძეც.

¹ გაზ. „კომუნისმის გზა“, 1972, № 155.

მიუხედავად ხანდაზმულობისა, თამარი ამჟამადაც ენერგიულად მოღვაწეობს. იგი ახლა 65 წლისაა და მაინც შესაშური მხნეობით გამოირჩევა. მისმა ფატი გურიელის სახემ 1979 წელს (აღ. ჩხაიძის „შთამომავლობა“) კვლავ დაადასტურა მისი სცენური ოსტატობა და მინდობილი როლისადმი პასუხისმგებლობის გრძნობა.

ტარიელ მოლოდინი დაიბადა დუშეთში. 11 წლისა იყო, როდესაც მიშკას როლი შეასრულა „წითელ ეშმაკუნებში“ (რეჟისორები ს. ყივიძე და ე. ნავაძე). მას შემდეგ ორმოც წელზე მეტი გავიდა და ორმოცზე მეტ სპექტაკლში მიიღო მონაწილეობა. მათ შორის: „ხანუმაში“ (კოტე), „პეპოში“ (ზიმ-ზიმოვი), „უცნაურ ბეჭედში“ (გერმანელი ოფიცერი), „სადგურის უფროსში“ (სადგურის უფროსი), „ხევისბერ გოჩაში“ (მათია), „არსენაში“ (ფარსადანი), „მამის მკვლელში“ (მამა), „დარისპანის გასაქირში“ (დარისპანი), „განდეგილში“ (განდეგილი), „მოკვეთილში“ (ჩონთა), „ცისკრის ვარსკვლავში“ (ნამუმა), „ოთხ სიცოცხლეში“ (ფოსტალიონი), „განაჩენი აღარ გასაჩივრდება“ — (გამომძიებელი) და სხვა...

იგი კვლავაც თეატრის ცხოვრების შუაგულშია. დაუზარელი ქომაგი და მოჭირნახულეა დუშეთის სახალხო თეატრისა. მას შეთვისებული აქვს ადამიანის სულიერი განწყობილების გამონატვის ფაქიზი საშემსრულებლო კულტურა და ნაწარმოების მოქმედი პირის პიროვნების კოლორიტულად წარმოჩენის უნარი.

პიესა „შთამომავლობაში“ (რეჟისორი ნ. გაჩავა), რომელიც 1979 წლის ბოლოს დაიდგა, გაიოზ გომელაურის როლი მისი მოღვაწეობის აპოთეოზი იყო.

1968 წელს შ. ჩერქეზიშვილის რეჟისორობით დუშეთის სახალხო თეატრის სცენაზე განხორციელდა ო. დგებუაძის

„ოთხი სიცოცხლე“, სადაც ტარიელ მოლოდინი ასრულებდა ლეონისა და პოპენდოპულოს როლებს. სპექტაკლისადმი მიძღვნილ რეცენზიებში რაიონული გაზეთი წერდა: „მაყურებელთა ერთსულოვანი მოწონება დაიმასხურა ლეონის როლის შემსრულებლის ტ. მოლოდინის თამაშმა. მისი ლეონი თითქოსდა ჩრდილსაც გაუბრძის; დამფრთხალი, საკუთარ ნაპუქში ჩაკეტილა და ყველაფრის წინაშე კრთება და თრთის; ასეთია ის გამომძიებელთან, მაგრამ მიუხედავად ამისა, პოულობს. ძალას, რომ დაიცვას ადამიანის პატიოსნება და სიცოცხლე. კარგია მის მიერ განხორციელებულ რეციდივისტ პოპენდოპულოს სახეც“¹.

იოსებ კაკალაშვილი სცენაზე სკოლიდან მოვიდა. მისი პირველი სცენური ნათლობა გოგოლის „რევიზორში“ დოფჩინსკის როლით დაიწყო. ეს იყო 1954 წელს, როცა საშუალო სკოლის IX კლასში სწავლობდა. მოსწავლეთა სპექტაკლი მაყურებელმა მოიწონა, ხოლო დამწყები მსახიობი წარმატებამ წაახალისა და თეატრალური ხელოვნებისადმი სიყვარული და ინტერესი გაუღვივა. იოსები საშუალო სკოლის დამთავრებისთანავე დუშეთის კულტურის სახლთან არსებულ დრამატულ დასში გაერთიანდა. ახლგაზრდა მსახიობს ვ. კანდელაკის „მაია წყნეთელში“ გლეხი მიხოს როლი შესთავაზეს. იოსები სიამოვნებით იგონებს ერთ შემთხვევას: იმხანად მარჯანიშვილის თეატრშიც იდგმებოდა „მაია წყნეთელი“, სადაც მეფე ერეკლეს როლს სსრ კავშირის სახალხო არტისტი ვასო გოძი-აშვილი ასრულებდა. დუშელმა სცენისმოყვარეებმა სთხოვეს დიდ მსახიობს, მათთან ერთად დუშეთში ეთამაშა მეფე ერეკლეს როლი. თხოვნა დაკმაყოფილდა. სპექტაკლში სხვებ-

¹ გაზ. „კომუნისმის გზა“, 1968, №115.

თან ერთად ი. კაკალაშვილიც მონაწილეობდა. სპექტაკლის დასასრულს მაყურებლები მსახიობებს სცენიდან აღარ უშვებდნენ და ოვაცია დიდხანს გაგრძელდა... მთავარი მაინც ის იყო, რომ სპექტაკლის დამთავრების შემდეგ დიდმა მსახიობმა იოსებს თამაში მოუწონა და შეაქო.

იოსებ კაკალაშვილი აქტიურ საზოგადოებრივ მუშაობასაც ეწევა. იგი დუშეთის რაიონის კულტურის სახლთან არსებული აგიტმხატვრული ბრიგადის მუდმივი წევრია. ბრიგადა ხშირად ესტუმრება ხოლმე მწყემსებსა და კოლმეურნეებს და საინტერესო პროგრამებს მართავს მთასა და ბარად, როგორც საზამთრო საძოვრებზე და საზაფხულო იალაღებზე, ისე მინდვრის სამუშაოებზე და ღია ცის ქვეშ. იოსებ კაკალაშვილი მუდამ ამ პროგრამის სული და გულია.

იოსებ კაკალაშვილს დღემდე ორმოცდაათამდე დიდი და პატარა როლი აქვს შესრულებული. იგი დუშეთის თეატრის ერთ-ერთი წამყვანი მსახიობია და საკმაოდ მაღალი ავტორიტეტი აქვს მოპოვებული მაყურებელთა შორის.

იოსებ კაკალაშვილი ძირითადად კომიკური როლების შემსრულებელია. მისი ჟესტები, მიხრა-მოხრა და მეტყველება, გრიმი, მიმიკა ერთიანობაში ცოცხლად ხატავს გმირს ჭაშუში იქნება თუ ოსიკო, ტიგრანა თუ სურენა — სულ ერთია.

ი. კაკალაშვილი კომიკურ როლებთან ერთად ასრულებს უნებისყოფო, უპრინციპო პერსონაჟებისა და მოხუცი გლეხის როლებს.

ავთანდილ ნამორაძე დუშეთის სახალხო თეატრის სცენის-მოყვარეთა თვალსაჩინო წარმომადგენელია, როგორც მსახიობი და დამდგმელი რეჟისორი. იგი სამამულო ომის წინა წლებში მოვიდა დუშეთის სახალხო თეატრის დრამატულ დასში და ოცდაათ წელზე მეტ ხანს ემსახურა საყვარელ საქმეს. დუშელი

მაყურებელი მუდამ ინტერესით ნახულობდა მის სპექტაკლებს, რომელიც მაღალი გემოვნებითა და მომთხოვნელობით გამოირჩეოდა.

როგორც მსახიობი, ავთანდილ ნამორაძე მუდამ გამოირჩეოდა საშემსრულებლო ოსტატობის სრულყოფისაკენ ლტოლვით. მის მიერ შესრულებული როლებიდან ბევრი სამუდამოდ დაამახსოვრდა მაყურებელს... მეტად შთამბეჭდავად განასახიერა არჩილი „ოთარაანთ ქვრივში“, გელა — ა. წერეთლის „პატარა კახში“, ლევანი — ა. ცაგარლის „ლეკის ქალი გულჯავარში“, ბახა — ვაჟა ფშაველას „მოკვეთილში“, ოტია — ვ. გუნიას „და-ძმაში“, ასკარი — უ. ჰაჭიბეკოვის „არშინ მალალანში“ და სხვა.

ავთანდილ ნამორაძეს თეატრისადმი ინტერესი პატარაობიდანვე აღეძრა. ექვსიოდე წლის ბიჭს ხშირად ხედავდნენ მაყურებელთა დარბაზიდან სცენაზე ასასვლელ კიბეზე ჩამომჯდარს. პატარა ავთანდილი გაფაციცებით შესცქეროდა სცენაზე გამოსულ მსახიობებს, თვალს არ აშორებდა კულისების სიღრმიდან შემოქრილი დ. კობიაშვილის ტკბილი „ურმულის“ მომაჯადოებელ ხმის ფონზე სცენაზე სალომე ბერიძის მოთქმას; თვალწინ ედგა გ. ლაგაზაშვილის, ვ. ელიაშვილის, ე. ნავაძისა და სხვათა სცენური სახეები.

ავთანდილ ნამორაძე 1939 წელს ჩაება საშუალო სკოლის დრამატულ წრეში, რომელსაც შოთა ფირცხალაიშვილი ხელმძღვანელობდა. წრემ წარმატებით დადგა გ. ნახუცრიშვილის „ოთარაანთ ქვრივი“. ავთანდილმა მაშინვე მიიქცია ყურადღება და იგი შოთა ხუციშვილთან ერთად დუშეთის „დიდ სცენაზე“ (ასე ეძახდნენ დუშეთის თეატრს) მიიწვიეს.

იმჟამად დუშეთის დრამატულ დასს ხელმძღვანელობდა მეტად კოლორიტული სცენისმოყვარე, საკმაოდ ხანგრძლივი

რეჟისორული და სამსახიობო გამოცდილების მქონე ვანო მეზვრიშვილი. მან ავთანდილს მაშინვე შესთავაზა „პატარა კახში“ გელას როლი, რომელიც დამწყებ მსახიობს მოხდენილად შეუსრულებია. თვით ავთანდილი ამ სპექტაკლს ასე იგონებს:

„მაშინდელი შთაბეჭდილება კვლავ ცოცხალია და წარუშლელი დღესაც. ასე მგონია, ისეთი კარგი სპექტაკლი ბევრი აღარ შექმნილა... შესანიშნავი იყვნენ ვახტანგ გოზიტაშვილი (ლევან ქვაბულიძე) და დავით შაბურიშვილი (რევაზ ბებურიშვილი). იქნებ სცენის სიმცირის გამო მეჩვენებოდნენ ისინი ისეთი მხარგამლილნი, გალაღებულნი და წარმოსადეგნი... რა ვიცი, კარგები კი იყვნენ“...

შემდეგ ავთანდილს ნამორაძემ წარმატებით ითამაშა ვ. მეზვრიშვილისავე დადგმულ სპექტაკლ „ხანუმაში“. მას შემდეგ ა. ნამორაძე სიყვარულით ემსახურება დუშეთის თეატრს და მაცურებელს თავი სამუდამოდ დაამახსოვრა.

ამჟამად ა. ნამორაძე თბილისში ცხოვრობს და მუშაობს ქართული საბჭოთა ენციკლოპედიის რედაქციაში.

ვახტანგ გოზიტაშვილი დუშეთის სახალხო თეატრის დრამატული კოლექტივის ამაგდარი წარმომადგენელია. წლების განმავლობაში წამყვანი ძალა იყო, როგორც მსახიობი და დამდგმელი რეჟისორი. იგი ორი სცენარის ავტორიცაა („ვერ-მახტის საიდუმლო საქმე“ და „სტუმარ-მასპინძელი“). ეს სპექტაკლები თვითონვე დადგა დუშეთის კულტურის სახლის სცენაზე, რომელიც მაცურებელმა გულთბილად მიიღო.

ვ. გოზიტაშვილი მოსწავლეობის დროსვე ეზიარა სცენას. 1938 წლიდან გაერთიანდა დუშეთის პედსასწავლებლის დრამატულ წრეში. წრემ იმჟამად რამდენიმე სპექტაკლი დადგა, მათ შორის: ა. ცაგარლის კომედიები „ხანუმა“, „რაც გინახავს,

ველარ ნახავ“, და „ქკუისა მკირს“. ვ. გოზიტაშვილი სამი-ვეში წამყვან როლს ასრულებდა.

1939 წლიდან ვახტანგ გოზიტაშვილი დუშეთის სახალხო თეატრის დრამატულ დასში გაერთიანდა და იმავე წელს რეჟისორ ნ. გეგეჭკორის მიერ დადგმულ სპექტაკლში „წამება საკანში“ შეასრულა გიორგის, ხოლო ალ. ყაზბეგის „არსენაში“ — არსენას როლი.

1940 წელს დუშელმა სცენისმოყვარეებმა მაყურებელს უჩვენეს უ. ჰაჯიბეკოვის ოპერეტა „არშინ მალ-ალან“ (რეჟისორი შ. ფირცხალაიშვილი). ამ სპექტაკლში ვახტანგ გოზიტაშვილი შესანიშნავი იყო ასკარის როლში.

ვახტანგ გოზიტაშვილის ხელმძღვანელობით დუშელმა სცენისმოყვარეებმა წარმოადგინეს: ა. ყაზბეგის „მოძღვარი“, გ. სუნდუკიანის „პეპო“, გ. ბერძენიშვილის „ტირიფის ქვეშ“, კუპაბრიას „უცნაური ბეჭედი“, ვ. გუნიას „ორი გმირი“ და სხვა. ვახტანგ გოზიტაშვილმა მრავალი სახე შექმნა. იგი 30 წლის განმავლობაში დაუზოგავად იღვწოდა სცენაზე. მაყურებელი ახლაც სიამოვნებით იგონებს მის მიერ განხორციელებულ როლებს „ცისკრის ვარსკვლავში“, „მოკვეთილში“ და სხვა.

ვ. გოზიტაშვილი მტკივნეულად განიცდიდა შეფერხებებს დუშეთის სახალხო თეატრის ცხოვრების გზაზე. თავის გულისტკივილი მას პრესაშიც გამოუთქვამს. სამწუხაროდ, იგი ამჟამად მხოლოდ გულშემატკივარი მაყურებელია. დუშეთის სახალხო თეატრის სცენა კი კვლავ ელოდება მის დაბრუნებას.

ბორის ლითანიშვილი დაიბადა ქ. თბილისში 1908 წელს. პირველი სასცენო ნათლობა მიიღო ე. წ. „ლურჯხალათიანთა“ დრამატულ წრეში. „ლურჯხალათიანებად“ იწოდებოდნენ კომ-

კავშირელი სცენისმოყვარე ახალგაზრდები. ამ წრის ბაზაზე შემდეგ ვოროშილოვის სახელობის კლუბი ჩამოყალიბდა. 1928 წლიდან ცხოვრობს ქ. დუშეთში, 1930 წლიდან დრამატული დასის წევრია. ვ. მეზვრიშვილისა და ქ. ბახუტაშვილის დადგმულ ლავრენევის „რღვევაში“ შეასრულა მეზღვაური ოფიცრის როლი.

ბ. ლითანიშვილის მოგონებით, სპექტაკლის მომზადება გაძნელებულა ქალი მსახიობების ნაკლებობის გამო. საქმეში ჩარეულა პარტიის დუშეთის რაიკომის პირველი მდივანი: ხუთი პედაგოგი ქალი მიუვლინებია დრამატულ დასში, აქედან ორი შეურჩევიათ: ქსენია დოლიძე და ტატიანა მახარაძე. ქსენიას შეუსრულებია ქსენიას, ხოლო ტატიანას — გლამას როლი. ქსენია დოლიძემ შემდეგ თეატრალური განათლება მიიღო. ჯერ მოღვაწეობდა მარჯანიშვილის, შემდეგ სოხუმის თეატრში. მან თავის 70 წლისთავისადმი მიძღვნილ საიუბილეო ზეიმზე განაცხადა: ჩემი თეატრალური ცხოვრება ქ. დუშეთში დაიწყო.

ბ. ლითანიშვილის მოგონებით, დუშეთის სახალხო თეატრს შემდგომ შეფობას უწევდა რუსთაველის სახელობის თეატრი, რაც გამოიხატებოდა სპექტაკლებისათვის გარდერობის თხოვებასა და მსახიობთა მიერ დუშეთთა სპექტაკლებში თანამონაწილეობაში. დუშეთის სცენაზე გამოსულან ა. ხორავა, პ. კანდელაკი, ა. ვასაძე და სხვა.

ლავრენევის „რღვევისათვის“ „ავრორას“ მოდელი გაუკეთებიათ: შ. დიაკნიშვილს, მ. თაბორიძეს, ა. ჩორგოლაშვილსა და გ. კარიაულს. დეკორაციები ეკუთვნოდა მედეა იურგენს (ლითანიშვილისა). სპექტაკლი მუსიკალურად გაუფორმებიათ ა. ჩორგოლაშვილსა და შ. დიაკნიშვილს.

ბ. ლითანიშვილი ახლაც ხალისით მონაწილეობს სახალხო

თეატრის მუშაობაში. მის მიერ შესრულებული როლებიდან განსაკუთრებით აღსანიშნავია: კომისარი („კომისარი მოსკოვიდან“), რობინ ჰუდი („რობინ ჰუდში“), გიჟუა („რაც გინახავს, ვეღარ ნახავ“), კათალიკოსი („ცისკრის ვარსკვლავი“), პროფესორი ჩოხელი („გულმართალი ადამიანები“), ცოტა („უქნარა“) და ა. შ.

ბ. ლითანიშვილისათვის განსაკუთრებულად სასიამოვნო როსაგონარია „მაია წყნეთელში“ ერეკლეს როლის შესრულება. მაიას როლის შემსრულებლად მოწვეული იყო ელენე ყიფშიძე. ბოლო დროს ბ. ლითანიშვილმა „საბრალდებო დასკვნაში“ შექმნა შოშიაშვილის დასამახსოვრებელი სცენური სახე, რითაც ერთხელ კიდევ დაადასტურა თავისი ნიჭი და შესაძლებლობანი.

მირიან მაღანია დუშეთის სახალხო თეატრის სცენაზე 1947-1958 წლებში მოღვაწეობდა. ამ ხნის განმავლობაში აქტიურად მონაწილეობდა სპექტაკლების მომზადებაში და მონღოლებით ასრულებდა როლებს.

მაყურებელზე კარგი შთაბეჭდილება დატოვა მის მიერ განსახიერებულმა როლებმა: ნიკიფორე („კოლმეურნის ქორწინება“), გოჩა („ხევისბერი გოჩა“), რუსი ოფიცერი („არსენა“), ხეთისო („მოკვეთილი“), რუსი ოფიცერი („ძმის მკვლელი“), მოძღვარი („მოძღვარი“), სალარიძე („საბრალდებო დასკვნა“), დიუკი („ვერმახტის საიდუმლო საქმე“), ლეიტენანტი ივანოვი („მეგობრობა“), მაიას მამა („მაია წყნეთელი“), გივი („პატარა კახი“) და ა. შ. ამჟამად სცენაზე იშვიათადღა გამოდის. მუშაობს ავტომოყვარულთა რაიონული კლუბის ხელმძღვანელად.

ტარიელ ოთარაშვილი დუშეთის მკვიდრი, თვითნასწავლი მხატვარია. იგი 13 წლის განმავლობაში მხატვრულად აფორ-

მებდა ღუშეთის სახალხო თეატრის სპექტაკლებს. 30-მდე სპექტაკლის მხატვრობა უთუოდ დიდ შრომასა და ფანტაზიას მოითხოვდა. იგი ორჯერ დაჯილდოვდა პირველი ხარისხის დიპლომით. პირველი ჯილდო „ცისკრის ვარსკვლავის“ მხატვრული გაფორმებისათვის მიეკუთვნა. მაყურებელმა კარგად ნიილო ეს სპექტაკლი და სახალხო თეატრების რესპუბლიკურ დათვალეირებაზეც თბილისელი მაყურებელი ნასიამოვნები დარჩა როგორც მსახიობთა ოსტაობით, ისე სპექტაკლის მხატვრული გაფორმებით.

ერთი ფარდა, რომელიც ფინალში ეშვებოდა, ასე იყო გადაწყვეტილი: ფარდაზე დახატული იყო ფარი და ხმალი, ძეტხის ციხე და კუნძი ცულით, საიდანაც გადმოდიოდა სისხლი. იქვე იყო წარწერა: „ასე წარკვეთეს თავი მეფე დემეტრესა“.

ღუშეთის რაიონული გაზეთის ერთ-ერთ რეცენზიაში, რომელიც ეხება ო. დგებუაძის „ოთხი სიცოცხლის“, (რეჟისორი შ. ჩერქეზიშვილი) დადგმას ღუშეთის სახალხო თეატრის სცენაზე, ვკითხულობთ: „სპექტაკლის წარმატებას დიდად უწყობს ხელს ტ. ოთარაშვილის მხატვრული გაფორმება, განსაკუთრებით კარგია ღვინის სარდაფისა და თბილისის მახლობლად მდებარე ადგილის მხატვრული გადაწყვეტა“.

ახლა ტ. ოთარაშვილი ღუშეთის სამხატვრო სახელოსნოს მხატვრად მუშაობს, მაგრამ საყვარელ თეატრთან მაინც არ წყვეტს კავშირს.

ზაქარია დიაკონიშვილი დაიბადა 1908 წელს ღუშეთში. აქვე მიიღო საშუალო განათლება. მან 30-იან წლებში ღუშეთის თეატრთან ჩამოაყალიბა სიმებიანი ორკესტრი, რომელშიც შედიოდა 40—45 ჭაბუკი და ქალიშვილი. ზაქარია ღუშეთის თეატრში წლების განმავლობაში მუშაობდა მუსიკალური ნაწილის გამგედ, შემდეგ ამავე თეატრის დირექტორადაც.

ზ. დიაკვნიშვილი ამთავრებს ჯერ თბილისის მუსიკალურ ტექნიკუმს, შემდეგ — კონსერვატორიას. ერთხანს მუშაობს საოპერო თეატრის სიმფონიური ორკესტრის მსახიობად, აგრეთვე თბილისის სომხური თეატრის ორკესტრანტად, კონსერვატორიის მუსიკალური სახელოსნოს გამგედ.... შემდეგ ინიშნება წულუკიძის მუსიკალური სასწავლებლის დირექტორად. საიდანაც ის დუშეთში გადმოჰყავთ მუსიკალური სკოლის დირექტორად.

ზ. დიაკვნიშვილი დუშეთის სახალხო თეატრში „ცისკრის ვარსკვლავის“ მუსიკალური გაფორმებისათვის დაჯილდოვდა კულტურის სამინისტროს პირველი ხარისხის დიპლომით.

ზ. დიაკვნიშვილი პენსიაზე გასვლამდე აქტიურად იყო დაკავშირებული დუშეთის სახალხო თეატრის მუშაობასთან.

მარიამ გოგიევა სცენისმოყვარეთა უფროსი თაობის წარმომადგენელია, რომელიც 1920 წლიდან 1936 წლამდე აქტიურად მონაწილეობდა დუშეთის თეატრის დრამატული დასის საქმიანობაში, როგორც მსახიობი.

მარიამს შეეხვდით სცენისმოყვარე ტარიელ მოლოდინის ბინაზე. მიუხედავად ხანდაზმულობისა, იგი კვლავ მხნედ გამოიყურებოდა და სასიამოვნოდ საუბრობდა. თუმცა მეხსიერებას უჩიოდა, მაგრამ დუშეთის თეატრისა და თავის სცენური ცხოვრების ეპიზოდებს მაინც კარგად იხსენებდა და თანმიმდევრობითაც გადმოსცემდა. მას დუშეთს სცენისმოყვარეებთან ერთად თერთმეტი სპექტაკლის დადგმაში მიუღია მონაწილეობა.

მარიამი სიამოვნებით იგონებს მაშინდელ მსახიობებს: ელისაბედ ჩერქეზიშვილს, ევგენი მიქელაძეს, ვალერიან გუნიას, ვასო აბაშიძეს და მის ქალიშვილს ტასოს, დავით ჩარკვიანს, მიშა სარაულს, მანია შერმადინს, თედო მოლოდინს, ფაცია კობლაძაძეს, ბორის ჭელიძეს, მარიამ ბახუტაშვილს,

სალომე ბერიძეს, ლადო ბერიძეს, გარასა როსტომიანს, ელისო ნავაძეს, ვიქტორ ელიაშვილს, ნიკო წითლიშვილს, გიგუშა კარიაულს, თამარა ნამორაძეს, დავით ნავაძეს, გიგუცა ლაგაზაშვილს, ვიქტორ ელიაშვილს, მიშა კორინთელს და თებრო ჩოხელს.

მარიამი ბავშვობიდანვე ეზიარა თეატრალურ ხელოვნებას. ექვსი წლისას ანგელოზის როლი შეასრულებინეს ერთ-ერთ სპექტაკლში, რომელშიც მღვდლის როლს ბენია კანდელაკი ანსახიერებდა. მარიამი ღიმილით იგონებს, თუ როგორ შეაშინა სცენაზე დიდწვერიანი კაცის (მღვდლის) დანახვამ: წვერმოშვებული კაცი არსად მენახა, ავტირდი და სცენიდან გამოვიქეციო.

მარიამმა ერთი საინტერესო ცნობაც მოგვაწოდა: სპექტაკლის დამთავრების შემდეგ ზოგიერთი გულშემატკივარი მაყურებელი ვახშამზე მიპატიყებით გამოხატავდა სცენისმოყვარისადმი თანაგრძნობას. ამაზე ერთ-ერთ სცენისმოყვარეს ასეთი ლექსი გამოუთქვამს:

ბუჩაშვილმა დაგვაპატივა,
მოგვიტანა ბულამაო,
თითო-თითო კერძი შეგვხვდა,
გულ გახეთქა ბოღმამაო.

მარიამი გულთ გაახარა მშობლიური თეატრის იუბილემ, იგი აქემად თბილისში მუშაობს, № 1 აფთიაქში, მაგრამ დუშეთთან კავშირს მაინც არ წყვეტს, ყოველ ზაფხულს ესტუმრება ზოლმე მშობლიურ ქალაქს.

ვასილ გამიაშვილი დუშეთის სახალხო თეატრის სცენაზე მოღვაწეობს 1945 წლიდან. არმიიდან დემობილიზაციის შემდეგ იგი დუშეთის დრამატული დასის აქტიური წევრი გახდა და 30 წლის განმავლობაში ასრულებდა სხვადასხვა როლს

დუშეთის თეატრის სცენაზე დადგმულ სპექტაკლებში. მან შექმნა საკუთარი სცენური სახეები. განსაკუთრებით შთამბეჭდავი იყო მისი „ამილახვარი“ სპექტაკლ „მაია წყნეთელში“.

ვასილ გამიაშვილი დუშეთის მკვიდრია. ამჟამად იგი თბილისში მუშად მუშაობს მშენებლობაზე, მაგრამ მაინც მშობლიური თეატრის ცხოვრებით ცხოვრობს.

მარიამ თაბორიძე დუშეთის თეატრის სცენაზე ჯერ მსახიობად მოღვაწეობდა, შემდეგ კი — დამდგმელ რეჟისორად. 1944 წელს მისი რეჟისორობით დაიდგა ა. ცაგარლის „ლევის ქალი გულჯავარ“, რომელშიც მთავარი როლი საუკეთესოდ შეასრულა ქეთევან ქურდოვანიძემ. სპექტაკლი მხატვრულად გააფორმა კ. მერაბიშვილმა, მუსიკალურად კი — ო. ხუციშვილმა.

ამ სპექტაკლს მოჰყვა ოსტროვსკის „უდანაშაულო დამნაშავენი“ დადგმა, რომელმაც მაცურებელი ალტაცებაში მოიყვანა. მ. თაბორიძის ხელმძღვანელობით კიდევ რამდენიმე სპექტაკლი დაიდგა. მათ შორის შ. დადიანის „გეგეჰკორი“ და ვ. გუნიას „და-ძმა“.

მ. თაბორიძე ამჟამად ფილოლოგიურ მეცნიერებათა დოქტორია და ნაყოფიერ სამეცნიერო პედაგოგიურ მუშაობას ეწევა ი. გოგებაშვილის სახელობის თბილისის პედაგოგიურ კვლევით ინსტიტუტში.

ნიკოლოზ მერაბიშვილი თვითნასწავლი მხატვარია. იგი წლების განმავლობაში იყო კულტურის სახლის დირექტორი და თეატრის სამხატვრო ხელმძღვანელი. სამამულო ომის შემდეგ წლებში აქტიურად თანამშრომლობდა დუშეთის თეატრში.

მის მიერ მხატვრულად გაფორმებული სპექტაკლებიდან განსაკუთრებით აღსანიშნავია ა. ნავროზოვის პიესა „ჩემი დე-

და“ და ა. ცაგარლის „ლეკის ქალი გულჯავარ“. ეს სპექტაკლები ორივე 1944 წელს დაიდგა.

1947 წელს კ. მერაბიშვილმა მხატვრულად გააფორმა ა. ყაზბეგის „ხევისბერი გოჩა“, რომელმაც მაყურებელზე კარგი შთაბეჭდილება დატოვა და პრესის მაღალი შეფასება დაიმსახურა.

ორმოცდაათიანი წლებიდან კ. მერაბიშვილი სხვა სამუშაოზე გადასვლასთან დაკავშირებით ჩამოსცილდა დუშეთის თეატრს. იგი მუშაობდა რაიონული გაზეთის სტამბის დირექტორად. ამჟამად თბილისში მუშაობს.

ნიკოლოზ სეთურიძე დუშეთის სცენისმოყვარეთა უფროსი თაობის წარმომადგენელია. იგი დუშეთის თეატრის სცენაზე სკოლიდან მოვიდა და მრავალ სპექტაკლში მიიღო მონაწილეობა. 1925-1926 წლებში დუშეთის თეატრის სცენაზე დაიდგა ქ. ბახუტაშვილის სპექტაკლი „წითელი კეტები“. რომელმაც მაყურებელზე დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა. ამ სპექტაკლში როლის საუკეთესო შესრულებით მოწონება დაიმსახურა ნ. სეთურიძემ. მასთან ერთად როლებს ასრულებდნენ: ლ. ბერძენიშვილი, ა. გედევანიშვილი, ე. დალაქიშვილი, გ. კარიაული, ტ. ჯაფარიძე, შ. ფარესიშვილი, ხოლო სიმებიან ორკესტრს შ. დიაკვნიშვილი ხელმძღვანელობდა. შემდეგ იგი კომკავშირულ და პარტიულ სამუშაოებზე დააწინაურეს. ამჟამად თბილისში ცხოვრობს და გულით უხარია მშობლიური თეატრის ყოველი გამარჯვება.

ლავრენტი ბერძენიშვილი დუშეთის თეატრის სცენისმოყვარეთა წინა თაობის წარმომადგენელია. იგი დაიბადა 1909 წელს დუშეთში. მოწაფეობის წლებშივე ჩაება სკოლის დრამატულ წრეში. შემდეგ დუშეთის თეატრის სცენაზე მიიწვიეს; მონაწილეობდა სპექტაკლებში: „წითელი კეტები“, „აშული-

ყარბი“, „არშინ მალ-ალან“, „სასამართლო“ და სხვა. სპექტაკლ „წითელ კეტებში“ ჩარჩის როლს ასრულებდა და სცენაზე სიმღერით შემოდიოდა.

ლ. ბერძენიშვილს კარგად ახსოვს 1922-1927 წლებში დუშეთის თეატრთან არსებული სასულე ორკესტრის შემადგენლობა. ესენი იყვნენ: ლ. ბერძენიშვილი, ვ. მანკოსიანი, რ. შაბურიშვილი (ხელმძღვანელი), შ. დიაკნიშვილი, კ. სეთურიძე, ა. ჩორგოლაშვილი, გ. კარიაული, ს. როინიშვილი, შ. სამაშვილი, ა. ახალშენიშვილი, ი. ჭონქაძე, დ. კორინთელი.

ლ. ბერძენიშვილი კარგად ცეკვავდა „ლეკურს“. ასევე საუცხოვოდ ცეკვავდა ნ. სეთურიძეც. ლ. ბერძენიშვილი 1928 წლიდან კომკავშირულ სამუშაოზე დააწინაურეს. ამჟამად თბილისში ცხოვრობს.

დათიკო ნავაძე გამორჩეულად ნიჭიერი მსახიობი იყო. მისი მშობლები დუშეთის სახალხო თეატრში მოღვაწეობდნენ. დედა, ელისო ნავაძე საკმაოდ სახელმოხვეჭილი მსახიობი გახლდათ.

დათიკო მინდობილი როლის ორიგინალური გადაწყვეტის უნარით იყო დაჯილდოვებული. მან დაუეციყარი სახეები შექმნა სპექტაკლებში: „მაია წყნეთელი“ (ჭემალი), „გულმართალი ადამიანები“ (დათო პაპა), „ხანუმა“ (აკოფა), „სახსოვარი“ (გოდერძი), „არშინ მალ-ალან“ (სულთან ბეგი), „ლეკის ქალი გულჯავარ“ (ზურაბი), „უდანაშაულო დამნაშავენი“ (შმაგა) და ა. შ.

„გულმართალ ადამიანებში“ (რეჟისორი შ. ჩერქეზიშვილი) დათო პაპას მისეული სახე სამუდამოდ დარჩა მაყურებლის მეხსიერებაში. უნდა გენახათ, რა გულდასმით და გაფაციცებით შესცქეროდა შექეიფიანებული პროფესორის (ბ. ლითანიშვილი) ცეკვას, მაგრამ როცა დარწმუნდა, რომ იმ ცეკვის ფონ-

ზე მისი ქართული ცეკვა ურიგოდ არ გამოჩნდებოდა, მოიხსნა ხურჩინი და ჩიტვიით მსუბუქად ჩამოუარა წლებით დათოვლილმა მოხუცმა.

მისი ხევისბერი გოჩა ალბათ განუმეორებელ სახედ დარჩება. მასში ერთდროულად იყო შეზავებული როგორც გარეგნობა და ახოვანება, ისე შინაგანი ენერჯია. მზრუნველობა, მამაშვილური გრძნობის სიძლიერე. რამდენს ავალებდა მისი თვალები ონისეს, როცა არიგებდა: — „გახსოვდეს ვისი გორისა ხარ!“ რაოდენ თბილი და მამაშვილური იყო ამ დროს, რამდენად მტკიცე და შეუვალი — გასამართლების დროს და რაოდენ საცოდავი — შვილის ცხედარზე დამხობილი...

ანდა აკოფა „ხანუმაში“! „ჰარი-ჰარალე“ კაცი თანდათან გარდაიქმნა საქმიან და ჭკვიან ადამიანად, მაგრამ ეს გარდაქმნა ისე ბუნებრივად და უშუალოდ წარმოადგინა, როგორც მხოლოდ მაღალ ნიჭიერ ხელოვანს შეეძლო.

დათიკო ნავაძე, მართლაც დიდი სცენისათვის იყო დაბადებული, მაგრამ სიკვდილმა არ დააცალა. იგი სრულიად ახალგაზრდა გარდაიცვალა.

* * *

გახდა თუ არა ცნობილი, რომ დუშეთის თეატრს დაარსებიდან 100 წელი შეუსრულდა, დუშეთის რაიონის ხელმძღვანელთა წარდგინებით საქართველოს კულტურის სამინისტრომ და საქართველოს თეატრალური საზოგადოების პრეზიდიუმმა გადაწყვიტეს, საზეიმოდ აღნიშნულიყო ეს თარიღი. ამასთან დაკავშირებით, მიზანშეწონილად ჩაითვალა დუშეთში ჩატარებულიყო ქართული თეატრის დღის ტრადიციული დღესასწაულიც, რაც სიმბოლურად გამოხატავდა ახალი ქართული თეატრის ფუძემდებლის, გამოჩენილი დრამა-

ტურგის გიორგი ერისთავისადმი პატივისცემას. ზეიმი ოძი-
სიდან უნდა დაწყებულიყო.

საქართველოს პარტიულმა და საბჭოთა ხელმძღვანელობამ
ამ გადაწყვეტილებას მხარი დაუჭირეს და დაიწყო მზადება
აღნიშნული დღესასწაულების მაღალ დონეზე ჩატარებისათვის.

დუშეთის რაიონის მოსახლეობა აღფრთოვანებული შეხვდა
ზემდგომი ორგანოების გადაწყვეტილებას. საქართველოს კპ
დუშეთის რაიკომისა და სახალხო დეპუტატების დუშეთის რაი-
ალმასკომის ხელმძღვანელობით დაიწყო გაცხოველებული მზა-
დება. გამოიყო კომისია, შესდგა სამუშაო გეგმა, გაიშალა
მუშაობა.

საზოგადოება „ცოდნის“ დუშეთის განყოფილების ინიცი-
ატივით (პასუხისმგებელი მდივანი ტ. თუჯიშვილი) ქართული
თეატრისა და დუშეთის სახალხო თეატრის განვლილი გზის
შესახებ საჯარო ლექციები ჩატარდა ქ. დუშეთში, კოპორტში,
ქვიშეთში, დაბა ყინვალში, დუშეთის საშუალო სკოლებში. შე-
მუშავდა კონკრეტული გეგმა ორდღიანი ზეიმის ორგანიზე-
ბულად და მაღალ დონეზე ჩასატარებლად. განსაკუთრებულად
იმუშავა დუშეთის სარაიონო კულტურის სახლმა (დირექტორი
გ. დიაკნიშვილი), რომელმაც ქართული თეატრის დღისა და
დუშეთის სახალხო თეატრის 100 წლისთავთან დაკავშირებით
მშვენიერი საზეიმო გამოფენა მოაწყო..

მზიანი და უთოვლო იანვარი დადგა საქართველოში 1981
წელს. დუშეთის ქუჩებში გაკრული აფიშები მშრომელებს
14 იანვარს ქართული თეატრის ტრადიციულ დღესასწაულზე,
ხოლო 15 იანვარს დუშეთის სახალხო თეატრის 100 წლისთა-
ვისადმი მიძღვნილ საზეიმო საღამოზე იწვევდა.

საქართველოს თეატრალური საზოგადოების გაზეთი მოწი-
ნავეში წერდა: „დუშეთი, საქართველოს ულამაზესი კუთხე
მასპინძლობს წელს ქართული თეატრის ტრადიციულ დღეს.

აქედან იხსნება ვაჟა ფშაველას გენიალური პოემების სამყარო, აქ თავს გვადგა დიდი ილიას აჩრდილი... ვინ წარმოიდგენდა, რომ დღეშეთის სახალხო თეატრი ასი წლისა იქნებოდა. ისტორია თავისი გზით მიდის და უკვალოდ არაფერი იკარგება. თვალნათლივ ვხედავთ საუკუნის უწინდელ პირველ წარმოდგენას, სანთლად რომ ანთია ქართული კულტურის დიდ გზაზე“¹.

წერილის ავტორი, საბჭოთა კავშირის სახალხო არტისტი დიმიტრი ალექსიძე მრავალ საყურადღებო და პრობლემურ საკითხს აყენებდა დედაქალაქისა და პერიფერიული თეატრების ურთიერთობისა და მათი პროფესიული ხელოვნების შემდგომი სრულყოფის შესახებ. „მიღწეულით გაამაყება საშიში რამ გახლავთ, — მოძღვარივით იძლეოდა გაფრთხილებას დიდი ხელოვანი, — მშვენიერების უკვდავი ღვთაება მარად მოუსვენარ სამსახურს მოითხოვს. კარგად ვიცით, რომ ყველა თეატრი ერთი დონისა ვერ იქნება, ვერც ყველა სპექტაკლი გაიმარჯვებს თანაბრად, მაგრამ დონეც არის და დონეც. ჩვენ იმ თეატრების ბედი გვაწუხებს, რაღაც საშუალო დონეს, სტანდარტულ საფეხურს რომ აღწევს და მერე უძრაობა ეუფლებათ. თუნდაც პერიფერიის თეატრებისათვის სრულიად შეუფერებელია დღეს გუშინდელი დონე, ან ადგილობრივი კრიტიკრიუმები. ხელოვნება ყველგან ხელოვნებაა, თუ ეს არ ვიწამეთ, პროვინციულობის მსახვრალი ხელი არ აგვცდება... ხელოვნების ლალატი იქ იწყება, სადაც დათმობაზე მიდიან დედაქალაქის თეატრებთან შედარებით მატერიალური ხელმოკლეობის მომიზეზებებით. არა მგონია ფიროსმანს უკეთესი ტილოები ჰქონოდა, ვიდრე დღეს აქვს ბევრ საშუალო მხატვარს... ნაკლებ საზრუნავი როდია ჩვენი სახალხო თეატრები. თუნდაც დღეშე-

¹ გაზ. „თეატრალური გაზეთი“, 1981, 14 იანვარი, № 1.

თის თეატრი აიღეთ... ოლონდაც აქაც სტიქიურ მდინარებაზე მინებება ამ დიდი საქმისა არ ივარგებს. ყველა სახალხო თეატრს უნდა მისწვდეს ჩვენი ყურადღებიანი მწერა. ადამიანებს რომ საღამო ჟამს თავიანთ სახალხო თეატრში მიუხაროდეთ და იქ მშვენიერების ხელოვნებას ეზიარებოდნენ, ამაზე დიდი სიკეთე რა უნდა იყოს!”

ჩვენ საგანგებოდ მოვიტანეთ დასახელებული წერილიდან ეს ვრცელი ამონაწერი. დიახ, პერიფერიული თეატრები უდაოდ საჭიროებენ მეტ ყურადღებას. სხვაგვარად დგას დღევანდელი პერიფერიების მცხოვრებთა გემოვნების საკითხიც.

დუშეთის რაიონულმა გაზეთმა სპეციალური ნომერი მიუძღვნა ორივე თარიღს. გაზეთმა მოათავსა საქართველოს თეატრალური საზოგადოების თავმჯდომარის, სსრ კავშირის სახალხო არტისტის დიმიტრი ალექსიძის, საქართველოს თეატრალური საზოგადოების პასუხისმგებელი მდივნის კოტე ნინიკაშვილის, საქართველოს სსრ სახალხო არტისტის იაკობ ტრიპოლსკის, დუშეთის სახალხო თეატრის ძველი სცენის-მოყვარის, პედაგოგიურ მეცნიერებათა დოქტორის მანიკო თაბორიძის, მწერალ ირაკლი უგულავას, ადგილობრივი სცენისმოყვარეების: თამარ თურქაძის, ბორის ლითანიშვილის, იოსებ კაკალაშვილისა და სხვათა წერილები და მოგონებები. იგივე გაზეთი მკითხველს ატყობინებდა რომ 14 იანვარს დღის 11 საათზე ოძისში (გიორგი ერისთავის კარმიდამოში) გაიმართებოდა ქართული თეატრისადმი მიძღვნილი მიტინგი, ხოლო იმავე დღის 17 საათზე დუშეთის რაიონის სარაიონო კულტურის სახლში — ქართული თეატრის დღისადმი მიძღვნილი საზეიმო საღამო. ხოლო მეორე დღეს 15 იანვარს, საღამოს 17 საათზე გაიმართებოდა დუშეთის თეატრის 100 წლის-თავისადმი მიძღვნილი საღამო.

დაიწყო საზეიმო დღეები. 14 იანვარს დილის 11 საათზე ოძისში თავი მოიყარეს ქართული თეატრისა და გიორგი ერისთავის თაყვანისმცემელმა, რაიონის მშრომელებმა, სტუმრებმა დედაქალაქიდან, საქართველოს სხვადასხვა ქალაქებიდან და რაიონებიდან. აქ იყვნენ ქართული ხელოვნების ოსტატები, ცნობილი რეჟისორები და მსახიობები, თეატრის ღვაწლმოაზრი მუშაკები, ღუშეთის რაიონის პარტიული ხელმძღვანელი მუშაკები.

გამოჩენილი ქართველი მწერლისა და საზოგადო მოღვაწის გიორგი ერისთავისა და ცნობილი დრამატურგის დავით ერისთავის მემორიალური სახლმუზეუმის ეზო ხალხით აივსო.

ქართული თეატრისადმი მიძღვნილი საზეიმო მიტინგი შესავალი სიტყვით გახსნა საქართველოს კპ ღუშეთის რაიკომის პირველმა მდივანმა კამლეთ კერესელიძემ. იგი გულთბილად მიესალმა სტუმრებს და ისაუბრა რაიონის მიღწევებზე და მდიდარ თეატრალურ ტრადიციებზე.

ქართული თეატრის მრავალსაუკუნოვან ისტორიაზე, გიორგი და დავით ერისთავების ღვაწლზე ქართული პროფესიული თეატრის აღორძინების საქმეში და ქართული თეატრის დიდ და სასახელო გამარჯვებაზე ისაუბრეს საქართველოს თეატრალური საზოგადოების თავმჯდომარემ, სსრ კავშირის სახალხო არტისტმა დიმიტრი ალექსიძემ, მარჯანიშვილის სახელობის პრემიის ლაურეატმა, სსრკ სახალხო არტისტმა გიგა ლორთქიფანიძემ, გამომცემლობა „ხელოვნების“ დირექტორმა ოთარ ეგაძემ, გიორგი და დავით ერისთავების სახლ-მუზეუმის დირექტორმა გიორგი ბასილაშვილმა და ოძისის საშუალო სკოლის მოსწავლემ ხათუნა პავლიაშვილმა. მათ დამსწრეთ მიულოცეს ქართული თეატრის ღღესასწაული. ზემის მონაწილეებმა სახლ-მუზეუმის ეზოში საფუძველი ჩაუყარეს გიორგი

ერისთავის ძეგლს, რითაც უფრო დასამახსოვრებელი გახადეს დღესასწაული.

იმავე დღეს ქართული თეატრის დღესასწაულმა ოძისიდან ქ. დუშეთში გადმოინაცვლა. ქალაქის ცენტრალურ მოედანზე მოეწყო ქართული თეატრალური ხელოვნების მოღვაწეებთან მშრომელთა გულითადი შეხვედრები. შემდეგ კი სარაიონო კულტურის სახლში ჩატარდა ქართული თეატრის დღისადმი მიძღვნილი საზეიმო საღამო, რომელიც შესავალი სიტყვით გახსნა საქართველოს კომუნისტური პარტიის დუშეთის რაიკომის პირველმა მდივანმა ჰამლეტ კერესელიძემ. მისასალმებელი სიტყვით გამოვიდა თეატრალური საზოგადოების თავმჯდომარე დიმიტრი ალექსიძე.

ქართული თეატრის განვითარების გზებზე და მიღწეულ წარმატებებზე ისაუბრა ხელოვნების დამსახურებულმა მოღვაწემ, პროფესორმა ვასილ კიკნაძემ.

საზეიმო საღამოზე გამოცხადდა კოტე მარჯანიშვილის სახელობის პრემიების მიმნიჭებელი მუდმივი კომიტეტის გადაწყვეტილება უკანასკნელი ორი თეატრალური სეზონის (1978-1980 წწ.) განმავლობაში შექმნილი საუკეთესო თეატრალური და თეორიული ნაშრომისათვის პრემიების მინიჭების შესახებ. ამ პრემიის ლაურიატები გახლენ: ამირან ვალერიანის ძე შალიკაშვილი და მიხეილ ივანეს ძე თუმანიშვილი. გამოაცხადეს საქართველოს თეატრალური საზოგადოების მიერ დაწესებული ყოველწლიური კონკურსის შედეგები. პრემიები მიენიჭათ: მედეა შალვას ასულ კუჭუხიძეს, რობერტ რობერტის ძე სტურუას, გაიოზ (გიზო) ვუკოლის ძე ჟორდანიას, ელენე ვასილის ასულ ყიფშიძეს, დაგმარა არისტრახოს ასულ გოგიჩაიშვილს, ნოდარ გრიგოლის ძე ჩაჩანიძეს, შარახა აბრაგის

ძე ფაჩალიას, მიხეილ სიმონის ძე იოფეს, თამარ ნარიმანის ასულ დოლიძეს, მურმან ვასილის ძე ჯინორიას, მიხეილ დავითის ძე ჭავჭავაძეს და ნინო შალვას ასულ მაჭავარიანს.

პრემიებით დაჯილდოვდნენ აგრეთვე დუშეთის სახალხო თეატრის მსახიობები თამარ ილარიონის ასული თურქაძე და იოსებ ვასილის ძე კაკალაშვილი, რომელთაც ჯილდო დაიმსახურეს სცენაზე ხანგრძლივი და ნაყოფიერი მუშაობისათვის.

საქართველოს სსრ კულტურის სამინისტროს დრამატული თეატრების განყოფილების უფროსმა ალექსანდრე შალუტაშვილმა დუშეთებს საზეიმო ვითარებაში აუწყა, რომ მომავალ ათწლიან გეგმაში შეტანილია დუშეთში სახელმწიფო თეატრის დაარსება.

სიტყვებით გამოვიდნენ საქართველოს სახალხო არტისტი იაკობ ტრიპოლსკი, მოლდავეთის სსრ სახალხო არტისტი ვიქტორ ერლაკი და გუდამაყრელი კოლმეურნე ეთერ წიკლაური.

საზეიმო საღამო დამთავრდა კონცერტით. მარჯანიშვილის სახელობის, რუსთაველისა და პანტომიმის სახელმწიფო თეატრების მსახიობებმა უჩვენეს სცენები სპექტაკლებიდან: „პრემიერა“, „რეფორმატორი“, პანტომიმური ნოველები. კონცერტში მონაწილეობდნენ რესპუბლიკის სახალხო არტისტები: ელენე ყიფშიძე, იაკობ ტრიპოლსკი, ტარიელ საყვარელიძე, ნათელა მერკვილაძე, რევაზ კაკაბაძე; რესპუბლიკის დამსახურებული არტისტები: ამირან ტაკიძე, ზანდა იოსელიანი, ია ხობუა, თათია ხაინდრავა, ირინე იაშვილი, ქეთევან კიკნაძე, მედეა ფანიაშვილი; მსახიობები: ასშათ ტყაბლაძე, ნანა ჩიქვიანიძე და სხვა.

15 იანვარს მოეწყო რაიონის მშრომელებთან ქართული ხელოვნების მოღვაწეთა შეხვედრები. სტუმრებს გულთბილად

მასპინძლობდნენ ქინვალის მშენებლობაზე, ფასანაურში, დუშეთის სასათბურო მეურნეობაში და პირმისაანთკარის სკოლა-ინტერნატში.

იმავე დღეს დუშეთის რაიონის მშრომელებმა და სტუმრებმა კვლავ თავი მოიყარეს დუშეთის სახალხო თეატრის 100 წლისთავისადმი მიძღვნილ საზეიმო საღამოზე. დასწრების მსურველთ ვერ იტევდა სარაიონო კულტურის სახლი.

საღამო შესავალი სიტყვით გახსნა საქართველოს კპ დუშეთის რაიკომის პირველმა მდივანმა ჰამლეტ კერესელიძემ.

დუშეთის სახალხო თეატრის ხანგრძლივი და მრავალფეროვანი გზის შესახებ მოხსენება გააკეთა ფილოლოგიურ მეცნიერებათა კანდიდატმა, პოეტმა ირაკლი გოგოლაურმა.

დუშეთის სახალხო თეატრის სცენაზე გატარებულ წლებზე გულთბილი მოგონებით გამოვიდა პედაგოგიურ მეცნიერებათა დოქტორი მ. თაბორიძე.

დუშეთის სახალხო თეატრის კოლექტივს და რაიონის მშრომელებს სახელოვანი იუბილე მიულოცეს და ახალი შემოქმედებითი წარმატებები უსურვეს საქართველოს სსრ კულტურის მინისტრის პირველმა მოადგილემ ნოდარ გურაბანიძემ, დუშეთის II საშუალო სკოლის პედაგოგმა მიმლი როსტიაშვილმა, საგარეჯოს რაიონის კულტურის განყოფილების გამგემ რამინ მარტიაშვილმა, საქართველოს თეატრალური საზოგადოების წარმომადგენელმა ია თუხარელმა, დრამატურგმა გიორგი ხუხაშვილმა, შრომის წითელი დროშის ორდენოსანი საქართველოს სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტის სახალხო თეატრის წარმომადგენელთა სახელით მალვინა ახვლედიანმა, დუშეთის II საშუალო სკოლის მოსწავლემ მაია ჯავახიშვილმა. დუშეთის სახალხო თეატრის კოლექტივს სამახსოვრო საჩუქრები გადასცეს მარჯანიშვილის სახელობის სახელმწიფო აკადემიური

თეატრის სახელით საქართველოს სახალხო არტისტმა იაკობ ტრიპოლსკიმ და ტარიელ საყვარელიძემ.

იმავე სალამოს, საზეიმო ვითარებაში საქართველოს სსრ კულტურის სამინისტროს კულტდაწესებულებათა განყოფილების გამგემ აბესალომ კალანდარიშვილმა კულტურის სამინისტროს სიგელები გადასცა დუშეთის სახალხო თეატრის ძველი და ახალი თაობის წარმომადგენლებს. სიგელებით დაჯილდოვდნენ: დუშეთის სახალხო თეატრის რეჟისორები და მსახიობები: ნუგზარ გაჩავა, ნიკოლოზ სეთურიძე, ლავრენტი ბერძენიშვილი, ელენე როსტომიანი, არჩილ გედევანიშვილი, ბორის ლითანიშვილი, თამარ თურქაძე, ზაქარია დიაკვიშვილი, გიორგი ნავაძე, ტარიელ კობაიძე, დავით შაბურიშვილი, სარა ინაშვილი, ვახტანგ გოზიტაშვილი, ავთანდილ ნამორაძე, ტარიელ ოთარაშვილი, მირიან მალანია, შოთა ხუციშვილი, იოსებ კაკალაშვილი, ფირან ლოთიკაშვილი, ჯემალ კირვალიძე, ვალიკო ხულუხაური, ელიკო პაპიაშვილი, ხვთისო ლიქოკელი, თამაზ ნარიმანიძე, მაყვალა პეტრიაშვილი, გოგი ხუციშვილი, მანანა დათოშვილი, ლია ჭონქაძე და სხვები.

დაჯილდოვებულთა სახელით სიტყვა წარმოსთქვა ნიკოლოზ სეთურიძემ. საზეიმო სალამო მხატვრული განყოფილებით დასრულდა. წარმოადგინეს სცენები სპექტაკლებიდან: „ლალი, სიყვარული და სხვები“, „მოკვეთილი“ და „შთამომავლობა“, რითაც დუშეთის სახალხო თეატრის მსახიობებმა მაყურებელს ერთხელ კიდევ დაუდასტურეს თავიანთი სცენური ოსტატობა.

მაყურებელს თავიანთი ხელოვნება უჩვენეს სტუმრებმაც: საქართველოს სასოფლო სამეურნეო ინსტიტუტის სახალხო თეატრის მსახიობებმა გაითამაშეს სცენა სპექტაკლიდან „ცაბუნია“ (კ. ლორთქიფანიძის მოთხრობის მიხედვით).

კონცერტში მონაწილეობა მიიღო დუშეთის სარაიონო

კულტურის სახლთან და საქართველოს სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტთან არსებულმა მხატვრული თვითმოქმედების კოლექტივებმა, რომელთაც კარგი შთაბეჭდილება დატოვეს.

მშრომელთა სიხარულს საზღვარი არ ჰქონდა. დუშეთის სახალხო თეატრის 100 წლისთავისადმი მიძღვნილი ზეიმი ქეშმარიტად სახალხო დღესასწაულად იქცა.

17 იანვარს დუშეთის სახალხო თეატრმა თბილისში მსახიობის სახლის სცენაზე წარმოადგინა დუშეთის სახალხო თეატრის 100 წლისთავისადმი მიძღვნილი სპექტაკლი ალ. ჩხაიძის „შთამომავლობა“.

სპექტაკლმა კარგი შთაბეჭდილება დატოვა. სსრკ სახალხო არტისტმა დიმიტრი ალექსიძემ საქართველოს თეატრალური საზოგადოების სახელით სამახსოვრო საჩუქარი გადასცა დუშეთის სახალხო თეატრის კოლექტივს და ახალი შემოქმედებითი გამარჯვებები უსურვა.

ეს დღეები დუშეთის მშრომელთა ცხოვრებაში მარად სამახსოვრო მოგონებად დარჩება.

სია იმ სცენისმოყვარე მსახიობებისა და რეჟისორებისა, რომლებიც ასი წლის (1880—1980) განმავლობაში მოღვაწეობდნენ ღუშეთის სახალსო თეატრში სხვადასხვა დროს¹

ს ც ე ნ ი ს მ ო ყ ვ ა რ ე ნ ი დ ა მ ს ა ხ ი ო ბ ე ბ ი : აბრამიშვილი მარო, ავლოვი ნატაშა, ავლოვი ე., ახალშენიშვილი რ, ავლოვი მანია, ახალშენიშვილი თამარი, ავეტიკოვი სერგო, არაქელოვი სერგო.

ბახუტაშვილი ქაიხოსრო (ქუცა), ბახუტაშვილი ქეთო, ბახუტაშვილი მანია, ბერიძე სალომე, ბერიშვილი ა., ბუენიშვილი (წყაროში სახელი არაა მოცემული. ი. გ.), ბახუტაშვილი გ., ბარნაბოვისა ნ. (ბარნოვისა ნ), ბერიძე (ხანდოელი) ლ, ბერძენიშვილი ფედა, ბერძენიშვილი ლავრენტი, ბერძენიშვილი ნ., ბადაგაძე ჯ., ბურდული მ., ბურდული ეთერი, ბუჩაშვილი ტ., ბალანჩივაძე ქეთ., ბეჭაური ლ., ბერიძე ა.

გაბუნია ნატო, გუნია ვალერიან, გრძელიძისა მ., გოგიევა მანია, გალაშვილი ნიჩკა, გედევანიშვილი არჩილი, გედევანიშვილი მიხეილი, გიორგობიანი (წყაროში სახელი არაა მოცემული. ი. გ.), გამიაშვილი ვასილი, გორგიშვილი მანია, გრიგოლაშვილი შ., გულბათაშვილი ივ., გრიგოლია შოთა, გოძიაშვილი (წყაროში სახელი არაა მოცემული. ი. გ.), გაგოშვილი ი., გედევანიშვილი მ., გედევანიშვილი ლ., გოზიტაშვილი ვახტანგი, გოზიტაშვილი თამაზი, გოდერძიშვილი ვ.

¹ ცნობები ამოკრებულია პრესისა და საარქივო მასალებიდან, გამოყენებულია თანამედროვეთა პირადი მასალები და მოგონებები.

დაფქვიაშვილი ლ., დაფქვიაშვილი ნ. (დაფქვევაძისა ნ.¹), დალაქიშვი-
ლი გიორგი, დავითური ლ., დავითური ნ., დოლიძე ქსენია, დათოშვილი მ.,
დიდბაშვილი ნ.

ებიტაშვილი ს., ელიაშვილი ვიქტორი, ელიაშვილი კ., ელიაშვილი ვ.,
ზანდუკელი ქაიხოსრო, ზაქაიძე ილია, ზაქაიძე ლ., ზანდუკლიშვილი ნ.
(ზანდუკელი ნ.), ზარიძე ზ.

თურქაძე თამარი, თოთიაური მ., თანიაშვილი ც., თოფურია ნოდარ,
ინაშვილი ალექსანდრე, იაშვილი იულია, ინაშვილი ს., ინაშვილი მ., იშხა-
ნოვი ვანო (პიტირო), იშხანოვი ან.

კვალიაშვილი თამარი, კავსაძე აღ., კობიაშვილი ნ., კობიაშვილი ნ.,
კობიაშვილი ტ., კობიაშვილი დავითი, კობიაშვილი ს., კობიაშვილი თ.,
კანდელაკი თ., კობაიძე ს., კარიაული გიგუშა, კეზელი ბაბო, კორინთელი რ.,
კორინთელი ა., კობიაშვილი აღ., კარიაული ა., კარიაული მიშა, კა-
რიაული ნ., კარიაული ქ., კუპრაშვილი ა., კაკალაშვილი იოსები, კირვა-
ლიძე ქ., კეზელი თ., კორინთელი პ., კახიანი შ., კობაიძე ტარ.

ლალიაშვილი აღ., ლაგაზაშვილი გიგუცა, ლითანიშვილი ბორია, ლი-
თანიშვილი ბორისი, ლოთიკაშვილი ფ., ლოთიკაშვილი მ., ლიქოკელი ხვ.,
ლალიაშვილი ქ.

მცხვეტაძისა ნ., მოზდოკლიშვილი გ., მოზდოკელი გ., შეზვრიშვილი ივ.,
მოლოდინი ვ., მერაბიშვილი ლ., მაისურაძე გ., მეტრეველი (წყარო-
ებში სახელი მოცემული არ არის. ი. გ.), მოლოდინი ტარიელი, შეზვრი-
შვილი თ., მახარაძე ტატიანა, მალანია შირიან, მთვარელიშვილი ნ., მთი-
ულიშვილი გ.

ნამორაძე სიმონი, სიდამონიძე ვერა, ნავაძე (ჩოხელი) ელისო, ნავაძე
სიმონი, ნამორაძე თამარი, ნავაძე დათიკო, ნავაძე გ., ნამორაძე ავთანდი-
ლი, ნათელაშვილი ნ., ნაღბაშვილი ნანა, ნარიმანიძე თამაზი.

¹ ვფიქრობთ ნ. დაფქვიაძისა და ნ. დაფქვიაშვილი ერთი და იგივე
უნდა იყოს, ასევე ნ. ზანდუკელი და ნ. ზანდუკელაშვილიც, ნ. ბარნოვისა
და ნ. ბარნაზოვისაც.

...ოთარაშვილი აშ., ოთარაშვილი ტარიელი, ოსიტაშვილი შ., ოსეფაშვი-
ლი ბ., ოსეფაშვილი ლ., ოვაშვილი შ.

პაიჭაძე ს., პირმისაშვილი ც., პაპიაშვილი ზ., პაპიაშვილი ე., პეტ-
რიაშვილი ლ., პატარიძე გ., პეტრიაშვილი შ.

ფლენტი ბ., რატიშვილი (წყაროში სახელი არაა მოცემული ი. გ.). როინიშვი-
ლი ვასო, როინიშვილი დათიკო, როინიშვილი სამსონი, როსტომიანი ელენე
(ელინა), როსტომიანი ეფემია, რთველიაშვილი ნ., რამიშვილი ქ., როსტომი-
ანი გ., სეთურიძე კოლია, სვიანაძე შ., უმბრიევი სერგო, ფოთოლაშვილი
ც., ფოცხვერაშვილი ნ., ფსუტური ანა, ფარესიშვილი შ., ფავლენიშვილი
(წყაროში სახელი არაა მოცემული. ი. გ.):

ქარსაშვილი რ., ქავთარაძე ა., ქურდოვანიძე ქ., ღელუბნელი (წყა-
როში სახელი არაა მოცემული. ი. გ.).

ყუფშიძე ელენე, შაბურიშვილი დათიკო, შერმადინი გულო, ჩარკვიანი
დავითი, ჩერქეზიშვილი ელისაბედი, ჩოხელი აღ., ჩოხელი თ., ცოცხალა-
შვილი ა., ჩიხრაძე ხ., ცოცხალაშვილი დ., წიკლაური ირაკლი, კიაბრი-
შვილი სიდო, კელიძე ბ., კონჭაძე ლია, კიაბრიშვილი თ., კიაბრიშვილი
რ., კინჭარაული ნ. შ.

ხუციშვილი შოთა, ხუციშვილი გოგი, ხულუზაური ვალიკო, ხეკაშვი-
ლი ვ., ხევსურიშვილი ნ.

ჭინჭველაძე შ., ჭინჭველაძისა ნ., ჭაფარიძე ტ., ჭაფარიძე ს., ჭარიაშვი-
ლი ა., ჭავახიშვილი შ., ჭავახიშვილი ლ.

დუშეთის სახალხო თეატრის დამდგმელ-რეჟისორები (1880—1980 წწ.):
აბრამიშვილი მარო, აბაზაძე ელენე, ბახუტაშვილი ქუცა (ქაიხოსრო), ბე-
რიძე ლადო (ხანდოელი), ბეჭაური ილია, გაბუნია ნატო, გუნია ვალერიანი,
გიგეჟკორი კოლია, გოწიტაშვილი ვახტანგი, გაჩაევი ნუგზარი, დალაქიშვი-
ლი გიორგი, ელიაშვილი ვიქტორი, თაბორიძე მანიკო, იარალი შ., იაშვი-
ლი ბ., იაშვილი ვ., ინაშვილი აღ., ინაშვილი ი., კავსაძე აღ., კვალაშვილი
თამარი, კვალაშვილი დ., კობიაშვილი დ., ლითანიშვილი ბორია, ლოთი-
კაშვილი ფირ., მაისურაძე არ., მაკარაშვილი კ., მალლაფერიძე შ., მეზრი-
შვილი ივ., მელაძე ზ., მიქელაძე ს., მთვანაძე შ., ნავაძე ელისო, ნამორაძე ს.

ნამორაძე ავთ., თვიძე ხოსო, რევაზიშვილი ხოსო, ხარაული შ., ფირ-
ცხელიაშვილი შ., ქილირჯიშვილი მ., ჩარკვიანი დ., ჩერქეზიშვილი შალვა,
ცქიტაშვილი ეთ., წითლიშვილი (წითლიძე) ნ., ხერხეულიძე შ., ჭაყელი ალ.

მომღერალთა გუნდის ხელმძღვანელები: გოლაშვილი გიორგი, კავ-
ხაძე აღეკხანდრე.

თეატრის ორკესტრის და მუსიკალური გაფორმების ხელმძღვანელები:
დიაკნიშვილი შ., დიაკნიშვილი გ., ჩორგოლაშვილი ა., ხუციშვილი ო.

მხატვრული გაფორმების ხელმძღვანელები: მერაბიშვილი კ., ოთარა-
შვილი ტ., ჭინჭარაული ა.

ბ რ ლ ო თ მ ა

დუშეთის სახალხო თეატრმა დიდი და ძნელი გზა განვლო. ასი წელი დიდი დროა. ამ ხნის განმავლობაში ბევრი რამ გაკეთდა, ბევრი რამ შეიცვალა. ერთმანეთს ცვლიდნენ მოვლენები და თაობები, რასაც თან მოჰქონდა ახალი ფიქრები, იდეები, ახალი შემართება და პათოსი, სათეატრო საქმისადმი ახლებური დამოკიდებულება. თანდათან გროვდებოდა მდიდარი გამოცდილება, იქმნებოდა მუშაობის საკუთარი ტრადიცია.

დუშეთის სახალხო თეატრის დაარსების თარიღი ბევრად წინ უსწრებს ქ. თბილისში ამოქმედებულ მუშათა სახალხო თეატრების შექმნას. მაგალითად, ავჭალის მუშათა სახალხო თეატრი ოფიციალურად დაარსდა 1893 წელს, ავლაბრისა — 1895 წელს; 1903 წელს შეიქმნა ე. წ. არაქსიანის თეატრი, ხოლო ამის შემდეგ კი — ხარფუხის, ნავთლულის, ნაძალადევის და სხვა მუშათა თეატრები.

პერიფერიული სახალხო თეატრებიდან ბათუმის თეატრის სცენისმოყვარეთა დასი დაარსდა 1880 წლის მარტში, მესხეთის თეატრის დაარსების თარიღად მიჩნეულია 1874 წელი, ხოლო სამხრეთ ოსეთის თეატრისა — 1876 წელი. მაგრამ თუ გათვალისწინებული იქნება, რომ არაოფიციალური ცნობებით, დუშეთში წარმოდგენები იმართებოდა გასული საუკუნის 70-

იან წლებშიც, აშკარა ხდება, რომ დუშეთის სახალხო თეატრი ერთ-ერთი ძველი კულტურულ-საგანმანათლებლო დაწესებულებაა რესპუბლიკაში.

დუშეთის რაიონი მუდამ იყო ისტორიულ მოვლენათა შუაგულში. იგი ახლაც ერთ-ერთი მოწინავე რაიონია რესპუბლიკაში. ძველი დადებითი ტრადიციები გრძელდება. რაიონის ახალი ხელმძღვანელობა: ენერგიულად იბრძვის რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობისა და კულტურული ცხოვრების საერთო აღმავლობაში საკუთარი წვლილის შესატანად, რაიონის მშრომელთა კულტურული დონის შემდგომი ამაღლებისა და თეატრალური საქმიანობის მოწოდების სიმალლეზე დაყენებისათვის, ძველი, დრომოკმული ტრადიციების თანდათანობით დაძლევისა და ახალი საბჭოური ტრადიციების დანერგვისა და განვითარებისათვის.

დუშეთის სახალხო თეატრის სცენისმოყვარეებმა 100 წლის მანძილზე ფიზიკური და სულიერი ძალების დაძაბვით, შინაგანი ერთუზიანობითა და ხელოვნებისადმი უსაზღვრო სიყვარულით დამსახურებული ავტორიტეტი და მაყურებელთა საერთო აღიარება მოიპოვეს.

ამჟამად დუშეთის სახალხო თეატრი მუშაობს რაიონული კულტურის სახლის ბაზაზე, მაგრამ პირდაპირ უნდა ითქვას, რომ თანამედროვე თეატრის გაზრდილ მოთხოვნებს მინიმალურადაც ვეღარ აკმაყოფილებს კულტურის სახლის პატარა სცენა, თავისი ვიწრო კულისებით, მცირე მაყურებელთა დაბაზით, რომელიც 400 კაცსაც ძლივს იტევს.

აღნიშნული გარემოებანი თავისთავად დღის წესრიგში აყენებს ქ. დუშეთში თეატრისათვის სპეციალური შენობის

აშენების აუცილებლობას. იმედი გვაქვს, რომ ამ საკითხს რესპუბლიკის პარტიული და სახელმწიფო ხელმძღვანელობა დადებითად გადაწყვეტს.

დღის წესრიგში დგება სახალხო თეატრების სათანადო კვალიფიკაციის მქონე კადრებით შევსება-დაკომპლექტების საკითხიც. საქართველოს თეატრალური საზოგადოება და თეატრალური ინსტიტუტის ხელმძღვანელობა ამ მიმართებით ალბათ თავის სიტყვას იტყვიან. ამას მოითხოვს ხალხის ესთეტიკური აღზრდისა და სოფელსა და ქალაქს შორის განსხვავებათა თანდათანობით დაძლევის დიადი პრობლემის წარმატებით გადაჭრის პარტიული ამოცანები.

ქალაქ დუშეთის მოსახლეობის რიცხოვრივი ზრდა ახლო მომავალში ალბათ დღის წესრიგში დააყენებს სახალხო თეატრის სახელმწიფო თეატრად გადაკეთების საკითხსაც. დიდი რევოლუციური და კულტურული ტრადიციების მქონე რაიონი ასეთი ყურადღების ღირსი უდაოდ გახდება.

პერიფერიებში თეატრალური კულტურის შემდგომი ამაღლების ამოცანებიდან გამომდინარე, საჭიროა მოწოდების დონეზე დადგეს მოსწავლეთა დრამატული წრეების მუშაობა რეაწლიანსა და საშუალო სკოლებში. სოფლის ახალგაზრდობაში თეატრისადმი სიყვარულის ჩანერგვა და ინტერესის გაღვივება სახალხო განათლების დაწესებულებათა ერთი მთავარი ამოცანა უნდა გახდეს. ასეთი მუშაობის ჩატარება სახალხო თეატრის დრამატული დასის ახალგაზრდა ნიჭიერი კადრებით შევსების საწინდარიც იქნება.

ს ა რ ა მ ვ ი

წ ი ნ ა თ ქ მ ა	5
ქველი და ახალი დუშეთი	7
დუშეთის თეატრალური ცხოვრების მატრიანე	21
ა) 1880—1900 წლები	27
ბ) 1900—1921 წლები	38
გ) 1921—1959 წლები	54
დ) 1959—1980 წლები	82
სცენური პორტრეტების მაგიერ	113
სია იმ სცენისმოყვარე მსახიობებისა და რეჟისორებისა, რომლებიც ასი წლის (1880—1980) განმავლობაში მოღვაწეობდნენ დუშეთის სახალხო თეატრში სხვადასხვა დროს	163
ბ ო ლ ო თ ქ მ ა	167

რედაქტორი ჯ. ბურდული
მხატვარი ვ. ხმალაძე
მხატვრული რედაქტორი შ. ნუცუბიძე
ტექნიკური რ. კობრეიძე
კორექტორი თ. ჩიქვინიძე
გამომშვები შ. ბონდარენკო

ИБ (სბ) 506

გადაეცა წარმოებას 4/XI-81.
ხელმოწერილია დასაბეჭდად 13/I-83
ქაღალდის ზომა 70×108¹/₃₂
ნაბეჭდი თაბახი 10.33
სააღრიცხვო-საგამომცემლო თაბახი 9,13
უე 13288. შეკ. 318 ტირაჟი 3000
ფასი 70 კაპ.
გამომცემლობა „ხელოვნება“
თბილისი, პლენხანოვის 179
1983

საქართველოს სსრ გამომცემლობათა, პოლიგრაფიისა და წიგ-
ნის ვაჭრობის საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის თბილისის
ი. ჭავჭავაძის სახ. წიგნის ფაბრიკა, მეგობრობის გამზირი, 7.
Тбилисская книжная фабрика им. И. Чавчавадзе, Госу-
дарственного комитета Грузинской ССР по делам изда-
тельств, полиграфии и книжной торговли, пр. Дружбы 7.